

T.C.
AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

OSMANİYE DÜZİÇİLİ ÂŞIK MUSTAFA ÇABUK'TAN
DERLENEN KÖROĞLU TÜRKÜLÜ HİKÂYESLERİ
(İNCELEME- METİNLER)

Ahmet Türker AYDIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2016

©2016, Ahmet Türker AYDIN

T.C.
AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

OSMANİYE DÜZİÇİLİ ÂŞIK MUSTAFA ÇABUK'TAN
DERLENEN KÖROĞLU TÜRKÜLÜ HİKÂYESLERİ
(İNCELEME- METİNLER)

KÖROĞLU FOLK STORIES WHICH ARE OBTAINED
MINSTREL MUSTAFA ÇABUK FROM OSMANİYE DÜZİÇİ
(ANALYSIS- TEXTS)

Hazırlayan

Ahmet Türker AYDIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Salahaddin BEKKİ

KIRŞEHİR-2016

KABUL VE ONAY

Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, Ahmet Türker AYDIN tarafından hazırlanan “Osmaniye Düziçili Âşık Mustafa Çabuk’tan Derlenen Köroğlu Türkülü Hikâyeleri (İnceleme-Metinler)” adlı tez çalışması 24.08.2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı olarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman.....(İmza)

Doç. Dr. Salahaddin BEKKİ

Üye.....(İmza)

Doç. Dr. M. Fatih KANTER

Üye.....(İmza)

Doç. Dr. Nedim BAKIRCI

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

24.08.2016

(İmza Yeri)

Doç. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../20..

Öğrencinin Adı Soyadı

İmza

ÖZET

OSMANIYE DÜZİÇİLİ ÂŞIK MUSTAFA ÇABUK'TAN DERLENEN KÖROĞLU TÜRKÜLÜ HİKÂYELERİ (İNCELEME- METİNLER)

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan: Ahmet Türker AYDIN

Danışman: Doç. Dr. Salahaddin BEKKİ

2016-(X+195 Sayfa)

Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Türk Dili Edebiyatı Anabilim Dalı

Konusu genellikle kahramanlık ve aşk olan, gerçek veya gerçeğe yakın hikâyelerin anlatıldığı anlatım türüne “halk hikâyesi” denir. Halk hikâyeleri eski dönemlerin sosyal, politik ve kültürel özelliklerini yansıtır. Hikâyeleri anlatan kişiye “âşık” denir. Yalın bir dil kullanmayı tercih eden âşıklar, hikâyelerini anlatırken kahramanların duygu ve düşüncelerini yansıtmak için nazmı; anlatımı hızlandırmak için de nesri kullanırlar. Ne yazık ki, günümüzde “âşıklık geleneği” yok olmaya yüz tutmuştur. Bu gelenek Anadolu’nun sadece birkaç yerinde devam etmektedir. Çukurova Bölgesi “âşıklık geleneği”nin bozulmadan devam ettiği nadir yerlerdendir. Çukurova’da âşıklar ellerinde sazlarıyla köy köy dolaşarak halk hikâyelerini ve türkülerini kahvehanelerde ve çeşitli mekânlarda aktarmaktadırlar. Bu şekilde hem kültürel mirasımızın devamlılığını hem de geçimlerini sağlamaktadırlar.

Çalışmamızda, unutulmaya yüz tutmuş olan âşıklık geleneğini yaşatmaya çalışan 21. yüzyılın önemli âşıklarından Düziçili Âşık Mustafa Çabuk’un (Tus Mustafa) hayatı, sanatı ve eserleri hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca araştırma konusunun özelliklerine ve bu konuda yapılan çalışmalara değinilmiştir. Performans (İcra Gösterim) Teori hakkında bilgiler sunulmuştur. Âşık Mustafa Çabuk’tan derlenen sekiz Köroğlu Kolu (Turna Teli, Yemen, Horasan, Dağıstan, Moskof, Köroğlu’nun Ayvaz’ı Kaçırması, Köroğlu’nun Esir Düşmesi ve Şam Seferi Hikâyeleri) tahlil edilmiştir.

Çalışmamızda inceleme yöntemi olarak İsmail Görkem’in “Halk Hikâyeleri Araştırmaları, Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı” adlı kitabında kullandığı Performans Teori yöntemi, modern şiir ve hikâye tahlil yöntemleri kullanılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Düziçili Âşık Mustafa Çabuk, Halk Hikâyeleri ve Hikâyecilik Geleneği, Köroğlu, Performans (İcra Gösterim) Teori, Türkülü hikâye.

ABSTRACT

KÖROĞLU FOLK STORIES WHICH ARE OBTAINED MINSTREL MUSTAFA ÇABUK FROM OSMANIYE DÜZİÇİ (ANALYSIS- TEXTS)

Master of Science Thesis

Preparer: Ahmet Türker AYDIN

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ

2016-(X+195 Pages)

Ahi Evran University, Institute Of Social Sciences

Turkish Language and Literature Department

Folk tale is a kind of narrative in which real or real like stories are narrated and whose subject is generally heroism and love folk tales reflect social, political and cultural features of the old periods. The storyteller is called minstrels. The minstrels use both proses and verses while they narrate a story. They refer to prose to accelerate the narration of events, at the same time, they use verses to reflect the thoughts and feelings of the heroes. Unfortunately; “the minstrel tradition” is faced extinction today. This tradition appears only a few places in Anatolia. Çukurova Region is one of the rare places where “minstrel tradition” has contiuned invariably. In Çukurova, The minstrel narrate folk tales and ballads to audiences in coffeeshouses and various places by wandering vilage to vilage with their musical instruments (saz) in their hands. In this manner, they help both our cultural heritage to contiune and earn their income.

In this study, the information about the life, art and works of Minstrel Mustafa Çabuk, who has been one of the most important minstrels of twenty-first century, when minstrel tradition has started to fade into oblivition, has been introduced. In this thesis, the features of research topic and research works on this topic are included. The information about Performance Theory is presented. Eight variants belongs to Köroğlu (Turna Teli, Yemen, Khorassan, Muscovy, Köroglu kidnapped Ayvaz, Köroğlu was prisoned and Stories of Damascus Expedition) which are obtained from Minstrel Mustafa Çabuk are examined.

In this study, Performance Theory method, which is used by İsmail Görkem in his books “Halk Hikâyeleri Araştırmaları, Çukurovalı Âşık Mustafa Köse and Hikâye Repertuarı” , modern poetry and story analysis methods are used as method of investigation.

Keywords: Folk Song Story, Folk Stories and Storytelling Tradition, Köroğlu, Minstrel Mustafa Çabuk from Düziçi, Performance Theory.

ÖN SÖZ

Halk kültürü, insanların tarihsel süreç içerisinde oluşturduğu kuşaktan kuşağa aktarılan maddi ve manevi unsurların bütünüdür. Kültürel unsurların gelecek kuşaklara aktarılmasında âşık/anlatıcıların rolü büyüktür. Çukurova bölgesi âşıklık geleneğinin günümüzde devam ettiği ender yerlerdendir. Bölgedeki “hikâyecilik geleneği” ve “hikâyeciler” bazı çalışmalarda ele alınsa da yeteri kadar araştırılmamıştır. Son yıllarda Prof. Dr. İsmail Görkem ve öğrencilerinden Kürşat Mehmet Korkmaz, Ozan Tülüce ve Emine Kanat yörede yaşayan âşıkları ve âşıklara ait türkölü hikâyeleri incelemişlerdir.

Tezde, Osmaniye'nin Düziçi ilçesinde yaşayan Âşık Mustafa Çabuk ve âşığın hikâye repertuarındaki sekiz Köroğlu hikâyesi ele alınmıştır. Âşık Mustafa Çabuk'a ait olan bu hikâyeler 2008 yılında bir folklor gönüllüsü olan Avukat Bekir İşlek tarafından tabii bir ortamda kamerayla kaydedilmiştir. İsmail Görkem'in sözlü folklor arşivinden alınan bu kayıtlar çeşitli yönleriyle incelenmiştir. Düziçi yöresinin en güçlü temsilcilerinden olan Âşık Mustafa Çabuk'un Köroğlu hikâyelerini Türk Halk bilimine kazandırmak ve gelecek kuşaklara aktarmak kültür devamlılığı açısından oldukça önemlidir.

Çalışmamızın giriş bölümünde; Düziçi bölgesinin coğrafi konumu, tarihi ve araştırma konusu hakkında yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Birinci bölümde; Çukurova yöresindeki hikâyeciler, hikâyeler, hikâyecilik geleneği, Âşık Mustafa Çabuk'un hayatı, sanatı ve eserleri incelenmiştir. İkinci bölümde; hikâyelerle ilgili problemler, hikâyelerin teşekkülü ve varyantlarıyla birlikte Köroğlu'yla ilgili yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde; hikâyelerin tahkiyeli kısımları ile türkölü kısımlarının tahliline yer verilmiştir. Dördüncü bölümde; hikâyelerin dil ve anlatım özellikleri çeşitli alt başlıklar halinde incelenmiştir. Beşinci bölümde; Âşık Mustafa Çabuk'tan derlenen Köroğlu kollarından “Turna Teli”, “Yemen”, “Horasan”, “Dağıstan”, “Moskof”, “Köroğlu'nun Ayvaz'ı Kaçırması”, “Köroğlu'nun Esir Düşmesi” ve “Şam Seferi” türkölü hikâyelerine yer verilmiştir. Kaynakça kısmında ise çalışma boyunca yararlanılan kaynaklar alfabetik sıraya göre gösterilmiştir.

Çalışmamda desteğini esirgemeyen kıymetli eşime, tezin oluşum süreci ve planlanması aşamasında yolumu aydınlatan ve konuyla ilgili bütün sorularıma cevap veren değerli hocam Prof. Dr. İsmail Görkem'e, beni sabırla dinleyen ve deneyimlerini benimle

paylaşan danışman hocam Doç. Dr. Salahaddin Bekki'ye ve emekli olmadan önce görüşlerinden istifade ettiğim Prof. Dr. Ensar Aslan'a teşekkür ederim.

KIRŞEHİR, 2016

Ahmet Türker AYDIN

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISATLAMALAR	x
BÖLÜM I	1
1. GİRİŞ	1
1.1. ARAŞTIRMA ALANININ COĞRAFÎ KONUMU VE TARİHİ.....	1
1.1.1. Düziçi'nin Coğrafi Konumu.....	1
1.1.2. Düziçi'nin Tarihi.....	1
1.2. ARAŞTIRMA KONUSUNUN ÖZELLİKLERİ.....	3
1.2.1. Hikâyecilik Geleneği.....	5
1.2.2. Metin.....	8
1.2.3. Anlatıcı.....	11
1.2.4. Müzik.....	12
1.2.5. Dinleyici Çevresi.....	13
1.2.6. Mekân.....	14
1.3. ARAŞTIRMA KONUSU HAKKINDA YAPILAN ARAŞTIRMALAR.....	14
1.4. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ.....	17
BÖLÜM II	19
2. ÇUKUROVA'DA HİKÂYECİLİK GELENEĞİ VE ÂŞIK MUSTAFA ÇABUK..	19
2.1. ÇUKUROVA'DA HİKÂYECİLİK, HİKÂYECİLER VE HİKÂYELER.....	19
2.2. OSMANİYE VE DÜZİÇİ'NDE HİKÂYECİLER VE HİKÂYELER.....	22
2.2.1. Hikâyecilik Geleneği.....	22
2.2.2. Yörede Anlatılan Hikâyelerin Özellikleri.....	26
2.3. ÂŞIK MUSTAFA ÇABUK (=TUS MUSTAFA).....	30
2.3.1. Hayatı.....	30
2.3.2. Sanatı ve Sanatkârlığı.....	30

2.3.3. Repertuarı	32
BÖLÜM III	33
3. HİKÂYELERLE İLGİLİ PROBLEMLER	33
3.1. HİKÂYELERİN TEŞEKKÜLÜ VE VARYANTLARI	33
3.1.1. Köroğlu ile İlgili Yapılan Çalışmalar	37
BÖLÜM IV	41
4. HİKÂYELERİN TAHLİLİ	41
4.1. TAHKİYELİ KISIMLARIN TAHLİLİ	41
4.1.1. Motif Halkaları ve Olay Örgüsü	41
4.1.2. Hikâyelerin Tematik Yapısı	51
4.1.3. Zaman	53
4.1.4. Mekân	55
4.1.5. Şahıs Kadrosu	57
4.1.6. Anlatıcı ve Bakış Açısı	60
4.1.7. Anlatım Tarzları	60
4.2. TÜRKÜLÜ KISIMLARIN TAHLİLİ	61
4.2.1. Turna Teli Hikâyesi (=TTH)	62
4.2.2. Yemen Seferi Hikâyesi (=YSH)	64
4.2.3. Horasan Seferi Hikâyesi (=HSH)	65
4.2.4. Dağıstan Seferi Hikâyesi (=DSH)	68
4.2.5. Moskof Seferi Hikâyesi (=MSH)	70
4.2.6. Köroğlu'nun Ayvaz'ı Kaçırma Hikâyesi (=AKH)	71
4.2.7. Köroğlu'nun Esir Düşme Hikâyesi (=EDH)	74
4.2.8. Şam Seferi Hikâyesi (=SSH)	77
BÖLÜM V	82
5. HİKÂYELERİN DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ	82
5.1. BENZETMELER	82
5.2. SES TAKLİDİ (=YANSIMA) KELİMELER	83
5.3. DEYİMLER	85
5.4. SÖZ KALIPLARI	85
5.5. ARA SÖZLER	88
5.6. MİZAH	90
BÖLÜM VI	93
6. SONUÇ	93

BÖLÜM VII	95
7. METİNLER	95
7. 1. Turna Teli Hikâyesi	96
7. 2. Yemen Seferi Hikâyesi	104
7. 3. Horasan Seferi Hikâyesi	110
7. 4. Dağıstan Seferi Hikâyesi	124
7. 5. Moskof Seferi Hikâyesi	131
7. 6. Köroğlu'nun Ayvaz'ı Kaçırma Hikâyesi	139
7. 7. Köroğlu'nun Esir Düşme Hikâyesi	150
7. 8. Şam Seferi Hikâyesi	165
SÖZLÜK	187
KAYNAKÇA	189
ÖZ GEÇMİŞ	195

KISATLAMALAR**AÇIKLAMALAR**

bk.	Bakınız
C	Cilt
çev.	Çeviren
DSH	Dağıstan Seferi Hikâyesi
HSH	Horasan Seferi Hikâyesi
haz.	Hazırlayan
KAKH	Köroğlu'nun Ayvaz'ı Kaçırma Hikâyesi
KEDH	Köroğlu'nun Esir Düşme Hikâyesi
MSH	Moskof Seferi Hikâyesi
nr.	Numara
s.	Sayfa
S	Sayı
SSH	Şam Seferi Hikâyesi
TDK	Türk Dil Kurumu
TTK	Türk Tarih Kurumu
TTH	Turna Teli Hikâyesi
vd.	Ve diğerleri
YSH	Yemen Seferi Hikâyesi
[]	Dinleyici/İzleyici tarafından metne eklenen yerler
()	Âşık/Anlatıcı tarafından metne eklenen yerler

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

1.1. ARAŞTIRMA ALANININ COĞRAFİ KONUMU VE TARİHİ

1.1.1. Düziçi'nin Coğrafi Konumu

Bu bölümde yer alan bilgiler (Görkem, 2000: 3-4) ile (www.osmaniye.gov.tr, 2015) adresinde bulunan bilgilerden özetlenerek oluşturulmuştur.

Osmaniye ilinin 30 km kuzey doğusunda bulunan Düziçi'nin yüz ölçümü 460.90 km² dir. Deniz seviyesinden yüksekliği 350-400 metre arasında değişen ilçe, Çukurova'nın doğusunda, Amanos Dağlarının batı yamaçlarında kurulmuştur. Kuzeyinde Ceyhan Nehri ve Aslantaş Barajı, kuzey doğusunda Andırın, Berke Barajı, kuzey batısında Kadirli, güneyinde Osmaniye ve doğusunda Bahçe ilçesi yer almaktadır.

1930'lu yılların başında 9 köy ve bazı köylere bağlı bir kaç mahalleden oluşan Haruniye bucağı, günümüzdeki adıyla "Düziçi" yaklaşık 50 bin nüfuslu bir ilçe merkezidir. Bugün itibariyle, ilçe merkezine bağlı Ellek, Yarbaşı ve Böcekli isimleriyle 3 belde, 18 köy ve 12 mahalleye sahiptir. İlçenin yeryüzü şekilleri kabaca iki kısma ayrılabilir. Birinci kısımda Döldül Dağı ve eteklerinin oluşturduğu engebeli arazi; ikinci kısımda ise, yaklaşık 10.500 hektarlık Düziçi Ovası bulunur ki, yerleşim alanları daha çok bu bölgede, kısmen de Döldül Dağı eteklerinde yer alır. Dağlık kesimde Nacar Farsağı Yaylası, Hoğdu Yaylası, Çamkonusu Yaylası bulunmaktadır. Son 50 yıla kadar yöre halkı kışın ovada kendilerine yetecek kadar ekincilik yaparak, yazın da sürüleriyle birlikte yaylalara çıkarak yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Toprak engin yerlerde tipik Akdeniz bitki örtüsü olan makilerle, yüksek yerlerde çeşitli çam türleriyle örtülüdür. İklim itibariyle yazları sıcak ve kurak, kışları ise ılık ve yağışlı bir iklim hüküm sürmektedir.

1.1.2. Düziçi'nin Tarihi

Bu bölümde yer alan bilgiler (www.duzici.bel.tr, 2015) adresinde bulunan bilgilerden özetlenerek oluşturulmuştur.

İlçe tarihinin kökenleri tam olarak tespit edilmiş değildir. Buna rağmen bilinen araştırmalar ve eldeki kaynaklara göre İlçede ilk yerleşimin VIII. yüzyıla kadar dayandığı sanılmakta ve bu bölgeye "Şunguru Salmiye" adının verildiği bilinmektedir.

Düziçi'nin tarihi Anadolu'nun tarihiyle benzer olduğu hatta Paleolitik ve Neolitik dönem ile ilgili bulguların uygun olarak görüldüğü Akdeniz Bölgesinde; İlçemizin de

konumu gereği, Paleolitik olmasa bile Neolitik kültüre uygun bir yaşam tarzına ayak uydurduğu sanılmaktadır. Hitit dönemine ait “Karatepe kazıları”, bölgenin Hititler döneminde bir yerleşim yeri olması ihtimalini akla getirmektedir. Çerçioğlu köyünde bulunan “Domuztepe kalıntıları” bu düşünceyi doğrular niteliktedir. Ayrıca Böcekli beldesinde Neolitik döneme ait olduğu sanılan mağaralar ve yine aynı özelliklere sahip Alibozlu Mağaraları ilçenin tarihinin kökenleri hakkında şüpheler de uyandırmaktadır. Başka bir özellikte ilçenin yakınlarından Anadolu-Suriye tarihsel ticaret yolunun geçmesidir. Amanos Dağları'nın ender bulunan geçitlerine yakınlığı ticaret yollarıyla ilişki kurmasını sağlamıştır. Böylece hem bölgede yerleşimin gelişmesi ve hem de kültürel gelişimi etkileyen faktörlerden biri karşımıza çıkmaktadır.

İlçenin konumuna genel olarak bakıldığında tipik bir Akdeniz uygarlığı özelliklerini taşıdığı görülmektedir. Bu da aynı bölgede hüküm süren Roma İmparatorluğu'nun kültürüne ait eserlerin ilçede sık sık görülmesinden ortaya çıkmaktadır. Bölge göçlere ve seferlere de sahne olmuştur. İlçeye yapılan tarihsel seferlerin ilki İskender'in “Asya Seferi”dir. İlçe bu seferlerden etkilenmiştir. Bir diğeri ise “Haçlı Seferleri”dir. I. ve III. Haçlı Seferlerinde bu bölge kısa bir süre Haçlıların eline geçmiştir. İlçeye bilinen göçler ise birbirine yakın dönemlerde olmuştur. İlki Ermenilerin Kilikya'ya gelişiyile ilgilidir. Diğeri ise özellikle 1. Alaattin Keykubat zamanında buraya Oğuz Boylarından Avşar, Çavuldur, Peçenek, Kızık ve Karkın gibi boyların gelip yurt tutmasıdır. Zamanımızda hala bazı köyler bu boyların adlarıyla anılmaktadır. Bugünkü Haruniye Yeni ismi ile Düziçi İlçesi Büyük Abbasi Halifesi Harun-ür Reşit'in uç beyi olan Faraç Bey tarafından 799 yılında kurulmuştur. Faraç Bey bugünkü Kurtbeyoğlu Mahallesiinde bir kale inşa ettirerek burayı yerleşim merkezi olarak seçmiştir. Kaleye Harun-ür Reşit Kalesi ismi verilmiş ve yörenin adı da “Haruniye” olmuştur. Askeri yönden büyük önem taşıyan bu yöre ve kaleye Horasanlı gönüllü Türk mücahitleri yerleştirilmiş ve iskân edilmişlerdir. Haruniye M.Ö 960 yılında Araplar'dan, Bizanslıların eline geçmiş ve kale yıktırılmıştır. Kale daha sonra Hamdaniler'den Halep Emiri Şeyh Al Davla tarafından geri alınarak yeniden onarılmıştır. Daha sonra Anadolu Selçuklu Devletinin Kurucusu Kutalmış oğlu Süleyman Şah, İznik'de birliği sağlayıp doğuya yöneldiğinde ilçeyi kendi topraklarına katmıştır. Karamanoğulları ve Ramazanoğulları dönemine kadar bölge zaman zaman Ermeni despotlarınca ele geçirilmişse de Ramazanoğulları ve arkasından da Dulkadiroğulları da bölgede etkinliklerini sürdürmüşlerdir.

1.2. ARAŞTIRMA KONUSUNUN ÖZELLİKLERİ

Toplumun her bağlamda edindiği kazanımların toplamına kültür denir. Kültür, canlı bir varlık gibi doğar, yaşar, değişir ve dikkat edilmezse ölür. Dünyada saf bir kültürden bahsetmek imkânsızdır çünkü bütün kültürler başka kültürlerden etkilenmiştir.

Her topluluk, değişik unsurlardan teşekkül ettiğinden maddî, manevî bütün kültür ürünleri, ait olduğu topluluğun kimliğini temsil eder. Kültür sahasında her ne varsa, onların hepsinin yansımalarını sözlü kültür ortamında bulmak mümkündür. Kültürün görevi iletişimi sağlamaktır. Sözlü kültür ise, *"Bir milletin hayatında, fertlerin sözlü ve yazılı geleneklerinde yer alan- kabulle-riyle, müştereklik gücüne erişen ve millî kimliği oluşturan maddî ve manevî faaliyetlerin bütünüdür."* (Yıldırım, 1989: 38) şeklinde tanımlanmaktadır.

"Sözlü kültür, toplumun ortak malı olan hazır kalıpların deneyimleri pekiştirecek şekilde biçimlendirilmesiyle oluşur ve metinden yoksun olduğu için de toplum belleğinde yüzyıllarca gelişerek varlığını halkın bilincine yerleştirerek sürdürür. Sözle biçimlenen düşünce zaman içinde geliştikçe hazır deyişlerin kullanımı da daha ince bir ustalık kazanır." (Ong, 1995: 50-52) Hafızada meydana gelen bu birikim ve birikimin yeni kuşaklara aktarımında kullanılan anlatım biçimleri zamanla daha da gelişir.

Yazının icadına kadar, tarihî birikim ve tecrübe, sözlü ortam kaynak ve kanalları tarafından muhafaza edilip aktarılmıştır. Bir toplumun üyeleri; değer, inanç, ölçü ve dünya görüşlerini "sözlü gelenek" yoluyla dile getirir. Bunlar, fertlerin "gönüllü" ve "ortak" kabulleriyle oluşmaktadır. Sözlü geleneklerde yer alıp "tamamen sözlü", "kısmen sözlü" veya "tamamen sözsüz" bir şekilde yaratılan, fakat sözlü geçiş veya iletişimle toplumun üyeleri arasında sözlü ortam içinde dolaşan, nesilden nesle intikal eden, kısaca bir geleneği olan ürünlerin tamamı, yapı, muhteva, biçim ve fonksiyonları ne olursa olsun "sözlü kültür" kapsanma girer (Yıldırım,1998: 76-80) *"Bunların her biri oluştukları sözlü ortam toplumunun 'ortak' kabulleri olarak, kendilerine mahsus birer gelenek yaratmışlardır. Her unsurun nitelikleri bu gelenek içinde kendini korur, geliştirir veya değiştirir. Her unsur, kavram ve kapsamını bu gelenek içinde ifade etme imkânı kazanır."* (Yıldırım, 1989: 39).

Yıldırım'a göre folklor ürünleri; "sözlü", "geleneksel", "çeşitlenme", "anonimlik" ve "kalıplaşma" özelliklerine sahiptir. Sözlü olan halk ürünlerinde bu beş özelliği görmek mümkündür (Yıldırım, 1998: 68-69) Sözlü kültür ürünleri, edebî değer taşıdığından "halk edebiyatı" ürünleri olarak değerlendirilebilir ve "sanat eseri" olarak kabul görür. Bunlar; "söz", "yaratıcı", "musikî" ve "dinleyici çevre" olmadan hayata geçirilemez (Yıldırım,

1998: 180) “Yaratıcı”, folklor ürünlerini, “dinleyici”lere takdim ederken, anlatıcı ile dinleyiciler arasında “canlı bir iletişim” ortamı doğar. Bu özelliği sebebiyle folklor ürünleri,“kollektif” bir niteliğe sahiptir. Bu canlı iletişim ortamını hesaba katmadan, sadece “anlatıcı”dan derlediğimiz malzemeyi incelemeye kalkarsak, yanlış ve eksik yapmış oluruz (Görkem, 2000: 5).

Folklor ürünlerinin işleviyle ilgili William Bascom’ın “Folklorun Dört İşlevi” adındaki çalışması genel bir kabul görmüştür. “*Folklorun işlevi kişiyi bir toplumda kabul edilmiş değerlere uymaya, onları kabullenmeye, gelecek kuşaklara geçirmeye hizmet etmektedir.*” (Bascom, 1963) diye tanımlar ve dört fonksiyonu şöyle sıralar:

- “1. Hoş vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme,
2. Değerlere, toplum kurumlarına ve törelere destek verme,
3. Eğitimi, yani kültürü gelecek kuşaklara aktarma,
4. Toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulmak için bir kaçıp kurtulma mekânizması.”

Sözlü gelenekten kaynaklanan anlatımın özelliklerini Walter Ong şu şekilde sıralamıştır:

- a) Yan cümlelerle uzatılmış yapıya değil, eklemeli yapıya dayanma
- b) Çözümleme yerine kümeleme: Belleği güçlendirmek için kalıplardan yararlanma
- c) Unutmamak için bol tekrara yer verme
- d) Tutucu ya da gelenekçi tavır: Uzun yıllar içinde zahmetle öğrenilmiş bilgiyi tekrarlayarak unutmamaya çalışmak, büyük bir enerji yatırımını gerektirir. Bu gereksinim, son derece gelenekçi ve tutucu bir tavra neden olur. Özgün yaratım, dinleyiciyi öyküye katmak için öyküyü çeşitlendirerek gerçekleşir.
- e) İnsan yaşamına yakınlık: Sözlü kültür, tüm bilgileri insan yaşamına yakın, yabancı ve nesnel, dünyayı kendilerine yabancı olmayan insan etkileşimi çerçevesinde özümleyerek kavramlaştırmak ve söze dökmek zorundadır.
- f) Mücadeleci eda: Sözel edim ve yaşam tarzının mücadeleci havası bedensel davranışların yüceltilmesi, sözlü kültürün en önemli özelliklerindedir; bu ağır yaşam koşullarının bir sonucudur. Eylem odağı yazılı anlatıya doğru dış sorunlardan uzaklaşıp gittikçe kişisel iç sorunlara kaymıştır.
- g) Mesafeli olmak yerine duygudaş ve katılımcı tavır: Sözlü kültürde öğrenmek veya bilmek, bilinenle bilen arasında yakınlığa, özdeşleşmeye bağlıdır; kişinin tepkisi yalnız kişisel ve öznel değildir, toplumun ruhunu yansıtır.
- h) Değişmeyen ortam dengesine dayanma: Güncelliğini yitiren anılar kolayca bellekten silindiği için sözlü toplumun yaşadığı anın dengesi kolay kolay bozulmaz. Sözlü gelenek, toplumun güncel kültürel değerlerini yansıtır; anlatıcı her şeyi değil, dinleyicinin bilmek istediği geçmişini anlatır.
- ı) Soyutluğa değil duruma bağlı olma: Sözlü kültürlerde kavramlar duruma göre. İşlevsel ilişki çerçevesinde, canlı, insan yaşamına yakın biçimde kullanılır; bu nedenle soyutluk asgari

düzyededir. Sözlü kültür, soyut kategoriler, kalıplaşmış mantıksal süreçler, tanımlamalar, ayrıntılı tasvirler ve ince benlik tahliliyle ilgilenmez (Ong, 1995: 52-75).

Walter Ong'a göre sözlü kültürde "açıp bakmak" hiçbir şey ifade etmeyen bomboş bir sözdür. Anımsayabildiğini bilirsin teoremi metinden yoksun sözlü kültür için kullanılan bir ifadedir. Kelimeler gözle görünen nesnelere temsil etse de, yazı olmadığı sürece kelimelerin görsel bir varlığı olmaz. Sözlü kültürde kelimeler sesteki ibarettir. Kalıplaşmış deyişlerden oluşmayan ve tekrar edilmeyen hiçbir düşünce uzayıp gidemez, yasalar bile bu kültürde kalıplaşmış ifadelerle oluşmuştur. Sözlü ezber yeteneği, sözlü kültürde çok değerli bir hazinedir. Günümüzdeki ses kayıt cihazlarının olmadığı bu zamanlarda sözel kültürün aktarımı ezberle olmaktadır.

Bu düşüncelerden hareketle sözlü kültür unsurlarının en büyük taşıyıcısı konumunda olan âşıklara kültür mirasımızın gelecek kuşaklara aktarılması aşamasında büyük görevler düşmektedir. Ustalarından duydukları ve ezberledikleri hikâyeleri en ince ayrıntılarına kadar hafızalarında tutan bu kişiler farkında olarak ya da olmayarak kültürümüze büyük hizmet etmiş olmaktadır.

1.2.1. Hikâyecilik Geleneği

Sözlü kültür ürünleri milli öğelerimizi geçmişten günümüze, bugünden de gelecek kuşaklara aktaran en önemli araçtır. Kaynağını destan, efsane ve masal gibi çeşitli anlatı türlerinden alan halk hikâyelerinin kültür aktarımında çok önemli bir yeri vardır.

İnsanlar arasındaki iletişimi sağlayan, toplumdaki bireyler için eğlenme, hoşça vakit geçirmenin yanında onlara bazı konularda bilgiler vererek yeni bakış açıları kazandıran hikâyecilik geleneği, ozan/baksı, meddah, âşıklık geleneğinin merkezinde yer almaktadır. Türklerde hikâyecilik geleneği İslamiyet'ten önce de vardı. Türkler İslamiyet'i kabul etmeden önce hikâyecilik geleneğini "Şamanizm" inancı bünyesinde şamanlar, ozanlar yerine getiriyordu. Bir kimsenin şaman olabilmesi için geçirdiği evre ve âşıklık geleneğindeki rüya motifi arasında benzerlik bulunmaktadır (Günay, 1992: 78-96).

Oğuz boyları arasında IX.-XI. yüzyılları arasında yaşanıldığına inanılan ve XV. yüzyılın ortalarında veya ikinci yarısında tespit edildiği anlaşılan (Ergin, 1989) birbirinden farklı on iki müstakil destanî hikâyeden müteşekkil Dede Korkut hikâyelerinde ozanların kopuz çalarak diyar diyar dolaşıp sanatlarını icra ettiklerini öğreniyoruz. "*Kolça kopuz götürüp, ilden ile bigden bige ozan gezer. Er nâmerdin er nâkesin ozan bilir. İleyinizde çalıp aydan ozan olsun.*" ifadesinden hikâyecilik geleneğinin ozanlar tarafından sürdürüldüğünü öğreniyoruz (Oğuz, 1998: 36-38).

Sözel ortam yaratıcılığı içinde biçimlenmiş toplum hayatında iletişim odakları Dursun Yıldırım'a göre üç ana yapıda oluşur:

- “1. *Korkut tipi odaklar*
2. *Alp ozan tipi odaklar*
3. *Gezginci ozan tipi odaklar.*”

Dursun Yıldırım, bunlara bir dördüncü odak olarak “argış/tırgış” diye tanımlanan ticaret kervanlarını da eklemiştir. Bu tiplerin işlevleri daha çok bilgiyi taşımaktır (Yıldırım, 2000: 334-338).

İslamiyet'in Türkler tarafından benimsenmesiyle birlikte ozanların görevini “kıssahan”, “şehnamehan”lar yürütmüştür. On beşinci yüzyıldan itibaren Türkler arasında “meddah” tabiri kullanılmaya başlamıştır. Kahramanların maceralarını anlatan ve onları metheden sanatkâr karşılığında kullanılan bu tabir kıssahan ve şehnamehan ile aynı anlama gelmektedir. 17.yy. dan sonra meddah tabiri daha çok kullanılmaya başlanır ve 18.yy. da, edebiyat da dahil olmak üzere kültür hayatının her ürününde eski İran etkilerinin azalarak mahalli özelliklerin çoğalmaya başlamasıyla eski meddahların hikâyelerinde de mahalli konulara doğru daha güçlü bir eğilim görülür. (Köprülü, 1989: 366-400). Meddahların şehir merkezlerinde, ozanların ise göçebe ve yarı göçebe kültürü dairesine mensup insan toplulukları arasında halk hikâyeciliği geleneğini sürdürmüş olduklarını görüyoruz (Görkem, 2000: 7).

Meddahların dışında XVI. yüzyıldan günümüze kadar geleneğin “âşık” denilen zümre tarafından sürdürüldüğü görülmektedir. Bunun yanında Boratav, meddahların kahramanlık maceralarının realist olanlarını anlattıklarını, ozanların ise destânî konuları anlattıklarını, ozanların yerini âşıkların aldığını öne sürmektedir (Boratav, 1988: 99-104).

Osmanlı imparatorluğu döneminde sözlü ve yüz yüze bir karaktere sahip olan haberleşme unsuru “cami-kahvehane”, “âşık-meddah”, “çerçi-tüccar” olmak üzere belli başlı üç makama bağlıydı. Âşık ve meddahlar, belde kasaba niteliğindeki yerlerde, “kahvehane”ler ile köylerdeki “oda” larda, gezip gördükleri, duydukları yer ve olayları ve “tahkiyelendirdikleri eserler”i anlatıyorlardı (Yakıcı, 1988: 85-90) Bu eserler vasıtasıyla dinleyicilerine; “dil, din, adalet, devlet, kadın, aşk, aile gibi kavramlara yüklenen eski ve yeni manaları”, tespiti aşan, yer yer hiciv ve alay taşıyan, bazen de tasvip ve takdir ifade eden bir bakış açısı ile aktarıyorlardı (Tural, 1993: 40-41).

Geleneğin zamana ve ihtiyaca göre zayıflayarak şekil değiştirmesi konusunda ise Görkem şunları söylemiştir: “*Hikâyecilik geleneği, ‘sözlü anlatım’ çerçevesinde bir ‘sosyal olay’ olarak düşünülecek olursa; zamanla büyük şehir ve kasabalarda, sözlü anlatım hadisesinin ‘anlatıcı’, ‘dinleyiciler’ ve ‘geleneksellik’ özelliklerini kaybettiği söylenebilir. İşte bu aşamada artık halk hikâyeleri ‘mensur’ ve ‘realist’ bir kimliğe bürünerek ‘kitabîleşmiş’, çeşitli meclislerde yazılısından okunur ve dinlenir bir hale gelmiştir.*” (Görkem, 2000: 7). Yörede ise hikâye anlatma geleneği henüz bu aşamaya gelmemiştir.

Günümüze kadar hikâye kelimesi farklı kaynaklarda tanımlanmaktadır. “*Bir olayın sözlü ya da yazılı olarak anlatılması.*” (Eren, Gözaydın vd., 1988: 994) ; “*anlatma, roman, masal, olmuş olay.*” (Develioğlu, 1993: 440) “*İnsanların başından geçmiş ya da geçebilecek türden olayları anlatan kısa yazı.*” (Akalın, 1984: 850).

“Halk Hikâyesi nedir?” Sorusuna birçok farklı görüş belirtilmiştir. Bunlardan bazılarını şu şekilde gösterebiliriz:

“*Halk hikâyeleri, hikâye türünün en eski örnekleri olan ve destanlardan modern hikâyeye geçişi sağlayan anonim eserlerdir.*” Başka bir tanım yapacak olursak “*Türk edebiyatı terimleri içinde 16. asırdan itibaren görülmeye başlayan genellikle âşıklar tarafından nazım-nesir karışık bir ifade tarzıyla dinleyicilere karşı anlatılarak nesilden nesile intikal eden yer yer masal ve destan özellikleri gösteren hikâyelerdir.*” (Albayrak, 2004).

“*Türk halk hikâyeleri, zaman seyri ve coğrafya-mekân içinde “efsane masal, menkabe, destan vb.” mahsullerle beslenerek dini tarihi, içtimai hadiselerin potasında, iç bünyelerdeki bağlarını muhafaza ederek milletimizin roman ihtiyacını karşılayan eserlerdir.*” (Elçin, 1988: 444).

“*Halkın gönül dünyasını dile getiren ölmez hikâyelerdir.*” (Güney, 1971: 385).

Bir sevgiliyi elde etme yolundaki maceraları anlatan masal. (Boratav, 1988: 72).

Halk hikâyelerine Azerbaycan’da “*dastan, hekaye*”, Türkmenistan’da “*dessan, epos, gahrımanlık*”, Özbekistan’da “*dastan, halk dastanı*”, Kazakistan’da “*epos, dastan, anız, cırlar*” Tataristan’da “*dastan (kahramanlık ve sevgi konulu hikâyeler)*” Irak Türklerinde ve Kırım Tatarlarında “*destan*” isimleri verilmektedir.

Folklor ürünlerinde halk hikâyesi diğer türler gibi bir geleneğe bağlıdır. Buradaki “*gelenek*” tabiri, türün “*icra töresi*” düşünülebilir. Bu geleneğin müesseseseleşmesi, halk

hikâyesi türünün belirli bir form kazanmasını ve bu şekilde varlığını devam ettirmesini sağlamıştır (Yıldırım, 1985: 549).

1.2.2. Metin

Sözlü kültür ortamlarından aktarılan folklor ürünlerinin yazıya geçmiş şekillerine “metin” denir. Büyük Türkçe Sözlükte hikâye terimi “*olmuş veya olması mümkün olayları yazılı ve sözlü olarak anlatma*” (Türkçe Sözlük, 1982). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat’ta ise “*Anlatma, roman; masal; olmuş bir hadise*” (Develioğlu, 1970: 440) şeklinde tanımlanmaktadır. Elçin ise hikâyeyi “*Arap dilinde başlangıçta ‘kıssa’ ve ‘rivayet’ olarak düşünülen, sonraları eğlendirmek maksadı ile ‘taklid’ mânâsında kullanılan ‘hikâye’ terimi, gerçek veya hayalî birtakım vak’aların, maceraların hususî bir üslûpla, sözle nakil ve tekrarı*” (Elçin, 1986: 444) diye tarif ediyor. Bu her iki tanımda da hikâye için “olay”ın temel unsur olduğu görülmektedir. “*Hikâyede vak’a esastır.*” ifadesini belirten Görkem de bu görüşüyle tahkiyeli anlatımlarda olay örgüsünün önemli olduğunu belirtmektedir.

Halk anlatıları dediğimiz; masal, efsane, halk hikâyesi, destan, vb. türlerin menşeiyle ilgili olarak değişik görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşlerin benzer yanları olduğu gibi farklı yönleri de vardır. Türk halk hikâyeleri üzerinde çalışan batılı araştırmacılar hikâyelerin konusu ile kaynağı problemini birbirinden ayıramamışlar, tek tek her hikâyenin konusunu araştırmak yerine, halk hikâyelerinin nasıl ve nerede doğduğu sorunu üzerinde durmuşlardır. Âşıklar çeşitli konuları geliştirmek ve işlemek suretiyle hikâyeleri tasnif etmişlerdir. Âşık, konuyu tespit ettikten sonra, halk hikâyesi geleneği içinde nerelerin nesirle aktarılacağını, nerelere şiirlerin konulacağını planlar. Bundan sonra hikâyenin olay mantığı, geleneği, dinleyici çevresinin istek ve eğilimlerini, kendi yeteneğini ve hikâyeciliğin hazır kalıplarını kullanarak tasnifi tamamlar (Türkmen, 1998: 488).

Pertev Naili Boratav’a göre halk hikâyelerinin dört büyük kaynağı vardır:

“1. *Doğu ve Güneydoğu Anadolu da gerçekten yaşanmış tarihi olaylardan doğmuş kısa hikâyeler*

2. *Yaşamış ve yaşadığı rivayet edilen âşıkların etrafında oluşan halk hikâyeleri*

3. *Koroğlu menkabeleri ve bu tipte diğer menkabeler*

4. *Klasik manzum hikâyeler, masal ve hikâye kitapları ve sözlü gelenekteki masallar*” (Boratav, 1988: 32-34)

Köprülü'ye göre halk hikâyelerinin kaynakları üçe ayrılır:

1. *Eski Türk an'anesinden geçen mevzular*
2. *İslam an'anesinden geçen dini mevzular*
3. *İran an'anesinden geçen ekseriyetle dini olmayan ve bazende zahiri bir İslami renge boyanmış mevzular.*” (Köprülü, 1966: 366-371).

Konuyla ilgili olarak Şükrü Elçin de Köprülü'nün görüşüne yakın bir görüş ortaya koyarak halk hikâyelerinin kaynağını üçe ayırmıştır:

1. *Türk kaynağından gelenler*
2. *Arap-İslam kaynağından gelenler*
3. *İran-Hint kaynağından gelenler.*” (Elçin, 1986: 444-445).

Bugüne kadar halk hikâyesi konusu üzerinde çalışan bazı araştırmacılar bunları konularına, biçimlerine ve çıkış yerlerine göre değişik şekillerde tasnif etmişlerdir.

Halk hikâyeleriyle ilgili ilk tasnif denemesinde bulunan Kunoş hikâyeleri üç kısma ayırır:

- a) *Kahramanlık romanı*
- b) *Saz şairlerinin romanı*
- c) *Saz şairlerinin kahramanlık romanı.*” (Kunos, 1893'den Boratav, 1988: 33-44).

N. Sami Somyarkın (Banarlı) da buna benzer bir tasnif yapar. Banarlı'ya göre halk hikâyeleri üçe ayrılır:

1. *Menkabevi kahramanlık Hikâyeleri*
2. *Aşk Hikâyeleri*
3. *Klasik edebiyattan doğma Hikâyeler.*” (Banarlı, 1933: 19-22).

Edmond Saussey de halk hikâyelerini üçe ayırarak tasnif etmiştir:

- a) *Menşe destanları*
- b) *Müslüman şövalye romanları*
- c) *Saz şairleri etrafında teşekkül eden hikâyeler.*” (Saussey, 1952: 5).

Boratav ise halk hikâyelerini konularına göre üç ana başlık altında ele almıştır:

- a) *Kahramanlık hikâyeleri*
- b) *Aşk hikâyeleri*
- c) *Bu kategorilere tamamiyle girmeyen hikâyeler.*” (Boratav, 1988: 35-36).

Halk Hikâyelerinin konuları bakımından tasnifinin yanında şekilleri ve hacimlerine göre de tasnif edildiğini görüyoruz.

İ. Habib Sevük hacimlerine göre halk hikâyelerini:

“a) *Büyük halk hikâyeleri*

b) *Bozlaklar.*” (Sevük, 1942: 150) diye iki gruba ayırmıştır. İşlenen konulara göre de dörde ayırmaktadır:

“1. *Dede Korkut Hikâyeleri*

2. *Destanî Halk Hikâyeleri*

3. *Hamasi Halk Hikâyeleri*

4. *Aşklı Hikâyeler.*” (Sevük, 1942: 297)

Hikâyelerin yapısı iki bölümde incelenir. İlk kısım değişmeyen, az değişen asıl konudur. İkinci kısımda ise hikâyecinin eklediği sahneler, benzetmeler ve alkışlar vardır.

Boratav’ın “temsil’i inşad” dediği hikâyeler, türkölü uzun hikâyelerdir. Bu hikâyelerde değişmeyen veya en az değişen kısım bir müzik aleti (saz) eşliğinde söylenen türkülerdir. Çünkü söylenen bu türküler hikâyenin asıl konusu ve kahramanıla doğrudan ilgilidir. Hikâyeci hikâyenin nesir kısmında tam bir anlatma serbestliğiyle konuşur. Konunun esas hatlarından sapmamak şartıyla hikâyesini istediği ölçüde genişletir. Asıl hikâye arasına “karavelli” adını verdikleri müstakil hikâyeler ilâve edebilir (Boratav, 1988: 49). Bu bölümde anlatımı zenginleştirmek için farklı sahneler, düşünceler, benzetmeler, dua ve beddualar, dinleyicilere yönelik öğütler ekleyebilir.

Doğu Anadolu ve Azerbaycan’ın halk hikâyeciliği geleneği içersinde önemli bir yeri vardır. Bugün büyük hikâyeler diyeceğimiz hikâyelerin birçoğu bu bölgelerde anlatılmışlardır. Bu hikâyelerden yola çıkılarak yapılan incelemeler sonucunda P. Naili Boratav halk hikâyelerini yapı olarak dört bölümde incelemiştir (Boratav, 1988: 48-51). Fikret Türkmen ise bu dört bölüme bir bölüm daha eklemiştir. Buna göre halk hikâyeleri beş bölümden oluşmaktadır:

“1) *Fasıl*

2) *Döşeme*

3) *Asıl konu*

4) *Sonuç ve dua*

5) *Hikâye ile organik bağı olmayan efsane.*” (Türkmen, 1998: 489).

Bozlak, nazım ve nesrin birleşmesinden oluşan tahkiyeli Halk bilimi ürünüdür. “Bozlak terimi, ağlamak, sızlamak, ağıt yakmak, feryat etmek” anlamındaki buzulamak/bozlamaktan gelir konuyla ilgili detaylı bilgiyi F. Gülay Mirzaoğlu vermektedir

(Mirzaoğlu, 2003). Bozlak konusu etrafında “türkölü hikâye” ile “hikâyeli türköl” kavramlarını değerlendirmiş ve tercihinini “hikâyeli türköl”den yana kullanarak bunun nedenlerini açıklamıştır. Mirzaoğlu bu konuda kendine özgü değişken bir anlatım yapısına sahip bu özel türün örnekleri için, “değişmeyen” ögesi olan ezgiyi vurgulayacak şekilde, “hikâyeli türköl” terimini kullanmak daha uygun görünmektedir. Görkem bu görüşe karşı çıkararak “Bu tercihte müzik unsuru ön plânda değildir. Onun için ‘türkölü hikâye’ terimini kullanmak kanımızca daha doğru ve tutarlıdır.” (Görkem, 2005: 42) ifadesinde bulunmuştur.

İsmail Habib’in öne sürdüğü Boratav’ın da doğruluğunu tasdik ettiği görüşe göre; uzun halk hikâyelerinde türköler hikâyeyi süslemek, canlandırmak için söylenir, asıl olan nesir olarak anlatılan olaylardır. Bozlaklarda ise melodili türköl esastır, nesir hikâyeye kısmı türkölüyü anlaşılır hale getirmek ve daha büyük bir tesir uyandırmak için anlatılır (Boratav, 1988: 54) Türkölü hikâyeye/bozlakların nesir kısımları tarihî ve olağanüstü unsurları içeriyorsa “menkabe”, sadece olağanüstü unsuru içeriyorsa “efsane”, bunların her ikisini de içermiyorsa veya sadece tarihî bir karakter taşıyorsa bunlara da “sözlü rivayet/ folklorik karakterdeki rivayet” denir (Boratav, 1988: 137-138).

1.2.3. Anlatıcı

Halk hikâyelerini anlatan sanatçılara hikâyeci, âşık, hikâyeci âşık gibi bir takım isimler verilmektedir. Günümüzde bu kelimelerin karşılığı olarak Türk lehçelerinde çeşitli kelimeler kullanılmaktadır. Özbek, Uygur ve Türkmenler de “baskı”, Kazaklarda “yırcı/dırcı, akın cirav”, kalmuklarda “cangarcı”, Yakutlarda “olonghosut”, Altay Türklerinde “kaycı”, Kırgızlarda “manasçı”ile Tuva, Başkurt, Karakalpak ve diğer Türk boylarındaki aynı görevi ifa eden sanatkârlar, Türkiye Türkçesindeki karşılığı ile “hikâyeci-âşık” kimliği ile ön plana çıkmaktadır (Zhirmunski, 1992: 165-175). Azeri Türkçesinin konuşulduğu yörelerde hikâyeci-âşıklar türkölü hikâyeye tasnif eden “usta âşıklar” ve “ata-dede görgüsü ile” öğrendikleri hikâyeleri/usta malı hikâyeleri ustalıkla ve zevkle anlatan “hikâyeci usta”lar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Görkem, 2010: 9-10).

Köprölü eski Türk devletlerinde hikâyeye anlatıcılığını şu şekilde ifade eder: “*Eski Türk boylarının av törenlerine katılan ozanlar dinî konuların yanında hükümdarın büyüklük ve kahramanlıklarını öven ya da eski kahramanların menkabelerini anlatan kahramanlık destanları okurlardı.*” (Köprölü, 1989: 85). 15. yüzyıldan sonra “ozan” sözcüğü yerine Anadolu ve Âzerî sahalarında “âşık”, Türkmenlerde “bakşı” (bahşı), Yakutlarda “oyun-şaman” isimleri kullanılmaya başlanmıştır (Köprölü, 1989: 70-71).

Dede Korkut hikâyelerinde ozanların kopuz çalarak diyar diyar dolaşıp sanatlarını icra ettiklerini öğreniyoruz. “*Kolça kopuz götürüp, ilden ile, bigden bige ozan gezer. Er nâmerdin er nâkesin ozan bilir. İleyinizde çalıp aydan ozan olsun.*” ifadesinden hikâyecilik geleneğinin ozanlar tarafından sürdürüldüğünü öğreniyoruz (Oğuz, 1998: 36-38).

Halk hikâyecisi hikâyeyi anlatırken özgür davranamaz. Halk edebiyatı bir gelenek edebiyatı olduğu için hikâyeci âşık da bu geleneğe uygun bir şekilde davranmak zorundadır. Hikâyeci, gelenekle kendi güzellik ve estetik anlayışını birleştirdiği zaman özgün üslubunu yakalamış olur.

Hikâyelerin karakteristiğinin belirlenmesinde, geldikleri kaynaklardan çok yeniden hayat buldukları çevre daha önemlidir. Mesela hikâyenin konusunda veya bitişinde değil, konunun işleniş tarzında, sanatçının hayat ve sanat görüşündendir. Çeşitli konuları, halk hikâyecileri, aynı ifade ve zihniyet kalıbına dökmekten geri kalmamışlar, bu durum da geleneğin oluşmasına yol açmıştır (Boratav, 2002).

Hikâyeci âşık, eserinde kendi duygularını, arzu ve isteklerini bol bol ifade etmektedir (Boratav, 1988: 102). Anlatıcı/âşık ister okulda tahsil görerek, isterse irsî olarak babadan oğla geçmek suretiyle veya bâde içerek hangi şartlarda âşık olursa olsun, onun ustalığını dinleyici çevreyle kurabildiği iletişim ve dinleyicilerin memnuniyeti tayin etmektedir (Korkmaz, 2003: 56).

1.2.4. Müzik

Türk halk şiirinin en eski nazım biçimlerinden olan türkü, ezgi ile söylenen halk şiirinin her çeşidine verilen isimdir. Deyiş, deme ise Türk Halk edebiyatında türkü, mani, koşma gibi nazım şekillerinin bir ezgi eşliğinde söylenmesine verilen addır. Farklı bölgelerde ezginin ve sözlerin çeşitlenmesine göre türkü kelimesi yerine şarkı, deyiş, deme, hava, ninni, ağıt adları da kullanılır.

Türkülü hikâyelerin vazgeçilmez bir parçası olan musiki, anlatıcı hikâyeye başlar başlamaz devreye girer. Bir destanın şiirlik güzelliği, bu şiirlerin bir saz eşliğinde türkü olarak okunuşunda, özellikle de türkü şeklinde söylenip atışma şeklinde aktarılmasındadır (Reichl, 2000: 285) Hikâyecilik geleneği içerisinde, hikâyelerde yer alan deyiş/türkülerin “geleneksel” bir mahiyet kazandığı ve bunların belirli icra makamlarının olduğu bilinmektedir. Dinleyiciler, anlatıcının deyiş/türküleri eksik ve yanlış bir tarzda icra etmesine tahammül edememektedir (Görkem, 2000: 11). Anlatıcı ritmi genellikle saz ile elde eder bu sazın türü ise cura adıyla bilinir. Ayrıca “ırızva, dobra ve tambura” eşliğinde

de anlatıcı türküsünü seslendirir. Anlatıcı müzik unsurunu sadece türkölü deyişlerde kullanır; ancak dikkati toplamak veya yoğunlaştırmak için tahkiyeli kısımlarda da curayı kullanır. Bazı anlatıcılar türkölü kısımlarda saz çalamazlar. Sazın yerine bir değnek parçasını ellerine alarak türküye eşlik ederler. Düziçili Âşık Mustafa Çabuk türkülerini bu şekilde icra etmektedir.

1.2.5. Dinleyici Çevresi

Hikâye anlatma geleneğinin önemli bir bölümünü de dinleyiciler oluşturur. Dinleyicisi olmayan bir halk hikâyesi düşünülemez. Hikâyeye biçim veren unsurlardan biri anlatan âşık diğeri ise geleneksel hikâyeye metnidir. Bunlardan sonra üçüncü olarak da dinleyici çevresi gelir. Bu üç gücün el birliği ve etki alışverişi hikâyeyi oluşturur, biçimlendirir ve değiştirir. Bu nedenle hikâyenin geleneksel metninin yanında, hikâyeyi anlatan aşığı ve hikâyenin dinleyicisini iyi tanımak gerekir. Bunların üçü üzerinde durmayan bir araştırma eksik kalacaktır. Çünkü hikâyenin metnini doğru anlamak için bile dinleyici kitlesini tanımak gereklidir.

Hikâyeci/âşık (story teller) ve dinleyicinin (audience) birlikte yeniden oluşturduğu (reproduction) halk hikâyesi icrasında seyirci son derece zevk alır. Şöyle ki; Yugoslavya'nın büyük söyleyicisi Avdo Mededoviç gibi bir âşık tarafından şanlı ve kuş uçmaz kervan geçmez bir dünyadaki yüksek kahramanlık serüvenlerinin hatırlanması ve karakterlerin canlandırılmasından, söyleme güzelliğinden Yugoslav dinleyicilerin aldığı haz, Kırgız dinleyicilerin kelimeler üzerinde yapılan bir nükteye canlı alkışlarla verdikleri karşılık, her mârifetli ifadenin söylendiği yerde kendi âşıklarının hünerli sözlerinde duydukları haz (Korkmaz, 2003: 58) buna örnektir. Âşık, hikâyedeki türküye başlayınca Düziçi yöresindeki dinleyicilerin bir kısmının “aah ulan ah” veya “vaay vay” şeklinde yüksek sesle mırıldanmaları tamamıyla ilgi ve duygularının tezahürüdür. Dinleyiciler anlatılan hikâyenin bir parçası niteliğindedir. Bazen dinleyici aşığa soru sorar, bazen de âşık dinleyiciye soru sorar. Anlatılan hikâyenin durumuna göre “Ayvah, tüh, vah vah, diline sağlık ve eline sağlık” gibi kelimeler söylenilir.

Hikâye anlatılırken dinleyici, zaman zaman aşığın anlatımına ve hikâyeye müdahale eder. Çünkü yıllarca dinlediği hikâyeler hem onu hikâyenin konusu açısından bilgili kılmış hem de gelenekte söz sahibi yapmıştır. Hikâyeci karşısındaki dinleyici topluluğunun ağırlığını sürekli olarak hisseder. Kendi fikir ve duygularını onlarla iş birliği içinde biçimlendirir.

Dinleyiciler hikâyenin konusunun belirlenmesinde de büyük rol oynarlar. Bir âşık köye geldiği zaman aşığa bir türkölü hikâyeye anlat da dinleyelim derler veya “Filan zamanda filan âşık geldi, şu hikâyeyi anlattı. Biliyorsan sen de anlat dinleyelim” diyerek hangi hikâyeyi dinlemek istediklerini söylerler. Âşığın anlatacağı hikâyeyi seçmesinde dinleyicilerin yaş grubu ve cinsiyeti de önemlidir. Yaşlılar daha çok dini hikâyeleri, gençler kahramanlık hikâyelerini, kadın-erkek karışık topluluklar ağıtlı, sonu acıklı biten hikâyeleri isterler.

Usta âşıklar dinleyicilerle birlikte hikâyeyi anlatır ve bu şekilde toplumun fertleri arasında hoşgörü, dayanışma ve diyalog oluşur. Hem anlatıcı hem dinleyici bu işten zevk alır.

1.2.6. Mekân

Halk bilimi ürününün icra edildiği ortama “mekân” diyoruz. İcra-gösterim yöntemiyle incelemeye çalıştığımız halk hikâyeleri anlatımında hikâyeci/âşığın sanatını sergilediği yer, icranın seyri açısından önemlidir. Halk Hikâyeleri her yerde anlatılmaz. Çukurova yöresinde hikâyeler dağlık yerleşim yerlerinde, köy kahvelerinde, gece sohbetlerinde, evlerde, sahra toplantılarında ve düğünlerde anlatılır.

Hikâyeci/âşık hikâyeye anlatmaya başlamadan önce bütün dinleyicilerin rahatlıkla işitebileceği ve görebileceği bir yere oturur. İcra esnasında anlatıcı ile dinleyici çevre arasında kurulacak olan iletişim için anlatıcının oturacağı yer önem arz etmektedir. Çünkü iletişimin sağlıklı kurulması açısından âşığın jest ve mimikleri, bir an susması ve kullanacağı vücut dilinin dinleyiciler tarafından görülmesi lâzımdır. Düziçi yöresinde ise halk hikâyeleri daha çok kına gecesi düğün evlerinde, varlıklı kimselerin odalarında anlatılır. Hikâyeci âşığın hikâyesini anlattığı her yerde statüsü gereği kalın döşekler üzerine oturtulması, tüm ihtiyaçlarının eksiksiz giderilmesi gelenek çerçevesinde yer almaktadır.

1.3. ARAŞTIRMA KONUSU HAKKINDA YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Hikâyecilik geleneği hakkında Çukurova Bölgesinde önemli araştırmalar yapılmıştır. Yörenin Türk halk bilimi açısından zengin kaynaklara sahip olması birçok bilim adamının ilgisini buraya çekmiştir. Bu kaynaklar genellikle sözlü unsurlardan oluşmaktadır. Konuyla ilgili olarak ilk bakacağımız kaynaklardan biri, Boratav’ın 1946 yılında ilk baskısını yayımladığı “*Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*” isimli çalışmasıdır (Boratav, 2002). Boratav, bu eserinde Doğu Anadolu Bölgesi’nde canlılığını

devam ettiren sözlü gelenekteki türkölü hikâyeleri derleyerek incelemiştir. Eserde hikâyecilik geleneği, hikâyeciler ve hikâyelerin gelenek içerisinde anlatılması, türkölü hikâyelerin doğuşu ve gelişimi ile konu, şekil, üslup ve tür meseleleri hakkında bilgiler verilmiştir. Boratav'ın bu çalışması henüz “icra / gösteri performans kuramı”nın folklor literatüründe olmadığı bir dönemde yapılmıştır. Bizim de alanımızı oluşturan türkölü hikâyeler üzerinde önemli çalışmalardan birini de Prof. Dr. İsmail Görkem yapmıştır. *Halk Hikâyeleri Araştırmaları Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı* isimli eserinde, Düziçi yöresindeki hikâyecilik geleneği incelenmiş, Çukurova bölgesinin coğrafi konumu ve tarihi itibariyle gözler önüne serilmiş, Çukurova'da ve komşu yörelerde (Gaziantep, Kahramanmaraş) hikâyecilik geleneği ve hikâyecileri teker teker ele alınmış, yörede anlatılan hikâyelerin özellikleri ve Âşık Mustafa Köse'den derlenen beş halk hikâyesi “icra-gösterim” teorisine göre bütün detaylarıyla ortaya konulmuştur. Hikâyelerin teşekkölü ve varyantları, hikâyelerdeki deyiş/türköler, hikâyelerdeki dil ve anlatım özellikleri değerlendirmiştir.

İlhan Başgöz'ün *Âşıkların Hayatlarıyla İlgili Türk Halk Hikâyeleri* (Turkish Folk Stories About The Lives of Minstrels, 1952), *İran Azerbaycan'ında Türkçe Halk Hikâyesi Anlatma Geleneği*, (Turkish Hikâye Telling in Tradition in Azarbaijan İnan, 1970), *Sözlü Anlatımda Arasöz / Türk Hikâye Anlatıcılarıyla Kişisel Yorumların Bir Durum Değerlendirmesi* (Digression in Oral Narrative / A Case Study of Individual Remarks by Turkish Romance Tellers, 1986), *Masal İncelemeleri* (Folktale Studies, 1988), *Sibirya'dan Bir Masal Anası, Giriş*, (1992) alışmaları “icra-gösterim” tekniği hakkında önemli ipuçları vermektedir.

Wolfram Eberhard, *Türkiye'nin Güneydoğusundan Âşık Hikâyeleri*, (evirisi: 2002) (The Minstrel Tales From Southeastern Turkey, 1955) kitabında Çukurova bölgesindeki âşıklardan derlediği hikâyelerden hareketle âşıkların yaşadıkları toplumdaki fonksiyonu, hikâyelerin yayılmaları ve hikâyelerin yazıya geçmelerindeki problemler incelenmiştir. (Eberhard, 2002). Araştırma konumuzu ilgilendirmesi açısından yöreyle ilgili yapılan çalışmaların en önemli olanlarının başında bir bilim adamı olmaktan çok bir gönöl adamı olan Ali Rıza Yalgın gelmektedir. “*Cenupta Türkmen Oymakları*” adlı eserinde Ali Rıza Yalgın, Güney Anadolu Bölgesinde 1930'lu yıllarda canlı olarak yaşayan folklor ürünlerini derleyerek bunları beş cilt halinde 1931 ila 1935 yılları arasında yayımlamıştır. Konargöçer yürüklerin folklor ürünü olan her türlü malzemeyi bölge bölge, aşiret aşiret dolaşarak çalışmasını tamamlamıştır (Yalgın, 2000).

Ayrıca yörede bu konuyla ilgili derleme ve araştırma yapan birçok yerli ve yabancı bilim adamı vardır. Bunlardan bazıları: Ali Rıza Yalın, Pertev Naili Boratav, Bel'a Bartok, Kurt Reinhard, Wolfram Eberhard, Kürşat M. Korkmaz, Refiye Okuşluk, Salim Güven, Tuğba Kaya, Ozan Tülüce ve Emine Kanat'tır. Bunlardan Kürşat M. Korkmaz'ın "*Çukurovalı Âşık Mehmet Demirci (Köroğlu)'nin Hikâye Anlatıcılığı Üzerine Bir Araştırma*" adlı doktora çalışması (Korkmaz, 2003). Ozan Tülüce'nin "*Çukurovalı Âşık Mustafa Köse'den Derlenen Türküli Hikâyeler (İnceleme-Metinler)*" adlı yüksek lisans tezi (Tülüce, 2005). Emine Kanat'ın "*Düziçili Âşık Mustafa Çabuk: Hikâye Repertuarı Türküli Hikâyeleri (İnceleme-Metin)*" adlı yüksek lisans tezi (Kanat, 2010). Bekir İşlek'in "*Tekeden Teleme Çalmak: Bir Folklor Gönüllüsünün Derleme Macerası*" (İşlek, 2009) ve "*Bir Cerene Av Olmak*" (İşlek, 2010) adlı kitapları da konumuzla yakından ilgili olan çalışmalardır. Tabii ki teze öncülük ve kaynaklık edecek en önemli çalışma ise Prof. Dr. İsmail Görkem'in "*Halk Hikâyeleri Araştırmaları, Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Repertuarı*" adlı doçentlik çalışmasıdır (Görkem, 2000).

İsmail Görkem, Kürşat M. Korkmaz, Ozan Tülüce, Emine Kanat, Salim Güven ve Refiye Okuşluk'un çalışmaları incelendiğinde birbirinden farklı hikâyelerin ele alındığı görülmektedir. Bunlardan İsmail Görkem "Güzel Ahmet, Han Mahmut, Bey Böğrek, Helvacı Güzeli, Âşık Halil'i incelerken; Ozan Tülüce "Elbeylioğlu, Gündeşlioğlu, Güheri, Köroğlu'nun Gürcistan, Horasan, Turna Teli ve Şam Seferleri"ni ele almıştır. Kürşat M. Korkmaz ise doktora tezinde "Köroğlu'nun Zuhuru, Ayvaz Kolu, Ayvaz'ın Yesir Olması, Köroğlu ile Hasan Paşa, Moskof Kolu, Gürcistan Seferi, Turna Teli Kolu, Yemen Kolu, Köroğlu'nun Son Kolu, Köroğlu'nun Zuhuru (ikinci anlatım), Esman ile Zevcen Hikâyesi, Ali ile Fatma Hikâyesi, Öksüz Ali Hikâyesi ve Âşık Halil Hikâyesi" ile birlikte toplam on dört hikâyeyi incelemiştir. Refiye Okuşluk'un doktora tezinde ise toplam da yirmi hikâye bulunmasına rağmen bunlardan Düziçi ile ilgili olanların sayısı on üçtür. İncelenen bu hikâyeler: "Köroğlu'nun Ortaya Çıkması, Ayvaz'ın Kaçırılması, Ayvaz'ın Esir Olması, Köroğlu ile Hasan Paşa, Köroğlu'nun Gürcistan Seferi, Köroğlu'nun Yemen Seferi, Köroğlu'nun Kırklara Karışması, Ali Paşa Hikâyesi, Âşık Halil Hikâyesi, Öksüz Ali Hikâyesi, Gündeşlioğlu Hikâyesi, Ahmet Bey ile Güher Hanım Hikâyesi, Senem ile Tanır Hikâyesi"dir.

Araştırma konumuzu oluşturan Köroğlu hikâyeleriyle ilgili yapılan çalışmalara "Hikâyelerin Teşekkülü ve Varyantları" kısmında daha detaylı bilgi verileceği için bu kadar bilgiyi yeterli görüyoruz.

1.4. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Büyük bir milli hazine olan halk kültürü ürünleri, halkın birlikte oluşturduğu ulusal düşünce sistemimizi, ortak sanat anlayışımızı, ortak sevinç ve acılarımızı geçmişten bugünüme; bugünümden de gelecek nesillere aktaran en önemli mirasımızdır. Bu kültür taşıyıcılarının sayısı gün geçtikçe azalmakta ve ne yazık ki birçoğunun adı bile duyulmadan yok olmaktadır. Aslında kaynak kişilerin azalması bu ürünlerin önemini daha da artırmaktadır. Bu nedenle yakın zamanda kaynak kişilere verilen önem belirli ölçüde artmış ve onlardan elde edilen bilgilerin kayda geçirilmesi son dönemde ağırlık kazanmıştır. Bu kaynak kişilerin içinde bulunduğumuz teknoloji çağında geleneklerini icra etmeleri zorlaşmakla birlikte geleneğin devamlılığı açısından önemli bir yere sahip olan usta-çırak ilişkisinin de yok olmaya doğru gittiği görülmektedir.

Araştırmanın konusu Düziçi’nde yaşayan halk hikâyeciliği geleneği, hikâyeciler ve hikâyelerdir. Çukurova bölgesi Düziçi yöresinde âşıklık geleneğinin yaşayan en güçlü temsilcilerinden kabul edilen Âşık Mustafa Çabuk’un şu ana kadar derlenmemiş olan türkölü hikâyelerini “anlatıcı-dinleyici” ilişkileri, “metin” ve “müzik” gibi hususlar göz önüne alınarak derlemek bu hikâyelerden Köroğlu’yla ilgili olanları inceleyip, Türk halk bilimine kazandırmak bu hikâyelerin kalıcılığını sağlamak ve gelecek nesillere aktarmak çalışmamızın amacını ve önemini ortaya koymaktadır.

Folklorun “canlı bir gösterim” olma özelliğini dikkate alarak Âşık Mustafa Çabuk’un anlattığı hikâyeleri anlatım esnasındaki bütün bağlamıyla birlikte; “anlatıcı-dinleyici ilişki ve iletişimi”, anlattığı “metin”, “müzik”, “zaman”, “mekân” hususlarını göz ardı etmeden bu çalışma esnasında şöyle bir araştırma planı uygulayacağız:

- 1) Çukurova bölgesi ve Düziçi yöresinde hikâyecilik geleneği ve hikâyeciler
- 2) Düziçi yöresinde hikâyeciler ve dinleyiciler üzerinde Âşık Mustafa Çabuk’un etkileri
- 3) Âşık Mustafa Çabuk’tan derlediğimiz ve diğer araştırmacıların derlediği türkölü hikâye metinlerinin teşekkül, muhteva, varyant ve deyişlerin (türkölülerin) incelenmesi
- 4) Düziçi yöresindeki âşıklık ve hikâyecilik geleneğinin son durumunun değerlendirilmesi

Düziçi ilçesinde ve köylerindeki hikâyecilik geleneği, hikâyeciler ve anlattıkları hikâyeler tespit edilirken şu hususlara dikkat edilmiştir:

a) Halk hikâyeleri ve Mustafa Çabuk ile ilgili önceden yapılmış araştırma, inceleme ve derlemeler değerlendirilmiştir.

b) Osmaniye'nin Düziçi ilçesindeki bu çalışma, Düziçi ilçesi ve köylerinde Bekir İşlek tarafından saha araştırması yapılarak gerçekleştirilmiştir.

c) Saha araştırması esnasında teknik araç ve gereç olarak ses kayıt cihazı, fotoğraf makinesi ve kamera kullanılmıştır.

d) Çekilen ses ve görüntü kayıtları tarafınca izlenerek yazıya geçirilmiştir.

e) Yazıya aktarılan metinlerdeki yöresel kelimelerin doğruluğu yörede yaşayan kişiler tarafından tekrar değerlendirilmiştir.

BÖLÜM II

2. ÇUKUROVA'DA HİKÂyecİLİK GELENEĞİ VE ÂŞİK MUSTAFA ÇABUK

2.1. ÇUKUROVA'DA HİKÂyecİLİK, HİKÂyecİLER VE HİKÂyeler

Hikâye türünün örneklerini İslamiyet öncesi dönemlere kadar götürmek mümkündür. Fakat halk hikâyelerinin oluşumu on altıncı yüzyıla dayanır. Âşıkların hayatları etrafında oluşan halk hikâyeleri üzerine yapılan ilk çalışmalar on dokuzuncu yüzyılın sonundan itibaren başlar. İlk olarak çalışmalar batıda başlar zamanla Türkiye'de de çeşitli düzeyde çalışmalar yapılmaya başlanır (Boratav, 1988: 254-259).

Çukurova yöresinde hikâyecilikle ilgili olarak ilk çalışmalar metin derlemesi şeklinde olmuştur. İlk derlemeciler ise Pertev Naili Boratav, Ali Rıza Yalın(Yaman), Wolfram Eberhard, Kurd Reinhard gibi araştırmacılarıdır. Çukurova'dan en çok türkölü hikâyeler derleyen ve yayımlayan Ali Rıza [Yalın] olmuştur (Görkem, 2000: 22).

Ali Rıza Yalın (Yalın) Çukurova yöresinde derlediği "Han Mahmud", "Oğuz Pehlivan", "Yeğen Mehmet Paşa", "Genç Osman" ve "İlbeylioğlu" hikâyelerini 1923 yılında mahallî Tarsus gazetesinde yayınlamıştır. "Ahmet Bey'in Bozlağı", "İlbeylioğlu" hikâyelerini Adana mıntıkası Maarif Mecmuası'nda 1928 yılında neşretmiştir. "Oğuz'un Gamlı Oğlu Ayhan", "Oğuz'un Torunu Beğböğrek" hikâyelerini derlemiştir. "Deli Boran'ı", "Oğuz'un Torunu Beğböğrek'i" 1930'da, "Beybörek ve Benli Boz", "Öksüz Ali", "Kul Öksüz" hikâyelerini 1936'da yayımlar. Düziçili Kır İsmail'den derlediği "Koroğlu'nun Gürcistan Seferi ve Ercişli Emrah" hikâyelerini Türkölü gazetesinde 1940 yılında neşretmiştir.

Görkem, Yalın'ın 1923-1942 yılları arasında bölgede yaptığı derleme çalışmaları sırasında, "aşiretler" arasındaki "hikâyecilik geleneği", "hikâyeler" ve "hikâyeciler"e ait önemli tespitlerde bulunduğunu, fakat onun en büyük eksiğinin derlemiş olduğu hikâye metinlerinde şahsî tasarruflarda bulunmuş olduğunu belirtmektedir (Görkem, 2000: 22).

Yalından sonra yörede derleme çalışmaları devam etmiştir. Hasan Çavuş, "İlbeylioğlu Hikâyesi"ni (Çavuş, 1940), Mustafa Uz, "Ahmet Paşa [Bey] ile Güherî" (Uz, 1954) Şükrü Elçin de Koroğlu hikâyesinin Kozan [Adana] Kuyuluk köyü rivayetini derleyip neşretmiştir (Elçin, 1963). Ahmet Kılıç "Gâvurdağı Türkölüleri" isimli eserinde Osmaniye yöresinden çeşitli kaynak şahıslardan derlediği Mayıl, Yeğen Ali, Öksüz Oğlan, Deli Boran, Gündeşlioğlu, Telli Senem [Yazıcıoğlu] ve Güherî [Ahmet Bey ile Güherî] hikâyelerine ait metinleri neşretmiştir (Kılıç, 1976). İbrahim Davutluoğlu 1981 yılında

“Gündeşlioğlu” hikâyesini yayınlamıştır (Davutluoğlu, 1981). Salim Güven, Elbeğoğlu [Elbeylioğlu] hikâyesini Düziçi’nden derleyerek 1991 yılında mezuniyet tezi olarak yayınlamıştır (Güven, 1991).

Osman Bahadırılı “Sürmeli Bey” hikâyesini 1940 ve Taha Toros da “Hurşid Bey Hikâyesi”ni 1940 yıllarında neşretmiştir (Görkem, 2000: 22).

Wolfram Eberhard’ın 1951-1952 yılında Çukurova’nın Kozan, Düziçi gibi birkaç yerleşim merkezi ve Gaziantep’ten derlediği Elbeylioğlu, Ali Paşa, Köroğlu, Hurşit ile Mah ve Mihri hikâyeleri üzerindeki incelemesi Güneydoğu Anadolu’dan Âşık Hikâyeleri, (*The Minstrel Tales FROM Southeastern Turkey*) 1955 yılında Amerika’da yayımlanmıştır (Görkem, 2000: 14).

K. Reinhard *Günümüzde Türkiye’de Hikâye Anlatma Uygulaması* başlıklı makalesinde Çukurova’daki hikâye ve hikâyecilik geleneği üzerinde önemli tespitlerde bulunmuştur (Reinhard, 1967: 86-87’den Görkem, 2000: 9).

Yörede çalışmaların çoğunu 1947 yılında Adana’nın Ceyhan ilçesi ve civarında yapan Boratav yörenin hikâyecilik geleneği hakkında önemli bilgiler tespit etmiştir. Bu bölgede çalışırken hikâyeci Ahmetçe [Ahmet Cehan] hakkında bilgi almış, fakat onunla görüşmemiştir. Bu köydeki diğer kaynak şahıslarla görüşerek on iki tane “büyük türkülü hikâye” ismi tespit etmiştir. Bu hikâyeler: Yeğen Ali (Ali Paşa), Karacaoğlan, Elbeylioğlu, Sefil Abdurrahman, Hurşit, Köroğlu, Asuman ile Zeycan, Öksüzdoğan, Şah Mayıl, Emrah, Deli Boran ve Ahmet Bey (Ahmet Paşa) ile Guharî hikâyeleridir (Boratav, 1982: 267).

Yörede Yaşar Kemâl’in önemli sayılacak çalışmaları vardır. Osmaniye’nin Araplı beldesinden “Öksüzdoğan” türkülü hikâyesini çok iyi söyleyen Çolak Ökkeş; Gebelili [=Osmaniye] Murtaza, Küçük Mehmet, Kazmacalılı [=Kadirli] Güdümen Ahmet, Haruniyeli [=Düziçi] Gök [=Kır] İsmail gibi pek çok Köroğlu söyleyen kişilerle karşılaştığını kaydeder. Ayrıca Y. Kemal, Harkaçtıği [Kadirli] köyünden İsmail Uz’dan derlediği Deli Boran hikâyesini de neşretmiştir (Görkem, 2000: 23).

Yöreye ilgili son yıllarda çeşitli üniversitelerde lisans, yüksek lisans ve doktora seviyesinde bazı çalışmalar yapılmıştır. Bunlar; M. Nuri Mangan ve Mustafa Hızlı, mezuniyet tezlerinde “Han Mahmut” hikâyesi ile “Ali Paşa (Yeğen Ali)” hikâyesini derleyip yazıya geçirmişlerdir (Mangan, 1978); (Hızlı, 1980). Salim Güven mezuniyet tezinde “Esmen ile Zevcen”, “Ali ile Fatma”, “Kanberoğlu” ve “Elbeyoğlu” hikâyelerini yazıya geçirerek metin incelemesi yapmıştır (Güven, 1991). Kazım Çimen ise “Güzel

Ahmet” ve “Esmâ Han” hikâyelerini bitirme tezi olarak çalışmıştır (Çimen, 1994). Varyantların yapı mukayesesi, şiirlerin epizotlara göre tahlili, hikâyenin motif yapısı ve metinlerden oluşan Esmâ Şimşek’in yüksek lisans tezinde Kadirli’de derlenen “Arzu ile Kamber” incelenmiştir (Şimşek, 1987). Gülay Mirzaoğlu, “Çukurova’da Yaşayan Cerit Türkmenleri’nde Halk Hikâyeciliği ve Halk Hikâyeleri” isimli yüksek lisans tezinde Cerit Türkmen aşiretine mensup Ahmet Cehan’ın hikâyeciliği ve repertuarını araştırmıştır (Mirzaoğlu, 1994). Mirzaoğlu bu çalışmasında, “Deli Boran”, “Elbeylioğlu”, “Gündeşlioğlu”, “Yazıcıoğlu”, “Öksüz Ali”, “Köroğlu’nun Gürcistan Seferi”, “Bey Mayıl” ve “Ali Paşa” hikâyelerini derleyerek Cerit Türkmenleri arasındaki hikâyecilik geleneği ve usta-çırak ilişkisi üzerinde durmuştur.

Çalışmam boyunca en çok yararlandığım, İsmail Görkem tarafından hazırlanan “*Halk Hikâyeleri Araştırmaları Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı*” adlı eserde; Çukurova’daki hikâyecilik geleneği, hikâyecilik geleneğiyle ilgili yapılan çalışmalar, Âşık Mustafa Köse’nin hayatı, sanatı ve repertuarı, hikâyelerle ilgili problemler, hikâyelerin tahlili, hikâyelerin dil ve anlatım özellikleri son olarak da Güzel Ahmet, Han Mahmut, Bal Böğrek, Helvacı Güzeli, Âşık Halil Hikâyelerine yer verilerek metinler incelenmiştir (Görkem, 2000).

Çukurova’daki hikâyecilere gelince, bunların isimlerini saymakla yetineceğiz. Bu konuda en teferruatlı bilgilere Refiye Okuşluk’un ve Kemal Çopuroğlu’nun eserlerinden ulaşmak mümkündür. Hattâ Çopuroğlu “*Yukarı Çukurova’da Âşıklık Geleneği ve Âşık Eyyubî*” adlı eserinde kaynak şahısları da göstererek âşıkların kimlik bilgilerine kadar altı sayfalık şema halinde bilgiler sunmuştur (Çopuroğlu, 1998: 40-46). Yörenin diğer adı duyulmuş geleneğin temsilcileri ise şunlardır: Kozan’da yaşayan Arslan Ali (Ali Soylu), Kadirli / Araplı Köyü’nden İbrahim Karalı, Ceyhan / Gümürdülü Köyü’nden Âşık Kara Mehmet (Mehmet Siligünlü), Âşık Sıhlıoğlu, Feke / Gürümze Köyü’nden Âşık Eyyubî (Eyüp Tadil), Mansurlu Köyü’nden Âşık Nizamî, Gökçeli Köyü’nden Âşık Tanrıkulu (İsmail Hakkı Tanrıkulu), Tokmaklı Köyü’nden Hacı Karakılçık, İmamoğlu / Saygeçit Köyü’nden Âşık Fidanî, Kadirli / Azaplı Köyü’nden Âşık Feymanî (Osman Taşkaya), Osmaniye ili Raziyeler Köyü’nden Ömer Koca (Okuşluk, 2000: 534).

Yukarı Çukurova yöresinde canlılığını korumaya çalışan hikâyecilik geleneğinin yaşayan en önemli temsilcilerinden olan Âşık Mustafa Köse’den yedi hikâye Ozan Tülüce tarafından 2002 yılında derlenmiş, ayrıca Mustafa Köse’den Köroğlu kollarına ait Gürcistan Seferi Hikâyesi, Turna Teli Hikâyesi, Horasan Seferi Hikâyesi, Şam Seferi

Hikâyesi ve diğerkahramanlık ve aşk konulu hikâyelerden Güherî Hikâyesi, Gündeşlioğlu Hikâyesi, Elbeylioğlu Hikâyesi derlenmiştir. Yine Kırmacı köyünde yaşayan Tuluğ İrbam (İbrahim Tülüce)'dan “Köroğlu'nun Zuhuru”, “Ayvaz Kolu”, “Turna Teli Kolu” , “Öksüz Halil” hikâyeleri derlenmiştir.

Tez konusunu oluşturan Çukurova'nın yaşayan en önemli temsilcilerinden olan Mustafa Çabuk'un yirmi yedi tane türkölü hikâyesi Avukat Bekir İşlek tarafından derlenerek bunlardan Köroğlu ile ilgili olanları (Köroğlu'nun Turna Teli, Horasan Seferi, Şam Seferi, Moskof Seferi, Dağistan Seferi ve Yemen Seferi, Köroğlu'nun Esir Düşmesi, Köroğlu'nun Ayvazı Kaçırması) tarafımca incelenmiştir.

2.2. OSMANİYE VE DÜZİÇİ'NDE HİKÂYECİLER VE HİKÂYELER

2.2.1. Hikâyecilik Geleneği

Büyük bir milli hazine olan halk kültürü ürünleri, halkın birlikte oluşturduğu ulusal düşünce sistemimizi, ortak sanat anlayışımızı, ortak sevinç ve acılarımızı geçmişten bugünüme; bugünümden de gelecek nesillere aktaran en önemli mirasımızdır. Bu kültür taşıyıcılarının sayısı gün geçtikçe azalmakta ve ne yazık ki birçoğunun adı bile duyulmadan yok olmaktadır. Osmaniye ilinde de çeşitle sebeplerden dolayı köyden kente göçler artarak hikâyecilik geleneği giderek zayıflamıştır. Aslında kaynak kişilerin azalması bu ürünlerin önemini daha da artırmaktadır. Bu nedenle yakın zamanda kaynak kişilere verilen önem belirli ölçüde artmış ve onlardan elde edilen bilgilerin kayda geçirilmesi son dönemde ağırlık kazanmıştır. Bu kayak kişilerin içinde bulunduğumuz teknoloji çağında geleneklerini icra etmeleri zorlaşmakla birlikte geleneğin devamlılığı açısından önemli bir yere sahip olan usta-çırak ilişkisinin de yok olmaya doğru gittiği görülmektedir. Yörede yaşayan geleneğin temsilcisi birkaç âşık hariç yeni âşıklar yetişmemiştir. Bu nedenle önümüzdeki yıllarda yeni âşıklar yetişmediğinden yörede halk âşığı kalmayacaktır.

Düziçi yöresindeki hikâyecilik geleneğinin temeli “kınacı gitme/davete gitme”ye dayanmaktadır. Bir de kışın bir ay kadar süren “türkü söyleme” ve “türkülü hikâye anlatma” maksatlı geziler de bulunmaktadır. Kınacı gitme âdeti kısaca şöyledir: “Düğün günü belirlendikten sonra kız tarafı erkek evinden bir âşık ister. Âşık düğün günü kız evine gelir ve büyük bir odada erkeklere türkölü hikâyeler anlatır. “Yoz türkölü” söyleyerek başlayan âşık davetlilerin isteğine göre farklı hikâyeler anlatır. Bu olay düğün boyunca devam eder. Oğlan evi gelmeye yakın âşık oradan ayrılır.” Ayrıca “türkü söyleme” ve “hikâye anlatma maksatlı geziler”de âşıklar “Düziçi, Osmaniye, Kadirli ve Bahçe”nin bazı köylerini ziyaret ederler. “Ağa konakları”nda dinleyicinin çoğunlukla erkek olduğu

topluluklarda hikâyelerini icra ederler. Kadınlar ise âşığın sesini, evin ayrı bir bölümünden dinlerler (Görkem, 2000: 29-31).

Hikâye anlatımı sırasında âşıklar dinleyici çevresinin sessiz olmalarını gösterimden başka bir şeyle ilgilenmemelerini bekler. Buna uymayan olursa ya onları sözlü bir şekilde uyarır ya da esprili bir maniye konu yaparak onların dikkatleri tekrar üzerine çeker. Dinleyiciler arasında konuşan olursa, âşık onlara “anlat bakalım ben de dinleyim.” şeklinde sözler söyleyerek kızar (Görkem, 2000: 31).

Halk hikâyesi anlatılırken dinleyicilerden bazıları âşığın anlatım ustalığına göre âşığı heyecanlandıran ve âşığa destek veren sözler söyler. 1990’da vefat etmiş olan Kırmacılı köyünden [Osmaniye] dedem mahlâslı iyi bir Koroğlu anlatıcısı olan Kulaçkollu Mehmet Aga, gönüllü olarak katıldığı düğünlerde halk hikâyesi anlatırken dinleyici çevresinden birini “Koroğlu’nun atı” gibi kullandığı söylenmektedir. Aynı duruma bu kadar olmasa da yöredeki diğer âşıklarda da rastlamaktayız. Âşıkların genellikle dinleyici çevresiyle göz göze gelmek istediği tespit edilmiştir. Âşığın sazını kılıç gibi kullanıp dinleyicilerin üstüne doğru savurduğu da görülmüştür. Âşık mesleğini icrâ etmek için genellikle, sosyokültürel düzeyi yüksek düğünlerde bulunmaktadır. Bu gelenek artık zayıflasa da yaşayan âşıkların düğünlere âşık vasfıyla katıldığı görülmektedir (Tülüce, 2005: 32).

“1960 yıllarına kadar, para kıymetli olduğu için, âşıklara yaptıkları hizmetin karşılığı olarak davar, elbise, gömlek, heybe vb. şeyler hediye olarak verilmekteydi. Görkem’in tespitine göre, Âşıklar ile düğün sahibi arasında pazarlık yapılmakta ve genellikle yörede “kınacı / davete gitme” işinin piyasası 2,5 ilâ 3,5 milyon arasında değişmektedir. Görkem’in o dönemdeki tespiti böyle iken günümüzde bu ücret 100 ilâ 150 tl arasındadır. Bu paraya ek olarak, âşığa düğün sahibi, giyecek ve yiyecek çeşidinden bazı hediyeler de vermektedir.” (Görkem, 2000: 31).

Hikâye anlatılırken belirli bir geleneğe göre icra edilir. Hikâyeci/âşık icra platformundaki yerini aldıktan sonra Karacaoğlan, Dadaloğlu ve başka âşıklardan ya da kendisine ait birkaç türkü söyler. Şayet istek türkü var ise onu da söyler. Yörede bu uygulamaya “yoz türkü”, “başlangıç” ve “fasıl” denir. Âşık Mehmet Demirci hikâyeden sonra da bazı türküler söylemektedir. Fasılı takiben icra/gösterim, dinleyiciler arasında geleneği bilen bir temsilcinin anlatılmasını istediği hikâye ile devam eder. Âşık Mehmet Demirci hikâyesine genellikle *“Bir varıdı, bir yoğudu; Allah’ın kulu çoğodu. Çok demesi*

günah ıdı arkadaş. Filân zaman filân yerde filân adam varıdı” formel ifadesiyle başlamaktadır.

Hikâye anlatımları ekseriyetle geceleri yapıldığı için, bir gecede en çok iki hikâye ve bazen dinleyicilerin ısrarı üzerine kısa bir hikâye daha anlatılır. Anlatım süresi âşık ile dinleyicilerin kurduğu iletişime göre değişmektedir. Geleneğe göre icra/gösterim esnasında âşığın çayını, bal şerbetini getirmek, sigara ve diğer ihtiyaçlarını karşılamak üzere bir kişi görevlendirilir, diğer dinleyiciler pür dikkat hikâyeyi dinlemektedir. Dinleyiciler olur olmaz âşığa müdahale edemez, anlattığını eleştiremezler. Yörede hikâye dinlemenin de bir âdâbı vardır (Görkem, 2000: 35-36).

Türkmen nüfusun yoğun olduğu yerlerde geçmişten günümüze bir hikâyecilik geleneğinin olduğu herkes tarafından bilinmektedir. Adana, Kahramanmaraş, Gaziantep üçgeninin ortasında yer alan Düziçi’ndeki hikâyecilik geleneğinin arka planında; düğünlerde hikâye anlatma, kınacı/davete gitme, yöredeki varlıklı kimselerin hikâye anlatmaları için hikâyeci âşıkları birkaç günlüğüne konaklarında misafir etmesi ve âşıkların cüz’i miktarlarda da olsa gelir temin etmek için bilhassa kış aylarında çevre köy ve ilçelere yaptıkları geziler yatmaktadır. Bu gezi örneklerinin benzerlerini Özbekistan, Türkmenistan ve Azerbaycan başta olmak üzere birçok Türk Cumhuriyetlerinde de görmekteyiz (Reichl, 2000: 101).

Âşık Karayığit Osman’ın hikâyecilik geleneğinin bugünkü durumuyla ilgili düşüncelerini Kürşat Mehmet Korkmaz doktora tezinde şu şekilde ifade etmiştir:

“Bu gelenek eskiye kıyasla onda bire, bilemedin ikiye düşmüştür. Gençlerimiz düğünlerde ve kına gecelerinde âşık yerine orkestrayı tercih etmektedirler. Bu geleneğin yeni nesillere sevdirmesi lâzımdır. Bu işe her şeyden önce devlet el atmalıdır. Meselâ bizim Düziçi’nde kaymakamlık, belediye önce çevredeki âşıkları tespit etmelidir. Her üç veya altı ayda bir âşıklar bayramı, kültür kutlamaları düzenlemeli, herkes bunu parasız seyretmelidir. Bunu yeni yetişenlere sevdirebilirsek orkestra yerine âşık isterler. Aksi takdirde zorla bir sonuç alınmaz. Bir de devlet yetkilileri her âşığın dağarcığındaki kültür hazinesini derlemeli, bu hazineler ölenlerle mezara gitmemelidir.” (Korkmaz, 2003: 83).

Yörede yaşamış ve yaşayan âşıklardan bazılarını şu şekilde belirtebiliriz:

1. Âşık Mustafa (=Deli Mustafa)
2. Âşık Güllü (=Güllü Kâhya)
3. Gül Ali ve Abdal Seydihan

4. Kır İsmail (=İsmail Güngör/Tab'lı İsmail/İsmail Tabak)
5. Üdülü Musduk
6. Âşık Mahmut
7. Âşık Mehmet Köse
8. Kirik Ali (=Âşık Ali Altun)
9. Köroğlu (=Âşık Mehmet Demirci)
10. Âşık Mehmet Tülüce (=Kulaçkollu Mehmet Ağa)
11. Âşık Mehmet Ova
12. İspir Onbaşı
13. Âşık Mehmet İper
14. Âşık İbrahim Tülüce (=Tulug İrbâm)
15. Cennet Karı (=Maraşlı'nın Avradı)
16. Karayığit Osman
17. Halit Körkü
18. Dursun Yeşildağ

Çukurova'da hikâyecilik, hikâyeciler ve hikâyeler hususunda daha geniş bilgi için bk. Görkem, "*Halk Hikâyeleri Araştırmaları Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı*" (Görkem, 2000: 32-34). Âşık Mustafa Çabuk (=Tus Mustafa) ileriki sayfalarda ayrıntılı olarak incelenecektir.

İsimlerini belirttiğimiz âşıkların bazıları okumuş bazıları ise okula hiç gitmemişlerdir. Âşıkların çoğunun kendilerine ait şiirleri ve besteleri vardır. Anlattıkları hikâyelerin türkülü kısımlarını saz ve cura gibi müzik aletleriyle söylemektedirler. Âşıklar, düğünlerde ve kınacı davetlerinde hikâyelerini anlatarak az miktarda da olsa para kazanmaktadırlar. Günümüzde maalesef tüm araştırmacıların da ortak görüşü olan, yörenin gelenek açısından giderek zayıfladığı gerçeğiyle karşı karşıyayız. Bu belki de çağın kaçınılmaz gereklerindedir. Bu konuda en kötüsü günümüzde yaşayan birkaç temsilci dışında kimsenin bu alana ilgi duymaması ve bunun sonucunda da önümüzdeki 20-25 yıllık dönem içerisinde âşıklık geleneğinin tamamen bitecek olmasıdır.

2.2.2. Yörede Anlatılan Hikâyelerin Özellikleri

Çukurova yöresi halk hikâyeciliği ve hikâyecilik geleneği hakkında Türkiye’de yapılan hemen hemen bütün çalışmaların odak noktası konumundadır. Düziçi yöresindeki sözlü gelenekte yer alan hikâyeleri, “halk hikâyeleri”, “bozlaklar” ve “kara hikâyeler” olarak üç başlık altında toplayabiliriz. Yörede anlatılan hikâyeler genellikle hikâye kahramanlarının adıyla bilinmektedir. Âşıklar, anlattıkları hikâye kahramanlarını gerçekten yaşadıklarına inanmaktadır. Hattâ birçok Âşık, türkülü hikâye anlatırken kahramanlardan bahsederken hâlâ hayatta olan bazı çok yaşlı kimselerin onları gördüğünü söyleyerek buna kendilerini inandırmışlardır. Âşık Mustafa Köse bir defasında Köroğlu kollarından birini anlatırken “*Köroğlu atıyla bizim evin yolarından enerek Düziçi’ne doğru gitmiş.*” ifadesini kullanmıştır. Mustafa Köse’ye hikâyeleri niçin anlattıklarını ve hikâyelerin ne işe yaradıklarını sorduklarında şu cevabı verir: “*Bu hikâyeler ta eskiden beri geldiği için, bunları dinlemek için toplanan insanlar hem bir hisse alıyorlar hem de meraklı olan bazı arkadaşlar hikâyeleri öğreniyorlar. Ayrıca bazen neşeleniyorlar bazen de eskiden olan şeylerden ibret alıyorlar*” (Görkem, 2000: 38).

Hikâyelerle alâkalı ilgi çekici bir nokta da hangi âşık hangi hikâyeyi daha iyi anlatıyorsa o hikâyenin kahramanının ismiyle anılır duruma gelmektedir. Örneğin Âşık Mehmet Demirci kendi adıyla değil Köroğlu adıyla bilinmekte ve anılmaktadır. Tamamı türkülü olan hikâyelerin anlatım süresi olarak uzunluğu bir saatten beş saate kadar değişmektedir. Âşık Tus Mustafa da katıldığı bazı düğünlerde saatlerce hikâye anlattığını belirtmektedir. Birkaç istisna hariç bütün âşıklar türküleri bir saz veya saza benzetilerek elde tutulan değnek eşliğinde söylemektedirler. Tus Mustafa saz çalmayı çok iyi bilmez bu nedenle hikâyelerin türkülü kısımlarında bazen küçük bir saz kullanır bazen de değneği saz gibi kullanır.

Halk hikâyelerinin genel karakteristiği olan, türkülerin pek değişmemesi, nesir kısımlarının ise anlatıcı ile dinleyici çevre arasındaki iletişim ve motivasyona göre âşık tarafından uzatılıp kısaltılması, bazı epizotların değiştirilmesi Düziçi yöresinde de görülmektedir. Âşık Tus Mustafa’nın kara hikâyeleri anlatmak istememesi dinleyici çevresi ile alâkalıdır. Çünkü kara hikâyeler hem yöre halkı hem de Tus Mustafa tarafından, sıkça anlatılınca talep görmemekte, bu hikâyeler sohbet esnasında yeri geldiğinde söylenmektedir. İçinde türkü olmayan, sadece nesirden meydana gelen hikâyelere “kara hikâye” denir. Dinleyici çevre ve pek çok âşık tarafından benimsenmeyen kara hikâyeler yörede nadiren anlatılır. Bu da bize türkülerin sosyo-kültürel değerini göstermektedir.

Hikâyecilik geleneğinin yöredeki temsilcileri, anlatılan hikâyelerin vurucu, kırıcı olanlarını “kahramanlık hikâyeleri” (Köroğlu kolları, Elbeylioğlu, Gündeşlioğlu gibi) ve aşka, sevdaya dayananları “aşk hikâyeleri” (Âşık Garip, Âşık Halil, Güheri, Âşık Ömer, Bey Börek, Güzel Ahmet hikâyeleri gibi) olarak iki grupta sınıflandırdılar. Araştırma alanımızda anlatılan hikâyelerin musannifleri konusunda âşıklar bilgi sahibi değildir. Hikâyeye tasnif eden hiçbir âşık adına rastlamadık. Hikâyeci âşıklar hikâyelerini sözlü gelenek çerçevesinde duyarak öğrendiklerini söylemektedirler. Bazı hikâyelerin geçmişte daha da uzun olabileceği konusunda fikir belirtmişler bu görüşe araştırmacılar da katılmıştır.

Araştırmamızın önceki kısımlarında Çukurova’da söylenen ve neşredilen hikâyelerden anlatıcılarıyla beraber söz edilmiştir. Burada ise özellikle Yukarı Çukurova’da söylenen hikâyelerden bugüne kadar derlenmiş olanlardan bahsedilecektir. Bu hikâyeler şunlardır: Kır İsmail’den 1939 yılında “Köroğlu’nun Gürcistan Seferi” (Yalgın, 2000) ve 1952 yılında “Hurşid” (Eberhard, 2002). Kirik Ali’den “Elbeylioğlu”; Hüseyin Kaplan’dan “Kamberoğlu” (Güven, 1991) .

İsmail Görkem’in derlediği hikâyeye metinleri: Kirik Ali’den “Hurşit” ve “Yazıcıoğlu (Telli Senem ile Yazıcıoğlu Osman Aga)”, Âşık Mustafa Köse’den “Güzel Ahmet”, “Han Mahmut”, “Bal Bögrek”, “Helvacı Güzeli”, “Âşık Halil” (Görkem, 2000).

Refiye Okuşluk’un derlediği hikâyeye metinleri: Âşık Mehmet Demirci (Köroğlu)’den “Köroğlu’nun Ortaya Çıkması”, “Ayvaz’ın Kaçırılması”, “Ayvaz’ın Esir Olması”, “Köroğlu ile Hasan Paşa”, “Köroğlu’nun Gürcistan Seferi”, “Köroğlu’nun Yemen Seferi”, “Köroğlu’nun Kırklara Karışması”, “Âşık Halil”; Mehmet Ova’dan “Ali Paşa Hikâyesi”; Âşık Mehmet İper’den “Öksüz Ali”, “Gündeşlioğlu”, “Ahmet Bey ile Güher Hanım”, “Senem ile Tanır” (Okuşluk, 2000).

Kürşat Korkmaz’ın Âşık Mehmet Demirci (Köroğlu)’den derlediği hikâyeye metinleri: “Köroğlu’nun Zuhuru”, “Ayvaz Kolu”, “Ayvaz’ın Yesir Olması”, “Ayvaz’ın Dolu Bey’e Tutsak Olması”, “Gürcistan Seferi”, “Moskoflar Savaşı”, “Turna Teli Kolu”, “Yemen Kolu”, “Köroğlu’nun Son Kolu”, “Esman ile Zevcen”, “Ali ile Fatma”, “Âşık Halil” ve “Öksüz Oğlan” hikâyeleridir.

Ozan Tülüce’nin derlediği hikâyeye metinleri: 2001 yılında Tulug İbrahim’den “Köroğlu’nun Zuhuru”, “Ayvaz Kolu”, “Turna Teli Kolu”, “Öksüz Halil” hikâyesi; 2002 yılında Âşık Mustafa Köse’den kendisinin hiç kimseye kayıt amacıyla anlatmadığını

söylediği Köroğlu Kolları (Gürcistan Seferi Hikâyesi, Turna Teli Hikâyesi, Horasan Seferi Hikâyesi, Şam Seferi Hikâyesi) Gündeşlioğlu Hikâyesi, Güheri Hikâyesi, Elbeylioğlu Hikâyesi.

Kendisini folklor gönüllüsü olarak tanıtan Bekir İşlek'in yöreye ait çeşitli derlemeleri olmuştur. İspir Onbaşı'dan "Kaplıca Hikâyesi, Sonu Gelen'in Hikâyesi, Bezirgân Hikâyesi, Kan Kalesi Cengi"ni, Düziçili diğer âşıklardan ise, "Öksüz Ali Türküleri"ni, Dadaloğlu ve Dadaloğlu'nun Son Kolu"nu, Âşık Mehmet Demirci'den "[=Köroğlu] Karacaoğlan Türküsü, Karacaoğlan Türküsünün "Heykâsi" Hikâyesi"ni ayrıca "Âşık Hacı Hikâyesi ve Düldül Dağının Türküsü"nü derlemiştir (İşlek, 2009).

Anlatılan hikâyelerin "türkülü" (nazım) kısımları ile "türküsüz" (nesir) kısımları bulunmaktadır. Hiç türküsü olmayan ve sadece nesir şeklinde olan hikâyelere yörede "kara hikâye" denilmekte ve bunlar anlatıcı ve dinleyiciler tarafından pek sevilmemektedir. Türkülü hikâyeleri âşıklar saz eşliğinde söylemektedir. Saz çalmasını bilmeyen çok az sayıdaki âşık ise hikâyelerdeki türküleri "değnek tutarak" makamı ile söylemektedir. Bu durum, hikâyelerin yörede sevilmesi için "türkülü" olmasının tercih edildiğinin ve türküleri güzel söyleyen âşıkların daha çok rağbet gördüğünün önemli bir delili olarak gösterilebilir. Âşıklar, hikâyelerdeki türkülerin "sabit" karakterde olduğunu fakat "hikâye" (nesir) kısımlarının âşıklar tarafından "anlatıcı-dinleyici" iletişimi açısından istenildiği gibi uzatılıp kısaltılabileceğini söylemektedir. Ekleme yaptıkları nesir kısımlarında, "dinleyicilerin gülmesi ve neşelenmesi" maksadını güderler. Kısaltmaların dinleyicilere bildirilmeden yapılması gerekir. Bazen dinleyiciler bu durumu fark eder, dinleyiciler için önemli olan hikâyenin türkü" kısımlarıdır (Görkem, 2002: 39).

Yöre âşıklarının verdiği bilgilere göre, hikâyelerdeki türküler, "bozlak makamı", "ağıt havası", "Barak havası", "yüksek hava / kaba makam", "engin hava / engin makam" gibi belli makamlarla söylenmektedir. Bozlaklar, aşiret, coğrafya ve âşıkların isimlerine göre "Cerit Bozlağı", "Urum Bozlağı", "Karacaoğlan Bozlağı" gibi farklı isimler almaktadır. Bozlak makamı, hikâyelerdeki 11 heceli türkülerde görülmektedir; uzun hava tarzındadır. Bozlaklar arasında da makam ve ezgi farklılığı vardır. Meselâ bir türkülü hikâyedeki deyişler, üç dört bozlak havası ile söylenebilmektedir (Mirzaoğlu, 2003).

Köroğlu hikâyelerindeki türküler iki makamda söylenmektedir. 11'li hece ile söylenen deyişler, "kaba makam / yüksek hava" ile söyleniyor; bunlar uzun hava tarzındadır. Yüksek havalarda bir meydan okuma, yiğitlik vardır. Daha hareketli ve yavaş

tonda söylenenine ise “engin makam / engin hava” denmektedir; bunlar 8’li hece vezniyle söylenmektedir. Köroğlu hikâyelerindeki “engin hava”lar daha çok Gaziantep ve Düziçi yöresinde yaygın olarak söylenmektedir (Görkem, 2002: 41).

2.3. ÂŞIK MUSTAFA ÇABUK (=TUS MUSTAFA)

Âşık Mustafa Çabuk'un hayatı, sanatı, sanatkârlığı ve repertuarı ile ilgili bölümler 2008 yılında Osmaniye'nin Düziçi ilçesinde Bekir İşlek tarafından derlenmiştir, ayrıca konuyla ilgili geniş bilgi için Emine Kanat'ın tez çalışmasına bk. (Kanat, 2010: 40-45).

2.3.1. Hayatı

Osmaniye ili Düziçi ilçesinin Yazlamazlı köyünde 1934 yılında doğan Âşık Mustafa Çabuk, babasını daha yedi yaşındayken kaybeder. Yazlamazlı köyünde bulunan amcasının yanında uzun yıllar kalır. Soyunun Tecirli (Tacirli, tüccar, çiftçi) olduğunu belirten âşığa göre; bunlar alıcı-vurucu bir millettir. Çabuk, asıllarının Kahramanmaraş Karalar'dan gelme olduğunu söylemektedir. Oymak halinde gelmişler ve hâlâ bunlardan bazılarının Kahramanmaraş'ta olduğunu belirtmektedir. Okula gitmediğinden okuma-yazma bilmez. Küçük bir evde yaşayan Âşık Mustafa Çabuk, 15 yaşında heveslenerek âşıklığa başlar ve evin geçimini bu şekilde sağlar. İlerleyen zamanlarda bir akrabası okuma-yazmayı öğretir. Âşık Mustafa Çabuk'un 6 kız, 4 erkek olmak üzere 10 çocuğu vardır. Eşi 1995 yılında vefat etmiştir. Çocuklarının hiç biri âşıklığa heveslenmemiştir. Çocuklarının hepsini âşıklıktan kazandığı parayla evlendirmiştir. Askerliğini 1955–1957 yılları arasında yapmıştır.

Yazlamazlı köyünde yazlar sıcak ve kurak geçmektedir. Köydekiler tarım ve hayvancılıkla uğraşırlar. Köyde genellikle buğday, yer fıstığı, pamuk, mısır, susam, karpuz ve arpa yetiştirilmektedir. Köyde daha çok betonarme ve ahşap evler görülmektedir. Âşık Mustafa Çabuk (Tus Mustafa)'un köyünden diğer illere ve özellikle de KKTC'ye göç edenler oldukça fazladır. Günümüzde köyde 330 hane kalmıştır. Köyden ile ve ilçeye toplu ulaşım araçları sürekli gitmektedir bu nedenle ulaşım sorunu yoktur. Âşık Mustafa Çabuk ile yapılan söyleşide Tus Mustafa, hiçbir mal varlığı olmadığı belirterek geçimini gittiği düğünlerde ya da çeşitli meclislerde hikâye anlatarak kazandığını söyler. Teknolojiden uzak yaşayan âşığımızın evinde telefonu yoktur yalnızca uzun yıllardan beri kullandığı bir televizyonu vardır. Âşık Mustafa Çabuk eskisi gibi köy köy dolaşarak hikâyeler anlatmamaktadır. Bazı önemli gecelerde ya da düğünlerde zaman zaman türkülü hikâyeler anlatarak kültürel mirasımızı gelecek kuşaklara aktarmaktadır.

2.3.2. Sanatı ve Sanatkârlığı

Âşık Tus Mustafa, 15 yaşında âşıklığa başladığını ve bu işe “heveslendiği” için âşık meclislerinde bulunduğunu söylemektedir. Bu işi ilkin gizli gizli yaptığını, daha sonraları iyice öğrenince 20–25 yaşındayken tam olarak söylemeye başladığını belirten âşık,

askerden geldikten sonra ise türkölü hikâyeleri artık her ortamda söylediğini belirtmektedir. Kendisinin gittiği kınalarda büyük ağa ve beylere hikâyeler anlattığını ve bu hikâyelerin anlatımının sabaha kadar sürdüğünü söylemektedir. Her gittiği yerde isteğe bağılı olarak Hurşit, Güzel Ahmet, Esmé Han, Âşık Halil, Elbeylioğlu, Asuman ile Zeycan, Bey Böğrek, Helvacı Güzeli, Dadaloğlu ve Köroğlu'nun 7-8 kolunu anlatmıştır.

Kendince ufak türkölü diye nitelendirdiklerinden de Kamberoğlu, Karacaoğlu, Âşık Garip'i söylemiştir. O zamanlar müzik âletleri bilinmediği için, âşıklara verilen önemin daha fazla olduğunu ve bu nedenle kendisinin de buna heveslenip birçok ağıyla oturup türkölü söylediğini açıklamaktadır. Usta olarak kimseyi kabul etmemektedir. Âşık Mustafa Çabuk, bütün hikâyeleri en ince ayrıntısına kadar anlattığını söyleyip ve "hiçbir zaman (ayrıntılıyla) sonuna kadar anlatmadan oradan kalkmam" diye belirtmektedir.

Âşık, bildiği hikâyelerin birçoğunu Mehmet Hurşit Ağa'ya (Gaziantep) ait bir âşıktan, diğér hikâyelerin bir kaçını Göllüleri'deki (belde) Âşık Mahmut'tan, kalanını da K. Maraş'la Adana arasında ünü duyulmuş bir âşıktan öğrendiğini söylemektedir. "Âşık Mahmut ve Âşık Köroğlu'ndan sonra buralarda benim kadar bilen yok" demekte ve yine "Eski tarih olaylarını benden başka ayrıntısıyla bilen olmaz" diye hep yinelemektedir. Âşık Mahmut hakkında herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Babası ve dayılarının da türkölü söylediğini belirten âşığa "Niçin Tus Mustafa?" diye anıldığını sorduğumuzda çocukken bir sene yel sıtması çektiğini ve karnının davul gibi şiştiğini bu yüzden de ölür diye pek önemsenmediğini belirtmektedir. Fakat yaşı ilerledikçe şişliğin indiğini ve hastalığının geçtiğini söyleyen âşık, genelde "Âşık Mustafa" diye tanındığını belirtmektedir.

Kınacı olarak gittiği ilk yıllardaki evlerden âşığa para yerine yeni dokunmuş heybeler verilmiştir. Daha sonraki yıllarda 5 liradan 10 liraya, sonraları ise verdikleri bu para 30, 50 ve 100 liraya kadar çıkmıştır. Rüyasında hiçbir şekilde bâde içmediğini söyleyen âşık, saz çalmayı bilmediği için elinde bir değnek (sopa, oklava) ile türkülerini söylemektedir. Ama şimdi akrabası (Ali Kirik) tarafından verilen küçük curayı az da olsa kullanmaktadır. Düziçi'nde bulunan âşıklar arasında atışmanın yapılmadığını söylemektedir. Onların bir yerde toplanıp sadece türkölü hikâyeler söylediklerini belirtir. Âşık, türkölü hikâyelerini kınacı olarak gittiği evin erkeklerine anlatırken, bu sırada ayrı bir yerde de kadınların oturup onu dinlediğini belirtmektedir. Anlatılan hikâyenin bir gecede bitmediğini, o nedenle hikâyeye ertesi gün de devam edildiğini söylemektedir. Ya da uzun olan hikâyelerin sabaha kadar anlatıldığı söyler. Kısa hikâyelerin ise biri bitince hemen diğérine başlanılmış. Bir gecede en az iki hikâye anlatılır ve hikâye bitmeden

kalkılmamış. Genellikle büyük ağalara anlatılan hikâyelerde âşık hikâyeyi anlatırken dinleyicinin isteklerine de sıklıkla yer verir türküye başlarken boğazını ıslatmak için az şekerli sıcak su içer ve yanında muhakkak bir havlu bulundurmuş. Gittiği yerlerde gördüğü ve yaşadığı olayları hikâyeleştirerek anlattığı da olmuştur.

Anlattığı hikâyelerde, ilk olarak hikâye kısmını en ince ayrıntısına kadar anlatıp, daha sonra türküsünü söylediğini açıklamaktadır. Hikâyelerin aralarına milleti az da olsun eğlendirmek, o hüznü havadan çıkarmak için araya fıkralar kattığını söylemekte ve kendi tabirince “araya reklamlar giriyor” diye belirtmektedir. Âşık şimdiki atışmaları beğenmemekte ve onlardan pek hoşlanmamaktadır. 5–6 senedir kınaya dahi gitmediğini ve artık bu mesleğe eski ilginin kalmadığını söylemektedir. Artık köylerde düğün haricinde sadece arkadaşlarıyla oturup söylediğini belirtmektedir. Gençlerden bu işe heveslenen kimsenin olmadığına da üzülmemektedir. Hikâye anlatmaya başka şehirlere gitmediğini söyleyen âşık “Osmaniye’den istek oldu ama gitmedim” demekte ve sebebini sesinin bozulmasına bağlamıştır. Çünkü âşık çok fazla tütün içmektedir.

2.3.3. Repertuarı

Âşık Mustafa Çabuk’un bildiği Köroğlu kolları şunlardır: Köroğlu’nun Turna Teli, Horasan Seferi, Şam Seferi, Moskof Seferi, Dağıstan Seferi, Yemen Seferi, Köroğlu’nun Esir Düşmesi, Köroğlu’nun Ayvazı Kaçırması

Emine Kanat’ın yüksek lisans tezi olarak hazırladığı âşığın bildiği diğer kahramanlık ve aşk hikâyeleri ise şunlardır: Asuman ile Zeycan Hikâyesi, Helvacı Güzeli Hikâyesi, Güzel Ahmet Hikâyesi, Yoz Türküsü ve Hikâyesi, Kamberoğlu Hikâyesi, Dadaloğlu Hikâyesi, Esmahan Hikâyesi, Âşık Halil Hikâyesi, Han Mahmut Hikâyesi, Bey Böyreğ Hikâyesi, Güheri Hikâyesi, Hurşit ve Mahımihri Hikâyesi, Elbeylioğlu Hikâyesi, Paşaoğlu ve Telli Hikâyesi, Karacaoğlu Hikâyesi, Kendisine Ait Besteli Türküler, Öksüz Ali Hikâyesi, Genç Osman Hikâyesi ve Bey Mayıl Hikâyesi’dir.

BÖLÜM III

3. HİKÂYELERLE İLGİLİ PROBLEMLER

3.1. HİKÂYELERİN TEŞEKKÜLÜ VE VARYANTLARI

İncelememizin bu bölümünde Köroğlu'nun tarihi kişiliği, Köroğlu hikâyelerinin varyantları ve geçmişten günümüze Köroğlu'yla ilgili yapılan bilimsel çalışmalara yer verilecektir.

Köroğlu'nun tarihi kişiliğiyle ilgili birçok farklı görüş bulunmaktadır. A. Chodzko'ya göre Köroğlu, Horasan'da doğmuş II. Abbas zamanında Güney Azerbaycan'da yaşamış, Hoy-Erzurum yolu üzerinde eşkıyalık etmiş Teke boyundan bir Türkmen'dir (Alptekin, 2005: 118). Ayrıca Köroğlu'nun on altıncı yüzyılda Bolu yöresinde devlete isyan eden celali reisi olduğu görüşü de savunulmaktadır. Celali reisi olan Köroğlu, III. Murat'ın askerleriyle zaman zaman çarpışmalar yapmıştır. Başka bir görüşte ise Köroğlu yine III. Murat zamanında hüküm süren 1577- 1590 İran-Osmanlı seferine katılan yeniçeri şairi olarak değerlendirilmiştir (Makal, 1975: 12-13).

On yedinci yüzyılın meşhur seyyahı Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde ise Köroğlu isminde meşhur bir saz şairinden bahsedilmektedir. İran seferi kayıtlarında ve Seyahatname'ye göre Köroğlu isminde bir şairin olduğunu açıkça ortadadır. Burada şöyle bir soru aklımıza gelmektedir: “Şair Köroğlu ile hikâye kahramanı olan (=eşkîya) Köroğlu aynı kişi midir?”. Elimizde bulunan tarihi vesikalardan hareketle şair Köroğlu'nun ve eşkıya Köroğlu'nun aynı kişi olma ihtimalleri yüksektir ama tek bir Köroğlu'ndan bahsetmek yanlış bir fikirdir. Halk, Köroğlu mahlası ile koşmalar söyleyen halk ozanlarını bir kişilikte birleştirmiştir. Geçmişten günümüze kadar birçok Köroğlu adında kahraman ve şair ortaya çıkmıştır.

Günümüzde Köroğlu'nun tarihi kişiliği unutulmuş “destan kahramanı” olarak yaşamaktadır. Birçok çocuk Köroğlu'nun adını bilir. Kötülüklerle ve zulümle nasıl savaştığının farkındadır.

Köroğlu Destanı'nın halk ağzındaki ilk derlemeleri, on dokuzuncu yüzyılda Türkistan'ı dolaşan seyyahlar tarafından yapılmıştır. On dokuzuncu yüzyılın başlarında İ. Şopen adlı seyyah, Azerbaycanlı bir aşğın ağzından dinlediği destanı, Rusça'ya tercüme edip yayımlar. 1840'lı yıllarda A. Chodze adlı Polonya asıllı Rus ajanı, Azerbaycan ve Türkmen vadilerini dolaşarak on üç hikâyelik ilk mühim Köroğlu Destanı metnini tespit eder ve Rusça'ya tercüme ederek yayımlar. İlk Türkçe yayını ise Mir Babaoğlu Hasan

Molla tarafından yapılmış, “Hikayat-ı Gayvazhan” adı ile Kazan’da yayımlanmıştır. (Alptekin, 2005: 120).

Köroğlu Destanı Anadolu coğrafyası dışında, Azerbaycan, Özbekistan, Türkmenistan ve Kazakistan coğrafyalarında da yaygın olarak bilinmektedir. Farklı coğrafyalara yayılmasından dolayı destanın varyantlarında bir takım değişiklikler ortaya çıkmıştır. Mesela destanın Anadolu ve Azerbaycan varyantları genel yapı olarak halk hikâyesi geleneğine uygun özellikler taşıırken, Türkmenistan varyantları, taşıdığı mitolojik unsurların çokluğu itibarıyla destanî özelliklerini daha fazla muhafaza etmektedir (Alptekin, 2005: 121). Bazı araştırmacılar Köroğlu Destanının Dede Korkut Hikâyelerinden esinlenilerek ortaya çıktığını ifade ederler. Her iki anlatı türünde de birçok ortak unsur bulunmaktadır.

Köroğlu Destanının teşekkülü çok eski zamanlara dayanmaktadır. Boratav’a göre varyantların meydana gelmesinin sebeplerinin başında şüphesiz hikâyelerin “zaman ve mekân” içinde yayılmaları vakıası gelir. Bunları yayan vasıtalar ise insan hafızasıdır. Bir nesilden başka bir nesle anlatılan hikâyeler anlatıcı tarafından bazı yerleri unutulmuş ve yeni eklemelerle adeta tamir işi yapılarak aktarılmaktadır. Bazen de kasdi tadillerin işe karıştığı görülmektedir. Mesela, Ardanuçlu Âşık Efkârî, Köroğlu’nun Bolu Bey Kolu’na, münasip yerlerinde ve tamamen Köroğlu manzumelerinin karakterini taşıyan türküler ilave etmiştir.

Varyantların meydana gelmesindeki bir diğer görüş de türkülerin yer değiştirmesidir. Hikâye zaman ve mekân değiştirirken, anlatıcıların hafızalarının onları aldatması neticesinde boş kalan yere, hatırladıkları en uygun türküyü getirmeleri hadisesi vuku buluyor (Boratav, 2002: 122-123). Kısacası halk hikâyeleri nesilden nesile aktarılırken şahıslar, mekânlar ve temalar değişmektedir ve yeni varyantlar oluşmaktadır.

Halk hikâyeleri aşk ve kahramanlık öykülerinden oluşur. Kahramanlık hikâyelerinin de en başında Köroğlu hikâyeleri bulunur. Köroğlu hikâyelerinde Köroğlu ve keleşlerinin zulümlere ve haksızlıklara karşı yapmış oldukları savaşlar anlatılır. Ali Berat Alptekin, Köroğlu Destanı’nın doğu ve batı varyantlarındaki “kol” sayısını şu şekilde belirtmiştir:

*“Türkiye-Azerbaycan: 14-24
Özbekistan: 47
Türkmenistan: 14
Kazakistan: 65
Tacikistan: 50”* (Alptekin, 2005: 122)

Öner Yağcı, belirlenen Köroğlu Kolları'nı şu başlıklar altında sıralamıştır:

1. *Bolu Bey Kolu*
2. *Silistrelî Hasan Paşa ile Köroğlu Kolu*
3. *Demircioğlu*
4. *Köroğlu'nun Oğlu Hasan Bey*
5. *İlk Kol*
6. *Köroğlu ile Sazcı Ustası*
7. *Köroğlu ile Deli Hasan'ın Savaşı*
8. *Köroğlu ile Revan Hanı'nın Savaşı*
9. *Arap Reyhan ile Köroğlu*
10. *Ayvaz'ın Kaçması*
11. *Köse Sefer*
12. *Koca Bey*
13. *Kiziroğlu Mustafa Bey*
14. *Beyşehir*
15. *Gürcistan*
16. *Kayseri*
17. *Nallıhan Seferi*
18. *Âşık Cünun ve Âşık Aydın*
19. *Tercim Beyi Nazar Celali*
20. *Firenk ile Savaş*
21. *Son Kol*
22. *Ayvaz'ın Tutsak Edilmesi*
23. *Nigar Hanım'ı Kaçırması*
24. *Peri Kızı ile Evlenmesi*
25. *Ayvaz'ın Kaçırılması*
26. *Kara Han ile Savaş*
27. *Ayvaz'ın Çamlıbel'e Sultan Olması*
28. *Celali Bey*
29. *Kirmanşah*
30. *Telli Nigar Kolu*
31. *Çukurovalı Deli Hoylu*
32. *Şam Seferi*
33. *Temüroğlu*
34. *Bıyıklı Yusuf*
36. *Delikara Kolu*
37. *Karakaytaç Kolu*
38. *Dağıstan Kolu*
39. *Haydar Bey Kolu*
40. *Tekelti Kolu*
41. *Kayser Kolu*
42. *Kırım Kolu*
43. *Hasan Bey*
44. *Antep Rivayeti (Hüseyin Bayaz)*
45. *Avşar Güzelini Kaçırması.*” (Yağcı, 1996: 55-56)

Doğan Kaya'nın tespit ettiği Köroğlu kolları (alfabetik olarak) şunlardır:

1. *Alı Kişi,*
2. *Ayvaz'ın Çamlıbel Getirilmesi,*

3. *Celali ve Mehmet Bey,*
4. *Demircioğlu - Reyhan Arap,*
5. *Demircioğlu'nun amlıbel'e Gelmesi,*
6. *Hamza'nın Kirat'ı Kaçırması,*
7. *Hasan Paşa'nın amlıbel'e Gelmesi,*
8. *Kamber Kolu,*
9. *Keloğlan'ın Koroğlu'nun Atını Kaçırması,*
10. *Kenan Kolu,*
11. *Kirat'ın Kaybolması,*
12. *Kiratın ve Koroğlu'nun Dünyadan Çekilmesi,*
13. *Kiziroğlu Mustafa Bey -Afganistan- Gürcistan,*
14. *Kocabey Kolu,*
15. *Koç Koroğlu ve Bolu Bey,*
16. *Koroğlu ile Bolu Beyi,*
17. *Koroğlu ile Cünun,*
18. *Koroğlu ile Deli Hasan,*
19. *Koroğlu ile Kocabey,*
20. *Koroğlu ile Köse,*
21. *Koroğlu Niğdeli Geyik Ahmet,*
22. *Koroğlu'nun Ayvaz'ı Kaçırması,*
23. *Koroğlu'nun Bağdat Seferi ve Turna Teli,*
24. *Koroğlu'nun Ballica Seferi,*
25. *Koroğlu'nun Bayezid Seferi,*
26. *Koroğlu'nun Çin-Maçin Seferi,*
27. *Koroğlu'nun Derbend Seferi,*
28. *Koroğlu'nun Ermenistan Seferi,*
29. *Koroğlu'nun Erzincan Seferi,*
30. *Koroğlu'nun Erzurum Seferi,*
31. *Koroğlu'nun Esir Olması,*
32. *Koroğlu'nun Gürcistan Seferi,*
33. *Koroğlu'nun İstanbul Seferi,*
34. *Koroğlu'nun Kara Han'la Karşılaşması,*
35. *Koroğlu'nun Kars Seferi,*
36. *Koroğlu'nun Kaybolması,*
37. *Koroğlu'nun Kocalığı,*
38. *Koroğlu'nun Nallıhan Seferi,*
39. *Koroğlu'nun Oğlu Haydar Bey,*
40. *Koroğlu'nun Peri Kızı ile Evlenmesi,*
41. *Koroğlu'nun Rum Seferi,*
42. *Koroğlu'nun Şam Seferi,*
43. *Koroğlu'nun Tokat Seferi,*
44. *Koroğlu'nun Türkmen Seferi,*
45. *Koroğlu'nun Zernişan Hanımın enlibel'e Getirilmesi,*
46. *Koroğlu'nun Zuhuru,*
47. *Koroğlu-Han Nigâr,*
48. *Koroğlu-Han Nigâr-Hasan Bey-Telli Nigâr,*
49. *Köse Kenan-Dana Hanım,*
50. *Köse Sefer,*
51. *Mahbub Hanım'ın amlıbel'e Gelmesi,*
52. *Mehdi Paşa'nın Kızı ile Koroğlu,*

53. *Telli Hanım'ın Çenlibel'e Getirilmesi*,
54. *Zerrişan Hanım'ın Çenlibel'e Getirilmesi*. ” (Kaya, 2011: 404-419)

3.1.1. Köroğlu ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Köroğlu Anadolu coğrafyası haricinde Azerbaycan, Özbekistan, Türkmenistan, Kazakistan ve Tacikistan'da da meşhur olan bir destandır. Çalışmamızın bu bölümünde Köroğlu Destanı'yla ilgili yapılan çeşitli çalışmalara yer vereceğiz.

Köroğlu Destanının halk ağzındaki ilk derlemeleri, on dokuzuncu yüzyılda Türkistan'ı dolaşan seyyahlar tarafından yapılmıştır. On dokuzuncu yüzyılın başlarında İ. Şopen adlı seyyah, Azerbaycanlı bir aşğın ağzından dinlediği destanı, Rusça'ya tercüme edip yayımlar. 1840'lı yıllarda A. Chodze adlı Polonya asıllı Rus ajanı, Azerbaycan ve Türkmen vadilerini dolaşarak on üç hikâyelik ilk mühim Köroğlu Destanı metnini tespit eder ve Rusça'ya tercüme ederek yayımlar. İlk Türkçe yayını ise Mir Babaoğlu Hasan Molla tarafından yapılmış, Hikayat-ı Gayvazhan adı ile Kazan'da yayımlanmıştır (Karadavut, 2002: 151).

Köroğlu Destanıyla ilgili olarak ilk incelemeler P. Naili Boratav tarafından yapılmıştır. “Köroğlu Destanı” adındaki bu çalışma İstanbul Evkaf Matbaasında 1931 yılında basılmıştır. Halk hikâyeleri, destanîleşmiş masallar veyahut da destanîliklerini kaybetmiş, masallarla çok karışmış destanlardır diyen Boratav bu çalışmasında yedi sayfalık bir girişten sonra Köroğlu rivayetlerini, a) Tam hikâyeler: I- Paris rivayeti, II- Özbek rivayeti, III. İstanbul rivayeti. IV- Tobol rivayeti; b) Parçalar: I- Huloflu rivayetleri, II- Urfa rivayeti, III- Yalvaç rivayeti, IV- Elaziz rivayetleri, V- Samayiloviç rivayetleri, VI- Haksthausen rivayetleri, VII- Maraş rivayati şeklinde ikiye ayırıyor ve teker teker özetliyor. Bu rivayetleri karşılaştırıyor. Köroğlu motiflerinin destanî olanlarını diğer destanlardaki motiflerle mukayese ediyor ve Köroğlu Destanı'ndaki masal unsurları, tarihî unsurları, dinî ve mahallî unsurları tespit ediyor (Boratav, 2002).

Mehmet Kaplan, Mehmet Akalın ve Muhan Bali tarafından “Köroğlu Destanı” adındaki kitap 1973 yılında basılmıştır. Kitaptaki Köroğlu Kolları Meddah Behçet Mahir'den derlenmiştir (Kaplan, Akalın, Bali, 1973).

Wolfram Eberhard'ın 1951-1952 yıllarında Çukurova yöresinde derlediği hikâyeler “The Minstrel Tales From Southeastern Turkey” adıyla yayımlanmıştır. Daha sonra “Türkiye'nin Güneydoğusundan Âşık Hikâyeleri” adındaki kitap 2002 yılında neşredilir. Wolfram, kitabın ön sözünde hikâyelerin bir kısmını derleyebildiğini bölgedeki âşık

hikâyelerini ayrıntısıyla vermese de tipik bir örneğini oluşturduğunu söylemektedir (Eberhard, 2002).

Tahir Kutsi Makal'ın 1975 yılında neşredilen “Türk Halk Şiiri Antolojisi” kitabında halk ozanları tanıtılmıştır. Kitabın 133. sayfasında Köroğlu'yla ilgili bilgilere yer verilir (Makal, 1975).

“Türk Halk Edebiyatı Antolojisi” adındaki kitap 1973 yılında Cemil Yener tarafından yayımlanmıştır. Kitapta Köroğlu'nun tarihi kişiliğine ve nazım-nesir karışık olarak hikâyelerine yer verilmiştir (Yener, 1973).

“Halk Edebiyatı Araştırmaları II” adlı eser 1988 yılında neşredilmiştir. Eserde Şükrü Elçin, “Köroğlu Hakkında Notlar” ve “Köroğlu'nun Kuyuluk Rivayeti” başlıklarına yer vermiştir (Elçin, 1988).

Haşim Nezihi Okay'ın 1970 yılında çıkarmış olduğu “Köroğlu ve Dadaloğlu” isimli kitapta “Köroğlu'nun Kişiliği” , “Hayatı” ve “Şiirleri”nden bahsedilmiştir (Okay, 1973).

Yaşar Köksal'ın 1959 yılında yayımlanan “Köroğlu” isimli kitabında Köroğlu'nun şiirlerine yer verilmiştir. Kitabın son kısmında şiirde geçen bazı kelimelerin anlamları açıklanmıştır (Köksal, 1959).

“Türk Halk Edebiyatının Ermeni Kültürüne Tesiri” adlı kitap Fikret Türkmen tarafından 1992 yılında oluşturulmuştur. Ön söz kısmında Türklerin Ermenilerle temaslarından bahseden Türkmen, Kitapta “Köroğlu'nun Özbek ve Ermeni Varyanları” ile “Ermeni ve Gürcü Yazılı Kaynaklarında Köroğlu'na ait Şiirler”e yer vermiştir (Türkmen, 1992).

Süheyla Bayrav'ın 1977 yılında “Dilbilim II” adlı İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu Dergisinde “Köroğlu Destanı Üzerine” incelemeleri yayımlanmıştır (Bayrav, 1977).

“Köroğlu Destanı” isimli kitap 1965 yılında yayımlanmıştır. Kitaba İbrahim Zeki Burdurlu, “Köroğlu'ya Sesleniş” isimli şiirle başlar. Kitapta “Köroğlu tarihi kişiliği ve şiirlerini özelliklerinden bahsedilir. Ayrıca “Köroğlu Masalı” isimli masala da yer verir (Burdurlu, 1965).

Ahmet Edip Uysal, 1986 yılında çıkan Erdem adlı dergide “Dede Korkut Hikâyeleri ile Köroğlu'ndaki Tabiatüstü Unsurlar”ı incelemiştir (Uysal, 1986)

Ferruh Arsunar'ın derlemesini yapıp 1962 yılında Ankara'da yayımlanan "Köroğlu Güney Rivayeti" adlı eserde Köroğlu, 'Türkülü Büyük Halk Hikâyeleri' diye adlandırılan çeşidin şekil ve üslup özelliklerini gösterir. Vak'alar ile koşmaların büyük bir kısmı nesir ile Maraş rivayetindeki sekiz kişi arasındaki konuşmalar ise vak'anın akışına göre nazımla söylenir. Arsunar, bu eserde Köroğlu Destanı'nın menşesi ile ilgili sorulara cevap verir (Arsunar, 1963).

8-9-10 Aralık 1994 tarihinde Ankara'da yapılan II. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayında "Halk Edebiyatını ve Halk Kültürünü/Folklorunu Nasıl Sağlayabiliriz" ve "Köroğlu Destanlarındaki 'Tip' ve 'Karakter'lerin Psikolojik Tahlillerine" yer verilmiştir. (Kurt, 1998)

Bolu'da Halk Kültürü ve Köroğlu Uluslararası Sempozyumu 1998 yılında yapılmıştır. Sempozyumda sunulan bildiriler Abant İzzet Baysal Üniversitesi Yayınları No: 10 sayısıyla 428 sayfa halinde kitap haline getirilmiştir

Dilara Aliyeva'nın "Köroğlu'nun Yeni Varyantı, Tarihi ve Tesbiti" adlı eseri 1994 yılında Türk Tarih Kurumu Basımevi tarafından yayımlanmıştır. Eser, Köroğlu Destanı'yla ilgili oluşan varyantlar konusuna farklı bakış açıları getirmektedir (Aliyeva, 1994).

Köroğlu'yla ilgili yapılan derleme çalışmalarından bir tanesi de Hüseyin Bayaz'ın 1981 yılında Karacan Yayınları tarafından yayımlanan "Köroğlu Antep Rivayeti" adlı derleme kitabıdır. Bayaz'ın Gani Akarçay'dan derlediği hikâyeye "Durnam" türküsüyle başlar. Çalışmada Köroğlu'nun çeşitli kollarına yer verilmiştir (Bayaz, 1981).

Ali Berat Alptekin ve Hatice İçel Milli Folklor dergisinde, çeşitli kaynaklarda yer alan anlatı kahramanı "Kahraman Köroğlu" ile ilgili değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Köroğlu Destanı çok geniş coğrafyalarda anlatıldığı için makalede tüm anlatımlara yer verilmeden sadece batı versiyonları incelenmiştir. Destan kahramanı Köroğlu'nun kimliği hakkında sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır (Alptekin, İçel, 2011: 34-50).

Filiz Kırbaşoğlu "Köroğlu'nun Özbek Varyantları Üzerinde Bir İnceleme" adlı makalesinde Özbekistan'da Köroğlu'nun pek çok varyantının incelenmediğini belirtir. Bazı araştırmacıların konuya eğildiğini ancak destanın üslup özellikleri, kökeni, yayılmış olduğu coğrafya ve motif yapısının tam anlamıyla araştırılmadığını ifade eder. Konuyla ilgili detaylı çalışmalar yapan Kırbaşoğlu, 1992 ve 1995 yıllarında Özbekistan'da belirli sürelerde kalarak elde ettiği malzemeleri Propp ve Greimas metotlarına göre inceleyerek yüksek lisans tezi hazırlamıştır (Kırbaşoğlu, 1997: 31-35).

Azerbaycan sahasında da neşredilen ilk derleme çalışması olarak kabul edilen “Koroğlu Paris Nüshesi” on altı koldan oluşur. 1942 yılında İngilizce olarak Londra’da basılmıştır. Ayrıca bu sahayla ilgili olarak M. H. Tehmasib tarafından yayına hazırlanan 328 sayfadan oluşan “Koroğlu kitabı” 1982 yılında neşredilmiştir. Eserde, Koroğlu’nun şu kollarına yer verilir: “Ali Kişi, Koroğlu ile Deli Hesin, Koroğlu’nun İstanbul Seferi, Demirçioğlu’nun Çenlibel’e Gelmeyi, Koroğlu’nun Erzurum Seferi, Eyvaz’ın Çenlibel’e Getirilmesi, Durna Teli, Hemze’nin Ğırat’ı Apması, Mehtub Hanımın Çenlibel’e Gelmeyi, Koroğlu’nun Bayazıt Seferi, Gulun Gaçması, Duratın İtmesi, Koroğlu ile Bolu Bey, Koroğlu’nun Gars Seferi, Koroğlu’nun Derbend Seferi, Hasan Paşa’nın Çenlibel’e Gelmeyi, Mercan Hanım’ın Çenlibel’e Gelmeyi, Koroğlu’nun Gocalığı.” (Korkmaz, 2003: 101).

Koroğlu Destanı’nın Avrasya başta olmak üzere çok geniş bir Türk kültür havzasına yayıldığını belirten Mustafa Aça, Koroğlu’yla ilgili birçok çalışmanın yapıldığını ifade eder. M. Sabri Koz tarafından 2014 yılında hazırlanan “Koroğlu Kitabı” adlı eserde Aça, Türk dilli ve yabancı dilli ilmi araştırmalardan ayrıca da edebi yayınlardan yararlanarak Koroğlu bibliyografyası oluşturmuştur. Çalışmasında Türkiye Türkçesi ile hazırlanan eserler sayıca fazla olduğundan bu eserler, kitaplar, sempozyumlar ve tebliğ kitapları, ansiklopedi maddeleri, makaleler ve akademik tezler şeklinde tasnif edilerek verilmiştir. Türkiye Türkçesinin dışındaki Türk şivelerinde ve yabancı dillerinde hazırlanan eserlerde herhangi bir sınıflandırma yapılmamıştır (Aça, 2014: 539).

BÖLÜM IV

4. HİKÂYELERİN TAHLİLİ

4.1. TAHKİYELİ KISIMLARIN TAHLİLİ

Anlatıma dayalı folklor ürünleri sözlü gelenek içersinde icra edilerek, yaratıldığı ve yaşatıldığı toplumların inanç yargılarını, bakış açısını, değer yargısını ve zevklerini müzikle yansıtan bir vasıta olarak değerlendirilebilir.

Eserler inceleme safhasında cansız bir metin olarak karşımıza çıkar. Hikâyelerdeki, anlatıcının söze yüklediği anlamları, ifadeleri, sembolleri, sadece metinden anlamak mümkün değildir. Metinler müzikle birleşerek her yeni anlatımda anlatıcı ile dinleyici çevre arasında kurulan iletişim sonucuna göre farklı anlamlar ve algılamalar meydana getirir. İcra sırasında anlatıcının kullandığı kelimeler ilk anlamlarının haricinde farklı özel bir anlam taşıyabilir.

Bu çalışmada Âşık Mustafa Çabuk (Tus Mustafa)'dan kameralar ve ses kayıt cihazlarıyla derlenen metinler yazıya geçirildi. Metinlerdeki anlaşılmayan kavramları tekrar görüşülerek hikâyede yüklendiği anlamlarıyla anlamaya çalıştık. Hikâyeleri tahlil ederken bu unsurları göz önünde bulunduracağız.

4.1.1. Motif Halkaları ve Olay Örgüsü

Anlatıma dayalı (=tahkiyeli) eserlerde esas unsur vak'adır. "*Vak'a, herhangi bir alaka ile bir arada bulunan veya birbiriyle ilgilenmek mecburiyetinde kalan fertlerden en az ikisinin karşılıklı münasebeti*" neticesinde ortaya çıkar (Aktaş, 1984: 49).

Vak' a anlatım birimin en küçük yapısını yani çekirdeğini oluşturur. İngilizce'de "motive" olarak ifade edilen vak'a Türkçe'de "motif" kelimesiyle adlandırılmaktadır. Max Lüthi sözlü geleneğe ait edebî eserlerdeki motif kavramını, "*kendisini gelenek ve göreneklerde muhafaza etme gücüne sahip hikâyenin en küçük unsuru*" şeklinde tanımlamaktadır (Arda, 1970: 20).

Türkiye'de yapılan masal ve halk hikâyesi çalışmalarında, metinlerin "vak'a örgüleri" ortaya konurken, bunların "özet" (Günay, 1975), "motif sırası" (Sakaoğlu, 1973) ve "motif özeti" (Seyidoğlu, 1975) gibi kavramlarla isimlendirildikleri görülmektedir.

Anlam karışıklığı olmaması için "vak'a" yerine "motif halkası" ve "episot" yerine ise "bölüm" terimini kullanacağız. Hikâyeleri incelerken aşğın kendi düşünce ve tavırlarını dikkate alarak motif halkalarını ve olay örgüsünü hikâyede yer alış sırasına göre maddeler halinde vermeye çalışacağız.

4.1.1.1.Turna Teli Hikâyesi (=TTH)

Giriş Bölümü

1. Bir karının kızların yanına gelerek “yavrum şu güzelliğinize göre şu boyunuza göre size de bir turna telli olsaydı daha güzel olurdunuz” demesi.

2. Şirin Döne'nin turna teli olmadan evlenmem diyerek Köroğlu'na altında imzası bulunan bir mektup göndermesi.

3. Köroğlu'nun gelinlerin aklına teli sokan karıyı bahşiş vermek bahanesiyle yanına çağırarak yaşlı karıyı cezalandırması.

Gelişme Bölümü

1. Köroğlu'nun bazı dostlarını da yanına alarak turna telini almak için Bağdat'a gitmesi.

2. Bağdat Padişahı tarafından Köroğlu'nun iki adamının kahvede yakalanıp üstlerinin soyularak zindana atılması.

3. Köroğlu'nun rüyasında adamlarının zindana atıldığını görmesi, Çamlıbel'deki adamlarını toplamak için türkü söylemesi.

4. Köroğlu'nun adamlarıyla birlikte Bağdat'a varması.

5. Demircioğlu'nun zindandaki Arap bekçiyi öldürerek arkadaşlarını kurtarması.

6. Bağdat Padişahı ve Köroğlu arasındaki çatışma sırasında Mavili'nin sevgilisi olan Deli Hoylu'nun okla öldürülmesi.

Sonuç Bölümü

1. Hoylu'nun Bağdat'ta mezara konulması.

2. Köroğlu ve Demircioğlu'nun adamlarıyla Bağdat'ı tarumar etmeleri.

3. Köroğlu'nun adamlarıyla birlikte üzüntülü bir şekilde Çamlıbel'e dönmesi.

4. Düğün işinin bitip kırk gün yas çekilmesi.

Köroğlu Hikâyeleri genellikle macera ve aksiyonla geçmektedir. Bu hikâyede ise daha çok üzüntülü bir duruma yer verilmiştir. Hikâyede, Köroğlu ve adamlarının birer bey kıızıyla evlenmek için düğün hazırlığı yapmaları, yaşlı bir karının kızlara turna teli taktıktan sonra daha güzel olacaklarını söylemesi hikâyenin başlangıcını oluşturmaktadır. Bundan sonra Köroğlu ve adamları turna telini bulmak için yeni bir maceraya atılmışlardır.

Hoylu'nun kalleşçe atılan bir oka hedef olması ve ölmesi “turna teli” takmanın bedelinin ağırlığını göstermektedir. Bu seferde Köroğlu ve adamları galip gelmişlerdir ama Hoylu'nun ölümü bu galibiyeti üzüntülü ve acılı bir hale getirmiştir.

Yaşanılan olaylar olağanüstülüklerden ve karmâşık bir yapıdan uzaktır. Daha çok gerçekçi bir yapı üzerine kurulmuştur. Düz bir çizgi halinde meydana gelen vak'alar yer almaktadır.

4.1.1.2. Yemen Seferi Hikâyesi (=YSH)

Giriş Bölümü

1. Köroğlu'nun Yemen'e gönderdiği bezirgânın kırk gün sonra Çamlıbel'e gelmesi.
2. Yemen Beyi'nin “Ben Köroğlu gimi Sarıçam'ın çakallarına haraç versem idi zaten Yemen Beyi olamazdım.” demesi üzerine Köroğlu'nun Yemen Seferi hazırlığı.

Gelişme Bölümü

1. Yemen'e giderken Köroğlu'nun Türkmenistan Beyi'yle savaşıması.
2. Gemalmaz'ın savaş sırasında ölmesi.
3. Türkmen Beyi'nin adamlarının Ayvaz'ı pusuya düşürmesi.
4. Demirçioğlu'nun Ayvaz'a yardım etmesi.
5. Köroğlu'nun şih elbisesi giyip, kılık değiştirerek Yemen Beyi'nin köşküne varması.

Sonuç Bölümü

1. Yemen Beyi'nin Köroğlu'yla barışması ve Köroğlu'na yüz deve yükü vermesi.
2. Adamlarıyla beraber Köroğlu'nun Çamlıbel'e dönmesi.

Hikâyede aşk ikinci planda kalarak kahramanlık ön plana çıkmıştır. Yemen Beyi'nin haraç vermemesi üzerine birbirini takip eden olaylar başlamıştır. Başkahraman Köroğlu'dur. Karşıt güç ise Yemen Beyi'dir. Maceralar Köroğlu ve adamları arasında geçmektedir. Hikâyede Köroğlu'nun şih elbisesi giymesi ne kadar akıllı ve kurnaz biri olduğunu tekrar bize gösterir.

4.1.1.3. Horasan Seferi Hikâyesi (=HSH)

Giriş Bölümü

1. Demirçioğlu'nun üç ay hiçbir iş yapmadan dinlenmesi.

2. Köroğlu'ndan bir aylığına izin alan Demirçioğlu'nun önce Erzurum'a sonra Horasan'a gitmesi.

3. Demirçioğlu'nun Horasan Şahı'yla karşılaşması.

Gelişme Bölümü

1. Horasan şahının Demirçioğlu'nu on adamla güreştirmesi.

2. Horasan Şahı'nın kızını, Benli Döne'yi, Demirçioğlu'na beğendirmeye çalışması.

3. Köroğlu'nun şeyh kılığında Horasan hükümdârının huzuruna varması ve hükümdara Goç Demirci'nin Köroğlu'nu öven türkü söylemesi.

4. Köroğlu'nun şahtan kızı Benli Döne'yi istemesi ve Benli Döne'nin İlvan Şahı'na nişanlı olduğunu öğrenmesi.

5. Köroğlu'nun şahın kellesini getirmek için yola koyulması.

6. İlvan Şahı'yla Köroğlu'nun cenge tutuşması ve Köroğlu'nun şahtan korkarak geri gelmesi.

7. Demirçioğlu'nun İlvan Şahı'yla cenk etmeleri.

Sonuç Bölümü

1. İlvan Şahı'nı yenen Demirçioğlu'nun İlvan Şahı'nın kızı Gülistan Hanım'ı alıp Horasan'a dönmesi.

2. Köroğlu'nun Benli Döne'yi alıp Çamlıbel'e getirmesi ve düğün yapması.

Köroğlu hikâyeleri genellikle “kahramanlık” teması üzerine kurulmuştur. Horasan seferi hikâyesi de “yiğitlik ve aşk” teması üzerinde tek çizgi halinde gelişmiştir. Kahraman hikâyede Horasan Şahı'nın kızını elde etmeye çalışıyor. Hikâyede kıza fikri sorulmamaktadır kız istese de istemese de Köroğlu kıızı almayı kafasına koymuştur. Horasan Şahı'nın kızını yiğitlikle alamazsa bile hileye başvurarak yine alacaktır. Olağanüstü olaylara hikâyede rastlanmamaktadır.

Hikâyede arzu edilen nesne olarak Horasan Şahı'nın kızı gözükmektedir. İlvan Şahı ise üçüncü bir şahıs olarak ortaya çıkar ve çatışmayı arttıran bir unsur olarak karşımıza çıkar.

4.1.1.4. Dağistanlı Seferi Hikâyesi (=DSH)

Giriş Bölümü

1. Halep'te zengin bir bezirgânın ünlenmesi.
2. Köroğlu'nun bezirgânı soyacağını çevreye duyurması.

Gelişme Bölümü

1. Köroğlu'nun bezirgânı bulmak için Halep'e gitmesi.
2. Köroğlu'nun bezirgânın karısını kandırarak onunla ilişkiye girmesi.
3. Köroğlu'nun dokuz ay sonra bezirgânın karısından erkek çocuğunun olması.
4. Çocuğun oyun oynarken Vezir'in oğlunun gözünü çıkarması.
5. Vezirin Müslüm ve Lello diye iki jandarmayı çocuğu yanına getirmesi için görevlendirmesi.
6. Jandarmadan kaçan çocuğun yaşlı bir kadın görmesi ve yaşlı kadının çocuğa asıl babasını nasıl bulacağını anlatması.
7. Çocuğun annesinden, babasının Goç Köroğlu olduğunu öğrenmesi.
8. Çamlıbel'e gelen çocuğun Köroğlu'yla karşılaşması.
9. Yiğitliğini gösteren çocuğa Köroğlu'nun "Dağastanlı Hasan" ismini vermesi.
10. Hasan'ın Yemen Veziri'nin kızının resmini görmesi ve onu almak için Yemen'e gitmesi.
11. Yemen Veziri'nin kızını gören Hasan'ın kıza türkü söylemesi.
12. Hasan'ın kızı alıp kaçırması.
13. Yemen Veziri'nin adamlarının Hasan'ı yaralaması.

Sonuç Bölümü

1. Hasan'ın aklına düşmanlardan kurtulmak için babasının verdiği kılların gelmesi.
2. Hasan'ın kılları ateşe atması.
3. Köroğlu'nun rüyasında Hasan'ı görmesi.
4. Köroğlu'nun Hasan'ı ve Yemen Veziri'nin kızını Çamlıbel'e getirmesi.

Sergüzeşt türü bir vak'aya sahip olan bu hikâyede ana temayı “aşk ve kahramanlık” oluşturmaktadır. Hikâyenin başında zengin bezirgânı soymaya giden Köroğlu'nun bezirgânın karısından erkek çocuğu olur. Hasan isimli bu yiğidin Yemen Veziri'nin kızının fotoğrafını görüp kıza âşık olması hikâyenin konusunu oluşturur.

Hikâyede Köroğlu'nun Hasan'a “kıl” vermesi ve kılların ateşe atılınca Köroğlu'nun rüyasında Hasan'ı görmesi olağanüstü bir durum olarak gözükmektedir. Onun haricinde hikâyede olağanüstü olaylara yer verilmemiştir.

Hikâyede arzu edilen nesne olarak Yemen Veziri'nin kızı verilmiştir. Dağastanlı Hasan kızı alıp Çamlıbel'e getirmek için çok büyük yaralar almıştır. Karşı güç olarak Yemen Veziri ve vezirin oğlu karşımıza çıkmaktadır. Hasan vezirin oğlunu öldürmek zorunda kalmıştır ve birçok askerle çatışmaya girmiştir sonunda da Köroğlu'nun desteğiyle de Çamlıbel'e gelmeyi başarmıştır.

4.1.1.5. Moskof Seferi Hikâyesi (=MSH)

Giriş Bölümü

1. Yağısıcı'nın oğlu Süleyman Pehlivan'ın “Türkler Moskof'ta savaş yaparken ben de burada duramam” demesi.
2. Süleyman Pehlivan'ın atına binip Ceyhan'dan Osmaniye'den Kanlı Geçit'ten Maraş üzerinden Çamlıbel'e gitmesi.

Gelişme Bölümü

1. Süleyman Pehlivan'ın Çamlıbel'de Köroğlu'yla karşılaşması.
2. Babasının Köroğlu'na Moskof'a savaşa gitmesini söylemesi.
3. Köroğlu'nun Moskof'ta Demir Paşa ile karşılaşması.
4. Demircioğlu'nun Köroğlu diye bağırmasıyla meze dağıtanın ödünün patlayıp ölmesi.
5. Köroğlu ve adamlarının üç gün üç gecede Moskof'u tarumar etmeleri ve Moskof Kralı'nı yakalaması.
6. Köroğlu'nun padişahın karşısına çıkması ve Çamlıbel'e kapı istemesi.
7. Köroğlu'nun Halep'te pınarbaşında duran Şirin Döne'ye türkü söylemesi.
8. Şirin Döne'yi alamadan Köroğlu'nun Çamlıbel'e gelmesi.

9. Köroğlu'nun adamlarıyla birlikte tekrar Şirin Döne'yi almak için Halep'e gitmesi.

10. Halep'de gördükleri bir bezirgânı zorla dünürcü yapmaları.

11. Bezirgânın kız istemeye gitmesi ve kızı alamadan dönmesi.

Sonuç Bölümü

1. Köroğlu'nun tek başına Şirin Döne'yi abilerinden “Hoylu” ve “Abbas”tan istemesi.

2. Hoylu ve Abbas'ın Şirin Döne'yi Köroğlu'na vermesi.

3. Köroğlu'nun “Hoylu” ve “Abbas”a para verip kızı alıp gitmesi.

4. Bir yıl sonra da Hoylu'yla Abbas'ın memleketlerini terk edip Köroğlu'nun atlılarına karışması.

Macera türünde bir vak'aya sahip olan bu hikâyede Köroğlu'nun Moskof'a gidip oradaki savaşı Türklerle yardım etmesi ve bunun sonucunda padişah tarafından Köroğlu'nun ödüllendirilmesi anlatılıyor. Ardından Halep'e giden Köroğlu'nun orda Şirin Döne'ye âşık olması ve Şirin Döne'yi almak için “Hoylu” ve “Abbas”la savaşımadan tek bir adamı ölmeden kızı alması anlatılıyor.

Şirin Döne arzu edilen nesnedir. Karşı güç olarak ise Şirin Döne'nin ağabeyleri “Hoylu” ve “Abbas” gösterilmiştir. Hikâyenin sonunda kızı alan Köroğlu aynı zamanda Hoylu ve Abbas'ı da kendi saflarına çekmeyi başarmıştır. Aşk ağırlıklı bu hikâyede olağanüstü unsurlara yer verilmemiştir.

4.1.1.6. Köroğlu'nun Ayvaz'ı Kaçırma Hikâyesi (=KAKH)

Giriş Bölümü

1. Köroğlu'nun bahçıvanbaşısının bir gün kırmızı kiraz gibi bir elmayı dalından koparıp Köroğlu'na vermesi.

2. Köroğlu'nun bahçıvanbaşısına “Yeryüzünde bu elma gibi bir insan var mı?” diye sorması.

3. Bahçıvanbaşısının İstanbul'da bir kasabın oğlu olan Ayvaz'ın bu elma gibi olduğunu söylemesi.

4. Köroğlu'nun İstanbul'a gitmek için hazırlık yapması.

Gelişme Bölümü

1. Köroğlu'nun İstanbul'a gitmek için Çamlıbel'den ayrılması.

2. İstanbul'a varan Köroğlu'nun kasaba ait üç tane koyun sürüsünü görmesi.

3. Kasabın yanına varan Köroğlu'nun kendini Erzurumlu tüccar olarak tanıtması.

4. Güzel Ayvaz'ı gören Köroğlu'nun kasaptan parayla oğlunu satmasını istemesi ve kasabın Köroğlu'nu kovması.

5. Köroğlu'nun Ayvaz'a türkü söylemesi.

6. Köroğlu'nun Ayvaz'ı kandırarak kaçırması.

7. Kasabın önce Vali'den sonra da Arap'dan yardım istemesi.

8. Arap'ın Köroğlu'yla karşılaşması ve kan kardeşi olması.

Sonuç Bölümü

1. Köroğlu'nun Ayvaz'ı Çamlıbel'e getirmesi.

2. Arap'ın deve sürüsüyle Köroğlu'nun yanına Çamlıbel'e gelmesi ve Köroğlu'nun saflarına katılması.

3. Çamlıbel'de Arap'a tören yapılması.

Köroğlu hikâyelerinde konu ya aşk ya da kahramanlık olur. Köroğlu'nun Ayvaz'ı kaçırmasında ise bu iki unsur arka planda kalmıştır. Hikâyede ana temayı oluşturan unsur "Ayvaz'ı elde etme isteğidir." Bu nedenle arzu edilen nesne olarak "Ayvaz" karşımıza çıkar. Köroğlu'nun diğer hikâyelerinde ise arzu edilen nesneyi âşık olunan bir kız oluşturmaktadır.

Hikâyede Ayvaz'ın elma gibi güzelliğini olduğunu duyan Köroğlu Ayvaz'ı almak için İstanbul'a gider Ayvaz'ın kasap olan babasından Ayvaz'ı satın almak ister ama babası Ayvaz'ı vermek istemez. Köroğlu bir yolunu bulur ve Ayvaz'ı atına atarak kaçıtır, Çamlıbel'e getirir. Bu arada Ayvaz'ın babası Vali'den ve Arap'tan yardım ister. Hikâyede karşı güç olarak karşımıza Ayvaz'ın kasap babası, Vali ve Arap çıkmaktadır. Köroğlu bu kişilerle mücadele etmek zorundadır.

Hikâyede Ayvaz'ın elma gibi güzelliğinin olması biraz abartılarak verilmiştir. Köroğlu'nun bir öğünde bir kuzuyu, üç günde dokuz kuzuyu yemesi olağanüstü unsur

olarak karşımıza çıkmaktadır. Arap ile Köroğlu'nun pala bıçak ile bileklerini kesmeleri şadırvan gibi kan akması da olağanüstülükler taşımaktadır. Arap'ın Yörük çadırına oturması ve çadırda başka oturacak yer kalmaması da Arap'ın çok iri biri olduğu abartılarak anlatılmaktadır.

4.1.1.7. Köroğlu'nun Esir Düşme Hikâyesi (=KEDH)

Giriş Bölümü

1. Bolu Beyi'nin Deli Devriş ve Deli Şavrak isimli iki aşığının şu memleketi gezek demesi ve Bolu Beyi'nden izin alması.

2. Deli Devriş ve Deli Şavrak'ın gezerken Çamlıbel'e rast gelmesi.

Gelişme Bölümü

1. Köroğlu'nun Devriş'ten türkü söylemesini istemesi.
2. Devriş'in yerine Deli Şavrak'ın türkü söylemek istemesi. Buna kızan Köroğlu'nun Şavrak'ın tepesine bir yumruk indirmesi ve Şavrak'ı öldürmesi.

3. Deli Devriş'in Çamlıbel'den kaçıp durumu Bolu Beyi'ne anlatması.

4. Bolu Beyi'nin adamlarıyla Çamlıbel'e gelmesi, saklanan Köroğlu'yu cibilden çıkararak esir alması.

5. Bolu Beyi'nin Köroğlu'nu zindana atırması.

6. Köroğlu'nun zindana atıldığını duyan Demirçioğlu'nun adamlarıyla birlikte Bolu Beyi'ne gitmesi.

7. Demirçioğlu'nun Berber Ahmet'in evinde konaklaması.

8. Demirçioğlu'nun kahveye gidip orda kendini İsaballı isimli bir abdal olarak tanıtmaması, kayfeden birinin Bolu Beyi'ne gidip İsaballı'yı anlatması.

9. Bolu Beyi'nin İsaballı'yı yanına çağırması, İsaballı'nın Bolu Beyi'ne türkü söylemesi.

10. Bolu Beyi'nin kızıyla İsaballı'nın zindandaki Köroğlu'na kuzu ve küp şarap vermesi.

11. Gece on iki, bir gibi Demirçioğlu'nun zindandan Köroğlu'nu kurtarması ve Berber Ahmet'e tıraş ettirmesi.

12. Bolu Beyi'nin de Berber Ahmet'e tıraş olması ve Köroğlu'nun zindandan kaçtığını öğrenmesi.

13. Köroğlu'nun Bolu Beyi'nden kaçarken Sarplı Mağarası'na sığınması.

14. Mağarada Köçekcioğlu isimli birine Köroğlu'nun zor durumlarını anlatan yazı yazdırması, yazılan yazıyı Köçekcioğlu'nun Çamlıbel'e götürmesi.

Sonuç Bölümü

1. Çamlıbel'den Köroğlu'nun adamlarının yardımı gelmesi.

2. Demirçioğlu'nun Bolu Beyi'ni yakalaması.

3. Demirçioğlu Bolu Beyi'nin başını keseceği zaman Köroğlu'nun “Dur oğlum ataya kıyılmaz.” demesi üzerine Köroğlu'nun Bolu Beyi'ni azat etmesi.

4. Köroğlu'nun Bolu Beyi'nin kızını da alarak Çamlıbel'e dönmesi.

Sergüzeşt türündeki hikâyenin olay örgüsü uzundur. Hikâyede başkahraman olan Köroğlu'nun Bolu Beyi tarafından zindana atılıp tutsak edilmesinden bahsetmektedir. Köroğlu akli ve kurnaz zekâsı ile zindandan kurtulur, bununla kalmayarak Bolu Beyi'nin kızını da alarak Çamlıbel'e dönmeyi başarır. Bu hikâyede aşk ikinci planda kalır asıl temayı Köroğlu'nun zindandan kurtulmaya çalışması ve Bolu Beyi'yle mücadeleleri oluşturur. Hikâyede karşı güç olarak Bolu Beyi yer almaktadır. Asıl çatışma Köroğlu ile Bolu Beyi arasında geçmektedir. Hikâyede “harici ve fiili” bir çatışma vardır

Hikâyede Köroğlu'nun Deli Şavrak'ı bir yumrukta öldürmesi, Demirçioğlu'nun boynunun kilise direğine benzetilmesi abartılı anlatımlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca İsaballı'yı sandalyenin taşımayıp kırılması, İsaballı'nın oturmak için kocaman bir kayayı kucaklayıp getirmesi, Demirçioğlu'nun, on kişinin zor koyduğu zindanın önündeki kayayı, tek başına kaldırıp yirmi beş metre fırlatması, otuz dokuz gündür zindanda aç kalan Köroğlu'nun kuzuyu kemikleriyle birlikte yemesi hikâyedeki olağanüstülüklerdir.

4.1.1.8. Şam Seferi Hikâyesi (=SSH)

Giriş Bölümü

1. Köroğlu'nun başından adamlarının dağılması, sadece yanında Demirçioğlu'nun ve Ayvaz'ın kalması.

2. Köroğlu'nun Demirçioğlu'na “Oğlum bir geziye çıkak gezek senle” demesi.

3. Köroğlu'nun Çamlıbel'den ayrılması.

Gelişme Bölümü

1. Günün birinde Köroğlu'nun Demirçioğlu'yla beraber İslâhiye'ye gelmesi..
2. Köroğlu ve adamlarının Tıbris'e gitmesi.
3. Şam'a giderken Köroğlu ve Ayvaz'ın Anabatlıoğlu denilen Ermeni'nin oğluyla savaşması.
4. Halep'te Köroğlu'nun Arap'la cenk etmesi ve Arap'ı öldürmesi.
5. Ayvaz'ın harp sırasında ağır ok yaraları alması.
6. Şam'da Köroğlu'nun kumarcıyı öldürmesi ardından zındana atılması.

Sonuç Bölümü

1. Köroğlu'nun tam asılacağı sırada İstanbul Padişahı'nın vermiş olduğu fermanı çıkarması ve serbest kalması.
2. Köroğlu'nun Şam'daki evine gelemesi ve kırk gün kırk gece düğün yapılması.
3. Şirin Döne'nin hastalanıp ölmesi, Şam'da mezara defnedilmesi.
4. Köroğlu ve Kırat'ın ortalıktan kaybolması.
5. Ayvaz'ın İstanbul'a dönmesi.

Sergüzeşt türü bir vak'aya sahip olan bu hikâyede ana temayı “aşk ve kahramanlık” oluşturmaktadır. Olağanüstülüklerle pek rastlanmayan hikâye gerçeklik çizgisi üzerine sıralanmıştır. Hikâyedeki ana karakter Köroğlu'dur. Karşıt güç ise Anabatlıoğlu denilen Ermeni'nin oğlu, Arap ve Şam Hükümeti olarak gösterilebilir. Şirin Döne'nin Şam'da gömülmesinden sonra Köroğlu ve Kırat ortadan kaybolur. Köroğlu, âb-ı hayat suyunu içerek ölümsüz mü oldu yoksa kırklara mı karıştı metnimizde belirtilmemiştir.

4.1.2. Hikâyelerin Tematik Yapısı

Köroğlu'nun kollarını incelediğimizde konular; kahramanlık, aşk, intikam, ölüm, esaret, rüyada görme, korkaklık ve don değiştirme (kılık değiştirme) üzerinde oluşmaktadır. İncelediğimiz Köroğlu hikâyeri tema yönünden incelenirken bir bütün olarak ele alınacaktır.

Kahramanlık teması: Köroğlu'nun hikâyelerinde göze çarpan en önemli unsur “sergüzeşt”in esas olmasıdır. Sergüzeşt türünde yazılan hikâyelerde “ana kahraman ve

onun yaşam tarzı” çok önemlidir. Hikâyenin konusu kahramanın göstermiş olduğu yiğitliklerdir.

- Bağdat seferinde Köroğlu'nun Mavili'yi almak için kızın ağabeyleriyle savaşması.
- Köroğlu'nun tek başına Şirin Döne'yi ağabeylerinden, Hoylu ve Abbas'tan, istemesi.
- Köroğlu'nun Ayvaz'ı kaçırmaması hikâyesinde Arap'ın Köroğlu'ndan korkup kan kardeşi olmak istemesi.
- Horasan Şahı'nın Demirçioğlu'nu on adamla güreştirmesi.
- Moskof seferinde Süleyman Pehlivan'ın Çamlıbel'de Köroğlu'yla karşılaşması.
- Köroğlu ve adamlarının üç gün üç gecede Moskof'u tarumar etmeleri ve Moskof Kralı'nı yakalaması.
- Dağistanlı hikâyesinde yiğitliğini gösteren çocuğa Köroğlu'nun “Dağistanlı Hasan” ismini vermesi.
- Köroğlu ve Demirçioğlu'nun adamlarıyla Bağdat'ı tarumar etmeleri.
- Dağistanlı Hasan'ın Yemen Veziri'nin kızının resmini görmesi ve onu almak için Yemen'e gidip savaşması.
- Demircioğlu'nun zindandaki Arap bekçiyi öldürerek arkadaşlarını kurtarması.
- Demirçioğlu'nun İlvan Şahı'yla cenk etmeleri.

Sevgi ve Aşk Teması: Köroğlu hikâyelerinde hem gördüğü güzel kadınlara âşık olur hem de doğaya, ağaçlara, ormanlara, dağlara ve tabiatın birçok unsuruna yoğun bir sevgi beslemektedir. İncelediğimiz hikâyelerde de aşk ve sevgi temasına çok sık rastlamaktayız.

- Horasan Seferi Hikâyesinde Köroğlu, Horasan Şahı'nın kızı için türlü mücadelelere girmesi.
- Köroğlu'nun Bağdat seferinde Mavili'yi almak için savaşması.
- Güzel Ayvaz'a kızların âşık olması.
- Köroğlu'nun Ayvaz'ı, Hoylu'yu, Demirçioğlu'nu ve diğer keleşlerini canından çok sevmesi.

- Üç kız alabilmek için Gürcistan'a sefere çıkması.
- Gelinlerini çok sevdiğinden Turna teli almaya Bağdat' a gitmesi.
- Köroğlu'nun Ayvaz'ı Kaçırması Hikâyesinde Güzel Ayvaz için Köroğlu'nun birçok zorlukla mücadele etmesi
- Halep' e giden Köroğlu'nun orda Şirin Döne'ye âşık olması.
- Köroğlu'nun Kırat'ı canından çok sevmesi.

Kurnazlık Teması: Köroğlu hikâyelerinde amacına ulaşmak için çeşitli hileler ve kurnazlıklar yapmıştır. Bu da Köroğlu'nun çok zeki bir kişi olduğunu ortaya koyar.

- Köroğlu'nun Ayvaz'ı kandırarak kaçırması.
- Ayvaz'ı Kaçırma hikâyesinde kasabın yanına varan Köroğlu'nun kendini Erzurumlu tüccar olarak tanıtmaması.
- Bezirgânın karısını kandırarak onunla ilişkiye girmesi.
- Yemen Seferi'nde Köroğlu'nun eline tespih alıp kendini Mekke Şihî olarak tanıtmaması.
- Kasabı kandırmak için kendini Erzurumlu tüccar olarak tanıtmaması.

Ayrıca Turna Teli ve Yemen kolunda “kadere inanma”, Horasan Seferi hikâyesinde “don değiştirme”, Köroğlu'nun Esir Düşmesi hikâyesinde Bolu Beyi'nin adamlarından korkan Köroğlu'nun kaçıp cibile (= bataklık yer) saklanması ve Arap'ın heybetini gören Köroğlu'nun korkması “korkaklık”, Demirçioğlu Bolu Beyi'nin başını keseceği zaman Köroğlu'nun “Dur oğlum, ataya kıyılmaz!” demesi üzerine Köroğlu'nun Bolu Beyi'ni azat etmesi “acıma”, Yemen Seferi hikâyesinde “Öyle savaş olmaya durdu ki bu savaş olurken Gemalmaz orada öldü, Ayvaz ölüm anlarını yaşamaya durdu.” Cümlelerinde “ölüm” temaları üzerinde durulmuştur.

4.1.3. Zaman

Halk hikâyelerinde zaman tarih olarak açık bir şekilde belirtilmemektedir. Hikâyeyi anlatan kişi bazı ipuçları vererek dinleyicinin kafasında bazı zaman kavramlarını oluşturmaktadır. “Genel anlamıyla halk hikâyelerinde dört farklı zamandan bahsedilmektedir. Birincisi vakanın meydana geldiği zaman, ikincisi eserdeki anlatıcının onu öğrenme ve anlatması için geçen süre, üçüncüsü eserin “yazma” zamanı dördüncüsü ise okuyucunun edebî eseri “okuma zamanı”dır.” (Aktaş, 2000, s. 103-104).

Hikâyelerdeki zaman kavramı dinleyicinin bilgi birikimi ve kültürel yapısına göre farklılık gösterebilir. Tarihi kişilikler, hükümdarlar ve beyler bazen bize zaman hakkında bilgi verebilir. Mesela Genç Osman'dan bahsedilen Gürcistan hikâyesinde zaman kavramı genel olarak bellidir. İncelediğimiz hikâyelerdeki zaman kavramlarını şu şekilde belirtebiliriz:

Turna Teli Hikâyesi: Hikâyede zaman kavramı kısadır. Köroğlu'nun Gürcistan'dan kızları getirip düğünü yapması ve yirmi gün sonra bir kocakarının Köroğlu'ndan turna teli istemesiyle zaman dilimi başlar. Turna telini almak için Canıcebinde ve Samıyasığmaz Bağdat'a giderler ve orda esir düşüp zındana atılırlar. Köroğlu da Bağdat'a giderek onları kurtarır ve Çamlıbel'e döner. Hikâyedeki zaman kavramını bu olaylar oluşturur.

Yemen Seferi Hikâyesi: Diğer hikâyelerde olduğu gibi Yemen Seferi'nin de hangi zaman aralığında geçtiği açıkça belirtilmemiştir. “*Köroğlu düğünü bitirdikten sonra kırk gün yas çektiler.*” Cümlesiyle hikâyedeki zaman kavramı başlar. Köroğlu Yemen Beyi'nden haraç ister Yemen Beyi de “*Ben Köroğlu gimi sarıçamın çakallarına haraç versem idi zaten Yemen Beyi olamazdım.*” der. Bunun üzerine Köroğlu ve adamları Yemen'e gider. Yemen Beyi'ni de dize getirip tekrar Çamlıbel'e dönerler.

Horasan Seferi Hikâyesi: Turna Teli hikâyesine göre Horasan Seferi oldukça uzun bir hikâyedir. Bu nedenle zaman kavramı da geniş olarak belirtilmiştir. Demirçioğlu Bolu Beyi'yle savaşının ardından üç ay Çamlıbel'de dinlenir, sonra Erzurum'a gider oradan da Horasan'a geçer. Zaman kavramı bu şekilde başlar daha sonra Horasan Şahı'nın kızı Benli Döne kendini Demirçioğlu'na beğendirmeye çalışır. Köroğlu bu sırada Benli Döne'nin İlvan Şahı'nın oğluyla sözlü olduğunu duyar hemen İlvan seferine çıkar. Horasan'a giden Köroğlu Benli Döne'yi de alıp Çamlıbel'e getirir. Bu süre zarfında mevsimin yaz olduğu belirtilmiştir.

Dağıstan Seferi Hikâyesi: Köroğlu Halep'te zengin bir bezirgânın ünlendiğini duyar ve onu soymak için Halep'e gider. Hikâyenin aktüel zamanı bu şekilde başlar. Sonra bezirgânın karısını kandırarak onunla ilişkiye girer dokuz ay sonra Köroğlu'nun Hasan isminde bir çocuğu olur. Hasan, Çamlıbel'e gelir orda Yemen Veziri'nin kızının fotoğrafını görür. Kızı almaya giden Hasan'ı Yemen Veziri yakalar. Bunu duyan Köroğlu adamlarıyla birlikte Yemen'e gider. Hasan'ı ve Yemen Veziri'nin kızını Yemen Beyi'nden alan Köroğlu Çamlıbel'e döner.

Moskof Seferi Hikâyesi: İncelediğimiz hikâyeler arasında en kısa olan Moskof Seferi koludur. Türkler Moskof'ta savaş yaparken Adana'dan Yağısıcı'nın oğlu Süleyman Pehlivan: “*Ulân Türkler orda kırılırken bende burada durmam.*” der ve Köroğlu'nun yanına gelir sonrada Süleyman Pehlivan ve Köroğlu Karadeniz'in kuzeyinden Moskof'a geçerler üç gün üç gece savaş yapıp Moskof'u tarumar ederler Moskof Kralı'nı yakalarlar. Padişah da ödüllendirmek için Köroğlu'nu İstanbul'a çağırır bir müddet padişahın yanında durup sonra tekrar Çamlıbel'e dönerler.

Köroğlu'nun Ayvaz'ı Kaçırma Hikâyesi: Hikâye Köroğlu'nun bahçivanbaşısının İstanbul'da Ayvaz isminde elma gibi çok güzel bir çocuğun olduğunu Köroğlu'na anlatmasıyla başlar. Köroğlu da kılık değiştirerek kendini tüccar gibi gösterir Ayvaz'ı kaçırmak için İstanbul'a gider. Ayvaz'ı babasının dükkânından kaçıtır ve Çamlıbel'e getirir. İncelediğimiz diğer hikâyelere nazaran bu hikâyede zaman diliminin kısa olduğu anlaşılmaktadır. Köroğlu'nun Ayvaz'ı kaçıtırıp Çamlıbel'e getirmesi yaklaşık birkaç aylık süreyi ifade etmektedir.

Köroğlu'nun Esir Düşmesi Hikâyesi: Sergüzeşt türündeki hikâyenin olay örgüsü oldukça uzundur. Hikâyenin başkahramanı olan Köroğlu, Bolu Beyi tarafından zindana atılıp tutsak edilir. Köroğlu akli ve kurnaz zekâsı ile zindandan kurtulur, bununla kalmayarak Bolu Beyi'nin kızını da alarak Çamlıbel'e dönmeyi başarır.

Şam Seferi Hikâyesi: Hikâyede Köroğlu'nun başından adamları dağılır bir Demirçioğlu kalır bir de Ayvaz kalır. Köroğlu Demirçioğlu'na der ki: “*Ulân Demirçioğlu oğlum bir geziye çıkak, gezek senle.*” Bunun üzerine İslahiye'ye giderler ve aktüel zaman bu şekilde başlar. Şam Seferi hikâyesinde zaman dilimi oldukça geniştir. İncelediğimiz sekiz hikâyenin en uzununu Şam koludur. Diğer hikâyelere göre olayların zamanları uzun tutulmuştur. Köroğlu Çamlıbel'i terk eder, Şam'a giderken yolda başından birçok macera geçer. Şam'da Şirin Döne vefat eder Köroğlu da dönmek üzere ortadan kaybolur. Bu hikâyede diğer hikâyelerden farklı olarak geçmişe dönme ve geçmişe hatırlatma (telmih) kullanılmıştır. “*Ulân o gızın eline varıldığını görünce Köroğlu o zaman acıştı ta ‘eski günleri’ hatırladı.*”, “*Goca ta ‘eskileri’ sayıklıyo.*”

4.1.4. Mekân

Halk hikâyelerinde iki tür mekândan bahsedilir. Birinci mekân, hikâyelerin anlatıldığı, anlatıcının sanatkârlığını gösterdiği ve dinleyicinin de bu canlı gösterime tanıklık ettiği “dış mekân”dır. İkincisi ise anlatılan hikâyedeki olayın/vak'anın geçtiği dinleyicilerin zihinlerinde canlandırdığı “iç mekân”dır. Ayrıca mekân kavramını

“Gerçek/tabii çevre” ve “düzenlenmiş çevre” olarak iki grupta değerlendirmek mümkündür (Görkem, 2000: 119). Tabii çevreye realist mekânları örnek verebiliriz: İstanbul, Şam, Kırşehir, Erzurum... Düzenlenmiş çevreyi ise dağ, pınar, zindan, ev, gül bahçesi ve kahvehane olarak gösterebiliriz. Bu mekânlarla ilgili dinleyici zihninde o mekânların nasıl olduğunu canlandırır. Herkese göre farklılık gösterir ve öznel yargılar oluşturur.

Turna Teli Hikâyesi: Hikâyenin başlangıcında karşımıza çıkan mekân Çamlıbel'dir. Sonra Köroğlu Turna telini almaya Bağdat'a gider. Bağdat ve çevresi geniş mekân olarak karşımıza çıkar. Kapalı mekân olarak: Köroğlu'nun gittiği kahve, zindan, ekmek fırını gösterilebilir. Hoylu'nun koyulduğu mezar, dar mekân olarak karşımıza çıkar. Bağdat sokakları ve nizamiyede reel olmayan mekânlardır. Ayrıca hikâyenin türkü kısmında “Mısır” adı geçmektedir.

Yemen Seferi Hikâyesi: Hikâyede Köroğlu'nun Yemen Beyi'ne kızıp Türkmenistan üzerinden Yemen'e gitmesi anlatılmaktadır. Yemen kolunda geniş mekânlar Türkmenistan, Yemen, Yemen çölü ve Çamlıbel'dir. Dar mekânlar Türkmen Beyi'nin köşkü, iki dağın arası ve Yemen Beyi'nin köşküdür. Ayrıca Köroğlu kendini Yemen Beyi'ne “Mekke Şihî” olarak tanıtmıştır.

Horasan Seferi Hikâyesi: Horasan Seferi hikâyesinde “Erzurum, Horasan, İstanbul, Şam, Dünya, Kıbrıs, Çamlıbel” geniş mekânlar olarak karşımıza çıkar. Ev, gül bahçesi, oda, İlvan Şahı'nın çadırı ve hapis dar mekân olarak gösterilebilir. Ayrıca Şirin Döne'nin Şam'da gömüldüğü mezar ve dağ düzenlenmiş çevre olarak karşımıza çıkar. Mekânların bazıları hikâyenin nesir kısmında bazıları ise türkü kısmında geçmektedir.

Dağıstan Seferi Hikâyesi: Dağıstan hikâyesinin geniş mekânları Halep, Yemen ve Çamlıbel'dir. Dar mekânlar ise bezirgânın hanımının odası, ev, saray ve Hasan'ın babasının odasıdır. Düzenlenmiş mekânlar bir bahçe, ağacın altı ve türkülü kısımda geçen yüce dağdır.

Moskof Seferi Hikâyesi: Moskof Seferi hikâyesi incelediğimiz kollar arasında en kısa olan hikâyelerdendir ama mekân çeşitliği bakımından oldukça zengindir. Geniş mekânlar Adana, Ceyhan, Osmaniye, Kanlıgeçit, Maraş, Moskof, İskenderun, Toroslar, İstanbul, Has, Halep, Halep'in Çörle kazası ve Çamlıbel'dir. Geniş mekânlar aynı zamanda tabii/reel yerlerdir. Dar mekânlar ise han, otel, içki içilen yer, kızın evi ve bir pınardır. Zaman zaman hikâyede “er meydanı ve savaş meydanı” gibi savaş yapılan yerden bahsedilmektedir. Bu yerleri de düzenlenmiş mekânlar olarak değerlendirebiliriz.

Köroğlu'nun Ayvaz'ı Kaçırma Hikâyesi: Hikâyenin başladığı yer yine Çamlıbel'dir. Hikâyenin türkölü kısımlarında sıkça Bağdat'tan bahsedilir ama hikâyede Bağdat'a gidilmez. Geniş mekânlar İstanbul ve Çamlıbel'dir. Ayrıca Köroğlu kendini kasaba Erzurumlu tüccar olarak tanıtır. Başka yerde Erzurum'dan bahsedilmez. İstanbul Valisinin odası, Yörük çadırı ve kasabın yazıhanesi dar mekânlar olarak karşımıza çıkar. Kanlı köprü, çam ağacı, Çamlıbel'in dağları ve nizamiye ise dinleyicinin zihninde hayali mekânlar olarak canlanmaktadır.

Köroğlu'nun Esir Düşme Hikâyesi: Hikâyede geniş mekânlara pek yer verilmemiştir. Dolu Beyi'nin şehri ve Çamlıbel geniş mekân olarak gösterilebilir. Zaten incelediğimiz hikâyelerin tamamında olay ya Çamlıbel'de başlar ya da Çamlıbel'de son bulur. Dar mekânlar ise Sarplı Mağarası, bir ev, berber, kahvedir. Ayrıca Suvanlı Dağı, Hasbahçe, Köroğlu'nun meydanı, cibil (bataklık olan yer) ve yolağın ağzı da reel olmayan mekânlar olarak gösterilebilir.

Şam Seferi Hikâyesi: Hikâyedeki geniş mekânlar İslâhiye, Çamlıbel, Şam, İstanbul, Elbistan, Tibris ve Hama Humus'tur. Dar mekânlar ise lokanta, kahve, çadır, zından ve tuvalettir. Dinleyicinin zihnine bırakılmış düzenlenmiş mekânlar ise dağ, kale, tepenin başı, yalçın kayalıklar ve Şirin Döne'nin Şam'da gömüldüğü mezarlıktır. Şam hikâyesinde reel mekânlar ağırlıkta kullanılmıştır.

4.1.5. Şahıs Kadrosu

Halk hikâyelerindeki olaylar başkahraman çevresinde cereyan eder. İncelediğimiz hikâyelerin başkahramanı Köroğlu'dur. "*Köroğlu, çok kuvvetle tahmin ettiğimize göre ilk defa Bolu taraflarında zuhur etmiş veyahutta oraya geldikten sonra şöhret almış, sonra Anadolu'nun birçok yerlerini dolaşmış bir Celali reisi idi.*" (Boratav, 2002, s. 140). Başka bir görüşe göre "Şair Köroğlu" vardır. Diğer bir bakış açısına göre ise Kahraman Köroğlu ve Şair Köroğlu aynı kişidir. İncelediğimiz sekiz hikâyenin de başkahramanı Köroğlu'dur. Halk hikâyelerinde başkahramanların doğuşlarında ve başından geçen serüvenlerde olağanüstülükler vardır. Genellikle hikâyede başkahraman bir tanedir ve erkektir. Kadınlar hikâyede pasif kişilerdir, ulaşılmak istenen nesne konumundadır. Ayrıca hikâyelerde kahramanı zorlayan karşıt bir güç bulunur.

Turna Teli Hikâyesi: Hikâyedeki başkahraman Köroğlu'dur. Turna telini isteyen ihtiyar kocakarı yönlendirici güç konumundadır. Turna teli arzu edilen nesnedir. Samıyasığmaz ve Canıcebinde yardımcı kahraman olarak karşımıza çıkar. Karşıt güç

olarak Bağdat hükümdarı vardır. Bağdat'ta öldürülen Deli Hoylu ikinci derece yönlendirici güç olarak karşımıza çıkar. Demirçioğlu ve Şirin Döne de hikâyede aktif rol almışlardır.

Yemen Seferi Hikâyesi: Yemen Hikâyesinin ana kahramanı Köroğlu'dur. Köroğlu'na haraç vermek istemeyen Yemen Beyi ve Köroğlu'yla laf çakıştıran Türkmen Beyi karşıt güçtür. Yemen'e nâme gönderdiği bezirgân yönlendirici güçtür. Demirçioğlu (Goç Demirci) yardımcı kahramandır. Ayrıca Gözel Ayvaz, Gemalmaz, Canıcebinde ve diğer keleşleri de Yemen Seferi hikâyesinde Köroğlu'nun yanında aktif rol almışlardır. Ayrıca hikâyede Köroğlu kılık değiştirerek (don değiştirerek) "Mekke Şihı" olarak kendini tanıtmıştır. Türkmen Beyi'nin askerleri ve Yemen Beyi'nin askerleri dekoratif unsurlar olarak karşımıza çıkar.

Horsan Seferi Hikâyesi: Hikâyenin başkahramanı diğer hikâyelerde olduğu gibi Goç Köroğlu'dur. Yemen Seferinde olduğu gibi Köroğlu bu hikâyede de kılık değiştirerek kendini "şih" olarak tanıtmıştır ama Demirçioğlu hikâye boyunca en az Köroğlu kadar aktif rol almıştır. İkinci başkahraman olarak Demircioğlu'nu gösterebiliriz. Karşıt güç olarak Horasan Şahi, İlvan Şahi ve İlvan Şahi'nin oğlu vardır. Horasan Şahi'nin kızı Benli Döne arzulanan nesne konumundadır. Benli Döne'nin Feride isminde hizmetkârı vardır. Horasan Şahi'nin Gara Nazife adındaki anası yönlendirici unsurdur. İlvan Şahi'na giderken Demirçioğlu'nu uyarmaktadır. Yardımcı kahramanlar ise Han Ayvaz, Köse Kenan, Çölimran, Hoylu, Deli Ahmet, Canıcebinde ve Mustafa'dır. Hikâyenin türkülü kısmında "Hz. Ali dövüşlü" benzetmesi yapılmıştır. Hikâyenin son kısımlarında Ayvaz tam Gül Yesemen ile evleneceği sırada annesi Şirin Döne hastalanır ve vefat eder. Hikâye bu şekilde biter. Diğer incelediğimiz hikâyelere nazaran kadın karakterlere epey yer verilmiştir ve olayların şekillenmesinde rol almışlardır.

Dağıstan Seferi Hikâyesi: Hikâyenin ana kahramanı Köroğlu'dur. Halepli zengin bezirgân yönlendirici unsurdur. Köroğlu'nun oğlu Dağıstanlı Hasan yardımcı kahramandır. Halep'teki karşıt güçler vezir, vezirin oğlu, Lello ve Müslüm isminde iki jandarmadır. Hikâyenin genelindeki asıl karşıt güç Yemen veziridir. Bu hikâyede bir de yönlendirici nesne kullanılmıştır. Dağıstanlı Hasan babasının odasında Yemen Veziri'nin kızının fotoğrafını görür ve kıza âşık olur. Bu resim üzerine kıza bulmak için Yemen'e gider. Ayrıca hikâyede Kırat'tan, gergef işleyen kızlardan ve köyün imamından bahsedilir. Bu şahıslar da dekoratif unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Moskof Seferi Hikâyesi: Hikâyenin başkahramanı Köroğlu'dur. Moskof'ta Türklerin savaştığını Köroğlu'na söyleyen Adanalı Yağısıcı'nın oğlu Süleyman Pehlivan ve Köroğlu'nun o zaman sağ olan babası yönlendirici güçtür. Karşıt güç Moskof askerleridir. Demirçioğlu, Gemalmaz, Canıcebinde, Samuyasığmaz, Pilavadoymaz, Selamalmaz, Yoldansalmaz, Köse Kenan, Demir Paşa, Deli Hoylu, Abbas ve Şirin Döne yardımcı kahramanlardır. Mehmetçikler, Moskof askerleri ve Köroğlu'nun tutsakları ise figüratif unsurlardır.

Köroğlu'nun Ayvaz'ı Kaçırma Hikâyesi: Hikâyenin ana kahramanı Köroğlu'dur. Yönlendirici unsur ise Köroğlu'nun bahçivan başıdır. Bahçivan, Köroğlu'na Ayvaz isminde çok güzel bir çocuk olduğunu söyler. Bunun üzerine Köroğlu Ayvaz'ı bulmaya İstanbul'a gider. Güzel Ayvaz, hikâyedeki arzu edilen nesnedir. Ayvaz'ın babası olan kasap, Vali ve Arap karşıt güç konumundadır. Ayvaz'ın Kaçırılması hikâyesinde Köroğlu kurnazlık edip kendini Erzurumlu tüccar olarak tanıtmıştır. Hikâyenin başlarında Köroğlu'nun düşmanı olan Arap sonradan Köroğlu'yla kan kardeşi olur ve Arap'ın adı bundan sonra "Köse Kenan" olarak anılır. Köse Kenan'la ilgili yapılan tasvirlerde çok heybetli ve güçlü olduğu anlatılır. Bir çadıra oturunca başkasına yer kalmaz. Çam ağacına dayanmasıyla çam çatırdamaya başlar.

Köroğlu'nun Esir Düşme Hikâyesi: Hikâyenin asıl kahramanı Köroğlu'dur. Hikâyedeki tek karşıt güç Dolu Beyi'dir. Dolu Beyi'nin askerleri olan Deli Devriş ve Deli Şavrak yönlendirici güç konumundadır. Çünkü Deli Devriş Köroğlu'nu Dolu Beyi'ne şikâyet eder. Dolu Beyi de Köroğlu'nu yakalatıp zindana attırır. Zındandaki Köroğlu'nu kurtarma görevini Demirçioğlu üstlenir. Goç Demirci, Dolu Beyi'nin şehrine gider kendini İsaballı diye tanıtır. Demirçioğlu, hikâyenin ikinci önemli şahsıdır. Sarplı Mağrası'na gizlenen Köroğlu ve keleşleri Köçekçioğlu vasıtasıyla Güdümen'e bir mektup gönderirler. Bu nedenle Güdümen kurtarıcı unsur olarak karşımıza çıkar. Hikâyede "Keloğlan" ismine de yer verilmiştir. Ama Keloğlan tasvir edilmemiştir. Hikâyedeki dekoratif unsurlar ise Berber Ahmet, karı, zındancı ve Ahmet Ağa'dır. Ayrıca zaman zaman Kırat'tan da bahsedilir.

Şam Seferi Hikâyesi: Hikâyenin ana kahramanı Köroğlu'dur. Güzel Ayvaz ise ikinci kahramandır. Hikâye boyunca Köroğlu'nun yanındadır, savaşlarda ölümün kıyısından dönmüştür. Karşıt güç ise bir Ermeni olan Anabatlıoğlu'nun küçük oğlu, Halep'teki pehlivan Arap ve Arap'ın kumandanbaşı olan kardeşidir. Şam hükümdarı Köroğlu'yla savaş yapmamıştır korkulan nesne konumundadır. Gürcistan Padişahı'nın kızı

Güllü Semen, Şirin Döne, Demirçioğlu ve Deli Devriş yardımcı güçtür. Hikâyenin sonunda Ayvaz'ın annesi olan Şirin Döne Şam'da mezara defnedilir. Lokantacı, garson ve kaledeki nöbetçi askerler dekoratif unsur olarak karşımıza çıkar.

4.1.6. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Anlatıcı, halk hikâyelerinde yaşanan olayları okuyucuya ve dinleyiciye aktaran kişidir. Hikâyeyi anlatan kişi kahraman bakış açını, gözlemci bakış açısını ya da ilahi bakış açısını kullanabilir. Çalışmamızda Âşık Mustafa Çabuk (= Tus Mustafa) ilahi bakış açısını kullanmıştır. İlahi bakış açısına göre anlatıcı her şeyi bilir, hikâyedeki bütün kahramanların geçmişinden haberdardır, şahısların zihinlerini okuyabilir ve üçüncü tekil şahıs ağzıyla konuşur. Tus Mustafa, incelediğimiz hikâyelerin nesir kısımlarında çoğunlukla üçüncü tekil şahsı kullanır. Türkülü kısımlarda ise ağırlıkta birinci tekil şahsı kullanır:

“Ulân o ğızın eline varıdığını görünce Köroğlu o zaman acıştı ta eski günleri hatırladı. Bakalım sazını gucağına çekti ne söyleyecek, ağalar burda ne dinleyecek:”

“(En) Ne oldu aman beyler n’oldu
Gözlerim ganlı yaş doldu
(En) Eseyim elin elime geldi
Yeği göğü başıma kepli sandım”

Tus Mustafa, hikâyenin anlatımı sırasında dinleyicilerle sürekli etkileşim halindedir. Zaman zaman onlardan gelen sorulara cevap verir. Bu nedenle canlı gösterim çevreden çevreye göre uzayabilir de kısalabilir de. Bazen hikâyelerin anlatımı bir hafta kadar sürer. Aşığımız, hikâyenin türkülü kısımlarında bir sopayı saz gibi kullanarak ritim tutmaya çalışır. Bazen de sazını eline alır ve türküye eşlik eder. Nesir kısımlarını ise akıcı ve anlaşılır bir dille anlatır.

4.1.7. Anlatım Tarzları

Halk hikâyelerinde olaylar ana kahramanın çevresinde gelişir. Hikâyedeki ana kahramanın doğumu ve yaşadığı olaylar olağanüstülükler gösterir. Âşık, hikâyeyi anlatırken dikkat çekmek için giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinde bazı kalıp sözler (= formeller) kullanır. İncelediğimiz Köroğlu hikâyelerinde de Tus Mustafa en çok şu formelleri kullanır:

“Ora gittiler bura gittiler bir gün de yolları Çamlıbel'e ırast geldi.”, “Alalım Köroğlu'ndan haberi.”, “Gezdiler oraya geldiler, şuraya geldiler günün birinde İslâhiye'ye geldiler.”, “Böyle söyledikten sonra yola devam ittiler şura senin bura benim

şura senin bura benim Şam'ınan Tibriz yoluna varıdılar.”, “Ordan da yüklettiler ver elini Şam.”, “Bakalım koca ne diyor:”, “Bakim şimdi Demirçioğlu ne diyor Şirin Döne ne diyor:”. “Koca gene vurdu saza:”, “Koroğlu sazi gucağına cektı gene bakim ne söylüyor.”

Tus Mustafa, hikâyeyi anlatırken kahramaların özelliklerine dikkat eder, kahramanlara uygun bir ses tonuyla onları konuşturur. Hikâyeyi dinleyen konuklar sanki bir tiyatro izliyormuş gibi büyük keyif alırlar. Âşık zaman zaman espri yapar, dinleyenlere soru sorar tahkiyeyi daha ilgi çekici hale getirir.

Tus Mustafa, hikâyelerinde şahısların ve mekânların tasvirine çok sık yer vermez. Benzetme yaparak şahısları ve nesnelere dinleyiciye tanıtır.

“Garı top gimi yekindi havaya.”, “Ganlar oluk gimi akmaya durdu.”, “Atlar olduğı yerde kirmen gimi dönüyo”, “Ata gılıç vurmak yoktu.[Hı] Arap boyunu çevirir çevirmez şu Arap'a bir gılıç salarsa herif, o dev Arap'ı güb! Yere vurdu ha.”

4.2. TÜRKÜLÜ KISIMLARIN TAHLİLİ

Âşık Tus Mustafa'nın incelediğimiz hikâyelerinde yer alan türküler koşma tarzında olup, 8'li ve 11'li hece ölçülerinden oluşmaktadır. 8 heceli koşmalar 4+4 ya da 5+3 duraklı; 11 heceli koşmalar ise 6+5 ve 4+4+3 duraklıdır. İncelediğimiz hikâyelerdeki koşmaların konusunu kahramanlık ve aşk oluşturur ama kahramanlık unsurları daha fazla yer alır.

Tus Mustafa'nın incelediğimiz hikâyelerindeki türküler dörder mısradan oluşur fakat Tus Mustafa türküleri kendine özgü bir şekilde söylediğinden ve türküye ahenk katmak için 3. ve 4. dizeleri türkünün sonunda tekrar söylemektedir. Sonradan söylenen nakaratları aşığımız kendine göre değiştirir ve dizelerdeki kelimelerin bazılarını çıkarır ya da dizelere bazı eklemeler yapar. Ayrıca bazı koşmaların 1. ve 2. dizelerinde de kelime ya da kelime gruplarını tekrar eder.

Hoylu'nun mezarı Bağdat'ta kaldı (Hem Bağdat'ta kaldı)

Bazı beyler de guvedini bilmedi

Yemen Beyi bizi adam saymadı (Adam saymadı)

Şimdi seferimiz Yemen Beyi'ne

Yemen Beyi bizi adam saymadı

Şimdi seferimiz Yemen Beyi'ne (YSH, Nr. 1)

Örnek türküde de belirttiğimiz üzere tekrar edilen dizeleri parantezle göstermeyi uygun bulduk. Aşığın kendine özgü olan başka bir yanı ise bazı türkülerde ahengi sağlamak için “en” kalıp sözünü kullanır.

(En) Bu gece gördüğüm gara düşleri

(En) Gözümden akıttığım ganlı yaşları

Daş üstünde kalmaz Bağdat daşları (Bağdat daşları)

Tele giden beylerimiz gelmedi mi

Daş üstünde kalmaz Bağdat daşları, mezar daşları

Tele giden beylerimiz gelmedi mi (TTH, Nr. 2)

4.2.1. Turna Teli Hikâyesi (=TTH)

Nr. 1 (TTH)

7 dörtlükten oluşan türkü 8’li heceyle söylenmiştir. 4+4 ve 5+3 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb – eeb... şeklindedir. Türkünün nakarat kısımlarında “Kim getsin durna teline ve Kim gider durna teline” ifadelerinden oluşur. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Bazı dize başlarında “en” kalıp sözü kullanılmıştır. Ahenk nakaratlar, redifler yarım ve tam kafiyelerle sağlanmıştır.

Koroğlu Ayvaz’ı, Canıcebinde’yi, Deli Hoylu’yu, Mustafa’yı ve Deli Ahmet’i turna teli almaya Bağdat’a göndermek istemez başlarına bir şey geleceğinden korkar ve üzülür. Koroğlu türküde adamlarıyla ilgili betimleme yapar. Şiirin teması ayrılık üzerine kurulmuştur.

Nr. 2 (TTH)

4 dörtlükten oluşan türkü 11’li heceyle söylenmiştir. 6+5 ve 4+4+3 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb – eeb şeklindedir. “Tele giden beylerimiz gelmedi mi?” nakarat dizeleri, tam ve yarım kafiyeler şiirin ritm ve âhengini meydana getirmiştir. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Bazı dize başlarında “en” kalıp sözü kullanılmıştır. Son dörtlükte mahlâs olarak “Goç Koroğlu” ismi geçmiştir.

Canıcebinde ve Samıyasığmaz’ı Bağdat Padişahı yakalar ve zindana atar. Koroğlu da rüyasında adamlarını görür. Zaman kaybetmeden yola çıkılıp adamları kurtarmak istemektedir. Adamların üstlerindeki elbiselerin çıkarıldığını ve üşüdüklerini çok zor durumda olduklarını düşünür ve büyük bir üzüntüye kapılır.

Nr. 3 (TTH)

5 dörtlükten oluşan türkü 8'li heceyle söylenmiştir. 5+3 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb – eeb – ffb şeklindeyir. Türkünün nakarat kısımlarında ‘‘Hani sizin ğardaşınız?’’ ifadesine yer verilir. Redifler, tam ve yarım kafiyeler şiirin ritm ve âhengini meydana getirmiştir. Son dörtlükte mahlâs olarak ‘‘Goç Köroğlu’’ ismi geçmiştir. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Bazı dize başlarında ‘‘en’’ kalıp sözü kullanılmıştır.

Köroğlu türküyü Hoylu'nun savaşta okla yaralanmasından sonra söyler. Hoylu'yu bahçedeki ğle benzeten Köroğlu, Hoylu'nun öleceğinden emindir arkasında Mavili'nin evde yolunu bekleyeceğini belirtir. Adamlarına Hoylu'nun mezarının kazılması, tabutunun çatılması ve kefeninin dikilmesini söyler. şiirin temasını ölüm oluşturur.

Nr. 4 (TTH)

şiir tek dörtlükten oluşmaktadır. Serbet hece ölçüsüyle söylenmiştir. aaab kafiye şeması vardır. Hoylu'nun gömülmesinden sonra 3 gün 3 gece savaş yaparlar. Köroğlu bir an Demirçioğlu'nun duraksadığını görür ve Kırat'ıyla yanına yaklaşır ve türküye başlar. Demirçioğlu'na neden durduğunu sorar ve Hoylu'nun ölümü yüzünden olduğu bilir ama bilmemezlikten gelir söz sanatına yer verilir.

Nr. 5 (TTH)

4 dörtlükten oluşan türkü 8'li heceyle söylenmiştir. 5+3 ve 4+4 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb – eeb – ffb şeklindeyir. Türkünün nakarat kısımlarında ‘‘Hoylu'ya n'oldu da gelmedi’’ ifadesine yer verilir. Redifler ve yarım kafiyeler şiirin ritm ve âhengini meydana getirmiştir. İlk dörtlükte mahlâs olarak ‘‘Goç Köroğlu’’ ismi geçmiştir. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Bazı dize başlarında ‘‘en’’ kalıp sözü kullanılmıştır.

Köroğlu Bağdat'tan döner ve Çamlıbel'e yaklaşır. Köroğlu ve adamlarının teli alıp döndüğünü gören kızlar nizamiyeye dizilirler. Ama şirin Döne ve Mavili Hoylu'yu göremeyince gzleri dal dal olur bunun üzerine türküye başlar Köroğlu. şiirde Hoylu'nun Bağdat'ta ldğu ve mezara gmldğu anlatılır. Hoylu'yu kurtarmak için çok çaba sarf ettiğini yarasına merhem sürdüğünü söyler Köroğlu ama ne yazık ki yine de kurtaramazlar. şiirin temasını Hoylu'nun ölümü üzerine duyulan üzüntü oluşturur. Türküde tahkiyeli ve tasvirî bir anlatım tarzının hâkim olduğu görülmektedir.

Nr. 6 (TTH)

Şiir Köroğlu'yla Şirin Döne arasında karşılıklı konuşma tarzında geçmektedir. Köroğlu'nun söylemiş olduğu türkü 4 dörtlük olup 8'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 4+4 ve 5+3 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb – eeb şeklindedir. “gelmedi” redifi ve yarım kafiyeler şiire ahenk katmıştır. Son dörtlükte mahlâs olarak “Goç Köroğlu” ismi geçmiştir. Köroğlu şiirde teli istmenizden dolayı Hoylu öldü der sitem eder teli isteyenlere.

Şirin Döne'nin söylemiş olduğu türkü 2 dörtlük olup 8'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. İlk dörtlüğün son hecesinde 10 hecelidir. 4+4 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccd şeklindedir. Şirin Döne şiirde keşke Hoylu yerine ben ölseydim der. Köroğlu ve Hoylu'nun yiğitliklerinden bahseder. Son dörtlükte mahlâs olarak “Goç Köroğlu” ismi geçmiştir.

4.2.2. Yemen Seferi Hikâyesi (=YSH)

Nr. 1 (YSH)

4 dörtlükten oluşan türkü 11'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 4+4+3 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb – eeb şeklindedir. “Şimdi seferimiz Yemen Beyi'ne” nakarat dizeleri, tam ve yarım kafiyeler şiirin ritm ve âhengini meydana getirmiştir. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Son dörtlükte mahlâs olarak “Goç Köroğlu” ismi geçmiştir. Âşık Tus Mustafa bazı dizelere başlarken türküyü daha ahenkli söylemek amacıyla “en” kalıp sözünü kullanır. Şiirde tekrarlanan kelime ya da kelime grupları parantez içinde gösterilmiştir. Teması yiğitlik üzerine olan türkü tahkiyeli ve tahlili bir anlatım tarzına hâkimdir.

Köroğlu Yemen'de bir bezirgândan haraç ister ama bezirgân: “Ben Köroğlu gimi Sarıçam'ın çakallarına haraç versem idi zaten Yemen Beyi olamazdım.” der. Bunun üzerine türküye başlar Köroğlu. Türküde Yemen Beyi Köroğlu'nu adam yerine koymaz Köroğlu da adamlarıyla birlikte Yemen Seferine hazırlanır.

Nr. 2 (YSH)

4 dörtlükten oluşan türkü 8'li heceyle söylenmiştir. 4+4+3 ve 5+3 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb – eeb şeklindedir. “Burda kaldı Gemalmaz'ım” nakarat dizeleri ve “-l” yarım kafiye ile şiirde ritm ve âhenk meydana getirmiştir. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Son dörtlükte “Köroğlu” ismi geçmektedir. Bazı dizelere “en” nidasıyla başlanır.

Türkü Gemalmaz'ın savaşta ölmesi üzerine söylenir. Artık Gemalmaz'ın sevdiğine kavuşamayacağından bahsedilir. Ölümün acı yüzü anlatılır. Gemalmaz'ı gurbette bırakmanın üzüntüsü anlatılır. Ölüm teması üzerine kurulmuş bir türküdür.

Nr. 3 (YSH)

4 dördlükten oluşan türkü 11'li heceyle söylenmiştir ama nakarat kısımlarında 12 ve 13 hece kullanılır. 4+4+3 ve 6+5 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb – eeeb şeklindedir. “Demirçioğlu'm dinil Ayvaz'ın üstüne” nakarat dizeleri, tam ve yarım kafiyeler şiirin ritm ve âhengini meydana getirmiştir. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Bazı dize başlarında “en” kalıp sözü kullanılmıştır.

Ayvaz'ın gızıl yeri aştığını gören Köroğlu türküyü Demirçioğlu'na söylemektedir. Türküde, Ayvaz'ı elin puşlarının kandırdığını, guzgunların Ayvaz'ın üstünde döndüğü ve her yerden Ayvaz'ın üstüne düşman geldiğini söyler. Ayvaz'a üzülmür ve yardım etmek ister.

4.2.3. Horasan Seferi Hikâyesi (=HSH)

Nr. 1 (HSH)

4 dördlükten oluşan türkü 11'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 4+4 ve 6+5 duraklıdır. Kafiye şeması abab – cccb – dddb – eeeb şeklindedir. “Goç Köroğlu gumu heç bey gelmedi” dizesi nakarat olarak kullanılmıştır. Yarım ve tam kafiyelerle ahenk sağlanmaya çalışılmıştır. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Son dördlükte “Goç Köroğlu” mahlası geçmektedir. Bazı dizelere “en” nidasıyla başlanır.

Şiiri Demirçioğlu Horasan Şahı'na söyler. Köroğlu'nun yiğitlerin şahı olduğunu ifade eder. O kadar güçlü bir sesi vardır ki Köroğlu'nun bir uçtan bir uca sesi duyulur. Köroğlu için nice sofraların kurulduğundan bahsedilir. Bütün cihan Köroğlu'nun adıyla dolmuştur. Böyle bir yiğidin dünyaya gelmeyeceği Horasan Şahı'na anlatılır.

Nr. 2 (HSH)

4 dördlükten oluşan türkü 11'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 4+4 ve 6+5 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb – eeeb şeklindedir. “Feride şu gelen şihı bildin mi?” nakarat dizeleri, tam ve yarım kafiyeler şiirin ritm ve âhengini meydana getirmiştir. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Son dördlükte “Goç Köroğlu” mahlası geçmektedir. Bazı dizelere “en” nidasıyla başlanır.

Demirçioğlu türkúde yardıma gelen gelen kişileri Feride'ye takdim eder. Koroğlu ve adamları değişik değişik kıyafetler giyerek kılık değiştirmişlerdir. Kimisinin elinde tespih, kimisinin elinde baston vardır. Bazıları şih gibi yeşil elbise giymişlerdir, zikir çekerek yürümektedir. Dörtlúklerde Koroğlu'nun keleşlerinden Hoylu, Eyvaz, Kóse Kenan, Çólimran, Canıcebinde ve Mustafa'nın adı geçmektedir.

Nr. 3 (HSH)

3 dörtlúkten oluşan türkú 11'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 4+4 ve 6+5 duraklıdır. Kafiye şeması abab – cccb – dddb şekindedir. “- sın Dóne'm” redifi ve yarım kafiyeler şiire ahenk katmıştır. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Son dörtlúkte “Goç Koroğlu” mahlası geçmektedir. Bazı dizelere “en” nidasıyla başlanır.

Koroğlu yanlışlıkla Feride'yi Dóne sanar ve başlar Dóne'yi óvmeye. Kimsenin Dóne'yi alamayacağını anlatır ama sonunda anlaşılır ki yanlış kıza şiir söylemiştir.

Nr. 4 (HSH)

şiir 4 dörtlúkten oluşur ve 8'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 4+4 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb – eeb şekindedir. Türkú “- a geldim” ayağı üzerine kurulmuştur. Yarım ve zengin kafiyeler ahenk unsurlarını oluşturur. Türkünün son dörtlúđünde “Gürşen Ali” adı geçmektedir. Dizelerin başlarında çoğunlukla “en” sesi kullanılmıştır.

Koroğlu şiirde çeşitli benzetmeler yapar. Kızın kaşlarını yaya, cemali aya benzetir. Kızı babasından ister eğer güzellekle babası kıızı Koroğlu'na verirse bin altın saymaya hazırdır ama kızın babası “Yok kızımı vermem.” derse “Burayı kırmaya geldim.” der.

Nr. 5 (HSH)

4 dörtlúkten oluşan türkú 11'li hece ölçüsüyle söylenmiştir ama bazı dizelerde hece sayısı bozulmuştur. 4+4 ve 6+5 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb – eeb şekindedir. “- tan kerim” redifi, yarım ve tam kafiyeler şiire ahenk katmıştır. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Son dörtlúkte “Goç Koroğlu” mahlası geçmektedir. Bazı dizelere “en” nidasıyla başlanır.

Koroğlu şiiri şaha söyler. şiirde Koroğlu şaha başının belada olduğunu söyler. Nice ağa ve paşaları yendiğini anlatır. Son dörtlúkte isminin Koroğlu olduğunu söyleyerek şahu korkutmak ister ve kılıcını kınından çekerse sadırazam dahi olsa hiç merhamet etmeden keserim der.

Nr. 6 (HSH)

Şiir 4 dörtlükten oluşur ve 8'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 4+4 duraklıdır. Redifler, yarım ve tam kafiyeler şiirin ahenk unsuru oluşturur. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb – eeeb şeklindedir. Türkünün son dörtlüğünde “Köroğlu” adı geçmektedir. Dizelerin başlarında çoğunlukla “en” sesi kullanılmıştır. Benzetme edatı olarak “gumu” edatı kullanılmıştır. Yörede sıkça gibi yerine “gimi” ve “gumu” edatı kullanılır.

Horasan Şahı'nın Gara Nazife adındaki anası Köroğlu'nun İlvan'a gitmesini istemez “Orada sizi öldürürler.” der. Köroğlu da türküyü Gara Nazife'ye cevap olarak söyler ve adamlarının Hz. Ali gibi dövüştüğünü, bir kurt gibi düşmanı yiyeceğini anlatır.

Nr. 7 (HSH)

4 dörtlükten oluşan türkü 8'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 4+4 ve 5+3 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb – eeeb şeklindedir. “İlle de giderim İlvan'a” nakarat dizeleri, tam ve yarım kafiyeler şiirin ritm ve âhengini meydana getirmiştir. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. 3. ve 4. dörtlüklerde “Goç Köroğlu” mahlası geçmektedir. Bazı dizelere “en” nidasıyla başlanır.

Türküde Köroğlu İlvan'a ille de gideceğini söylüyor. Başına hiçbir şey gelmeden döneceğini ifade ediyor. Haydudun başını keseceğinden bahsediyor. Feride ve Döne'yi Nazife'ye emanet ediyor.

Nr. 8 (HSH)

4 dörtlükten oluşan türkü 8'li hece ölçüsüyle söylenmiştir ama ilk dörtlüğün 3. dizesi 9 hecelidir. 4+4 ve 5+3 duraklıdır. “Ben bir aslana uğradım” nakarat dizeleri, tam ve yarım kafiyeler şiirin ritm ve âhengini meydana getirmiştir. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Son dörtlükte “Goç Köroğlu” mahlası geçmektedir. Bazı dizelere “en” nidasıyla başlanır.

Türküde Köroğlu İlvan'a ille de gideceğini söyler. Başına hiçbir şey gelmeden döneceğini ifade ediyor. Haydudun başını keseceğinden bahseder. Feride ve Döne'yi Nazife'ye emanet ediyor.

Nr. 9 (HSH)

Türkü 4 dörtlükten oluşmuştur. 11’li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 6+5 ve 4+4+3 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb – eeeb şeklindedir. Kafiyeler ve “-ksna “ redifi şiirin ahenk unsurlarını oluşturur. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Son dörtlükte “Goç Köroğlu” mahlası geçmektedir. Bazı dizelere “en” nidasıyla başlanır.

Köroğlu türküde Döne’yi alıp buralardan gitmek ister. Döne’nin ağladığını gören Köroğlu Döne’ye ağlamamasını söylemektedir. Kendiyle gelmesi halinde altınlar takacağını ve mutlu olacağını ifade eder.

Nr. 10 (HSH)

Hikâyenin son türküsü 5 dörtlükten oluşur. Bazı dizelerde 12’li ve 13’lü hece ölçüsü kullanılsa da türkü genelinde 11’li hece ölçüsü kullanılmıştır. 4+4+3 duraklıdır. Kafiye şeması abab – cccb – dddb – eeeb – fffb şeklindedir. “Bir yiğide iki güzel çok mu olur” nakarat dizeleri, tam ve yarım kafiyeler şiirin ritm ve âhengini meydana getirmiştir. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Son dörtlükte “Goç Köroğlu” mahlası geçmektedir. Bazı dizelere “en” nidasıyla başlanır.

Türküyü Köroğlu Demirçioğlu’na söylemektedir. Türkü genelinde Köroğlu kendine bakması için Döne’nin yanına bir hanım daha istemektedir. Hanımlardan birinin Çerkez birinin Abaza olmasını ister. Birinin meze dağıtmasını birinin rakı dağıtmasını ister. Son dörtlükte ise eşlerinden birinin kendisine diğerinin atına bakmasını ister.

4.2.4. Dağıstan Seferi Hikâyesi (=DSH)

Nr. 1 (DSH)

Şiir Köroğlu ile çocuk arasında karşılıklı deyişme tarzında geçmektedir. Dağıstanlı Hasan babasını bulmak için Çamlıbel’e gelir gözcüler de Hasan’ın geldiğini Köroğlu’na söylerler. Bunun üzerine birbirlerine meydan okurlar. Köroğlu’nun söylemiş olduğu türkü 2 dörtlük olup ilk dörtlük serbest, ikinci dörtlük 8’li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 4+4 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – ccbc şeklindedir.

Hasan’ın söylediği şiir 2 dörtlüktür. 8’li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 4+4 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccd şeklindedir. Türkülerde Tus Mustafa diğer hikâyelerde genellikle 3. ve 4. dizeleri tekrar etmektedir ama Dağıstanlı hikâyesinde dizeler tekrar edilmemiştir.

Nr. 2 (DSH)

Dağistanlı Hasan vezirin kızını görür hemen fotoğraftaki kız olduğunu anlar. Kızı biran önce alıp Çamlıbel'e götürmek ister ve aralarında karşılıklı konuşmalar geçer. Hasan'ın söylemiş olduğu şiir 3 dördlüktür. 8'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 5+3 ve 4+4 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb şeklindedir. Şiirde nakarat bulunmamaktadır. Ahenk yarım kafiye ve rediflerle sağlanmıştır.

Kızın şiiri 2 dördlükten oluşur. 8'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 4+4 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb şeklindedir. Kız Hasan'dan halini hatırını sormasını ister. Kızın da gönlünün Hasan'da olduğu bellidir.

Nr. 3 (DSH)

Şiirin ilk dizelerinde kız Hasan'ı uyandırmaya çalışıyor çünkü kızın ağabeyleri Hasan'ı yakalayıp öldürmek istiyorlar. Şiirde Âşık Tus Mustafa her dördlükten sonra kendine has yorumlar katmıştır. Kıza ait olan şiirler 4 dördlük olup 8'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 4+4 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb – eeeb şeklindedir. “Uyan Dağastanlı'm uyan” sözleri nakarat olarak söylenir. Redifler ve yarım kafiyeler şiire ahenk katmıştır.

Kız türküyü Hasan'a okuyunca Hasan gözlerini açar ve kıza: “Ne oldu?” der. Kız da Hasan'a gardaşının gelmek üzere olduğunu söyler. “Seni yakalayıp öldürecek” der. Hasan da kıza: “Ulān git söyle de geri dönsün” der. Bunun üzerine kız tek dördlükten oluşan 8'li hece ölçüsüyle söylenen, 4+4 ve 5+3 duraklı olan bir türkü söyler. Kafiye şeması aaab şeklindedir. Türküde kız, kardeşinden Hasan'ı affetmesini ve öldürmemesini ister.

Kızın kardeşinin şiiri 1 dördlüktür. 8'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 4+4 duraklıdır. Kafiye şeması aaab şeklindedir. Türküde kızın kardeşi Hasan'ı ve kızı bir kılıçla öldüreceğini söyler. Karşılıklı deyişme tarzında bir şiirdir.

Nr. 4 (DSH)

Şiir Köroğlu ve kız arasında karşılıklı olarak geçer. Köroğlu'nun şiiri 2 dördlük olup 8'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 5+3 duraklıdır. “ş” ve “l” sesleri yarım kafiye olarak “–de” eki ise redif olarak kullanılır. Kızın şiiri 2 dördlük olup 8'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 5+3 duraklıdır.

Türküde Köroğlu Çamlıbel'in dağlarına bakarken iki karaltı görür. Dikkatlice bakınca gelenlerin oğluyula kızı olduğunu anlar ve kızına Hasan'ın yaralanıp yaralanmadığını sorar. Kız da Köroğlu'na Hasan'ın yara aldığını söyler. Şiirin ilerleyen dizelerinde Köroğlu kızı: “Hasan'ı dıştan mı yoksa yürekten mi seversin” diye sorar. Kız da “Hasan için her şeyi yaparım” diyerek yürekten sevdiğini ifade eder.

4.2.5. Moskof Seferi Hikâyesi (= MSH)

Nr. 1 (MSH)

4 dörtlükten oluşan türkü 11'li hece ölçüsüyle söylenmiştir ama ilk dörtlüğün 3. dizesi 13 hecelidir. 6+5 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb – eeb şeklindedir. “Aslanpençeliler er bakışlılar” nakarat dizeleri, yarım ve tam kafiyeler şiirin ritm ve âhengini meydana getirmiştir. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Bazı dizelere başlanırken “en” nidası kullanılmıştır. Son dörtlükte “Goç Köroğlu” mahlası kullanılır.

Köroğlu Türküyü Demir Paşa'ya söyler. Köse Kenan'ın ve Demirçioğlu'nun bellerinde kılıç ellerinde gürzle meydan yerinde olacağını söyler.

Nr. 2 (MSH)

4 dörtlükten oluşan türkü 11'li hece ölçüsüyle söylenmiştir ama bazı dizeler 12 hecelidir. 6+5 duraklıdır. Kafiye şeması abcb – dddb – eeb – fffb şeklindedir. Redifler, yarım ve tam kafiyeler şiirin ritm ve âhengini meydana getirmiştir. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Bazı dizelere başlanırken “en” nidası kullanılmıştır. Son dörtlükte “Goç Köroğlu” mahlası kullanılır.

Köroğlu savaş meydanına adamlarını yerleştirir. Keleşlerinden dinsiz kâfirlerin ve gâvurun başına bela getirelerini ister. Savaş sırasında neler yapılması gerektiğini adamlarına anlatır.

Nr. 3 (MSH)

4 dörtlükten oluşan türkü 8'li hece ölçüsüyle yazılmıştır. 4+4 duraklıdır. Kafiye şeması abcb – dddb – eeb – fffb şeklindedir. “güzel hayran olan” redifine göre ayak oluşturulmuştur. Türkü genelinde yarım kafiyeler ağırlıktadır. Son dörtlükte “Goç Köroğlu” mahlası vardır.

Şiir Köroğlu ile kız arasında karşılıklı “soru-cevap” şeklinde geçmektedir. Şiirin temasını pınarın başında kızı duyulan aşk oluşturur.

Nr. 4 (MSH)

Köroğlu ile kızın karşılıklı konuşmaları şeklinde geçen türkünün Köroğlu'na ait olan kısmı 4 dörtlükten oluşup şiir 8'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. Dizeler 4+4 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb – eeb – fffb şeklindedir. “Al giderum sunam seni” nakarat dizeleri ile “-l” ve “-m” selerinden oluşan yarım kafiyeler şiirin ritm ve ahenk kısmını oluşturur. Köroğlu son dörtlükte “Goç Köroğlu” mahlasını kullanır.

Kızın söylemiş olduğu türkü 3 dörtlükten oluşur. 8'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 4+4 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb şeklindedir. “Öldürürler beyim seni” nakarat dizeleri ve yarım kafiyeler şiirin ritm ve ahenk kısmını meydana getirir. Son dörtlükte kız kendi isminden bahseder.

Nr. 5 (MSH)

Köroğlu kızın evine giderken Döne'yi görür. Üç gündür Döne'yi göremediğinden yakını. Köroğlu, Döne'yle birlikte Çamlıbel'e gidip, hemen düğün yapmak ister ama kızın kardeşlerinden korkar.

Şiir 5 dörtlükten oluşur ama Âşık Tus Mustafa şiirin bir dörtlüğünü hatırlayamadığını söyler. 8'li hece ölçüsüyle söylenen türkü 4+4 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb – eeb şeklindedir. Son dörtlükte Köroğlu ismi geçer

Nr. 6 (MSH)

Hikâyenin son türküsüdür ve 4 dörtlükten oluşur. Türkü, 11'li hece ölçüsüyle söylenir fakat ilk dörtlüğün ilk hecesi 13 hecelidir. 6+5 ve 4+4+3 duraklıdır. Kafiye şeması abcb – dddb – eeb – fffb şeklindedir. Türküde ayak “-kmalı kalan” sözleri üzerine kurulmuştur. “- k” ve “- z” sesi yarım kafiye olarak kullanılır.

Köroğlu Şirin Döne'yi istemesi için bezirgânı görevlendirir. Bezirgân da kızı alamadan geri döner. Buna sinirlenen Köroğlu “artık kılıçları çekip evlerini başlarına yıkacağım” der. Türkünün sonunda savaş yapmadan kızı almak istediğini belirtir.

4.2.6. Köroğlu'nun Ayvaz'ı Kaçırma Hikâyesi (=AKH)

Nr. 1 (AKH)

4 dörtlükten oluşan türkü 8'li heceyle söylenmiştir. 4+4 ve 5+3 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccd – eed – fffd şeklindedir. “Sürü de senin Ayvaz benim” nakarat dizeleri, tam ve yarım kafiyeler şiirin ritm ve âhengini meydana getirmiştir. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Bazı dizelere başlanırken “en” nidası kullanılmıştır.

Türküde Köroğlu Ayvaz' kandırıp kaçırmak ister, bunun için de Ayvaz'ın kasap babasına rüşvet olarak sürüsündeki hayvanları vermek ister. Köroğlu, Ayvaz'ın iki gözü için bütün hayvanlarını kasaba vermeye hazırdır.

Nr. 2 (AKH)

Şiir 5 dörtlükten oluşur. 11'li heceyle söylenmiştir. 4+4+3 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb – eebb – fffb şeklindedir. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Bazı dizelere başlanırken “en” nidası kullanılır. Redifler ve yarım kafiyeler şiire ahenk katmıştır. Son dörtlükte Köroğlu'nun ismi geçmektedir.

Türküde Köroğlu Ayvaz'ın sürekli ağladığını görünce dayanamaz Ayvaz'a şeker ve bal vereceğini söyler. Ayvaz'ı has bahçedeki güle benzetir. En değerli elmasları Ayvaz'a layık görür. İlerleryen dizelerde beline hama kuşağı bağlayacağını ifade eder.

Nr. 3 (AKH)

4 dörtlükten oluşan türkü 11'li heceyle söylenmiştir ama dörtlüklerin son dizisinde hece sayısı bozulmuştur. Dördüncü dörtlüğün üçüncü dizesine “oğlum” kelimesi eklenmiştir. 6+5 ve 4+4+3 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb – eebb şeklindedir. “Yazık olur Arap öldürürüm seni” nakarat dizeleri, yarım ve zengin kafiyeler şiirin ritm ve âhengini meydana getirmiştir. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Âşık Tus Mustafa, tekrar edilen dizelerden bazı kelimeleri çıkarır ya da dizelere yeni kelimeler ekler. Bazı dize başlarında “en” sesi kullanılmıştır. Son dörtlükte Köroğlu ismi geçmektedir.

Şiirin temasını Arap'a duyulan korku oluşturur. İlk dizelerde Köroğlu Arap'ı korkutmaya çalışır. Çok savaşlar kazandığını söyler. Önünden çekilmezse seni de öldürürüm der. Arap, Köroğlu'ndan korkmaz bu sefer Köroğlu Arap'a: “Seni askerlerime lider yapar, senin sözünü tutarım” der. Arap yine Köroğlu'ndan korkmaz. Son olarak Köroğlu son dizede isminin Köroğlu olduğunu söyler bunun duyan Arap'ın havası “fass!” diye iner.

Nr. 4 (AKH)

4 dörtlükten oluşan türkü 8'li hece ölçüsüyle söylenmiştir 5+3 ve 4+4 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb – eebb şeklindedir. Türkünün bazı dizelerine “en, oğlum ve bir” gibi bazı eklemeler yapılır. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. “İrast

geldim bir aslana” cümlesi nakarat olarak kullanılmıştır. Yarım kafiye ve redifler şiirin ahenk unsurunu oluşturur.

Türküde Demirçioğlu Köroğlu'na “Ayvaz'ı nasıl aldın?” diye sorar. Köroğlu da Arap isminde birinin yardım ettiğini söyler. Arap'ın isminin son dizelerde “Köse Kenan” olarak değiştiği belirtilir.

Nr. 5 (AKH)

Çamlıbel' e yaklaşan Köroğlu Ayvaz'a Çamlıbel'in dağlarını tanıtmak için türküyü başlar. Dağlarda aslanların gezdiğini, pınarların dağlardan aktığını, dağların mis gibi kokusu olduğu ve dağların içinde her türlü avın olduğunu söyler. Kısacası dağı Ayvaz'a tasvir eder.

4 dörtlükten oluşan türkü 8'li heceyle söylenmiştir 5+3 ve 4+4 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb – eeb şeklindedir. Türkünün bazı dizelerine “en, oğlum ve bir” gibi bazı eklemeler yapılır. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Şiirin bazı dizelerine “en ve de” sesleri eklenmiştir. Türkü tahkiyeli ve tahlilî bir anlatım tarzına hâkimdir.

Nr. 6 (AKH)

4 dörtlükten oluşan türkü 8'li heceyle söylenmiştir 5+3 ve 4+4 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb – eeb şeklindedir. “z” sesi yarım kafiye, “-lar” eki redif olarak kullanılır. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Son dörtlükte “Goç Köroğlu” mahlası kullanılır.

Ayvaz Çamlıbel'e gelince nizamiyeye kızlar ve erkekler dizilir. Köroğlu'da türküde kızların Ayvaz'a “maşallah” demesini ister. “Artık Çamlıbel'de köçekleri oynatın, yer yerinden sallansın” der.

Nr. 7 (AKH)

Şiir 2 dörtlükten oluşur. 11'li heceyle söylenmiştir. 6+5 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb şeklindedir. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Bazı dizelere başlanırken “en” nidası kullanılır. “Bilin aslanlarım Kenan geliyo” nakarat dizeleri, yarım ve tam kafiyeler şiirin ritm ve âhengini meydana getirmiştir.

Arap'ın Çamlıbel'e yaklaştığını gören Köroğlu adamlarına Arap'ı güzelce karşılayalım der ve kimsenin Arap'la cenge girmesini istemez çünkü Arap'ın narasını duyan her askerin bozulacağını bilir.

Nr. 8 (AKH)

3 dörtlükten oluşan şiirde serbest hece ls kullanılmıştır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb şeklinindedir. “Bilin aslanlarım Kenan geliyo” nakarat dizeleri, yarım ve tam kafiyeler şiirin ritm ve âhengini meydana getirmiştir. 3. ve 4. dizeler tekrar edilir.

Köroğlu türküde adamlarını ver adamlarından kılıçlarını bele kalkanlarını ele almasını ister.

4.2.7. Köroğlu’nun Esir Düşme Hikâyesi (=EDH)

Nr. 1 (EDH)

4 dörtlükten oluşan türkü 11’li hece lsyle söylenmiştir ama bazı dizelerde 12 ve 13 hece vardır. 4+4+3 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb – eeb şeklinindedir. “Aman beyler ben Köroğlu değilim” nakarat dizeleri, tam ve yarım kafiyeler şiirin ritm ve âhengini meydana getirmiştir. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Bazı dizelere başlanırken “en” nidası kullanılmıştır. Son dörtlükte Köroğlu’nun adı geçer.

Bolu Beyi’nin adamları cibilde (=bataklık) Köroğlu’nu yakalarlar. Adamlardan bazıları yakadıkları kişinin Köroğlu olduğunu söyler bazıları da Köroğlu değil der. Köroğlu da dizelerde “Vallah beyler ben Köroğlu değilim” der ve kendini kurtarmaya çalışır.

Nr. 2 (EDH)

Türkü şirin Döne’yle Demirçioğlu arasında karşılıklı konuşma şeklinde geçer. Demirçioğlu’nun türküsü 4 dörtlük olup 8’li hece lsyle söylenir. 4+4 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb – eeb şeklinindedir.

şirin Döne’nin türküsü 2 dörtlük olup 8’li hece lsyle söylenmiştir. 4+4 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccd şeklinindedir. Her iki türküde de “Hani bizim beybabamız” dizeleri yaygın olarak kullanılır. En gerekli zamanlarda Köroğlu’na yardımcı olamadıklarını söylerler. şiir geneline üzüntü ve pişmanlık hâkimdir.

Nr. 3 (EDH)

1 dörtlükten oluşan şiir 11’li hece lsyle söylenir. 6+5 ve 4+4+3 duraklıdır. Kafiye şeması aaab şeklinindedir. “-i ” sesi yarım kafiyedir. “-lar” eki redif olarak kullanılır. şiirde İsaballı Köroğlu’nu ver Dolu Beyi’ni de yerer.

Nr. 4 (EDH)

Tek dörtlükten oluşan Őir 12’li hece lsyle söylenir. Kafiye Şeması aaab Őeklinindedir. 3. ve 4. dizeler tekrar edilmiştir. Şiiri İsaballı, Bolu Beyi’ne söyler. “İçimizde nam salar Köroğlu” dizeleri Bolu Beyi’ni çok kızdırır.

Nr. 5 (EDH)

11’li hece lsyle söylenen türkü 1 dörtlükten oluşur. Şiirin ikinci dizesi 12 hecelidir. 6+5 ve 4+4+3 duraklıdır. Kafiye Şeması aaab Őeklinindedir. Bu Şiirde de 3. ve 4. dizeler tekrar edilir. Şiirde İsaballı Köroğlu’nun kahramanlıklarını anlatmaya devam eder.

Nr. 6 (EDH)

1 dörtlükten oluşan türkü 11’li hece lsyle söylenmiştir. 4+4+3 ve 6+5 duraklıdır. Kafiye Şeması aaab Őeklinindedir. “-sin” redifi ve yarım kafiye kullanılmıştır. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Bazı dizelere başlanırken “en” nidası kullanılmıştır. Son dizede Köroğlu adı geçer.

Dolu Beyi’nin adamları İsaballı’yı uyarır. “Burada Köroğlu’nun ismi yasak” derler. İsaballı ama yine Köroğlu’nu ver, Dolu Beyi’ni yerer.

Nr. 7 (EDH)

5 dörtlükten oluşan türkü 11’li hece lsyle söylenir ama bazı dizeler 12 hecelidir. Kafiye Şeması abcb – dddb – eebb – fffb – gggb Őeklinindedir. 4+4+3 duraklıdır. “-m burada gerek” redifine dayalı bir ayak vardır. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Bazı dizelere başlanırken “en” nidası kullanılmıştır.

Türkü zindancının dediği laf zerine Köroğlu tarafından söylenir. Drtlklerin son dizelerinde Demirçioğlu, Gemalmaz, Dellek Veli Hasan, Deli Hoylu ve Bey Mustafa burada gerek sözleri kullanılır. Köroğlu adamlarının yiğitliklerini zindancıya betimlemeler yaparak anlatır.

Nr. 8 (EDH)

5 dörtlükten oluşan türkü 8’li hece lsyle söylenmiştir ama 3. Drtlgn 2. Dizesi 9 hecelidir. 4+4 duraklıdır. Kafiye Şeması aaab – cccb – dddb – eebb – fffb Őeklinindedir. “Galdım gala da zındanda” nakarat dizeleri, tam ve yarım kafiyeler Şiirin ritm ve âhengini meydana getirmiştir. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Bazı dizelere başlanırken “en” nidası kullanılmıştır.

Karnı iyice doyan Koroğlu yattığı zindanı tasvir eder. Zindanın gâpısının taş olması ve yattığı yerin yaş olmasına üzüldür. Zındancının koca bir gâvur olduğunu söyler. Çamlıbel'deki yiğitlerinden yardım bekliyen Koroğlu en kısa zamanda zındandan kurtulmak ister.

Nr. 9 (EDH)

Şiir İsaballı ile kız arasında karşılıklı “soru-cevap” şeklinde geçmektedir. Kızın şiiri iki dörtlük olup 11’li hece ölçüsüyle söylenmiştir fakat son dizede 8 ve 12’li heceler vardır. 4+4+3 ve 6+5 duraklı olan şiirin kafiye şeması aaab – cccb şeklindedir. “-m durma burada” redifine dayalı ayak vardır.

İsaballı'nın şiiri 2 dörtlük olup 11’li hece ölçüsüyle söylenir. 6+5 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb şeklindedir. “Ölür gitmez İsaballı'n burada” nakarat dizeleri ve yarım kafiyeler şiirin ritm ve âhengini meydana getirmiştir.

Nr. 10 (EDH)

4 dörtlükten oluşan türkü 11’li hece ölçüsüyle söylenir ama son dörtlüğün son dizesi 12 hecelidir. 6+5 duraklıdır. Kafiye şeması abcb – dddb – eeeb – fffb – gggb şeklindedir. “-n günüdür bugün” redifine dayalı bir ayak vardır. Redif, yarım ve tam kafiyeler şiirin ahenk unsurunu ortaya çıkarır. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Bazı dizelere başlanırken “en” nidası kullanılmıştır.

Mağranın içersinde Koroğlu Köçekçioğlu'na Çamlıbel'e götürmesi için mektup yazdırır. Mektupta Kalburasığmaz, Köse Kenan ve diğer keleşlerinin yardıma gelmesini ister.

Nr. 11 (EDH)

Koroğlu yardıma gelen Güdümen'i görünce gözyaşlarına boğulur. Güdümen'e Ayvaz'ı, Kenan'ı ve Hasan'ı sorar. Son dörtlükte “Goç Koroğlu” mahlasını kullanır.

4 dörtlükten oluşan şiir 8’li hece ölçüsüyle söylenmiştir fakat türkünün içersinde 9 ve 11 heceli dizeler de bulunmaktadır. Dizeler 4+4 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb – eeeb şeklindedir. “Keyfinde mi?” redifine dayalı bir ayak vardır. Redif, yarım ve tam kafiyeler şiirin ahenk unsurunu ortaya çıkarır. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Bazı dizelere başlanırken “en” nidası kullanılmıştır.

Nr. 12 (EDH)

Tek dörtlükten oluşan türkü serbest hece lsyle söylenmiştir. Kafiye Şeması aaab Őeklinindedir. “-ar” tam kafiyedir. Hikyenin son türküsüdür. Diğer türkülerdeki gibi 3. ve 4. dizeler tekrar edilmemiştir.

Demirçioğlu, Bolu Beyi’nin boynunu keseceği zaman Köroğlu: “Ataya gıyılmaz oğlum” der. Bunun zerine Demirçioğlu da Bolu Beyi’ni öldürmez ve salıverir.

4.2.8. Şam Seferi Hikyesi (=ŞSH)

Nr. 1 (ŞSH)

6 dörtlükten oluşan türkü 8’li hece lsyle söylenmiştir. İlk dörtlükte hece ls bozulmuştur. 4+4+3 ve 5+3 duraklıdır. Kafiye Şeması aaab – cccb – dddb... Őeklinindedir. “Sandım” kelimesi redif olarak kullanılmıştır. Yarım kafiyelerle ahenk sağlanmaya çalışılmıştır. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Son dörtlükte “Köroğlu” ismi geçmektedir. Bazı dizelere “en” nidasıyla başlanır.

Güllü Semen amlıbel’den ayrılmadan önce sabahleyin Köroğlu’nun yanına gelir ve elini per. Köroğlu da Ayvaz’ın ve Güllü Semen’in gitmesini istemez duyduğu üzüntüyü dile getirir, ta eski günleri hatırlar.

Nr. 2 (ŞSH)

4 dörtlükten oluşan türkü 8’li hece lsyle söylenmiştir. 4+4 duraklıdır. Kafiye Şeması aaab – cccb – dddb – eeeb Őeklinindedir. “galıyo” redif olarak kullanılır. Tam ve yarım kafiyelerin Şiirin ahengini oluşturur. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Son dörtlükte mahls olarak “Go Köroğlu” ismi geçmiştir.

Köroğlu, Şiiri Ayvaz’a söyler. Çamlıbel’den ayrılmasının üzüntüsünü dile getirir. Beylerinden ve sarayından ayrılmak çok zor gelmektedir.

Nr. 3 (ŞSH)

4 dörtlükten oluşan türkü 8’li hece lsyle söylenmiştir. 5+3 duraklıdır. Kafiye Şeması abad – cccd – eeed – fffd Őeklinindedir. “Ayvaz dn Şam’a gidelim” nakarat dizeleri, yarım ve tam kafiyeler Şiirin ritm ve hengini meydana getirmiştir. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Son dörtlükte mahls olarak “Go Köroğlu” ismi geçmiştir.

Türkü Ayvaz ile Köroğlu arasında geçer. Köroğlu Şam’a gitmek ister Ayvaz Tibriz’e gitmek ister. Köroğlu Ayvaz’ı ikna etmek için “Tibriz’de bizi adam yerine koymazlar, bizi keserler ve bize geçim Őansı vermezler” der.

Nr. 4 (§SH)

9 dörtlükten oluşan türkü 8'li hece lsyle söylenmiştir. Oldukça uzun bir türküdür. 5+3 duraklıdır. Kafiye Şeması abcb – dddb – eeb – ffb Şeklindedir. ‘‘oldu’’ redifi ve yarım kafiyeler Şiirin ahenk unsurlarını oluşturur. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. ‘‘en’’ nidasıyla başlayan bazı dizeler bulunmaktadır. Son dörtlükte mahls olarak ‘‘Go Köroğlu’’ ismi geçmiştir.

Anabatlıoğlu'nun ufak oğlu askerleriyle Köroğlu'nun yolunu keser, Köroğlu da korkarak Ayvaz'dan yardım ister. İlk dizelerde bu yerler bize mesken bize yurt olmaz diyen Köroğlu adamlarına herkesin atına binip ellerine grzlerini almasını istiyor. Ayrıca yanında bulunan kızlara da ‘‘elbiseleri kuŐanıp kılıçları çekelim’’ diyor. Türkü tahkiyeli ve tahlili bir anlatım tarzına sahiptir.

Nr. 5 (§SH)

2 dörtlükten oluşan türkü 8'li heceyle söylenmiştir ama ikinci dörtlüğün son dizesi 9 hecelidir. 5+3 ve 4+4 duraklıdır. Kafiye Şeması aaab – cccb Şeklindedir. ‘‘Geliyo aslan geliyo’’ nakarat dizeleri, yarım ve tam kafiyeler Şiirin ritm ve hengini meydana getirmiştir. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir.

Ayvaz Ermeni'nin oğlunu yakalar ve Köroğlu'na getirir. Köroğlu da Ayvaz'ı görünce kızlara gayfe piŐirmelerini söyler.

Nr. 6 (§SH)

Türkü Kırat'ın düşmanı Köroğlu'na teslim etmemesi üzerine söylenmiştir. İlk dizelerde kızlar Kırat'ın geldiğini ve herkesin yanına varmasını istiyor.

Türkü 2 drtlktr. 8'li hece lsyle söylenmiştir. 4+4 duraklıdır. Kafiye Şeması aaab – cccb Şeklindedir. ‘‘geliyor’’ redifi ve kullanılan yarım kafiyeler Şiire ahenk katar. Son dörtlükte mahls olarak ‘‘Go Köroğlu’’ ismi geçmiştir.

Nr. 7 (§SH)

Şiir 4 dörtlükten oluşur. 11'li heceyle söylenmiştir. 6+5 ve 4+4+3 duraklıdır. Kafiye Şeması aaab – cccb – dddb – eeb Şeklindedir. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Bazı dizelere başlanırken ‘‘en’’ nidası kullanılır. Yarım, tam kafiyeler ve ‘‘varıdı’’ redifi Şiirin ahnekli olmasını sağlar. Son dizede ‘‘Go Köroğlu’’ mahlası kullanılmıştır.

Köroğlu Ermeni'nin oğluna “Neden yolumuza çıktın” diye sorar. O da “Babamın intikamını almak için çıktım” der. Bunun üzerine Köroğlu geçmişte yaptığı yiğitlikleri anlatır. Goç Demirçi'nin ve Köse Kenan'ın bir orduya yetecek güçte olduğunu söyler. Kısacası Ermeni'nin oğlunu korkutmaya çalışır.

Nr. 8 (SSH)

4 dördlükten oluşan türkü 11'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 4+4+4 ve 6+5 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb – eebb şeklindedir. “Yetiş oğlum Ayvaz yanıma benim” nakarat dizeleri, tam ve yarım kafiyeler şiirin ritm ve âhengini meydana getirmiştir. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Bazı dizelere başlanırken “en” nidası kullanılmıştır. Son dördlükte “Goç Köroğlu” mahlası kullanılır.

Köroğlu Arap'ı yenemeyince atına binip kaçır ve Ayvaz' a da yaşadıklarını bir bir anlatır. Türküde Köroğlu'nun Arap'la başının dertte olduğu anlaşılır. Arap'ın öldürücü bir gücü olduğunu söyler ve Ayvaz'dan yardım bekler. İlerleyen dizeler de yanımda Goç Demirci'nin olmasını ister. Kısacası Arap'ı yenmek için Ayvaz'dan başka bir umudunun olmadığını söylüyor.

Nr. 9 (SSH)

Köroğlu Arap'ı öldürür bunu duyan Arap'ın kardeşi adamlarıyla beraber Köroğlu'nun peşine düşer. Askerler Köroğlu'nu yakalayacakları sırada Köroğlu Ayvaz'a: “Hadi bizi yakalayıp öldürsünler ama yanımızdaki kızları şu kaleye götürelim” der. Ayvaz ise kızların da yanlarında kalıp savaşmalarını ister. Türküde kalenin betimlemesi yapılır. Kalenin burcunun düzgün bendinin yüksek olduğunu belirtilir.

4 dördlükten oluşan türkü 8'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 4+4 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb – eebb şeklindedir. “Dönder kızları galeye” nakarat dizeleri, yarım ve tam kafiyeler şiirin ritm ve âhengini meydana getirmiştir. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Son dördlükte Köroğlu ismi geçmiştir.

Nr. 10 (SSH)

4 dördlükten oluşan türkü 8'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 4+4 ve 5+3 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb – eebb şeklindedir. Dördlüklerin son dizelerinde “-z oldu” redifi vardır. Ayrıca türkü genelindeki yarım ve tam kafiyeler şiirin ritm ve âhengini meydana getirmiştir. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Son dördlükte “Goç Köroğlu” mahlası kullanılır.

Ayvaz'ın savaşta çok ağır yaralar alması üzerine Köroğlu, Şirin Döne ve Güllü Semen ağlamaya dururlar. Köroğlu savaşta Ayvaz'ın çok ağır yaralar aldığını söyler. “Ayvaz ölürse benim öcümü kim alır” diye sorar. Eğer Ayvaz ölürse Güllü Semen'in nerde kalıp ne yiyeceğini merak eder.

Nr. 11 (SSH)

3 dörtlükten oluşan türkü 8'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 4+4 ve 5+3 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb şeklindedir.”-ı” sesi redif olarak kullanılır. Redifler, yarım ve tam kafiyeler şiirin ritm ve âhengini meydana getirmiştir. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Son dörtlükte Köroğlu adı geçer. Bazı dizelerde anlatımı güçlendirmek için ikilemelere yer verilmiştir.

Ayvaz iyileşir ve Arap'ın askerleriyle savaşan Köroğlu'nun yanına yardıma gider. Köroğlu Ayvaz'ın iyileştiğini görünce hem ağlar hem de sevinir. Ayvaz'ın savaşta çok ağır yaralar alıp kanlarının çağlaya çağlaya aktığı aklına gelir. Halden anlamaz Araplarla uğraşmanın çok zor olduğunu söyler. Boranım ve kışım arttı diyerek söz sanatı kullanılmış olur.

Nr. 12 (SSH)

3 dörtlükten oluşan türkü 8'li hece ölçüsüyle söylenir ama ikinci dörtlüğün son dizesinde 9 hece vardır. 4+4 ve 5+3 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb şeklindedir. “-r” redifi, yarım ve tam kafiyeler şiirin ritm ve âhengini meydana getirmiştir. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Son dörtlükte “Goç Köroğlu” mahlası kullanılır.

Köroğlu elleri gınalı, gözleri sürmeli şekilde Döne'yi görünce Döne'ye tekrardan âşık olur. Şiirin teması aşk üzerine kurulur. İlk dizelerde Döne'nin güzellikleri anlatılır. Döne için canımı vereceğinden bahseder. İlerleyen dizelerde betimlemeler yapılır. Döne'nin çok hoş oynadığı belirtilir.

Nr. 13 (SSH)

4 dörtlükten oluşan türkü 11'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 4+4+4 ve 6+5 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb – eeeb şeklindedir. “- mış” redif olarak kullanılmıştır. Türkü genelinde ahenk redif, yarım ve tam kafiyelerle sağlanmıştır. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Bazı dizelere başlanırken “en” nidası kullanılmıştır. Son dörtlükte “Goç Köroğlu” mahlası kullanılır.

Zindana atılan Koroğlu duygulanır ve ta eski günleri hatırlar bu arada hem ağlar hem de türküyü söylemeye devam eder. Türküde güvelilik donunu giyemediğini söyler. Ğirat'ın aç mı susuz mu olduğunu merak eder. Çamlıbel'deki aslanlarının yardıma gelmesini ister. “Zindanda öleceğime keşke savaş meydanında dövüşerek ölseydim.” der.

Nr. 14 (SSH)

Koroğlu'nu asacakları zaman askerler Koroğlu'na “Son bir isteğin var mı?” diye sorarlar. O da “Elimi çözün de son bir türkü söyleyim” der. Türkü Ayvaz ile Koroğlu arasında geçer.

Koroğlu'nun söylediği türkü 3 dörtlükten oluşur. 8'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 4+4 duraklıdır. Kafiye şeması aaab – cccb – dddb şeklindedir. Türküde “-ı” redif olarak kullanılmıştır. Ayrıca türkü genelindeki yarım ve tam kafiyeler şiirin ritm ve âhengini meydana getirmiştir. Türkünün 3. ve 4. dizeleri tekrar edilmiştir. Son dörtlükte “Goç Koroğlu” mahlası kullanılır.

Ayvaz'ın söylediği türkü tek dörtlükten oluşur. 8'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 4+4 ve 5+3 duraklıdır. Kafiye şeması abbc şeklindedir. Türküde Ayvaz babasının öcüne alacağını söyler.

Nr. 15 (SSH)

Şirin Döne'nin ölmesi üzere söylenen şiir hikâyenin son türküsüdür. Koroğlu tam evleneceği zaman Şirin Döne'yi kaybeder. Aniden ölmesine bir anlam veremez ve kimsenin de Şirin Döne'ye yardım etmediğini söyler. Son dizelerde Döne'nin elinde kınası, gözünde sürmesiyle gelin olmadan öldüğünü söyler. Şiirin teması ölümdür.

5 dörtlükten oluşan şiir 8'li hece ölçüsüyle söylenmiştir ama bazı dizeler 10 hecelidir. 4+4 duraklıdır. Kafiye şeması abac – ddc – eec – ffc – ggc şeklindedir. Şiir “gelin olmuyor” ayağı üzerine oluşturulmuştur. Şiir genelinde kullanılan yarım kafiyeler de türküye ahenk ve ritm katmıştır.

BÖLÜM V

5. HİKÂYELERİN DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ

Dil, İnsanların duygu ve düşünceleri anlattıkları seslerden örülü canlı ve değişen bir varlıktır. Âşıklar da hikâyelerini anlatırken iyi bir dil kullanmak zorundadırlar. Çünkü âşıklar bir nevi köprü görevini üstlenirler. Geçmişe ait olan kültürel değerleri yeni nesillere doğru ve güzel bir şekilde anlatmalıdırlar.

Âşık Mustafa Çabuk, hikâyelerini anlatırken Osmaniye ve Düziçi'nin yöresine ait bir ağız kullanmaktadır. Âşıklıktan başka bir geçim kaynağı olamayan Tus Mustafa, âşıklığa daha on beş yaşındayken heveslenerek başlamıştır. Gittiği kınalarda büyük ağa ve beylere hikâyeler anlattığını ve bu hikâyelerin anlatımının sabaha kadar sürdüğünü söylemektedir. Her gittiği yerde isteğe bağlı olarak Hurşit, Güzel Ahmet, Esme Han, Âşık Halil, Elbeylioğlu, Asuman ile Zeycan, Bey Böğrek, Helvacı Güzeli, Dadaloğlu ve Koroğlu'nun 7–8 kolunu anlatmıştır. Âşık Mustafa Çabuk, hikâyeleri çok akıcı ve ilgi çekici bir şekilde anlatır. Yeri gelir dinleyicilere soru sorar, yeri gelir dinleyiciler aşığına anlamadıkları yerleri sorar ya da aşığın unuttuğu yerleri hatırlatırlar.

Korkmaz, “İcra/gösterim esnasında hikâyeci âşığın dikkat çeken anlatım özelliklerinden birisi, hikâye kahramanının tarafında yer alması ve kahramanı dinleyici çevreye benimsetmeye, sevdirmeye, kahramanla dinleyiciyi özdeşleştirmeye gayret etmesidir.” demektedir (Korkmaz, 2003: 240).

Tus Mustafa'nın anlattığı hikâyelerde nazım ve nesir karışık olarak bulunur. Nesir kısımlarını en ince ayrıntısına kadar anlatır. Bazen icra/gösterim sabahlara kadar sürer. Hikâyeyi anlatırken yeri gelir sesini yükseltir, kendini kahramanın yerine koyarak onun ses tonuyla konuşur. Zaman zaman dinleyicilere espri yapar, bazen de argo kelimelere yer verir. Aşığımız saz çalmayı iyi bilmediği için türkülü kısımlarda eline sopa ya da değnek almaktadır. Bazen de akrabası tarafından hediye edilen küçük bir curayı kullanmaktadır.

5.1. BENZETMELER

Benzetme, anlatımı güçlendirmek amacıyla zayıf olan bir varlığı ya da kavramı kendinden daha güçlü olan başka bir varlık ya da kavrama benzetmektir. Benzetme yapmaktaki amaç anlatılmak istenen nesneyi daha anlaşılır ve somut hale getirmektir. Benzetme dört unsurdan oluşur:

1. Benzeyen
2. Benzetlenen
3. Benzetme Yönü

4. Benzetme Edatı

Halk hikâyelerinde en çok “gibi, göre ve kadar” edatları kullanılır. Âşık Tus Mustafa incelediğimiz hikâyelerde en çok “gibi” edatını kullanmıştır. Ama yöresel ağız farklılığından dolayı gibi yerine “gimi” kelimesini daha çok kullanır. Hikâyelerde karşımıza çıkan benzetmeleri şöyle ifade edebiliriz:

“Yere karpuz gimi kelle dökülsün” (MSH), “Ben Köroğlu gimi Sarıçam’ın çakallarına haraç versem idi zaten Yemen Beyi olamazdım” (YSH), “Garı top gimi yekindi havaya ayağı yere değmeden bi daha” (TTH), “Ganlar oluk gimi akmaya durdu” (TTH), “Ulân nasıl söylemem ben, nece Köroğlu gimi daşaklı adamların yanında türkü söylemişim ben” (KEDH), “Nece benim gimi seyis kolu var” (KEDH), “Baktı ki herifin boynu kilise direği gimi” (KEDH), “Ee sizin gimi ağalara çalar söylerim” (KEDH), “Burnunun önüne tutuverdiydi gülleri boyraz çalık gimi soldu attı.” (KEDH), “Etten koparıverdi, ağzına aldığı şeker gimi” (KEDH), “Durna gibi havalanma” (DSH), “Çocuk uyanıverdi ki karşısında dev gimi adam” (DSH), “Birgün elmanın bir tanesi elma dutmuş o da getmiş kırmızı kiraz gimi” (KAKH), “Ulan bahçıvan başı bu elma gimi de yeryüzünde bir insan var mı” (KAKH), “Nece senin gimi Arap’ı kestim” (KAKH), “Köroğlu Arap’ın bileğine vurdu. Arap’ın bileğinden kan şadıravan gimi fişkırıyo” (KAKH), “Ulan bakıverdi ki dev gimi Arap” (KAKH), “Az yel gimi eserdi” (KAKH), “Teltayar toganırsa buz gimi takıdadı” (SSH), “Ulân Köroğlu baktı ki Ayvaz’ın geldiği gimi bir de adam getiriyö” (SSH), “Atlar olduğu yerde kirmen gimi dönüyo” (SSH), “Arap boyunu çevirir çevirmez şu Arap’a bir gılc salarsa herif o dev gimi Arap’ı güb! Yere vurdu ha” (SSH), “Mavili’ylen Şirin Döne’nin gözleri dal dal oldu” (TTH)

5.2. SES TAKLİDİ (=YANSIMA) KELİMELER

Tabiattaki cansız varlıkların, insanların ve hayvanların çıkarmış oldukları seslere “yansımaya sesler” denir. Bir görüşe göre dünyadaki kelimelerin ilk oluşumu yansımaya seslere dayanmaktadır. Yansımaya kelimelerde önemli olan “ses açısından gerçek benzerlik”tir ve bir dilde mevcut olan bu tür kelimeler, seslerin taklidi (=yansımaya) yoluyla meydana getirilmiştir. Bunlar anlatıma canlılık, ses ve ifade zenginliği katmaktadır (Görkem, 2000: 138). Âşık Tus Mustafa hikâyelerinde yansımaya seslerden şu şekilde yararlanmıştır:

“Küpün gırtlağından tuttu gul gul gul içti sonra güp vurdu yere” (MSH), “Gürr dediler ayağa kalktılar” (MSH), “alavura alavura alavura üç gün üç gece savaş yaptılar” (MSH), “Odasına çıktı yukarı bir “off” çekti” (MSH), “Şak diye gılcılar çekildi savaş

hazır oldu” (MSH), “O zaman onlarda “fass!” diye indiler” (MSH), “Koroğlu tın tın tun parayı saydı” (MSH)

“Misafirin çatır çatır bıyığını yolan adamım ben” (YSH), “Koroğlu’nun adamları şak şak şak kaptılar ha” (YSH), “Al ha vur ha al ha vur ha al ha vur ha Türkmen beyinin adamı bunların hakkından gelemeyeceklerini anladı” (YSH), “Ulân bir şih ki elinde tespih tik tik tik ağız fısır fısır fısır ediyö” (YSH)

“Şavrak hintada geberdi” (KEDH), “Oo bule bule bule şunun altına bir sandalye getirin” (EDH), “Sandalyeye şöyle bir bastırverince küt gitti” (KEDH), “Çaart gılcı gene çekti” (EDH), “Aboooov! “bıburtttt” dedi kalktı herif” (KEDH), “Ġirat’ın ayağının altından fırlayan daşlar şöförün tepesinden caf caf caf aşmaya durdu” (KEDH)

“Ben Şam’a mama getmem” (ŞSH), “Topları gürp gürp gürp atıyo” (ŞSH), “Yolu bağlamış kıpır kıpır Ayvaz’da hiç gımltı yok” (ŞSH), “Koroğlu’nun gözleri akla pakla çevirmeye durdu” (ŞSH), “beli küteden gırıldı” (ŞSH), “O mızrağın bir ucundan Ayvaz bir ucundan Arap küt!” (ŞSH), “Arap’a bir gılıç salarsa herif o dev Arap’ı güb! Yere vurdu ha. O on gişi pır!” (ŞSH), “Atan güb! Düştü” (ŞSH), “Ayvaz’ın gözü perlada açıldı” (ŞSH), “birinin kafası cart dedi ha” (ŞSH), “Ayvaz güpürdene çıktı ama Koroğlu’nu yakaladılar” (ŞSH)

“Vardı kı bezirgânın bir hanımı var ki o da çocuk doğurmamış kısır, düngül düngül ediyö” (DSH), “Cebinden cızzıtta da bir kâğıt çıkardı” (DSH), “Şu elinde şeylen bir sallarsa, tokmanan vezirin oğlunun gözünün birini püteden çıkardı herif” (DSH), “Lello geldi ki ugugugu heey!” (DSH), “Bre bre bre bre guvalayın şonu” (DSH), “gürp sıçradı attan indi” (DSH), “saraydan gerekli mallardan aldılar pırr” (DSH), “Ġızlar bekledi, mekledi “hah” ğız gelmedi geri” (DSH)

“Vallaha cavlasın ellerin uşağı, şakırdadılar ha” (TTH), “Vallaha bunu şapıdanan yakaladılar” (TTH), “Nişanlısını gören tıklar tıklar yürüyo” (TTH), “Böyle diyene gadar Şirin Döne gürp kendini attı” (TTH), “kimi zikir ediyö kimi iniliyor kimi diniliyo” (HSH), “Ulân baba ğızı görse zaten götiün tapası fırtar” (HSH), “Ġirat’tan düşüyor debrekliyor biniyor vıyb düşüyor” (HSH)

“Gasap şarp kalemi masaya vurdu postayı çağırıldı” (KAKH), “şu golduğunun altından şarp Ayvaz’ı kaptı” (KAKH), “ayvah! Gasabı da karşılamadık yauv” (KAKH), “Böyle derken de söylerken Koroğlu Ayvaz tırkadan güldü” (KAKH), “Arap kükrüyor [hu] Koroğlu’nda gımltı yok” (AKH), “Arap Koroğlu ismini duyunca fass indi” (KAKH), “çam

kütür kütür ediyor hop dese çam sökülecek” (KAKH), “Böyle söyledikten sonra Ayvaz girdi şak” (KAKH), “tepsiyi alıp ta ağaya fıldırırca şu tepsi boynuna değene kadar şarp kafaya düşürdü. Vallaha Arap yekindi ámma çadırın kazdıkları ipleri küt küt etti” (KAKH), “o zaman nağrasını duyan asger bozulur deyince şakırdadan gılıçları çekdiler” (KAKH)

5.3. DEYİMLER

Bir dili konuşan topluluk dünya görüşünü, hayat tarzını, kültürünü dilinde kullandığı deyimlerle ortaya koymaktadır. Kullanılan deyimlere bakarak toplumun inanç ve düşünce yapısı, estetik zevki, nükte anlayışı hususunda bazı tespitlerde bulunmak mümkündür. (Korkmaz, 2003: 245) Âşık Tus Mustafa'nın kullandığı deyimler Çukurova yöresine ait kültürel özellikler taşır. Bu deyimlerin çoğunu çocukluğundan itibaren gezip gördüğü yerlerde öğrenmiştir. İncelediğimiz hikâyelerde kullanılan deyimler şunlardır:

“*Selam sepet vermeden geçmek*”, “*kafasını kaldırmak*”, “*kafası firklenmek*”, “*ödü patlamak*”, “*savaşın kopması*”, “*gecesi gündüzü belirsiz olmak*”, “*şerefi yükselmek*”, “*ağız kalabalığı yapmak*” (MSH), “*kırk gün yas çekmek*”, “*ününü duymak*”, “*adam yerine koymak*”, “*arzu etmek*”, “*alınının çatına yerleştirmek*”, “*nağra vurmak*”, “*ölüp çatlama*”, “*bastığı toprakta yedi sene ot bitmemek*”, “*ağzı fısır fısır etmek*” (YSH), “*el etmek*”, “*başında bir hal olmak*”, “*laf atmak*”, “*lafa bozulmak*”, “*kıyamet kopmak*” (EDH), “*el etmek*”, “*dekme sallamak*”, “*gızandan goğulu itten kötü olmak*”, “*ürüyasına girmek*”, “*duvara çalmak*”, “*kara bağlamak*”, “*kırk gün yas çekmek*” (TTH), “*gabarmaya durmak*”, “*gözünü püteden çıkarmak*”, “*aslan dölüne benzemek*”, “*dalga geçmek*”, “*dara düşmek*”, “*mirasının kölgesinden çıkmak*”, “*gider hali kalmamak*”, “*aklına düşmek*”, “*yürekten sevmek*” (DSH), “*el etmek*”, “*havada kapmak*”, “*sözü uzatmak*”, “*kaba güürültü savurmak*”, “*bir vurup iki el etmek*” (AKH), “*eline varmak*”, “*adam kıymeti bilmek*”, “*zıt çıkmak*”, “*yolu bağlamak*”, “*Bastığı toprağa basmamak*”, “*gözüne çarmak*”, “*gözleri kep kep edivermek*” (SSH), “*kafası firklenmek*”, “*el atmak*”, “*gadasını almak*”, “*adam nesli olmamak*”, “*gızandan goğulu itten kötü olmak*” (HSH)

5.4. SÖZ KALIPLARI

Tahkiyeli eserlerde metinlerin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinde anlatıcı bazı kalıp sözler (=formeller) kullanarak dinleyicinin ya da okuyucunun ilgisini esere çeker ve mizah unsuru oluşturmaya çalışır. Görkem'e göre söz kalıpları, hikâyelerin uygun yerlerinde anlatıcı tarafından söylenerek mizah unsuru gerçekleşmektedir. Söz kalıplarının şiiriyet ifade eden özellikleri ile anlatıcının “söyleyiş”i birleşince, dinleyicilerin “esprî”yi

anlamaları kolaylaşmakta ve sonunda “gülme” eylemi gerçekleşmektedir. (Görkem, 2000: 152) İncelediğimiz hikâyelerde kullanılan söz kalıpları şunlardır:

“O zaman Köroğlu”, “ver elini Moskof”, “adamlar azıklarını aldılar sabaha kadar yol aldılar”, “sazını gucagina çekti”, “o zaman savaş koptu alavura alavura alavura üç gün üç gece savaş yaptılar”, “o zaman Köroğlu terkiden sazi gucağına aldı”, “aldı Köroğlu, aldı gız”, “sazını terkiden çekti gucagina”, “gaç gün gettiler ise günün birisinde”, “o ordan gidedursun biz alak haberi gızın ğardaşlarından”, “ o zaman göca yine sazi çekti” (MSH)

“Çamlıbel alarımı vurdu”, “o zaman bakalım Köroğlu sazi gucağına çekti ne diyecek ağalar burda ne dinleyecek”, “ver elini Yemen”, “şura senin bura benim şura senin bura benim bir gün”, “alalım çadırlardan haberi”, “bakalım ne söylüyor, ağlar burada ne dinliyor”, “... al ha vur ha al ha vur ha al ha vur ha”, “o zaman hemen sazi gucağına aldı Demirçioğlu’na döndü”, “alalım Ayvaz’dan haberi”, “böyle söyledikten sonra”, “sür beriden öte”, “efendim Yemen’e gedip gelmesi de Ali Efendi böyle oldu” (YSH)

“Ora gittiler bura gittiler”, “kaç bire kaç kaç kaç kaç günün birinde”, “Dolu Beyi’nin atlısı gele dursun. Alalım Köroğlu’ndan haberi”, “bakalım koca ne diyo”, “böyle söyledikten sonra o zındanda yata dursun biz Çamlıbel’e dönek şimdi geri”, “bakım şimdi Demirçioğlu ne diyor Şirin Döne ne diyo”, “ver elini Dolu Beyi’nin şehri”, “bakım İsaballı ne söyleyecek, Dolu Beyi ne dinleyecek”, “gene sazi aldı eline...”, “bakalım...”, “bakalım Demirçioğlu zıندانın başında gız başında göca ne diyor ağalar burda ne dinliyo”, “gız acıştı”, “bakalım İsaballı’ya ne söylüyo”, “ İsaballı da gıza ne cevap verecek”, “kalktı İsaballı”, “aldı gız”, “şindi Köroğlu”, “şindi Köroğlu ne söylüyor Köçekcioğlu ne yazıyo”, “o zaman Demirçioğlu ne dedi adama”, “işte Köroğlu’nun dutması böyle oldu Ali Efendi”, “Diline sağlık”, “sağ selamet” (KEDH)

“O zaman sazi endirdi bakalım”, “kim gidecekse durna teline şindi işte gençliğin sesini istiyo bak”, “ver elini Bağdat”, “günün birisinde...”, “bakalım şimdi ne söylüyor ağalar burda ne dinliyo: [Diline sağlık]”, “o zaman Çamlıbel alarımı vurdu”, “ver elini Bağdat”, “şura senin bura benim şura senin bura benim”, “... ala vura ala vura ala vura”, “O zaman oturdu başına hem ağlayıp hem de söylemeye durdu bakim. O ordan ne söylüyor ağalar burda ne dinliyo”, “üç gün üç gece...”, “ulān şimdi...”, “aldı bakim ne söylüyor ağalar burda ne dinliyo: [Eline sağlık]”, “böyle dedikten sonra düğün işi de bitti.

(efendim) Kırg gün yas çektiler. (kırk gün) Buradan bundan sonra Yemen hazırlığı yapar, Yemen'e gider. Burda durna teli bitti (TTH)

“O zaman gız acıştı”, “ver elini Çamlıbel”, “ulān Koroğlu”, “dedi Koroğlu”, “Şimdi”, “ver elini Yemen”, “şura senin, bura benim şura senin bura benim bir gün”, “o zaman bakıym Hasan ne söylüyo gız ne cevap veriyo”, “aldı Hasan”, “... ala vura ala vura ala vura”, “sazını çekti gene”, “eline sağlık” (DSH)

“Ver elini Erzurum”, “o zaman okluvayı eline aldı”, “o da orda dura dursun biz alalım Demirçioğlu'ndan haberi”, “o zaman atın dizginini çekti, terkiden sazi çekti çıkardı hiç attan inmeden. Bakim orda ne söylüyor ağalar ne dinliyor [Diline sağlık]”, “o zaman atın başını çekti ámma (şah gızlı orda) bakim ne diyor Ğoca”, “o zaman hiç perzengini bozmadan saza vurmaya durdu Ğoca”, “o zaman sazi çekti bakim [Koroğlu] (Koroğlu)”, “... böyle söyledikten sonra”, “şura senin şura benim günün birisinde”, “o zaman başına oturdu sazi kucağına aldı. Koroğlu bakim ne söylüyor ağalar burda ne dinliyo”, “o zaman Koroğlu Demirçioğlu'na döndü yönünü saza vurmaya durdu” (HSH)

“Ver elini İstanbul”, “şindi...”, “ulan...”, “o zaman Koroğlu sazi gucağına çekti bakim şey daha gasap da öteden gediyo”, “böyle deyince...”, “bakalım Koroğlu ne söyleyecek ağalar burda ne dinleyecek”, “bakalım ne söylüyor koca”, “bakim saza vurmaya durdu koca”, “o zaman sazi gucağına çekti Ğoca bakim ne söylüyo”, “efendim işte Koroğlu'nun Ayvaz'ı getirmesi böyle oldu arkadaşlar” (KAKH)

“Gezdiler oraya geldiler, şuraya geldiler günün birinde...”, “ver elini Çamlıbel.”, “o zaman acıştı ta eski günleri hatırladı. Bakalım sazını gucağına çekti ne söyleyecek, ağalar burda ne dinleyecek”, “o zaman sazi gucağına çekti gene bakalım ne söylüyo”, “böyle söyledikten sonra yola devam ittiler şura senin bura benim şura senin bura benim...”, “şimdi...”, “efendim”, “o zaman döndü yönünü Ayvaz'a bakim Ğoca ne diyo: ”, “Böyle söyledikten sonra...”, “o zaman sazi gucağına çekti yönünü gızlara döndü”, “ulān...”, “o zaman gene vurdu saza”, “o zaman Koroğlu saza vurdu”, “şura senin bura benim şura senin bura benim bir gün...”, “o zaman Ğoca sazi gene gucağına aldı”, “o zaman Koroğlu başında hem ağlıyo hem de söylüyo”, “alalım Ayvaz'dan haberi”, “hemi ağlıyo hem seviniyo o zaman sazi gene gucağına çekti adam”, “Koroğlu zındanda yatarken acıştı, ta eski günleri hatırladı, acıştı. Hemi ağlayıp hem de söylemeye başladı gene”, “Koroğlu'nun Şam'a getmesi böyle oldu arkadaşlar. [Diline sağlık]” (SSH)

Âşık Tus Mustafa türküyü söylemeye başlamadan önce “en” söz kalıbını çoğunlukla kullanır.

(En) Ne oldu aman beyler n’oldu (N’oldu aman beyler n’oldu)

Gözlerim ganlı yaş doldu

(En) Eseyim elin elime geldi

Yeği göğü başıma kepli sandım (SSH)

5.5. ARA SÖZLER

Hikâye anlatıcısının anlatım sırasında konudan uzaklaşarak kendi duygu ve düşüncelerini söylemesi ve çeşitli yorumlar yapması “ara söz” olarak tanımlanır. “*Anlatıcı zaman zaman kendini kahramanın yerine koyar, onun gibi üzülür, onun gibi sevinir. Ancak anlatıcı olayın içine ne kadar girerse girsin, olayı ne kadar yaşarsa yaşasın yine de anlatıcıdır ve öyle kalır.*” (Türkmen, 1998: 154).

Ara sözler kullanılırken anlatıcı, duruma uygun olarak sesini yükseltir ya da alçaltır, çeşitli değerlendirmeler yapar, ana konudan uzaklaşarak kendini ön planı çıkarır böyle olunca hikâyedeki karakterler ve olaylar arka planda kalır. İlhan Başgöz ara sözleri genel olarak üç kategoriye ayırır:

“1. Açıklayıcı ve öğretici

2. Görüş, yorum ve eleştiriyle ilgili

3. Şahsi serzeniş ve itiraf” (Başgöz, 2001: 90).

Âşık Mustafa Çabuk hikâyelerinde jest ve mimiklerini kullanarak kendine özgü bir şekilde bazen yüksek bir ses tonuyla bazen de mırıldanır gibi ara sözler kullanır. Tus Mustafa’nın kullanmış olduğu ara sözler şunlardır:

“*O zaman sazını endirdi bakalım kim gidecekse durna teline şimdi işte gençliğin sesini istiyo bak*”, “*Hiç ben giderim diyen yok çünkü Bağdat eskiden beri Genç Osman’ın zamanından beri Bağdat şu*”, “*Tel nerde, nişan nerde? Onların derdi telde.*”, “*aldı bakim ne söylüyor ağalar urada ne dinliyor.*”, “*Ha Mavili de Hoylu’nun nişanlısı*” (TTH)

“*O zaman bakalım Köroğlu sazı gucağına çekti ne diycek ağalar burda ne dinleyecek*”, “*hiç kimse gitmese yalnız dönmem diyo ya*”, “*Türkmen beyi de bir bey, Köroğlu da bir bey*”, “*Ayvaz gelmiş, Gözel Eyvaz*”, “*Ayvaz on kişiye yirmi kişiye adam der mi hiç*”, “*Ayvaz gızıl yeri aşmaya durdu, orda tehlike var*”, “*Isıcak, Onlar Çamlıbel yaylasında yaylamış herifler ısıcağa dayanır mı?*”, “*500 batman gınayı vermeyen Yemen*

Bey'i yüz deveyi donattı.”, “Efendim, Yemen’e gedip gelmesi de Ali Efendi böyle oldu şimdi ayrıla seyire bunda da şeye gideceğiz Horasan’a.”(YSH)

“Kâğıt yok bi şey yok, şey yok.”, “o zaman okluvayı eline aldı Demirçioğlu.”, “on adım mesafe varya arada”, “Çünkü Bolu Beyi’nin gızı var adamda”, “kırk birinci diyodu adam zaten”, “Ne bilicek Feride onları şih şeyinde geliyor herifler”, “şah gızli orda”, “O zaman hiç perzengini bozmadan saza vurmaya durdu goca”, “yani Köroğlu’nun adamlarına”, “Karı da götünden korkuyor İlvan’a gider bir sakatlık çıkarır bunu Horasan Şahu gönderdi der diye ondan korkuyor garı da”, “Guya Feride ile Döne’yi emanet ediyor kendinin gibi”, “İlvan galası bir dağ suratında, orayı siz görmeli ben gördüm efendim.”, “Köroğlu geldi ki kırmızı toprağa belenmiş deprekleye deprekleye, aynı Kızılırmak’ın toprağı da öyle taşıdığı zaman kırmızı kan gibi akar ben gördüm vardım efendim Ankara’nın öte Kalecik’in öte tarafından geçer Çankaya tarafından Kızılırmak efendim. Köroğlu geldi ki, gızandan koğulu itten kötü olmuş.”, “Gırat savaşçı efendim”, “gız seyrediyo, İlvan Şahu’nun oğlu seyrediyo bunu”, “İşte Demirçioğlu’nun, Köroğlu’nun Horasan’a gidip gelmesi böyle oldu arkadaşlar burda bitti.” (HSH)

“Sahi sandı o da”, “Öte yandan şimdi şu olmasa, daş ederim onu da”, “Evvelin bir aşık oynaması varıdı, biz de oynadık onu”, “Heç dönüyo mu herif”, “Meydan istedi çocuk”, “Gırat sıçrayamıyo, o at genç”, “Gergef işliyolarmış şimdiki bizim şeylerin işlediği gimı”, “Bir yazının yüzü”, “Yara var Hasan’da diyo”, “Hasan ölür demek istedi”, “Dağastanlı da böyle oldu Ali Ağa” (DSH)

“Çamlıbel’de de Köroğlu var, Kahraman Köroğlu”, “O zaman babası sağdı”, “O zaman Köroğlu terkiden sazı gucağına aldı”, “Efendim, böyle dedi ámma gızın ismini bilemiyo”, “Adam mı yok Köroğlu’nun adamı”, “Köroğlu’nda laf mı yok”, “İşte Moskof’un gidip gelmesi böyle oldu” (MSH)

“Hâlbuki gasabın sürülerini gördüydü yolda”, “Erzurum deyince Erzurum’da goyunun çok olduğunu biliyor”, “O zaman Köroğlu sazı gucağına çekti bakim, şey daha gasap da öteden gidiyo”, “elinde lokma böyle”, “Haşif yakıyo”, “Ayvaz Köroğlu’nun terkisinde vin vin vin vin vin ağlıyor, ufak daha”, “Bakalim Köroğlu ne söyleyecek ağalar burda ne dinleyecek”, “O zaman tam nizamiye varınca Köroğlu sazı gucağına cekti gene bakim ne söylüyor”, “Böyle söyledikten sonra Ayvaz girdi şak! Kızlar kapdı ha heç attan indirmeden, havada kaptılar gucaktan gucağa”, “Ulân yörüklerin beyi geldi, ağası”, “Arab gayfeyi içiyor, o zaman gayfenin tepsisi ya bakırdan ya sacdan şimdiki gimı

aliminyum miliminyum değel”, “Arab arkada, dağ parçası, geliyor ayvah!”, “Efendim işte Köroğlu’nun Ayvaz’ı getirmesi böyle oldu arkadaşlar” (KAKH)

“Köroğlu da sazlıdan sözlüden iyi severdi”, “Bilirmiş dervişi”, “O zından da yata dursun biz Çamlıbel’e döneğ şimdi geri”, “Oo! Bir kıyamet koptu”, “Baktı ki herifin boynu kilise direği gibi, karı alır mı öyle”, “Köroğlu’nun ölmediğinin bir ipucunu aldı adam”, “Bakım İsaballı ne söyleyecek Dolu Beyi ne dinleyecek”, “Ulân öyle diyince Koca bozuldu, zoruna gitti”, “Ulân zehir dâğıl zembeler olsa bunu yerim.” dedi. Aç adam”, “Valla herif ufacık kemiklerini gene yedi ha, aç adam otuz dokuz günden beri aç. Bir kuru ekmek ne eder Köroğlu’na”, “Bakalım Demirçioğlu zındanın başında kız başında Goca ne diyo ağalar burda ne dinliyo”, “Ni yapsın beş yüz tane atlıya Demirçioğlu. Bir adam ni yapar?”, “Köroğlu’nun Gırat mağranın içinde veriyor çifte, savaş istiyor”, “Şimdi Köroğlu ne söylüyor Köçekcioğlu ne yazıyor”, “Güdümen hızlandı, yirmi dört saatlik yolu bir saatte kestirmiş Güdümen”, “Ėızı da Demirçioğlu aldıya, Dolu Beyi’nin Ėızını”, “İşte Köroğlu’nun dutması böyle oldu Ali Efendi” (KEDH)

“Ulân baba gatır ağrıtığını nerden bilecek sen onu benim döşüme sık döşüme, kalğan tutuğunu saniyo”, “Köroğlu o zaman acıştı ta eski günleri hatırladı. Bakalım sazını gucağına çekti ne söyleyecek, ağalar burda ne dinleyecek”, “O zaman döndü yönünü Ayvaz’a bakım Goca ne diyo”, “O zaman gene vurdu saza”, “şimdi efendim döndüler geri, bunlar Elbistan’dan geçecekler,” “Babamın intikamını almaya çıktım.” dedi. Yalan yok adamda ha”, “Haleb’in Çörne kazası denilen bir yer var orda, siz görmediniz ben gördüm de”, Baktı ki Ayvaz yoldan bir bezirgân geliyo, kervan” “Köroğlu’na dedim ki, Gökçehirdeki Köroğlu’na, türkü söylerken”, “Hamu Humus’a, Hicaz’a gidenlerden ben soruyom bazen gara yoluyla geçenler görürmüş orayı, oraya varıldılar”, “Ayvaz’da bir gezintiye tuvalete getti, tuvalet nerde o zaman ya eşik ya bir çalının ardı”, “Şirin Döne size ömür vefat etti. O zaman Köroğlu oturdu başına bakalım ne söylüyo hemi ağlıyo hemi söylüo”, “Köroğlu’nun Şam’a getmesi böyle oldu arkadaşlar” (ŞSH)

5.6. MİZAH

Okuyan, dinleyen ve seyredende gülmeye isteği uyandıran resim ya da yazı sanatına “mizah” denir. Mizah, sadece güldürme esasına dayanmaz mizahı kullanan kişi karşısındakini güldürürken aynı zamanda kendi düşüncelerini de ifade etmiş olur. Birçok anlatı türünde mizah vardır. İncelediğimiz hikâyelerde Âşık Mustafa Çabuk, mizah

unsurlarının yanında “argo” kelimelere de yer verir. Hikâyelerdeki mizah unsurları şunlardır:

“Adam söyledi tek tek. ‘Sen şimdi giden bir bok yen, az da yemen çok yen.’ dedi.”
“Garı top gimi yekindi havaya ayağı yere değmeden bi daha”, “Garıyı kucakladı ha ámma
garı ne oldu gızandan goğulu itten kötü oldu” (TTH)

“Bizim eve bir misafir gelmiş, ben çok ufaktım. Beni gucağına almış misafirin çatır
çatır bıyığını yolan adamım ben.” dedi [Abovvv] (Türkmen beyi) Aldı Köroğlu: “Ben de
çok ufamışım [Hı, şahane] Bizim de eve bir misafir gelmiş. Beni gucağına almış depiğinen
vurunca misafirin garnını yaran adamım ben.” dedi.”, “Ulān şu garşındaki goca kelleli
pezevarı adam mı sanıyon sen. Senin gızlarını çadıra aldılar adamlarını da kırıyorlar,
dedi.”, “Şöyle baktılar ki ulān bir şıh ki elinde tespih tık tık tık, ağzı fısır fısır fısır ediyor.”
(YSH)

“Ey goca kelleli pezevar buraya şıhlığa mı geldin gız kandırmaya mı geldin?” dedi.
Gılıcı çekti adam”, “Garı da götünden korkuyor İlvan’a gider bir sakatlık çıkarır diye”
(HSH)

“Vardı ki bezirgânın bir hanımı var ki o da çocuk doğurmamış kısır, düngül düngül
ediyo”, “Köroğlu dedi ki: ‘Hatun başa padişaktan emir var, herhangi bir yerde göynünün
istediği bir kadınla çiftleşmeye emir var.’ dedi. O da sahi sandı. Orada çiftleştiler.”,
“Dokuz ay on gün sonra hanım çalışa çalışa bir çocuk doğurdu ku oğlan çocuğu, çalka
kelleli bir şey.” (DSH)

“Bunlar buranın hemi beyleri hemi de zırtabozları, dedi.”, “O zaman onlarda
‘fass!’ diye indiler. “Ulān bizim bacımız da yetiştı bir ere gidecek bir ite kuşa varacağını
böyle bir kahramana varsın” dediler.” (MSH)

“Böyle söyledikten sonra Ayvaz girdi şak! Kızlar kapdı ha heç attan indirmeden
[havada kaptılar] (havada kaptılar gucaktan gucağa) gızlar bitti erkekler kapdı.”,
“Yörükler toplanmış bir tarafa her birinin ayagında ayakabı altmış numara [ha ha ha 65
numara]”, “Arab çadırın içine oturuverdiydi başkasına yer galmadı. [Allah Allah] çadırı
doldurdu.” (KAKH)

“Ulān nasıl söylemem ben, nece Köroğlu gimi daşaklı adamların yanında türkü
söylemişim ben, dedi. Ulān bunu duyar duymaz Köroğlu bunun tepesine bir yumruk
indirirse Şavrak hintada geberdi.”, “Vay goca kelleli pezevar şimdi Çamlıbel’e masa
kurdu.”, “Baktı ki herifin boynu kilise direği gimi. (karı alır mı öyle)”, “Kes! Pis abdal,

dediler.”, “Gel lan İsaballı buraya.”, “Kes! Pis abdal.” dedi gene. Hadi s..tir.” Çaaaart gılıcı gene çekti” (KEDH)

“Koroğlu çitiler mi hiç [ha ha ha]”, “Adam dedi ki: ‘Bende kuzu kesecek kadar bir para olsaydı gider hüdudta beş altı tane müslüman öldürürdüm’ dedi. ‘Vay! Ecdatını s..ktiğim’ dedi Koroğlu ‘Burada mı gâvurmuş’ dedi.” (ŞSH)

BÖLÜM VI

6. SONUÇ

Âşıklar, ellerinde sazlarıyla bazen usta malı, bazen de kendine ait şiirleri söyleyen aynı zaman da halk hikâyesi anlatan usta-çırak ilişkisi içinde yetişmiş kişilerdir. Ne yazık ki maddi ve manevi kültürel değerlerimizi gelecek nesillere ulaştıran bu kişilerin sayısı günümüzde çok azdır. Âşık Mustafa Çabuk (Tus Mustafa), 21. yüzyılın en önemli âşıklarından birisidir. Çalışmamızda unutulmaya yüz tutan âşıklık geleneğinin güçlü temsilcilerinden olan Tus Mustafa'yı ve ona ait hikâyeleri Türk halk bilimine kazandırmaya çalıştık. Halk hikâyelerini incelerken metin merkezli yapılan derleme çalışmalarından çok 1970'li yıllardan sonra yaygınlaşan ve günümüzde İsmail Görkem, Refiye Okuşluk ve Kürşat Korkmaz'ın da kullandığı Performans Teori yöntemini kullandık. Performans Teori yöntemine göre halk hikâyeleri incelenirken üç önemli unsur vardır:

1. Anlatıcı
2. Mesaj gönderici
3. Mesajı alan, çözümleyici

Çalışmamızda âşıklık geleneği ve Âşık Mustafa Çabuk'la ilgili olarak şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Teknolojik gelişmelerle birlikte Anadolu coğrafyasında âşıklık geleneği zayıflasa da Çukurova ve Düziçi bölgesinde halen bu gelenek az da olsa devam etmektedir.

2. Çukurova yöresinde yaşayan âşıklar arasında hikâyeleri daha güzel anlatmak için tatlı bir rekabet vardır.

3. Yöredeki âşıklar saz ve cura çalmada çok yetenekli değildirler. Âşık Mustafa Çabuk da hikâyelerini anlatırken genellikle saz ya da cura yerine bir sopayı kullanır ama son zamanlarda cura çalmayı öğrenmiştir ve hikâyelerini anlatırken curayı kullanır olmuştur.

4. Çalışmamızda Âşık Mustafa Çabuk'un hayatı, sanatı ve repertuarına yer verdik ayrıca Çukurova bölgesinin tarihi ve coğrafi konumundan bahsettik. Yörede âşıklık geleneğiyle ilgili yapılan çalışmalar incelendi. En önemlisi daha önce araştırma yapılmayan sekiz tane Köroğlu türkülü hikâyesi yazıya geçirilerek tarafımızca incelenmiştir.

Hikâyelerin tahkiyeli kısımları ayrı türkölü kısımları ayrı başlıklar halinde değerdendirilmiştir.

5. Âşık Mustafa Çabuk'un hikâyelerindeki türkölü kısımlar genellikle dörtdüklerden oluşur, 8'li ve 11'li hece ölçüsünü ağırlıkta kullanır. Türköler koşma ve mani şeklindedir. Çoğunlukla kafiye şeması aaab - cccb – dddb... şeklindedir. Redifler, yarım ve tam kafiyeleler şiirin ahengini oluşturur. Bazı dize başlarında “en” nidasını kullanan aşığımız hemen hemen bütün türkölerin 3. ve 4. dizelerini tekrar eder. Şiirlerin son dörtdüklerinde “Goç Köroğlu” mahlasını kullanılır.

6. Günümüzde Düziçi ve çevresinde âşıklık geleneği meslek olmaktan çıkmıştır. Sadece önemli gece ve toplantılarda hoşça vakit geçirmek, eğlenmek maksadıyla hikâyeler anlatılmaktadır.

7. Tus Mustafa'nın anlattığı hikâyelerdeki olayların başlama ve bitiş tarihi tam olarak bilinmemektedir. Hikâyelerdeki zaman kahramanların hayatlarıyla sınırlıdır.

8. Hikâyelerin ana kahramanı bütün hikâyelerde Köroğlu'dur. Konu ise ağırlıkla kahramanlık ve aşktır.

9. Âşık Mustafa Çabuk'un hayatı, sanatı ve repertuarı hakkında ayrıntılı olarak bilgiler verilerek âşığın, âşıklık geleneği içersindeki yeri tespit edilmeye çalışılmıştır.

BÖLÜM VII

7. METİNLER

Âşık Mustafa Çabuk'a ait sekiz “türkölü hikâye” en eski tarihlisinden başlanarak en son anlattığı hikâyeye kadar bir sıralamaya tabi tutulmuştur. Hikâyelerde yer alan parantez () içindeki kısımlar anlatıcının şahsi duygu ve düşüncelerini gösterirken; eğik şekildeki köşeli parantez [] içersinde yer alanlar ise dinleyici çevresinin ekledikleri bilgileri göstermektedir. Dinleyicilere ait şahsi duygular italik yazıyla gösterilmiştir. Hikâyelerdeki türküler köşeli parantezle numaralandırılmıştır. Türkülerin nakarat kısımları italik yazıyla gösterilmiştir. Hikâye isimlerini altında yer alan köşeli parantez hikâyelerin kısaltmalarını göstermektedir. Hikâye metinlerinin yazıya aktarımında “Ağız Araştırmaları Transkripsiyon Sistemi”nde var olan aşağıda gösterilen işaretler ve harfler kullanılmıştır:

ÜNLÜLER

-..... : Ünlüler üzerine uzunluk işaretidir.

ā

ē

ī

ō

ū

/ : Kalın ünlüler üzerinde yarı inceltme işaretidir.

á : a-e arası ünlü

í : i-i arası ünlü

ó : o-ö arası ünlü

ú : u-ü arası ünlü

ÜNSÜZLER

ğ : Arka damak g'si

ŋ : Nazal n

7. 1. Turna Teli Hikâyesi*

[=TTH]

Yazlamazlı köyünün merkez mahallesinden oturan 1934 doğumlu Mustafa Çabuk. 50 seneden beri bu halk eski türkülerine devam etmekteyim, bu kadarlık yiter. *[Yeter bire]*.

Şimdi Köroğlu, Gürcistan'dan kızları getirdikten sonra düğünü kurdu. Bu düğünün yirmi günü geçti. Bir ğarı “Ulān Gahraman Köroğlu, bütün memleketin şahının kızlarını getirdi şu dünyanın güzellerini ben de göreyim.” diye kızların yanına geldi. Ğarı dedi ki: “Yavrım şu güzelliğimize göre şu boyunuzla göre size de bir durna telli olsaydı daha güzel olurdu.” dedi. O zaman kızlar dedi ki: “Ğarı, durna teli nerde olur?” Ğarı damağıyla gösteriverdi. “Yavrım Bağdat'ta olur.” O zaman derhal Şirin Döne kâğıdı yazdı “Götürün bunu Köroğlu'na tez geldiyse geldi, gelmiyorsa gelin olmuyoruk.” dediler. Yazdılar bunu Köroğlu'na, el ettiler Köroğlu baktı kı aboov! Şirin Döne yazmış altını imzalamış mümkün mü tez gelmeden kızların gelin olmasına. *O zaman sazını endirdi bakalım kim gidecekse durna teline şindi işte gençliğin sesini istiyo bak:*

[Nr. 1]

Ayvaz'ı göndermem tele
Beş on atlıyanan bile
Gözleyem ki Ayvaz gele
Kim geder durna teline

En gözliyem ki Ayvaz gele

Oğlum kim getsin durna teline

Aslanlar sığmaz kabında
Kimisi saray dibinde
Nerdesin Canıcebinde
Kim getsin durna teline

Nerdesin Canıcebinde

Kim getsin durna teline

Aslanlarım uzun boylu
Hepsi de asılı soylu

* Metin, Bekir İşlek tarafından 2008 yılında Düziçi [Osmaniye] ilçesinin Yazlamazlı köyünde Âşık Mustafa Çabuk'tan kamera ile tabii bir ortamda derlenmiştir.

Saça diyom Deli Hoylu
Kim gider durna teline

*Saça diyom Deli Hoylu
Kim getsin durna teline*

Evvelli çekelim cefa
Sonunda sürülür sefa
Demirç'öğlü'm ben Mustafa
Kim getsin durna teline

*En Demirçioğlü'm ben Mustafa
Kim getsin durna teline*

Evvelli çekelim zahmat
Başımıza gelsin devlet
Saça diyom Deli Ahmet
Kim getsin durna teline

*Saça diyom Deli Ahmet
Kim getsin oğlum durna teline*

(En) Bu gızları kandıramam
Beyler durmaz dönderemem
Ben Ayvaz'ı gönderemem
Kim gider durna teline

*Ben Ayvaz'ı gönderemem
Kim getsin durna teline*

Köroğlü ganda parede
Her gün sayamam sırada
Gahramanlar hep burada
Kim getsin durna teline

*En gahramanlar hep burada
Kim gider durna teline*

Böyle söyledikten sonra(Elinizi şöyle ettiniz ne oldu?) [Şuram şişdiydi de ona ediyolar ona.] “N’oldu baba?” dedi adamlar. “Oğlum ne olsun gızlar tel istiyor tel.” “Kim demiş bu teli?” “Bir ğarı demiş.” Vallaha ordan iki tenesi çıktı ha vardılar ğarıya. “ğarı”

“hı” “Sen tel demişsin, Köroğlu gelsin bahşisini verim.” diyo. [Hı] Ğarı sevinerek kaktı ha. Ğarı şu içeri girer girmez Ğarının altından yukarıya bir dekme salladılar. Ğarı top gimi yekindi havaya ayağı yere değmeden bi daha. Ulān Köroğlu dedi ki: “Babalığın boynuma şimdi Ğarıyı öldürürler de telin yeri diyen olmaz.” Ğarıyı gucakladı ha ámma Ğarı ne oldu ğızandan goğulu itten kötü oldu.[*Tamam*]

“Ulān Ğarı tel demişsin tel nerde olur?” “Ah yavrum demez olaydım da dillerim çürüeydi nerden dedim onu.” “Nerde olur Ğarı tel?” “Bağdat’ta olur.” Gaptı goyurdu Ğarıyı ha. Ulān Ğarıyı vura vura öldürdü herifler götürdüler attılar ha. “O zaman kim gidecek oğlum durna telline?” (Hiç ben giderim diyen yok çünkü Bağdat eskiden beri Genç Osman’ın zamanından beri Bağdat şu.) O zaman “Canıcebinde, Samıyasığmaz gidecek” dediler. Eği atlardan eği at, eği elbiselerden eği elbise, eği gılıçlardan eği gılıç. Adamlar Çamlıbel’den ayrıldı, *ver elini Bağdat*.

Günün birisinde (Gaç gün gittilerse atınan böyle şimdiki gibi araba falan bir şey yok) birgün Bağdat’ın kayfesine girdiler ámma kayfenin içinden çıkan getti çıkan getti çıkan getti çıkan getti. Bu dünya adamına hiç benzemez adamlar.[Ha ha, Yabancı] O zaman birisi Köroğlu’nun bir suçtan dolayı atlısından ayrılma adam varıdı orda. O çıktı. Vay! Bağdat yandı Bağdat yandı. Bağırıyor şehrin içerisinde vallaha bunu “şapıdanan” yakaladılar. “Ne oldu da Bağdat yanıyo?” “Köroğlu’nun iki adamı geldi ki ya Bağdat bu gece ya da yarına kalmaz.” dedi. O zaman gayfeyi sarıverdiler adamları yakaladılar. [Hayda] “derhal idam” dedi Bağdat padişahı. “Yoo bunu idam edersen bunun arkası var arkası” [Arkası var] “Neydek ya?” “Götürün zındana atın, sırtında da elbiselerini soyun kim kurtarıyorsa gelsin kurtarsın.” dedi. [Tamam] Götürdüler zındana attılar ikisinide. O zaman o gece Köroğlu’nun ürüyasına girdi. *Bakalim şimdi ne söylüyor ağalar burda ne dinliyo: [Diline sağlık]*

[Nr. 2]

(En) Bu gece gördüğüm gara düşleri

(En) Gözümnden akıttım ganlı yaşları

Daş üstünde kalmaz Bağdat daşları (Bağdat daşları)

Tele giden beylerimiz gelmedi mi

Daş üstünde kalmaz Bağdat daşları, mezar daşları

Tele giden beylerimiz gelmedi mi

Yol değmiyor aslanların gözleri
Aklımda çıkmıyo şirin sözleri
Yansın göca Bağdat, Mısır izleri (Mısır izleri)
Tele giden beylerimiz gelmedi mi

*En Yansın göca Bağdat, Mısır izleri
En tele giden beylerimiz gelmedi mi*

Aslanları da zındana koydular
Arkasında da elbisesini soydular
Sizi kim gurtarır gelsin dediler (gelsin dediler)
Tele giden beylerimiz gelmedi mi

*Sizi kim kurtarır gelsin dediler, hele dediler
Tele giden beylerimiz gelmedi mi*

(En) Diyor Goç Köroğlu'm atlar görürsün
Zaman kaybetmeden yola çıkılsın
Bağdat'ın içine ataş yakılsın (hele yakılsın)
Tele giden beylerimiz gelmedi mi

*En Bağdat'ın içine ataş yakılsın
En tele giden beyleriniz gelmedi mi*

Böyle söyledikten sonra gecenin bir yarısında millet uyandı. “N’oldu baba?” “Oğlum n’olsun burdan giden arkadaşlarınızı Bağdat’ın gayfesinde yakaladılar, götürdüler zındana attılar. Elbiselerini soydular sizi de kim kurtarıyorsa kurtarsın.” dediler. O zaman Çamlıbel alarımı vurdu. “Ulān daha bu Bağdat Padişahı bizim ünümüzü duymamış mı baba?” Şimdi atlar çekildi, azıklar alındı, *ver elini Bağdat. Şura senin bura benim şura senin bura benim* birgün sabaha garşı, ekmekçilerin fırınların yanıp ekmekçilerin ekmek dağıttığı zaman, Bağdat’a yaklaştılar. O zaman Demirçioğlu dedi ki: “Baba siz burda durun ben bir gidim.” dedi. Demirçioğlu atnan yürüdü ámma baktı kı ekmekçinin biri gediyor. Şapırdana! Yakaladı. “Dur! Bu Bağdat’ın zındanı nirde, askerlerinin birliği nirde?” bunu sormaya durunca adam söylemediydi valla yakaladı herifi ha. Hadi bakim, adam söyledi tek tek. “Sen şindi giden bir bok yen, az da yemen çok yen.” dedi. Yallah boynuna bir gılıç salladı herif, o gitti.[O getti]. Doğru zindana.

Ulān zindana vardı ki bir zindancı bekçi var kı “Arap” valla attan iner inmez zindancıyla kavgalaştılar ha. Şu zindancının ayağından tutup ta yallah Demirçioğlu duvara

çalarsa. Zındancı da gitti. Valla adamları zındandan çıkardı, bunlar da gılıçlandı. Şimdi gecenin bir yarısında savaş başladı. *Ala vura ala vura ala vura* öylen oldu, seavaş devam ediyö. Ğanlar oluk gimi akmaya durdu. Hoylu'nun guluncundan geliverdi okun biri döşünden çıktı. Hoylu attan düştü. "Harp paydos, Hoylu ölüyor," dedi Köroğlu. Hoylu'nun başına geldiler. O zaman oturdu başına hemi ağlayıp hem de söylemeye durdu bakim. *O ordan ne söylüyor ağalar burda ne dinliyor:*

[Nr. 3]

(En) Atlıyı atlıdan seçin
Düşmandan arayı açın
Hoylu'mun kefeni biçin
Hani sizin ğardaşınız

*En Hoylu'mun kefeni biçin
Hani sizin ğardaşınız*

Soldu bahçemizin gülü
Heç söylemez oldu dilim
Evde yol bekler Mavili'm
Hani sizin ğardaşınız

*Evde yol bekler Mavili'm
Hani oğlum ğardaşınız*

Atlıyı atlıya düzün
Düşman ordusunu bozun
Hoylu'mun mezarın kazın
Hani oğlum ğardaşınız

*Hoylu'mun mezarın kazın
Hani sizin ğardaşınız*

Atlıyı atlıya katın
Salmayın duşmanı tutun
Hoylu'mun tabutun çatın
Hani sizin ğardaşınız

*En Hoylu'nun tabutunu çatın
Hani oğlum ğardaşınız*

(En) Goç Koroğlu ah eylerim
Hoylum'u orda mı korum
Gül Dönem'e biz ne derik
Hani sizin ğardaşınız

*En Gül Dönem'e biz ne derik
Hani oğlum ğardaşınız*

Böyle söyledikten sonra Hoylu'yu Bağdat'a mezara goydular. Dönün bakayım savaşa geri. Öyle bir savaş yaptılar ki *üç gün üç gece* Demirçioğlu bir yerde durakladı mühim bir savaşta. Ulân Koroğlu baktı ki Demirçioğlu durakladı o zaman Ğirat'ınan yaklaştı.

[Nr. 4]

Hadi Demirçioğlu'm ne durdun orda
Tembah haçet merd oğlu nerde
Hoylu Bey düşürdü beni bu derde
Allah'ımı seven çalsın gılcı

Dedi. [Abovv] O zaman öyle bir savaş oldu ku herifler Bağdat'ı tarumar ettiler ámma Hoylu öldü, döndüler aha. Atlının başına Demirçioğlu geçti. Her zaman ilerde Koroğlu giderdi bunda Demirçioğlu geçti atlının başına. Koroğlu ta geride kaldı, kara bağladı. *Alalım Çamlıbel'den haberi* Çamlıbel'de gızlar ne diyolar: “Koroğlu Bağdat'tan dönmüş teli getiriyomuş.” (Tel nerde, nişan nerde? Onların derdi telde.) Ulân şimdi gızlar nizamuyeye düzüldüler. (efendim) Erkekler nizamuyeye düzüldüler. Nişanlısını gören tıklar tıklar yürüyo. Mavili'ylen Şirin Döne'nin gözleri dal dal oldu. Ne Koroğlu var ne Hoylu var, ta sonra Koroğlu çıktı ki kara bağlamış “Ayvah!” dedi Şirin Döne. Koroğlu şöyle yaklaşıp yaklaşmaz *aldı bakim ne söylüyor ağalar urada ne dinliyor:[Eline sağlık]*

[Nr. 5]

(En) Aslanlarım temir soylum
(En) Hepinizden asil soylum
Gadan olan Goç Göroğlu'm
Hoylu'ya n'oldu gelmedi

*En Gadan olan Goç Göroğlu'm
Hoylu'ya n'oldu gelmedi*

(En) Ğanıyla yoğrulmuş binem

(En) Her zaman ataşta yanam

Ben n'edeyim Şirin Döne'm

Hoylu da galdı gelmedi

En ben n'edeyim Şirin Döne'm

Hoylu da kaldı gelmedi

Şu beynim başım belalı

(En) Evvelden bahtım garalı

Yohsa yaralı mı yaralı

Hoylu'ya n'oldu gelmedi

Yohsa yaralı mı yaralı

Hoylu'ya noldu gelmedi

(En) Melhem sürsem yarasına

(En) Garşı dursam belasına

Dönemedi silasına

Hoylum da galdı gelmedi

Dönemedi silasına

Hoylum da galdı gelmedi

Böyle diyene gadar Şirin Döne güp! Kendini attı. Mavili kalktı, (Ha Mavili de Hoylu'nun nişanlısı)

[Nr. 6]

(En) Söyle n'edem altın tasta

Hasiret mi galdın dosta

Deli Hoylu nirde hasta

Hoylu'ya n'oldu gelmedi

En Deli Hoylu nirde hasta

Hoylu'ya n'oldu gelmedi

Benden istediniz teli

Söyletmen olurum deli

Gösterdiniz müşğül yolu

Hoylu da galdı gelmedi

*Gösterdiniz müşkül yolu
Hoylu'm da galdı gelmedi*

(En) Tepeledim Bağdat, Mısır
Ah ilen işledim kusur
Yohsa verdiniz mi yesir (esir)
Hoylu'ya n'oldu gelmedi

*Yohsa verdiniz mi yesir, esir
Hoylu'ya n'oldu gelmedi*

(En) Goç Köroğlu gam yemezdim
(En) Düşman halından bilmezdim
Yesirden adam goymazdım
Hoylu da öldü de gelmedi

*Yesirden adam goymazdım
Hoylu'm da öldü gelmedi*

O öyle deyince o ğafayı vurdu, Şirin Döne geri kalktı.

(En) Saña arabası gelsin
Ġardaşına varı versin
Benim canım kurban olsun
Köroğlu, Hoylu ne yiğit oldu

*Benim canım kurban olsun
Köroğlu, Hoylu ne yiğit oldu*

(En) Goç Köroğlu diyon olsam
Hoylu'yu düşümde görsem
Ne vardı da ben de ölsem
Hoylu da öldü gelmedi

*Ne vardı da ben de ölsem
Hoylu da öldü gelmedi*

Böyle dedikten sonra düğün işi de bitti. (efendim) Kırg gün yas çektiler. (gırk gün)
Buradan bundan sonra artık Yemen hazırlığı yapar, Yemen'e gider. Burda durna teli bitti.

7. 2. Yemen Seferi Hikâyesi*

[=YSH]

Köroğlu düğünü bitirdikten sonra *gırk gün yas çektiler*. Gırk gün sonra Yemen'e nâme gönderdiği bezirgân geldi. O zaman Köroğlu'na haber verdiler. "Bezirgân geldi." "Çağırın onu buraya" Çağırdılar, bezirgân geldi. "Ne dedi?" "Ben Köroğlu gimî Sarıçam'ın çakallarına haraç versem idi zaten Yemen Beyi olamazdım." dedi. Bezirgân ulân öyle diyince "Daha bu bezirgân bizim ünümüzü duymamış mı?" dedi bu. (efendim) "Yemen Beyi ünümüzü duymamış." dedi. Çamlıbel alarımı vurdu (efendim) *o zaman. Bakalım Köroğlu sazı gucağına çekti ne diyecek ağalar burda ne dinleyecek: [Diline sağlık]*

[Nr. 1]

(En) Benim nâmem bu yollarda biterse

(En) Mezarımda şakıp bülbül öterse

Eğer beyler benim sözüm tutarsa (hele tutarsa)

Şimdi seferimiz Yemen Beyi'ne

Eğer dağlar benim sözüm tutarsa

En şimdi seferimiz Yemen Beyi'ne

Hoylu'nun mezarı Bağdat'ta kaldı (hem Bağdat'ta kaldı)

Bazı beyler de guvedini bilmedi

Yemen Beyi bizi adam saymadı (adam saymadı)

Şimdi seferimiz Yemen Beyi'ne

Yemen Beyi bizi adam saymadı

Şimdi seferimiz Yemen Beyi'ne

Evelnen nasılsın silah dolabı

(En) Kalenin geçiyim Şam'ı Haleb'i

(En) Dayansınlar buna çölün Arap'ı

(En) Şimdi seferimiz Yemen Beyi'ne

En dayansınlar buna oğlum çölün Arap'ı

Şimdi seferimiz Yemen Beyi'ne

* Metin, Bekir İşlek tarafından 2008 yılında Düziçi [Osmaniye] ilçesinin Yazlamazlı köyünde Âşık Mustafa Çabuk'tan kamera ile tabii bir ortamda derlenmiştir.

Diyor Goç Köroğlu yolundan kalmam
Garşı da düşmanın halini bilmem
Kimse gitmese oğlum yalnız dönmem
Şimdi seferimiz Yemen Beyi'ne

*En heç kimse gitmese yalnız dönmem
Şimdi seferimiz Yemen Beyi'ne*

Böyle söyleyince Demirçioğlu dedi ki: “ Ne oldu baba?” “Ulān oğlum Yemen Beyi ben Köroğlu gimi Sarıçam'ın çakallarına taş versem zaten Yemen Beyi olamazdım.” dedi. “Bizi hiç adam yerine goymamış.” dedi. O zaman “Aa baba kim gitmez hepimiz giderik.” dedi ha. (hiç kimse gitmese yalnız dönmem diyo ya) Bunlar azıklarını atların yemlerini aldılar, *ver elini Yemen.*

Sür! *Şura senin bura benim şura senin bura benim* bir gün Türkmenistan'a vardılar. (Türkmenistan) Türkmenistan'da da Türkmen Beyi var. Oraya çadırı kurdular Türkmen Beyi de Köroğlu'nun oraya geldiğini duydu hemen ordan geldi “Ey gahraman Köroğlu seni görmeyi çok arzu ediyodum eger beni de kabul edersen ben de senlen Yemen'e kadar giderim.” dedi. Bunları Gemalmaz gimi (efendim) Demirçioğlu gimi Ayvaz gimi Canıcebinde gimi adamları aldı Türkmen beyi köşküne davet etti. Çay, gayfe yemekten sonra beyler garşı garşıya oturdu. (Türkmen Beyi de bir bey, Köroğlu da bir bey) Türkmen Beyi dedi ki: “Bizim eve bir misafir gelmiş, ben çok ufaktım. Beni gucağına almış misafirin çatır çatır bıyığını yolan adamım ben.” dedi [*Abovvv*] (Türkmen Beyi) Aldı Köroğlu: “Ben de çok ufamışım [*Hi, şahane*] Bizim de eve bir misafir gelmiş. Beni gucağına almış depiğinen vurunca misafirin garnını yaran adamım ben.” dedi. Köroğlu da böyle laf atıyorlardı. [*birbirlerine*]

Alalum çadırlardan haberi. Türkmen Beyi'nin kızları ne dedi: “Ulān buraya Goç Demirçi gelmiş, Ayvaz gelmiş (Gözel Eyvaz) biz bunları Çamlıbel'de gidip de onları görmek ya şunları bizzat suya gitme bahanasıyla gidek de görek.” Gızlar giyindiler guşandılar (efendim) ellerine altın gümüş destiler aldılar, çadırların önünden suya geçeceklerdi. Vallaha Köroğlu'nun adamları *şak şak şak kaptılar ha.* Orda savaş çıktı. [*Abovvv*] Daha onlar ordan laf çakıştırıyor (Türkmen Beyi'nin orda) Köroğlu galyan iciyo Türkmen Beyi'nin adamından biri gaça gaça geldi. Şu Türkmen Beyi'n gafasına bir yumruk indirirse “Ulān şu garşındaki göca kelleli pezevarı adam mı sanıyon sen. Senin gızlarını çadıra aldılar adamlarını da kırıyorlar.” dedi. O zamana kadar Türkmen Beyi

gılıca davrandı ámma Köroğlu dedi ki: “Ul n ġardařım benim ne haberim var falan derken de” vallaha şu Köroğlu elindeki galyanla Türkmen Beyi’nin *anlının atına yerleştirdi* ha. Ordan kalktı herif [*Hı*] ul n geldi ki dur diyecek hali galmamış kelleler kesilmiş ġanlar dökülmüş “Vurun!” dedi ha. Öyle savaş olmaya durdu ki bu savaş olurken Gemalmaz orada öldü o zaman Gemalmaz’ın başına geldi savaşı bıraktı. *Bakalim ne söylüyor, ağlar burada ne dinliyo:*

[Nr. 2]

(En) Bizi yakaladın  l m
Sonunda n’olacak zulüm
Tutmaz oldu elim, kolum
Burda kaldı Gemalmaz’ım

*En tutmaz oldu elim kolum
Burda kaldı Gemalmaz’ım*

(En) Ğızlar istediler teli
Gösterdiler müşkül yolu
Kimi diri, kimi  l 
Burda kaldı Gemalmaz’ım

*Hem kimi diri, kimi  l 
Burda kaldı Gemalmaz’ım*

(En) Bakın aslanın halına
(En) Hasiret kaldı y rine
(En) Galan baksınlar yoluna
Burda kaldı Gemalmaz’ım

*Hem gayrı baksınlar yoluna
Burda kaldı Gemalmaz’ım*

(En) Köroğlu’m böyle olmazdım
Başa ne oldu bilmezdim
Gettigim yerde kalmazdım
(Burda kaldı Gemalmaz’ım)

*En gettiğim yollar olmazdı
Burda kaldı Gemalmaz’ım*

Böyle söyledikten sonra devam ettiler savaşa. *Al ha vur ha al ha vur ha al ha vur ha* Türkmen Beyi'nin adamı bunların hakkından gelemeyeceklerini anladı. O zaman biri geldi Türkmen Beyi'ne didi ki: "Beyim bize on kişi ver. Ğızıl gerdek bir yeri var oranın (iki dağın arası) biz gedek o dağların üstüne gayaları yığak. Bu Ayvaz'ı biz gılcıman öldüremek. Bunu o yere düşürek daş yuvarlayak daşınan öldürek." "aha size on kişi" dedi herif. Şindi on kişi Ayvaz'a hücum etti. (Ayvaz on kişiye yirmi kişiye adam der mi hiç.) Ayvaz bunları govaladı ámma biraz govaladı geri döndü. Onlar da döndü geri. Ayvaz gene bunları govaladı. Bunlar gene kaçıyor. Ayvaz bi el daha getti. Gene döndü adamlar, geri döndüler ha. "Ulān sizi mahalline kadar govalarım." *Onlar kaçtı Ayvaz getti onlar kaçtı Ayvaz getti* ámma Ayvaz Ğızıl yeri aşmaya durdu. (Orda tehlike var) Koroğlu bakıverdi ki Ayvaz Ğızıl yeri aşıyor. Eyvah! "Ayvaz'ın son gettiği." dedi. (Orayı bilirdi Koroğlu.) *O zaman hemen sazını gucağına aldı Demirçioğlu'na döndü.*

[Nr. 3]

Hele bakın başa gelen işleri (hele işleri)

Akıttım gözümünden Ğanlı yaşları

Ğandırmış Ayvaz'ı elin puşları (elin puşları)

Goç demirçi dinil Ayvaz'ın üstüne

Ğandırmış Ayvaz'ı elin puşları, hele puşları

Demirçioğlu'm dinil Ayvaz'ın üstüne

(En) Yiğidin başına üç devlet gonar

Aslanlar meydanda hamleler sunar

Ayvaz'ın üstünde şimdi guzgunlar döner (guzgunlar döner)

Demirçioğlu'm dinil Ayvaz'ın üstüne

En Ayvaz'ın üstüne şimdi döner guzgunlar döner

En Demirçioğlu'm dinil Ayvaz'ın üstüne

(En) Hele bakın şu duymuş malın işine

(En) Akan gözlerimin Ğanlı yaşına

(En) Bir hal geldi goç yiğidin başına (oğlum başına)

Demirçioğlu'm dinil Ayvaz'ın üstüne

En bir hal gelirden oğlum goç yiğidin başına

En Demirçioğlu'm dinil Ayvaz'ın üstüne

(En) Ben Goç Köroğlu'yum aklım şaşıyor
(En) Düşmanlar da Ayvaz'ıma üşüyor
Gözel Ayvaz gızıl yeri aşıyor (oğlum aşıyor)
Demirçioğlu'm dinil Ayvaz'ın üstüne

En Gözel Ayvaz gızıl yeri aşıyor

En Demirçioğlu'm dinil Ayvaz'ın üstüne

Böyle söyledikten sonra Demirçioğlu da döndü ha. Ámma *alalum Ayvaz'dan haberi*. Ayvaz ölüm anlarını yaşamaya durdu. Yere düşürdüler her gayaları yuvarlıyor kı her taraftan kabildan. Ulān Demirçioğlu yaklaştı “Ulān gorkma Han Ayvaz!” diye bir nağra vurursa. Ulān adamlar nideceğini şaşırdı. Ayvaz öte yandan çıktı geri döndü, Demirçioğlu beri yandan. Orda kı on kişinin hasarını çıkardılar döndüler gerisine geri. Türkmen Beyi'nin de hasarını çıkartılar. Ordan da çadır çatmayı yüklediler *ver elini Yemen*. [*Yemen*] (Yemen) Ulān Yemen iklimine geçtiler ki bir ısıcak bir ısıcak bir çöl, kum Köroğlu dedi kı: “Oğlum biz burada harp edersek çatlar ölürüz.”dedi (ısıcak) (Onlar Çamlıbel yaylasında yaylamış herifler ısıcağa dayanır mı?) “Siz burya çadırı kurun ben tek olarak Yemen'e gidim” didi. “Olur baba.”

Köroğlu bir şih elbisesi geydi. Sakalı taktı. Burda beline bir şeyler sardı. Beli buruldu eline bir metre tespih aldı, elinde bir baston bindi ata. Elbisesi yeşil, atın elbisesi yeşil [*Allah Allah!*] (Oldu bir şih kı gávuruna bir şih) [*Tamam*]. *Sür beriden öte Yemen Beyi'nin köşküne vardı; ámma hemen dışarı çıktılar. Şöyle baktılar kı ulān bir şih ki elinde tespih tık tık tık ağzı fısır fısır fısır ediyor* [*Ha ha ha*] (Zikir, sanki bir şey bilmez halbuki efendim). Hemen atın başına vardılar “Buyur şih baba.” İndi bastona çökerek köşke vardı herif. “Oo buyur şih baba!” dedi Yemen Beyi. “Otur” oturdu “Şih babaya çaydan gayfeden bir şey getirin!” adamın eli çekiyor, *ağzı fısır fısır fısır ediyor*. [*Ha ha ha*].

Çay içtikten sonra “Şih baba, nerden gelip nereye gidersin, nirelisin?” “Mekke Şih'i'yım” [*Mekke Şih'i*] (Mekke Şih'i) “Hızmatın neydi?” “Hızmatım Çamlıbelli Köroğlu denilen bir haydut varmış. Senden kına istemiş kınayı göndermemişsin onun için seninle savaşa geliyor. O Köroğlu denilen adamın bastığı toprakta yedi sene ot bitmez.” dedi. [*Abovvv*] “Ne askerin dayanır ne memleketin dayanır onun için ikinizin arasını bulmaya geldim.” dedi. [*Tamam*] “Oo şih baba hoş geldin sefâ geldin sen ne diyorsan öyle olsun.” [*Tamam*] “Siz onlara 100 deve yükü donaltın. Az olur ámma ben kabul ettiririm.” dedi.

[Ben kabul ettiririm ha ha] (500 batman gınayı vermeyen Yemen Beyi yüz deveyi donattı.)
Yörü bakım (Yemen Beyi'ni de aldı.).

Çadırlara yaklaştı ki çadırların önünde Demirçioğlu elinde gılıç bir sağa bir sola yalpa vuruyo. [Volta atıyo] (Volta atıyo) “Ulân Köroğlu gel bakım.”dedi. (Şıh, Demirçioğlu'na.) (Onlarda ıslama, gülme onlar da siyaset adamı.) [Tabi, tabi] Hemen geldi. “Buyur şıh baba.” dedi. “Alın şunu *azsa da çoğa salim* burdan geri döneceksin.” dedi. “Peki, şıh baba sen ne diyorsan öyle olsun.” “Barışın bakım!” Yemen Beyi'ylen de barıştırdılar onları. “Hadi” dedi. “Sen de geri köşküne” “Hadi siz de çadır çatmayı yıkın.” (Yıktılar) 100 deveyi devesiyle beraber yüküyle beraber aldılar. Biraz ileri gelince sakalı da attı, değneyi de attı, şeyi de attı. Köroğlu elbisesini geri giydi. Böylece Çamlıbel'e onları da getirdi gattı. (Ulân batası gınaya göndersene 100 tane deveye yükü veriyon sen) [İşte öyle olur] Efendim Yemen'e gedip gelmesi de Ali Efendi böyle oldu şimdi ayrıla seyire bunda da şeye gideceğiz Horasan'a. [Abovv!]

7. 3. Horasan Seferi Hikâyesi*

[=HSH]

Demirçioğlu Dolu Beyi'yle çok savaş yaptı yorgun, Koroğlu dedi ki: "Oğlum sağa üç ay müsade hanımınla yat ne sağa bir alım ne vazife yok. Demirçioğlu doksan táne taş dopladı künde bir pencerede atıyo (kâğıt yok bi şey yok şey yok). Üç ay bitti kalktı geldi Koroğlu'nun elini öptü. "baba üç ay bitti" "bitsin oğlum" dedi. "bağa bir ay müsaade ediyon mu?" "ederim" "bir ayda gelir misin?" "gelirim" Beline bir gılıç bağladı, *ver elini Erzurum.*

Erzurum'a vardı Erzurum'dan Horasan'a geçti. Horasan'da da Horasan şahı var. Vardı oraya şahın oraya ki Ulān şöyle baktılar ki böyle bir pehlivan adam babayığit, guvvetli o zaman şah dedi ki: "Yaa pehlivan nirden gelip nereye gidersin?" (Horasan şahı) "Çin elinden geliyom." dedi (Demirçioğlu). "Hızmatın neydi?" "Hızmatım silahşörlük senin burda eyi silahşörlere varımış onu duydum da onun için geldim." dedi. "Evet eyi silahşörlere var, eyi pehlivanlarım var." dedi. şah dedi ki: "Bu pehlivanın aşına bir masa donaldak." dedi ha. Gurdular masaları şah içiyo şahın gafası friglendi "yaa pehlivan" dedi (Demirçioğlu'na). "Bunca gidip gezdigin yerde benim gimide bir bey gördün mü?" [*Ha o da bahşiş ister*]. "Gördüm" dedi. "Kim, nirden?" "Çamlıbel'de Goç Koroğlu var." dedi (Demirçioğlu). "Ulān Çamlıbel'de Goç Koroğlu dediğin adam Sarıçam'ın çakalı ışkıya zümresi bir adam onun beylile ne işi var." [*tamam*] deyince Demirçioğlu'nun da zoruna gitti bu, *o zaman okluvayı eline aldı Demirçioğlu. [Allah Allah].*

[Nr. 1]

(En) Sağa dáđál sağa Horasan şahı
Goç Koroğlu gumu heç mi gelmedi
Işkıya zümresi yiğitler şahı (yiğitler şahı)
Goç Koroğlu gumu heç mi gelmedi

[*Ben bunu hiç dinlemedim ha*]

*Işkıya zümresi yiğidin şahı, yiğitler şahı
Goç Koroğlu gumu heç mi gelmedi*

Metin, Bekir İşlek tarafından 2008 yılında Düziçi [Osmaniye] ilçesinin Yazlamazlı köyünde Âşık Mustafa Çabuk'tan kamera ile tabii bir ortamda derlenmiştir.

(En) Eşk1ya zümresi yiğidin hası
(En) Bir uçdan bir uca duyulur sesi
Horasan'a halı döşer firgası (hele firgası)
Goç Köroğlu gumu bir bey gelmedi

*Horasan'a halı döşer firgası, beyim firgası
Goç Köroğlu gumu heç bey gelmedi*

Türün hürmetine sofralar döşer
Tebdil ile gelenin tebdili şaşar.
Yok mu yanım batman gayfesi bişer (gayfesi bişer)
Goç Köroğlu gumu bir bey gelmedi

*En Yok mu yanım batman gayfesi bişer
En Goç Köroğlu gumu heç bey gelmedi*

(En) Köroğlu'nun adıyla dolmuşdur cihan (en dolmuşdur cihan)
Gılıcından yere akar gara ğan
Gorku çeker kişmir ile gıraban (hele gıraban)
Goç Köroğlu gumu bir bey gelmedi

*En gorku çeker kişmir ile gıraban
En Goç Köroğlu gumu bir bey gelmedi*

Demirçioğlu bunu söyledi Horasan Şahı da hoş gördü bunu dedi ki: “Sen eyi pehlivanlarım var diyordun ondan on tâne pehlivan seçeceksin.” dedi (Demirçioğlu). [Allah Allah]. “Onar adım arayan başa hucum edecekler.” dedi. (Gılıca el atmak yok baba). Horasan Şahı milleti topladı meydan guruldu [pehlivanlar]. Şimdi pehlivanlar soyundu meydana çıktı onar adım arayla dineldiler. Demirçioğlu da başpehlivandan on adım gendi de ileri geldi kendide dineldi. Emir verildi hucum! [hücum]. (On adım mesafe varya arada) zaten ilk hucum edeni Demirçioğlu bir yumrukta yere düşürdü o zaman öteki gelene ğadar adam yolun rusatını alıyo bu on pehlivanı da gılıca el atmadan yere düşürdü herif, birer yumrukta. O zaman şah dedi ki: “Biz bu pehlivanı burda bırakırsak bize dış devletlerden hiç guvvet tesiri etmez. [tamam]. “Nidek arkadaşlar” dedi şah. Onlar dedi ki: “Şahım bu pehlivan bir adam, gezici bir adam, bu bugün burda yarın şorda bu durur mu burada.” “Yo durmalı.” valla bu durmaz da anca senin ğız durdursa durdurur başkası durduramaz bunu. Horasan Şahı'nın da Benli Döne isminde bir ğızı var ki. Hemen bu pehlivana bir oda gösterdiler, ğızı oraya getirdi.

Ġızım, bu bizim en birinci pehlivanları birer yumrukta yere düşürdü eger gılıca el atsaydı bu adam bizim Horasan memleketi dayanmazdı buna. [gülüşmeler]. Bunun ne et ne it gendine beyendirmeye çalış bunu burda goymanın bir çaresi. Ele Ġız buna elinden gelen hörmeti yapar gaşın galdırıp da Ġıza bakmaz. [aferin]. (Çünkü Bolu Beyi'nin Ġızı var adamda). [hı]. On beş gün geçti geldi şah Ġıza sordu “Ġızım nasıl?” “Vallahi baba gaşını kaldırıp başa bakmıyo” “Aman Ġızım dikkat et”. Bir ay bitti, bir ay bittince şaha vardı. Demirçioğlu dedi ki: “Başa bir ay başa müsaade ediyon mu?” “Bir ayda gelir misin” dedi şah. “Gelirim” ordan çıktı, *ver elini Çamlıbel*. [vin]. Çamlıbel'e geldi Köroğlu'nun elini öptü “buyur baba” geldim. “Oğlum nere gettin, nirden geldin” , “baba Horasan'a vardım, Erzurum'a vardım, Erzurum'dan da Horasan'a geçtim. Horasan'da Horasan Şahı var. Horasan Şahı'nın Benli Döne isminde bir Ġızı var “Eger onu da bu Çamlıbel'e getirebilirsek daha iyi olur.” dedi. “Öyleyse oğlum hiç durmayak.” gidek dedi (Köroğlu). “Yoo, baba, oranın adamını ne ok tutar ne de gılic tutar.” , “Nasıl olacak oğlum ya.” , “Orda siyasatını kullanacan.” [tamam]. “Başka harbınla darbınla alaman.” dedi. “Peki oğlum, sen get hanımınla yat.” Yattı, Demirçioğlu sabağan geldi. “Baba ben gedyom.” dedi.

Demirçioğlu çıktı ordan geri geldi. Günün birinde Erzurum'a geçti, Horasan'a vardı Ġızın yanına [Söz verdi ya ona]. (he). Ġız buna elinden gelen hörmeti yapar. Ġızın da bir hizmetçisi var “Feride” isminde (efendim) “Olmaz, hiç bakmaz Demirçioğlu.” yalnız Köroğlu dedi ki: “Oğlum biz Ġırk birinci gün ordayık.” dedi (Ġırk birinci gün).

Bir ay geçti şah geldi Ġıza sordu “Nasıl Ġızım?” , “Yok, yok baba yok hiç başa bakmıyo bile bu adam” , “Aman Ġızım dikkat et.” on gün daha geçti (Ġırk birinci diyodu adam zaten). (Efendim). Ġırk birinci gün olunca Demirçioğlu'nun yema gelmedi ordan kalktı doğru Feride'nin oraya varıdı (Ġızın hizmetçisinin oraya). Feride “Hanım nerde?” “Valla hanım babası geldi darıldı sen şöyle civan bir Ġız olasin da bir adamı gendi gendine benzedemezyesin senin muhakak başka yerde bir sevdiğin var.” dedi darıldı. “Ġız da gül bahçesine doğru gitti” peki yalnız Ġız oraya gidince Horasan Şahı da bu gül bahçesinde bunun ne işi var diye o da gitti bahçenin bir tarafına gizlendi. Bakiyim bu burda ne tutuyor. O da orda dura dursun *biz alalım Demirçioğlu'ndan haberi*.

“Feride (Geldi Feride'ye.) sen de geyin guşan da şu İstanbul yoluna doğru bi gidek de gelek.” dedi. Feride de dedi ki: “Heral onu beğenmedi beni beğendi.” geyindi guşandı İstanbul yoluna doğru çıktılar. Ulân Demirçioğlu baktı ki yolun biriken tozu dumanı dağalıyo birden toplanıyo. [geliyo uşaklar!]. Epey şöyle geldi yaklaştı ki “abooy!” kimi

yeşil geymiş kimi beyaz geymiş, kimi zikir ediyö, kimi iniliyo kimi diniliyo olmuşlar bir şih, hepsi. O zaman Demirçioğlu dedi ki: “şu gelen şunları Feride’ye bir taktim edim bakim (Ne bilicek Feride onları şih şeyinde geliyor herifler). [*Hih, tamam Allah Allah*].

[Nr. 2]

Kimi yaşil geymiş kimisi beyaz

(En) Kimi hakka garşı ediyö niyaz

Birisi Hoylu’dan biri Han Eyvaz (biri Han Eyvaz)

Feride şü gelen şihü bildin mi

En biri Köse Kenan biri Han Eyvaz

En Feride şü gelen şihü bildin mi

Kimi tesbah çeker kimisi iniler

Kimisi zikreder kimisi dinler

Biri Köse Kenan biri Çölimran (biri Çölimran)

Feride şü gelen şihü bildin mi

En biri Köse Kenan biri Çölimran

Feride şü gelen şihü bildin mi

(En) Kimi tesbah çeker hakkın yolunda

Kiminin gılcı saklı belinde

Birisi Deli Ahmet, Canıcebinde (Canıcebinde)

Feride şü gelen şihü bildin mi

En birisi Deli Ahmet, Canıcebinde, Canıcebinde

Feride şü gelen şihü bildin mi

Kimisi boyuna çekiyo cefa

Kimisi sürüyo zevkünen safa

Başta Goç Köroğlu biri Mustafa (biri Mustafa)

Feride şü gelen şihü bildin mi

Başta Goç Köroğlu biri Mustafa

Feride şü gelen şihü bildin mi

(Ne bilsin Feride onun kim olduğunu). Geldi şöyle Köroğlu “ee” dedi “Demirçioğlu ğızı almış yola çıkmış.” dedi. [tamam]. O zaman atın dizginini çekti, terkiden sazi çekti çıkardı hiç attan inmeden. *Bakim orda ne söylüyor ağalar ne dinliyor [Diline sağlık]*

[Nr. 3]

Nerden gelip nerelere geçersin

(En) On altı senemin yolusun Döne'm

Doğunca âlemi memnun edersin (memnun edersin)

Cennetin âlemin nurusun Döne'm

Doğunca âlemi memnun edersin

En cennetin âlemin nurusun Döne'm

Usul boya türlü libas biçilir

Ağzını açsan da inci mercan saçılır

(En) Cenneti âlâ de bir gül açılır

(En) O gülün yaprağı dalısın Döne'm

En cenneti âlâ de bir gül açılır

En o gülün yaprağı, dalısın Döne'm

Kimseler başa dünür gelemez

(En) Gücü yetip de seni kimse alamaz

Seni benden başka bir kul saramaz

(En) Sen Goç Köroğlu'nun malısın Döne'm

Seni benden başka kimse saramaz

En sen Goç Köroğlu'nun malısın Döne'm

“N’oluyor baba” dedi. (Demirçioğlu). “Oğlum ğız bu dâğâl mı?” , “Ulân baba ğızı görse zaten götün tapası fırtar” dedi. [gülüşmeler]. “Nerde ğız?” “Ğız gül bahçesinde” hadin gidek, yörü.” Ulân Köroğlu şöyle ğızı gördü ki “abooy!”. O zaman atın başını çekti ámma (şah ğızli orda) *bakim ne diyor Goca:*

[Nr. 4]

(En) İşte geldim hakikaya

Gaşların benziyo yaya

(En) Cemâlin benziyo aya

Ğız seni görmeğe geldim

*En cemâlin benziyo aya
Ġız seni görmeğe geldim*

Adam sevgin bulursam
Evlenip orda galırsam
Babayın göynü olursa
Bin altın saymaya geldim. *[Bin altın saymaya]*

*En babayın göynü olursa
Bin altın saymaya geldim*

(En) Adam sevgin bulmazsam
Evlenip orda galmazsam
Babayın göynü olmazsa
Canlara gıymıya geldim *[Eyvah eyvah!]*

*En babayın göynü olmazsa
Canlara gıymıya geldim*

(En) Gürşen Ali'm dâğâl derse
Çeşmenin tadında akarsa
Vermez inatlık ederse
Burayı gırmıya geldim

*En vermez inatlık ederse
Burayı gırmıya geldim*

“Vermez inatlık ederse burayı kırmaya geldim.” dedi ámma şah ordan kalktı gılıcı çekti ha. “Ey göca kelleli pezevar buraya şıhlığa mı geldin Ġız kandırmaya mı geldin?” dedi. Gılıcı çekti adam. Köroğlu dedi ki: “Dur az sonra belayı bulun.” dedi adam. Başka cevap yok ámma adam yalım gılıc. *O zaman hiç perzengini bozmadan saza vurmaya durdu*
Ġoca:

[Nr. 5]

(En) Gücendim ben kendi sözüme (hele sözüme)
Zulüm kerem eyledi de kerem kendi özüme
Ağa, paşa görünmüyo gözüme (vallah gözüme)
(En) Aklımın dalgası musluktan kerim

Ağa, paşa heç görünmez gözüme, beyim gözüme

En aklımın dalgası musluktan kerim

Benimle gördüğün zulümdür işin
(En) Belaya sevk edmez zavallı başın
Fikir ile beyim işin sonunu düşün (sonunu düşün)
Fayda tahtını yıktıktan kerim

*En fikir ile beyim işin sonunu düşün
Ne fayda tahtını yıktıktan kerim*

(En) Gelmişim dünyaya bir dahi gelmem
Suçumu cürümümü ben dahi sormam
Seni yolcu eder ben geri dönmem (ben geri dönmem)
Uruhum bedenden çıktıktan kerim

*En seni yolcu eder de beyim heç geri dönmem
En Uruhum bedenden çıktıktan kerim*

Adam geliyo yavaş yavaş “Ulân şuna bir de isimimi söyleyeyim hele.” dedi.
[abov!] [gülüşmeler].

Ben Goç Köroğlu’yum hapsi severim
(En) Merhamet sorarsan yoktur eserim
Sadırazam olsan seni keserim (vallah keserim)
Gılcı gınından çektikten kerim

*Sadırazam olsan beyim seni keserim, vallah keserim
Gılcı gınından çektikten kerim*

“Ben Goç Köroğlu’yum deyince” Horasan Şahı hassat indi ha. O zaman dedi ki: “Gahraman Köroğlu hizmetin neydi?” dedi. [Yumuşadı ha.] (Yumuşadı.) “Hizmatım Benli Döne için geldim” dedi. “Benim gızım Benli Döne İlvan Şahı’nın oğluna vergili.” [hayda!] “engere öyle olmasaydı senden iyisine mi vercektim.” dedi. [Şah da yalan mı olur?]. (Bilmiyom artık bu belli olur sonra.) O zaman Köroğlu İlvan hazırlığı yapmaya durdu bunda da. (İlvan’a gidecek).

Horasan Şahı’nın bir gara anası var “Nazife” isiminde o diyor k1: “Gadasını aldığım gurban olduğum Köroğlu, gitme İlvan’a, İlvan Şahı zalım bir şah gidip de şu zavalıları kırdırma (yani Köroğlu’nun adamlarına). Köroğlu çağırdı adamlarını “Gelin buraya!” , “Bu

ğarı ne diyo ulân?” toplandılar aboov canavar gimi adamlar. *O zaman sazı çekti bakim [Köroğlu] (Köroğlu).*

[Nr. 6]

Asılların asıl nesli

(En) Ğıbrıs şarabıylan besli

(En) Haziret Ali dövüşlü

Yarar da yırtar yir adamı

En haziret Ali dövüşlü

Yarar da yırtar yir adamı

Harpte seyir eyler bizi

Ğan tutar ovayı düzü

(En) Birine yetmez beş yüzü

Aç kurt gumu yir adamı

En birine yetmez beş yüzü

Yarar da yırtar yir adamı

Aslanlar bilir gıymatı

Her yerde söylenir meti

Yedikleri adam eti

Aç kurt gumu yer adamı

En yedikleri adam eti

Yalar da yutar yir adamı

Harpte görürsem onları

Alıllar tatlı canları

Köroğlu'nun aslanları

Yarar yırtar yir adamı

En Köroğlu'nun aslanları

Yarar da yırtar yir adamı

“Ulân ğarı bunlar zavalı mı?” dedi Nazife ğarıya. Gene ğarı diyor ki “Gadanı alim, kurban olim gitme İlvan'a.” (Ğarı da götünden gorkuyor İlvan'a gider bir sakatlık çıkarır “bunu Horasan Şahı gönderdi.” der diye. Ondan gorkuyor ğarı da). Yalvarıyor, ağlıyor ğarı

gene olmadı ğarının sözünü dinliyor mu herif çünkü İlvan Şahı'nın oğluna verdirmedi
Horasan Şahı. *Aldı gene:*

[Nr. 7]

(En) Nazife sen bu sözü kes
Boşuna harcama nefes
Zor olduğun bilir herkes
İlle de giderim İlvan'a

*En İlle de giderim İlvan'a
Zor olduğun bilir herkes*

(En) İlvan eline varırsam
Evlenip orda kalırsam
Vadem yeter ben ölürsem
Ğızlar da emanettir saña

*En vadem yeter ben ölürsem
Ğızlar emanettir saña*

(Guya Feride ile Döne'yi emanet ediyor kendinin gibi)

(En) Goç Köroğlu benim zatım
(En) Takım kurdum hazır atım
Harabeden vilayetim
İlle de giderim İlvan'a

*Harabeden vilayetim
İlle de giderim İlvan'a*

(En) Nazife dökme gözyaşı
(En) Goç Köroğlu bilir işi
Kesem o haydudun başı
İlle de giderim İlvan'a

*En kesem o haydudun başı
İlle de giderim İlvan'a*

Böyle söyledikten sonra İlvan hazırlığını yaptılar azıklarını hazırladılar *ver elini*
İlvan şehri [*Kızlar kaldı.*] (Ğızlar galdı).

Şura senin şura benim günün birisinde İlvan'a yaklaştılar ámma İlvan galası bir dağ suratında (Orayı siz görmediniz ben gördüm efendim) Köroğlu dedi ki: “Şuraya çadırı kurun ben tek olarak bi kere gidim şahı İlvan Şahı'nı görüm öyle ondan da bir sorim öyle gelim.” dedi. Ulân Köroğlu tek olarak gitti İlvan şehrine vardı ki sinile sinek yok adam nesli yok orayı gezip burayı gezerken bir yere vardı ğirk táne ğız geziye çıkmış ğirk táne ğız İlvan Şahı'nın ğızları. O da ğızlar geziye çıktı diye sokaya çıkma yasağı vermiş herkes evinde ğızlı bunlar geziden dönene kadar Köroğlu da o ğızların üstüne ıraz gitti. İlvan Şahı'nın ğızı şöyle bir baktı kı yabancı bir adam. Hemen geldi, herhalde garip “Ağa sen buranın yabancısısın.” dedi Köroğlu'na. “Evet, yabancısıyım.” dedi. “Senin babamın yasağından haberin yok mu?” “Kimin ğızısın sen?” dedi. “Ben İlvan Şahı'nın ğızıyım.” “Adın ne?” “Gülistan Hanım” , “Yörü git babamın bir çay, kahvesini iç ondan sonra durma burda git.” dedi. “Peki, babayın çayını kahvesini içersen seni nasıl götürürüm Çamlıbel'e?” dedi ğıza. Ğız bunu duyar duymaz babasının yanına şeye gitti.

Mevsim yaz mevsimi İlvan Şahı da bir çadır kurdurmuş yazıya. Çadırın üstünde ğuş direğin tepesinde orta direkler gümüşlü. (efendim). Ğız vardı babasına durumu anlatı ámma Köroğlu da vardı selam verdi ki ulân şöyle çadırın içine bir baktı ki Köroğlu İlvan Şahı çadırın içine oturmuş anca çadır almış başka adam sığmıyor yanına. “Babayiğit hizmetin neydi?” dedi Köroğlu'na. “Hızmatım ğızın Gülistan Hanım için geldum.” dedi. “Peki saña bir şartım var bunu kabul edersen bu işi yaparım.” dedi. “Neymiş söyle bakayım?” dedi Köroğlu. “Seninle savaşa çıkalım sen beni attan düşürürsen bu ğızı saña veririm ámma seni ben attan düşürürsem keserim buna razı mısın?”, “Çoktan razıyım baba” İlvan Şahı cenk elbisesini giydi, atına bindi, dışarı çıktı kine aboov güç yetecek bir âlemde bir şey dáğál. Millet bir tellal çığırdı millet toplandı yasak masak kalktı. Baba şimdi teke teke gül hamile gülzarı başladı. Ulân İlvan Şahı zaten şeye sığıveriyo mu Köroğlu'na. Köroğlu virken Ğırat'tan düşüyor debreliyor, biniyor vıyb düşüyor. O zaman baktı ki kendini öldürecek İlvan şahı “dur” dedi. “durdum” “ben buraya üç aylık yoldan geldim çok yoruldu baña bir saat müsaade edin ondan sonra” “Ulân saña iki saat müsaade” şu atı, Ğırat'ı, çevirene kadar “Nerdesin adamlar” dedi kaçtı.

Ulân Demirçioğlu değledi ki Köroğlu geliyo ámma üstü başı kıpkırmızı “eyvah valla babamın iğne vurulacak yeri kalmayacak”. Köroğlu geldi ki kırmızı toprağa belenmiş deprekleye deprekleye (Aynı Kızılırmak'ın toprağı da öyle taşıdığı zaman kırmızı ğan gibi akar ben gördüm vardım efendim Ankara'nın öte Kalecik'in öte tarafından geçer Çankaya

tarafından Kızılırmak efendim) Koroğlu geldi ki ğızandan koğulu itten kōtō olmuş. Ulān baba ne hal bu hal *o zaman Ğoca sazı eline aldı:*

[Nr. 8]

Beylerim İlvan elinde
Ben bir aslana uğradım
(En) Ata biner gılıç kullanır
Ben bir aslana uğradım

En ata biner gılıç kullanır
Ben bir aslana uğradım

(En) Bir atım var başı göğde
(En) Gılcının ucu yerde
Yiğitler doldu meydanda
Ben bir aslana uğradım

En yiğitler doldu meydanda
Ben bir aslana uğradım

Çadırının üstü guşlu
Orta direği gümüşlü
Haziret Ali dövüşlü
Ben bir aslana uğradım

En haziret Ali dövüşlü
Ben bir aslana uğradım

(En) Goç Koroğlu etti yemin
Akıtacak düşman ğanım
Az kala öldürecekti
Ben bir aslana uğradım

Az kala öldürecekti
Ben bir aslana uğradım

“Ulān baba bu adam bu ğadar kuvvetli mi, bu adam ne ğadar kuvvetli olsa size dayanmaz” dedi. “Dur bide ben bakim” dedi Demirçioğlu. “Bak oğlum git āmma onunla bizim bir şartımız var o beni attan düşürürse kesecek ben düşürürsem ğızı verecek Gülistan Hanım isminde bir ğızı var onuda unutma” dedi. “Oldu”.

Ulān Demirçioğlu beriden vardı k1 İlvan Şahı'na güç yetecek bir âlemde mi? Demirçioğlu da kuvvetli ámma savaş başladı şimdi. O kalđanın şakırtıları semaya çıkmaya durdu millet seyrediyor. Bunlar adım adım yaklaşmaya durdular, atları olduğu yerde değirmen gibi dönüyor. (Ėirat savaşçı efendim). Üç saat savaş yaptı bunlar. Ulān Demirçioğlu bi kendini yokladı k1 yoruluyor “Ayvah! Bu adam bizi öldürecek.” dedi. O zaman “Ulān yiğit atın varmış ámma arka bacağını gılc kesti ğan aktı.” dedi. İlvan Şahı ata gılc vurmak yok fışığın çevirdi de ona bakacaktı. Valla Demirçioğlu buna bir gılc indirdi. Yörü, attan yere köteleği adam “Buranın taşı üzerinde taş komam.” dedi. (Ėız seyrediyö.) (İlvan Şahı'nın oğlu seyrediyö bunu.). O zaman İlvan Şahı'nın oğlu ğıza sordu: “Bunlar ne ki?” dedi. “Bunlar Çamlıbelli Goç Köroğlu'nun adamlarıymış bunların yakıp yıktığı ocakların dumanı tutuyormuş daha ne istiyorsa verelim yoksa senin adamın da dayanmaz memleketin adamı da, bunların gerisi var” Daha ğız da onun cengini gördü savaşını gördü. O zaman “Ya pehlivan, ne istersin?” dedi. Ėızın ğardaşı ben Gülistan Hanım'ı isterim. Ėızı verdiler geri döndü. Ėızı aldı Demirçioğlu geri Köroğlu'nun yanına gelince Köroğlu ğıza dedi ki: “Senin ğardaşın İlvan Şahı, Horasan Şahı'nın ğızıyla vergili mi nişanlı mı?” , “Yoo, benim ğardaşımın bir iki táne çocuğu var.” , “Ulān Horasan Şahı ilk gılcım sağa”. Döndü herif gerisine gerisine ámma yolu yaralayınca dedi ki: “Köroğlu akılı adam ulān İlvan Şahı'nın askeri burdan kalkarsa, Horasan Şahı'nın askeride ordan kalkarsa bizim halimiz ne olur. Bu gece bizim Horasan'dan çıkmamız gerek.” dedi.

Sabaha karşın Horasan'a geldiler Feride'nin yattığı yeri biliyor, Döne'nin yattığı yeri bilmiyor. Oraya buraya derken Döne'nin ğapısını buldu. Sabahında uykusunda ağlıyor ğarı (efendim) enere şurdan siyah zeytini at şurdan karalı karalı gider ha *o zaman başına oturdu sazı ğucağına aldı Köroğlu bakim ne söylüyor ağalar burda ne dinliyo. [Diline sağlık].*

[Nr. 9]

Çamlıbel'in yolu daşlık ve yarlık

(En) İnsanoğlu için sağlık ve varlık

Atandan göründü sağa ayrılık

(En) Ne yatıyon ğız yerinden kalksana

Atandan göründü sağa ayrılık

Ne yatıyon ğız yerinden kalksana

Köroğlu böyle söyleyince ğız uyandı atandan göründü saña ayrılık deyince ğız dedi ki: “Beni al gidecek.” dedi. Ğız yavaş yavaş ağlamaya durdu.

Çamlıbel bu rüya uçacak yürek
Ağlayıp da Dönem eyleme merak
Yolcu olan yolcu yolunda gerek (yolunda gerek)
Al Dönem al ğınaları yaksana

*Yolcu olan yolcu yolunda gerek, yolunda gerek
Al Dönem al ğınaları yaksana*

Hayran olam gözden akan yaşına
Yüz altınlık da poşuyu aldın başına
Çektirdim atları binek taşına (binek taşına)
(En) Kandil gimi dışarıya çıksana

*Çektirdim atları binek taşına, binek taşına
En kandil gimi dışarıya çıksana*

Goç Köroğlu yiğitlerin koçağı
Beline kuruldu pala bıçağı
Saña aldım ben gara çiçeğı
Ne duruyon da al yana baksana

*Saña aldım ben gara çiçeğı
Ne duruyon da al yana baksana*

Döne’yi de kaldırdı Feride’yi de aldı üç táne ğız ordan da *ver elini* Çamlıbel. Çamlıbel’e getirdi ğızların içine kattı bir hafta durduktan sonra ğızların içinde bir fisıltı gitti. “Köroğlu Şirin Döne’yi almıyormuş başka bilmem İlvan Şahı’nın ğızını alıyormuş.” Bu haber Şirin Döne’ye duyuruluyor Şirin Döne’nin yüzü azdı. O zaman tekrar ordan geri geldi haber Köroğlu’na duyuruldu mesele böyle böyle. *O zaman Köroğlu Demirçioğlu’na döndü yönünü saza vurmaya durdu:*

[Nr. 10]

(En) Benden selam söyleyin Demirçioğlu’ma
Bir yiğide iki güzel çok mu olur
İkisi de birbirinin dengi durur (oğlum dengi durur)
Bir yiğide iki güzel çok mu olur

İkisi de birbirinin dengi durur, oğlum dengi durur

Bir yiğide iki güzel çok mu olur

(En) Biri Çerkez olsun biri Abaza

(En) Birinin gülleri tazedden taze

Biri rakı verir biri de meze

(En) Bir yiğide iki güzel çok mu olur

En biri rakı verir biri de meze

En bir yiğide iki güzel çok mu olur

(En) Bunları almazsam olurum harap

(En) Neçesi bunların yoluna turap

Biri rakı verir biri de şarap

Bir yiğide iki güzel çok mu olur

Biri rakı verir biri de şarap

Bir yiğide iki güzel çok mu olur

(En) Yiğit olan bir kere gelir dünyaya

Arif olan da bu sözümden anlaya

Varıp söyleyin oğlum Şirin Döne'ye

Bir yiğide iki güzel çok mu olur

Gidip söyleyin oğlum Şirin Döne'ye

Bir yiğide iki güzel çok mu olur

Goç Köroğlu derler benim zatıma

Kimseler çıkamaz benim katıma

Biri başa bakar biri atıma

Bir yiğide iki güzel çok mu olur

Biri başa bakar biri atıma

En bir yiğide iki güzel çok mu olur

Böyle dedi kesti yalnız dedi ki: “Şirin Döne bundan anlar (Arif olan bu sözümden anlar diyo ya.) Şirin Döne bundan anlar” dedi. (efendim). İşte Demirçioğlu'nun Köroğlu'nun Horasan'a gidip gelmesi böyle oldu arkadaşlar burda bitti. [*Diline sağlık gardaşım*].

7. 4. Dağistan Seferi Hikâyesi*

[=DSH]

Halep'te zengin bir bezirgân ünleniyö. Çok zengin bir bezirgân şöyle zengin, böyle zengin diyolar. Köroğlu bunu duydu: “ Ulân giderim Halep yolunu bağlarım bu bezirgân'ı soyarım.” dedi. Getti Halep yolunu bağladı. Üç gün durdu. Hah bezirgân yok, “Ulân bunun evine gidek bakım.” Çektiler evine gittiler. Vardı kı bezirgânın bir hanımı var ki o da çocuk doğurmamış kısır, düngül düngül ediyo. Orda da bekledi yok. Ağşam olunca herkeş yattıktan sonra kalktı. Bezirgânın hanımının odasına girdi.

Cebinden cızzıtta da bir kâğıt çıkardı. Dedi ki: “Hatun başa padişaktan emir var, herhangi bir yerde göynünün istediği bir gadınla çitleşmeye emir var.”dedi. O da sahi sandı. [gülüşmeler] (Sahi sandı o da.) Orada çitleştiler. (Öte yandan şimdi şu olmasa, daş ederim onu da) Ğırat'ı da şeye goyurdu, kısrağa koyurdu. Hanıma dedi ki: “ Al şu tokmağı, al şu panzatu oğlum olursa da, ğızım olursa da bu panzatu koluna tak tokmağı da ver.” Çekti onu gendi gerisine geri.

Zaman geldi üç ay oldu, altı ay oldu hanım gabarmaya durdu. Dokuz ay on gün sonra hanım çalışa çalışa bir çocuk doğurdu ku oğlan çocuğu. “Çalka kelleli bir şey.” Oğlan bezirgânın oğlu. Çocuk böyüdü ğardaşlerinden ğurbüz böyo, okula gediyo bezirgânın oğlu, bezirgânın oğlu, bezirgânın oğlu...

Evvelin bir aşık oynaması vardı. (Biz de oynadık onu.) Aşık, hepisini ğardaşlarını uduyo bir gün vezirin oğluynan döğöştüler. Şu elinde şeylen bir sallarsa, tokmanan vezirin oğlunun gözünün birini püteden çıkardı herif. Vezir getti şimdi, bezirgân zengin tokanamıyolar ona. Hemen gumandan iki candarma gönderdi. “Gedin alın da gelin şunu!” Candarmanın birin adı Müslüm, birinin adı da Lello. Müslüm dedi ki Lello'ya: “Get de soonu getir!”. Vardı kı aşık sayyo adam. Candarma ağzı bu ya çocuğun yanının başına bi depik, “Kalk!” şöyle baktı ki, candarma. Şu tokma alıp da Yallah suratına bi vurursa candarmanın ağzı bi tarafa döndü.

Valla ötaa Müslüm kaçdı. “N'oldu?” “Lello getiriyo habarın iyisini.”dedi. Lello geldi ki ugugugu heey! (Heç dönüyo mu herif.) “Ee, bunu kim getirir?” “Anca köyün imamı getirir.” “Hoca efendi şonu git de getir.”

* Metin, Bekir İşlek tarafından 2008 yılında Düziçi [Osmaniye] ilçesinin Yazlamazlı köyünde Âşık Mustafa Çabuk'tan kamera ile tabii bir ortamda derlenmiştir.

Hoca vardı ki gene aşık sayyo adam dedi ki: “Yavrım seni gumandan istiyoyörü.” “Haaa gidek.” Topladı yörüdüler, kumandanın yanına geldi. “Seni asarım, seni keserim.” diyo kumandan “Asmak var mı?” “Kesmek de mi var?” “hee” “Şu tokmanan vurunca seni duvara yapıştırmak da var!” dedi. [gülüşmeler] “Bre bre bre guvalayın şonu.” Adam öte yanı öte gitti. Ámma evin birinin ğapısından geçiyodu. Ğarının biri didi ki: “Oğlum sen kimin oğlusun?” “Bezirĝanın oğluyum” “Yook Bezirĝanın oğlu dáĝılsın sen.” “Kimin ya?” “Sen bir aslan dölüne benziyon.” dedi. “Ee kim bilir benim baba mı?” Şu elinda tokmak varya “heee” “Ananın şu düĝdük keminin üstüne bir iki vurursan senin babanı söyler” “düĝdük keminin başka yerine vurma!” Yalnız unutma. Şimdi şoo oğlan “düĝdük kemi, düĝdük kemi” deyip gediyo. Vardı anasına “Dön bakıyım dön!” “N’oldu?” Dön dön dön şu bir iki tene yapıştırsa “Benim babam kim?” Bre senin babayın da adı sülfü senin de. Senin baban Çamlıbel’de Goç Köroĝlu.” dedi.”Haaa” gısırak da bir tay doğurdu o da böyüdü ki gendiynen baraber. Valla herif “Panzat kolunda, tokmak elinde (efendim). Atın üstüne bindi, ben bu babamı bulacam.” dedi. *Ver elini Çamlıbel.* Halep’ten Çamlıbel’e

Çamlıbel’e yaklaştı ámma gene Çamlıbel’in gözçüleri gördü bunu. Yalnız adam, oğlan uyuyo atın üstünde. Köroĝlu’na haber verdiler. “Genç bir oğlan geliyo ne edek?” “Ulân gencise biraz onlan dalga geçiyim.” dedi. Ulân Köroĝlu Ğırat’a bindi, adamı garşıladi. Çocuk uyanıverdi ki karşısında dev gimi adam , “ O zaman şimdi şunu bir ısınayım bakıyım.” dedi.

[Nr. 1]

Naçarsın da bre çocuk naçarsın
Ğanımı gadehe goyup içersin
Selam virmeden geçersin
Öldürürüm çocuk seni

Dedi Köroĝlu. O zaman çocuk doğruldu. (efendim)

Uzak yollardan gelmişim
Gayat fazla yorulmuşum
Uyumuş ve seh geçmişim
Kerem eyle beyfendi.

“Gusura bakma uyumuşum.” diyo. (efendim)

Aldı Köroĝlu:

Sen bir tene biz gırk kişi
Neden böyle yaptın işi
Öldürürüm çocuk seni
Gönder gelsin gır o dişi

Dedi. “Ulān benim bu at idiş miymiş?” Gürp! Sıçradı attan indi ki ne idişi aha.
Valla geri bindi

Siz gırk kişi ben bir tene
Döğüşürüm döne döne
Gara kelle orta yere
İşte meydan ey ğafadan

Dedi. (Meydan istedi çocuk) “Ulān dimek döğüşücün mü ?” , “tabi” “Atın yiğit mi?” “yiğit” “Kaç bakıyım.” didi. Dönderdi atı. Çocuğın atının sıçradığı yeri, Ğırat sıçrayamıyo. (O at genç) “Ulān bu bir de geri dönerse, beni yakalarsa beni öldürür.” dedi ha. Valla Köroğlu döndü, Çamlıbel’e geldi. Ulān çocuk da geri döndü kü gaçıyo adam, vallaha çocukta bindirdi ámma şu yetişip de tokmanan vurursa. Köroğlu’nu attan düşürdü. Ámma Köroğlu’nun adamları bakıyo buna, seyrediyorlar. Çocuk, cazzıp belinden pala bıçağı çekti golları sıvaçlamaya durdu. “ Seni burada keserim.” dedi. Baktı ki panzat kolunda takılı. “Eeeee sen benim oğlumsun.” dedi “Necisin sen?” “Baña Çamlıbel’de Goç Köroğlu derler.” dedi. Böyle vakıta gadar gucaklaştı bunlar. Doğrudular şindi adamların yanına varmıya durunca Köroğlu dedi: “Ulān Ğahramanlar” didi (adamlarına). “Eliminen oğlumu öldürüyodum, göryon mu?” , “Ulān oğlun senin anan sikiyodu ámma [ğülüşmeler] zor gurtuldun elinden.” dediler ha. Neyse adamın törenini yaptılar ismini Dağastanlı Hasan goydular. [çocuğın]. (çocuğın) [Orda bir türküsü var ha unutma!] Dağastanlı Hasan.

şimdi Hasan babasının odasına bir gün girdi ki Yemen Veziri’nin ğızının foturafı var.(Yemen Veziri’nin). “Ulān ya bunu bulurum ya yolunda ölürüm.” , “Oğlum Hasan, gitme ben onun para guvvetyinen bir foturafın alabildim.” dediye de fayda etmendi ha. şimdi Köroğlu dedi ki: “Madem gidicin gitmeye. şu kılları al başın dara düştü zaman bunu ataşa at senin imdadına yetişirim” dedi. “Olur”. *Ver elini Yemen.*

Çekiyo Hasan, şura senin, bura benim şura senin bura benim bir gün Yemen’e vardı. Vardı ki ğızlar bir bahçenin içine oturmuş şöyle halka çevirmişler hep başları izarlı izarlı, ortada da biri oturuyo. (Gergef işliyolarmış şimdiki bizim şeylerin işlediği gimiy). [hı]. Hasan da belini bir ağaca verdi seyrediyo onları. Ulān öteden bir talaz kalktı ámma

“Nerdesiniz ğızlar?” diyip gidiyo. Şu talaz varıp da bir kıvranırsa şeyleri havaya kaldırdı ha. Ulân baktı ki ortada oturan Yemen Veziri’nin ğızının fotorafına aynı benziyo. Ğız da şöyle baktı ki belini ağaca vermiş bir delikanlı. *O zaman bakıyım Hasan ne söylüyor ğız ne cevap veriyor:*

[Nr. 2]

Oturmuş gergef işlersin
Gaşın gözünü süzersin
Yârin geldi, ne gözlersin
Bin gedelim vezir ğızı

(Ğız ne diyo o zaman?)

Aldı ğız:

Âşıklar âşığa n’eyler
Âşıklar bulduğun yerler
Sağa kimsin, kimler derler
Kerem eyle beyefendi.

Aldı Hasan:

Âşıklar âşığa n’eyler
Âşıklar bulduğun yerler
Başa Dağastanlı derler
Adım Hasan vezir ğızı

Aldı ğız:

Bindi cihan gır atimi
Yigit gel yidir otumu
Sormuyorsun hatirimi
Kerem eyle beyefendi

Aldı Hasan:

Bindi cihan gır atimi
Varıp yedirmem otunu
Ne soruyum hatirini
Bin gedelim vezir ğızı

Deyince gızlar: “Bu buranın yabancıısı ben bunu şöyle çıkarıyım da gitsin.” dedi gız kaktı. Saraya geldiler, saraydan gerekli mallardan aldılar. “pırr”. Ğızlar bekledi mekleli “hah” gız gelmedi geri. Netice gızın babasına haber verdiler ámma Hasan gıza biraz uzadı ámma çok fazla uzayamadılar. Hasan dedi ki: “Burda biraz istirahat edek, ben çok yorgunum.” didi. “Hasan, daha babamın mirasının kólgesinden cıkamadık, şindi arkadan atlı gelir, seni tutallar öldürürler, birez gidek” “Yav! Ben bir çocuğum, sen de gızısın baban ne diycek?” “yatak” düştü yattılar oraya, Hasan yattı. Ğız da bunun gafasını dizine aldı. Az sonra, atlı sökün edmeye durdu, görünüyö uzaktan. *O zaman gız acıştı* şimdi bunu gelirler gözümün önünde öldürürler.

[Nr. 3]

Geldim buraya oturdum
Ulân aklımı yitirdim
Sebep olup ben getirdim
Uyan Dağastanlım uyan

(Uyuyo adam.)

Atlı gelir sağdan soldan
Biz giderken galdık yoldan
Dağastanlı’m bilmez haldan
Uyan Dağastanlım uyan

(Yok uyanmaz efendim.)

Şimdi asker kaldırırlar
Dost düşmana bildirirler
Seni dutup öldürürler
Uyan Dağastanlım uyan

(Uyanır mı Hasan, yorgun.)

Atlılar geldi düzüldü
Dizimim bağı çözüldü
Yariyin ğanadı bozuldu
Uyan Dağastanlım uyan

Deyince Hasan gözünü açtı. “N’oldu” “Görmüyön mu geleni?” “Başta ğardaşım geliyo” dedi. Ulân git söyle de, geri dönsün geri (Hasan’a bak) vardı gız ğarşıldı.

Ġız ġardaşına:

Gelme be ġardaşım gelme
Serini sevdeġa sarma
Durna, gibi havalanma
Şahinim var alır seni

[Güzel söylemiş].

Ġız ġardaşına öyle dedi, ġardaşı da:

İşte bire ġâvur işte
Ciger kebab olur şişte
İkinizi bir gılıçta
Öldürürüm ġâvur sizi

Dedi. Valla o ana kadar, Hasan da ata bindi ha. İlk varışta ġızın ġardaşının başını vurdu. Ulân ġız dedi ki: “Benim ġardaşım gittikten sonra bunun galanının ne gereği var başa.” Vallaha ġız da gılıçlandı. *Ala vura ala vura ala vura* öyle savaş yaptılar ámma Hasan öyle yaralar aldı kı çok guvvetli ġanları aktı, gene de ġaçtılar ámma cok yara aldı. Bir müddet gettiler vakıt ahşam oldu. (Bir yazının yüzü) Hasan’ın gider hali kalmadı. Hasan attan indi, ġız başına oturdu. “Hasan, Hasan! Bize heç imdat eden olmuyacak mı?” O zaman “ġıl” aklına düştü. “Sen şuradan alaftan malaftan toplayı ver, topladılar ġılı şeyin içine atınca o gece Köroġlu ürüyasında gördü. *[hı]*. Vallaha cavlasın ellerin uşaġı, şakırdadılar ha. Yalnız Hasan dedi ki: “Dogu, dogudan gelirse, babamġıl gelir”, “Batıdan gelirse babamġıl gelir.” dedi. Ġız bakıyo şimdi. Köroġlu da eksiġi mi, batıdan çıkarsa “Ayvah babamġıl geliyo.” dedi ġız. Şöyle bir depenin başına çıktı Köroġlu. Baktı ki yazının yüzünde, iki garaltı var ámma birisi büyük. “Olsa olsa bunlar.” dedi. Yaklaştı şöyle baktı ki ġız başında “Ulân şu, ġızı bi yoklayım bakayım” *sazını çekti gene ġıza yaklaşınca:*

[Nr. 4]

Yüce daġların başında
Dün gece gördüm düşümde
Ayvaz benim yan peşimde
Hasan oġlum yaralı mı?

Dedi ġıza.

Aldı ğız:

Yüce dağların başında
Dün gece gördüm düşümde
Ayvaz senin yan peşinde
Var efendim azcık dağıl

(Yara var Hasan'da diyo.) Ha bi de şunu yoklayım bakalım bu ğız bunu yürekten mi severmiş dıştan mı?

Uzak yollardan gelinmez
Bu yerde cerrah bulunmaz
Gurban olam Hasan saña
Bu derdin önü alınmaz

Dedi Köroğlu (Hasan ölür demek istedi.)

Aldı ğız:

Uzak yollardan gelmişim
Derdine derman olmuşum
Saraydan ilaç almışım
Hem doktulum hem cerrahım

Dedi. [ha] Ulân ğızım kusura bakma. “Ben seni sınıyodum.” dedi. Geldi ki Hasan yaralı (efendim) Hasan'ı da aldılar, ğızı da aldılar, “*Ver elini Çamlıbel*” dediler, gettiler. (Dağastanlı da böyle oldu Ali Ağa.) [Eline sağlık].

7. 5. Moskof Seferi Hikâyesi*

[=MSH]

Türkler Moskof'ta savaş yaparken Adana'dan Yağızcı'nın oğlu Süleyman Pehlivan: "Ulân Türkler orda kırılırken ben de burada durmam." dedi. Adam Adana'dan bindi atına Ceyhan'dan, Osmaniye'den, Ğanlıgeçit'ten, Maraş üzerinden Çamlıbel'e uğradı. Çamlıbel'de de Köroğlu var. (Gahraman Köroğlu) Ámma atın üstünde uyudu. Köroğlu'nun adamları bunun önünü kesti. Köroğlu'na haber virdiler. Bir adam geliyo; fakat atın üstünde uyumuş. "Atın üzerinde uyudu, ne diyon?" , "Hemen derhal gönderin." dedi adama. "Hey! Kalk bakayım." Ulân Adam uyandı kı karşısında öyle adamlar vardı ki ehl-i bezat. [heybetli] Gel Köroğlu'nun yanına. Döndü adam. Köroğlu buna yandan yer verdi. [hı] "Necisin sen?" "Ben Adana'dan Yağızcı' nın oğlu Süleyman Pehlivan derler başa." , "Peki, neden selam sepet vermeden geçiyon." dedi. "Selam Müslüman'a verilir." dedi. O zaman Köroğlu "Biz gâvur muyuz?" dedi. Dedi ki: "Pehlivan o zaman sen Müslüman olsan Türkler, zavallı askerler, Moskof'ta kırılırken şu babayiğitlerle şu çamin içinde oturman." dedi. Ulân Köroğlu düşündü küne pehlivan doğru söylüyo. (O zaman babası sağdı). Kalktı doğru babasının yanına vardı, babasına dedi ki: "Baba Adana'dan Yağızcı' nın oğlu Süleyman Pehlivan isminde bir pehlivan geldi. Başa böyle böyle kelime kullandı." deyince. Babası dedi ki: "Oğlum, o savaşa gideceksin o savaşı kazanacaksın." (efendim). Köroğlu en gerekli, guvvetli adamlarından aldı, *ver elini Moskof*.

Türklerin elinde de gumandanı da Demir Paşa isminde bir gumandan. Mesela savaş varsa da oluyosa kendine masa kurmuş içkileri getirmiş içiyo. Mehmetcikler de kırılıyolar. Günün birisinde Demir Paşa'nın oraya geldiler. Selam verdiler adam selamı bile almadı. Halen içki derdinde, mezeci meze dağıtıyo. Köroğlu bunun garşısına geçti sazı gucagina aldı oturdu. Ámma adamlar buna öyle gızdı ki (Köroğlu'nun adamları) Kenan gürzü eline aldı. Şöyle sektirmeye durdu ha. Demir Paşa gafasını kaldırıverdi birde baktı ki karşısında gucagı sazlı bir âşık var. "Âşık mısın sen?" "Âşığım." "Ver âşığa bir bardak." dedi meze dağıtana. Aşığa bir bardak ne eder. Ver âşığa bir bardak. Yine bi dikti yine yok gene baktı ki eli boş ver âşığa çatlasın, patlasın. Âşık dedi ki: "Küpü başa atın küpü, küpün gırtlağından tuttu gul gul gul içti sonra güp vurdu yere." O zaman âşığın da gafası firiklendi. *Hemen sazını eline aldı:*

* Metin, Bekir İşlek tarafından 2008 yılında Düziçi [Osmaniye] ilçesinin Yazlamazlı köyünde Âşık Mustafa Çabuk'tan kamera ile tabii bir ortamda derlenmiştir.

[Nr. 1]

Saņa derim saņa hey Demir Paşa
Geldi aslanlarım bakın savaşa
Yarın guzgun gönderirler ğanlı güreşe
Aslanpençeliler er bakışlılar

Demirçioğlu'm eğri gılıc belinde
Köse Kenan ğoca gürzün elinde
Yarın ğün dogmadan meydan yerinde
Aslanpençeliler er bakışlılar

(efendim). (Allah Allah!)

Aslanlarım Çamlıbel'de gezerler
Her birisi bir orduyu bozarlar
Yarın düşmanların bağrını ezerler
Aslanpençeliler er bakışlılar

Diyor Goç Köroğlu'm devran gezmeli
Her biriniz bir orduyu bozmalı
Belleri gılıcılı fireng çizmeli
Aslanpençeliler er bakışlılar

Deyince “Sen Köroğlu musun?” deyip Demirçioğlu bir bağırırsa. Köroğlu'ya “Köroğlu dâğıl mı?” diye deyince. Meze dağıtanın ödü patladı, o öldü onu götürdüler attılar. “gürr!” dediler ayağa kalktılar. “Buyur Ğahraman Köroğlu buyur buyur buyur.” Bunları yemeklediler, çayladılar. O zaman dedi ki Demir Paşa'ya: “Paşam, savaşı ben yaptıracağım sen savaşa karışmayacaksın.” dedi. “Olur.” Adamlar azıklarını aldılar sabaha kadar yol aldılar, savaş meydanına ulaşacaklar. Savaş meydanına ulaştılar ama güneş deĝdi yekindi. Köroğlu: “Demirçioğlu sen şurdan, Gemalmaz sen şurdan, Canıcebinde sen şurdan, Samuyasığmaz sen şurdan, Pilavadoymaz sen şurdan, Selamalmaz sen şurdan, Yoldansalmaz sen şurdan.” dedi. Bunları noktalara koydu. (efendim) *Gendi de sazını gucağına çekti. Bakalım orda...*

[Nr.2]

Buyursun aslanlar meydan guruldu
Tanrı'nın ismini dile getirin

Çekin gılıcları girin meydana

Gâvurun başına belâ getirin

Durmasın aslanlar cenge girsinler

Bir hücumda meydan yerini alsınlar

Bu azgın kâfirler adam görsünler

Dinsiz kâfirleri dine getirin

Çekin gılıcları gürzleri atın

Salmayın düşmanı ardında yetin

Heç biriniz salmayın çevirin tutun

Bağlayın zenciri dara getirin

Diyor Goç Köroğlu yürek pereli

Daha az zamandır bura geleli

Tutun bağlayıverin göca kralı

Anasını ğarısını başa getirin

Dedi herif. O zaman savaş koptu *alavura alavura alavura üç gün üç gece savaş yaptılar*. Moskof'u tarumar ettiler Moskof kralını yakaladılar. O zaman Köroğlu dedi ki: "Paşam savaşı kazandık artık bize müsaade edin biz gidek." "Yoo Ğahraman Köroğlu şimdi İstanbul'a vardığımız zaman padişah savaşı kazandınız mı?" derse. Kazandık dersek. "Kim kazandı?" derse "Köroğlu kazandı." dersem "Hani Köroğlu?" derse. "Ne diyeceğim ben?" "Seninle İstanbul'a kadar gideceğiz." dedi. O zaman Köroğlu "Demirçioğlu'm siz gidin." dedi. Onlar çekti gitti onlar da kralı yakaladılar, *ver elini İstanbul*.

Getirdiler padişahın önüne ittiler dostun dost olsun düşmanının gözü kör olsun. Savaşı kazandık. "Kim kazandı?" , "Köroğlu kazandı." , "Hani Köroğlu?" , "Aha Köroğlu." Dile dileğini veriyim Köroğlu "Sağlığımı dilerim." "Oğlum dile dileğini veriyim." , "Çamlıbel'e ğapı dilerim." dedi adam. "Yazsın kâtipler!" Kâtipler geldi söyle dediklerimi 48 saat batısı Ğırat'ınan gideceğiz 48 saat doğusu, 48 saat güneyi, 48 saat kuzeyi hemen bastı mühürü imzaladı üstünü senin aldığın aldık vurduğun vurduk.

Köroğlu İstanbul'dan çıktı Toroslar, Toroslar'dan geliyo adam. Toroslar'dan geçti Adana'dan geçti Ğanlıgeçit'e gelince yol iki çatal, birisi Antep yolu üzerinde İslâhiye'de şey var "Dolu Beyi var." Ondan gorkusundan devam etti İskenderun'dan Has'a, Has'adan da Halep'e.

Halep'in Çörle kazasında bir pınarın başına vardı. Bir gız vardı ki ulân gıza baktı ki ne baksın nirdeyse Köroğlu attan düşecekti. Gız da şöyle baktıkına bir babayit adam bıyığı gıvratmış kulağı dibine çalmış. (efendim). Gız suyu doldurup getmiyo. *O zaman Köroğlu terkiden sazı gucağına aldı:*

[Nr.3]

Elinden içem doluyu
Doldur güzel hayran olam
Gel ağlatma bu deliyi
Güldür güzel hayran olam
Ay ışığı dağa düştü
Keklik uçtu bağa düştü
Benim göğnüm saña düştü
Kaldır güzel hayran olam
Âşığım sendeki güle
Sarılayım ince bele
Sırını açmam ya dile
Bildir güzel hayran olam
Goç Köroğlu adakların
Gız seni alaydım yarin
Gül yaprağı dudakların
Baldır güzel hayran olam

Dedikten sonra şurdan gız çekiverdi çatal belden birini.

[Nr.4]

Zorlu bâdemi ezerler
Söyleyen dilini keserler
Derine saman basarlar
Öldürürler beyim seni

Aldı Köroğlu:

Dostlarıma bildirecek
Düşmanları güldürecek

Kim var beni öldürecek
Al giderum sunam seni

Aldı ğız:

İnci mercandır dişlerim
Sağda sırmadır saçlarım
Vardır benim ğardaşlarım
Öldürürler beyim seni

Aldı Köroğlu:

Güzel bu sözlerin hamdur
Yoluna goydugum candur
Senin ğardaşların kimdur
Al giderum sunam seni
At ile çevire köylü
Bellerinde gılc bağlı
Biri Abbas biri Hoylu
Öldürürler beyim seni

(efendim) Böyle dedi ámma ğızın ismini bilemiyo.

Güzel beni dinlemedin
Ben ne dedim anamadın
Sen adını söylemedin
Al giderum sunam seni

Aldı ğız:

Bu sözün kâr etti cana
Âleme yakmam kına
Benim adım Şirin Döne
Öldürürler beyim seni

Aldı Köroğlu:

Goç Köroğlu diyo olsun
Bu işimiz bugün galsın
Çamlıbel'den beyler gelsin
Al giderum Döne'm seni

Dedi, gız suyu aldı öte yana gitti; kendi de şehre yörüdü. Atı hana bağladı bir otele vardı otelciyi çağırdı. “Burda Hoylu’ylan Abbas varımış bunlar nasıl bir adamdır?” “Bunlar buranın hemi beyleri hem de zırtabozları.”dedi. “Nerde şimdi bunlar?” “Bunlar ava gettiler.” “Ne zaman gelir?” “Kimse bilmez ne zaman geleceğini.”

Köroğlu üç gün bekledi. Yok. Ondan sonra sabahın erken saatinde gızın evini tarif aldı. Oraya atılan “Ğırat’ınan” yaklaştı. Gız şöyle çıkıverdi ki Köroğlu geliyo. Döşünü şura dayadı Köroğlu’na bakıyordu. Köroğlu da şöyle baktı kı çıkmış döşünü şura vermiş. (efendim) Hemen gelir gelmez. *Sazını terkiden çekti gucagina:*

[Nr.5]

Âşkın düştü duramadım
Bir canım var aramadım
Üç gün oldu göremedim
Görem Dönem’i Dönem’i
Bu işi tez bitirelim
Muhabbeti arttıralım
Çamlıbel’e götürelim
Yurdumda fena mı fena mı

(efendim) (Şeyin birini gene hatırlayamadık, neyse.)

Seni başa anlatmayan
Sözlerimi diynetmeyen
Anan seni söyletmeyen
Başa belâ mı belâ mı
Köroğlu müşkül işlerim
Arttı boranım kışlarım
Hani senin gardaşların
Bugünde gelir mi gelir mi

Dedi. Yok. Sürdü, *ver elini Çamlıbel.*

Günün birisinde Çamlıbel’e vardı. Odasına çıktı yukarı bir “off” çekti hemen adamlar toplandı. “Baba n’oldu bi şey mi oldu?” “Yok, oğlum yok Halep’in Çörle kazasında Şirin Döne isminde bir gız gördüm onu almazsam ölürüm.” , “Ulân baba bizde görtük ya bi şey mi oldu diye orayı yakarık yıkarık gene alırık. Onu mu gam ediyon sen.”

Bir hafta on gün istirahat ettikten sonra atların evlerini anneler azıklarını aldılar, *ver elini Halep.*

Çamlıbel'den ayrıldılar. Gaç gün gettiler ise günün birisinde Halep'in Çörle kazasına yaklaştılar. Bir yol kenarına durdular. Köroğlu dedi ki: “Burada bir hasbîhâl yapak, toplantı yapak düzgünlükle mi alak yoksa zorla mı alak?” Orda bir muşavara yapıyolardı. Yoldan bir bezirgân geldi. “Dur!” Bezirgân baktı ki Köroğlu'nun adamları Köroğlu başta. “Buyur Ğahraman Köroğlu.” Burda Hoylu'yla Abbas varmış onun bacısı Şirin Döne varmış ona benden dolayı dünür gideceksin.” didi. O zaman bezirgân didi ki : “Ben gidip de onalara dünürçülük yapamam, onlar buranın hemi beyleri hemi de zırtobozanları” dedi. “Gidemem.” dedi. “Giden.” , “Gidemem.” , “Bağlayın şunu!” dedi. (Adam mı yok, Köroğlu'nun adamı.) Herifi bağladılar atacaklar kayadan aşıya “Durun durun gidiyim.” o ordan gidedursun biz alak haberi ğızın ğardaşlarından.

Avdan geldikleri zaman Köroğlu'nun oraya ayak bastığını duymuşlar. Ulân bunun gecesı gündüzü belirsiz olur. Elleri yalım gılic gece gündüz nöbet. Bezirgân beriden vardı ki yalım gılicli herifler böyle nöbet bekliyolar. “Selamun aleyküm ğahraman yiğitler!” “Aleykum selam bezirgân.” , “Ben Köroğlu'ndan dolayı bacınız Şirin Döne'ye dünür geldim.” , “Köroğlu adamıylan mı geldi tek mi geldi?” dediler. “Köroğlu şöyle gaçar söyle kuyrug tutar şöyle alıcı şöyle vurucu adam şişirdi de şişirdi adamıyla geldi.” dedi. Zorlada alırım düzgünlükle de alırım diye adamıyla gelmiş. Bundan sonra işimizi kavga halleder. Get söyle. Döndü bezirgân geri geldi. “Ne dedi?” , “Benden sordu adamıyla mı geldi tek mi geldi?” dedi. “Ben de adamıyla geldi.” dedim. “Öyleyse zorunan da alırım düzgünlüğünen de alırım demiş adam bundan sonra işimizi kavga halleder.” dedi. *O zaman ğoca yine sazı çekti:*

[Nr.6]

Benden selam söyleyin Demirçioğlu'na
Bellerden gılicı çekmeli kalan
Bize haber geldi er meydanından
Beylerin aşkına bakmalı kalan

(*efendim*)

Emreyle demircim gılic çekilsin
Yere karpuz gimi kelle dökülsün

Gürzü vurun han evleri yıkılsın
Evini başına yıkmalı kalan

Şak! Diye gılıclar çekildi savaş hazır oldu. *O zaman Köroğlu düşündü bir müddet:*

Aslanlarım geldi bayırdan düzden
Söyle zalım düşman ne ister bizden
Hayır çıkmaz zorla alınan gızdan
Başka çâresine bakmalı kalan

Deyince “Ne oldu baba?” geri kıvırdın dediler. “Ulân oğlum biz savaş yaparsak bunlardan biri ölürse; bizden biri ölürse bizim savaş yaptığımız neye yarar.”

Köroğlu inem meydan düzüne
Gılıcı belime kalkan yüzüme
İnanılmaz her adamın sözüne
İşimi elimle yapmalı kalan

Dedi adam. “Ben gidiyim tek olarak.” dedi Köroğlu. Beriden vardı ki aynı adamlar devam ediyolar “Selamun aleyküm ğahraman yiğitler”, “Aleyküm selam” “Ben Allah’ın emriyle peygamberin kavliyle Şirin Döne’ye dünür geldim benden dolayı.” “Adamınla mı geldin tek mi geldin?” dediler.(Gene aynı cevap) Ben burda üç gün kaldım sizi sordum buranın beyleri dediler. “Ulân tek varırsam bunların şerefi düşer. Bari biraz kalabalığınan varıyım da şunların şerefi yükselsin diye kalabalığınan geldim.” dedi. (Köroğlu’nda laf mı yok.) O zaman onlarda “fass!” diye indiler. “Ulân bizim bacımız da yetişti bir ere gidecek bir ite ğuşa varacağına böyle bir ğahramana varsın.” dediler, “Biz Allah’ın emriyle verdik.” dediler. Şimdi o zaman kuruş vermeyen Köroğlu tın tın tın parayı saydı. “Ĝahraman yiğitler sizin de benimle gitmenizi isterim.” dedi. “Yooo” dedi onlar. “Sen get şimdi seninle biz gidersek senin orda adamlarınla bazen bir ağız kalabalığı yapsak Köroğlu’nun yesirleri, Köroğlu’nun tutsakları” derler bize. Biz varırız. Şirin Döne’yi aldı gitti. Bir sene sonra Hoylu’yla Abbas da memleketi terk eyledi. Köroğlu’nun atlısına vardı karıştı. (İşte Moskof’un gidip gelmesi böyle oldu).

7. 6. Köroğlu'nun Ayvaz'ı Kaçırma Hik yesi*

[=KAKH]

Şimdi amlıbel'de Köroğlu dururken Köroğlu'nun bir bahçıvan baŐısı varıdı birgün elmanın bir tanesi elma dutmuş o da getmiş kırmızı kiraz gimini. Ul n bahçıvan başı dedi ki: "Şunu koparayım Köroğlu'na eletim bir müjde alim." dedi, gopardı elmayı "Müjde Ğahraman Köroğlu elmalar dutmaya durmuŐ." el etti verdi elmayı. Elmayı eline aldı "Ul n bahçıvan başı bu elma gimini de yeryüzünde bir insan var mı?" "Var." dedi. "Nerde var?" "İstanbul'da bir gasabın bir oğlu var kı Ayvaz isminde bu elma gimini." Ul n  ylese durmayak gidek herif İstanbul hazırlığı yapmaya başladı şimdi. Atların yemlerini kendileri azıklarını aldılar amlıbel'den ayrıldılar, *ver elini İstanbul.*

Yarı yola varınca Köroğlu dedi ki: "Oğlum buraya adırdı kurun. Ben gedim gasabı görüm, Ayvaz'ı görüm bir fırsatla gaırabilirim gaırırım gaıramazsam geri gelir sizinle beraber giderik." dedi. "Olur." Onlar adırdı gurdular kendi Ğirat'ıynan tek başına getti.

İstanbul'a vardı şöyle ufak bir yazıya vardı kı  c tane goyun sürüsü yağılıyor yazıda obanlar başında "Ul n obanlar, bu goyun sürüsü kimin?" "gasabın" "Ul n bu kadar ünlü m  bu gasap?" "İstanbul'un her tarafı hep bilir" "Bunun yazıhanası nerede?" (mevsim yaz mevsimi) "Ta aşağı ilerideki adırdı, şurda." beriden vardı. Vardı kı gasabın önünde geniş bir masa, ver ha hesabıynan uđraŐıyor. "Selamun Aleyküm." dedi "Aleyküm Selam dirken gasap gene devam hesaba" bidaha heç ses yok Köroğlu biraz bekledi "Buranın dedi ünlü gasabı sen misin?" dedi. "Benim." "Sağa  c tane s r  getiriyorum." dedi (H lbuki gasabın sürülerini g rd yd  yolda) "Nerelisin sen?" dedi s r  deyince gasap. "Erzurumlu bir t ccarım." dedi (Erzurum deyince Erzurum'da goyunun çok olduğunu biliyor.) gasap şarp! Kalemı masaya vurdu postayı çağırdı. "Get bir kuzu kes kızart getir." Kuzu kızartıldı. Köroğlu onu bir yemekte yedi ha (Sözü uzatmayak.)  c gün durdu  c günde dokuz goynunu yedi adamın. *[Ooo! Adam iyi yemiŐ]* Yalnız gasap diyo ki "Ul n isterse on tane yesin o gelen sürülerden çıkartırım ben onu." diyor Köroğlu şöyle bir Ayvaz'a bir baktı kı ne baksın hakikatan da bahçıvan başının dediği gadar var. Ul n şu gasaba bir kez dokanayım ya. "Ul n gasap başı şu çocuğu bağa parayla satman mı?" O zaman gasap kızdı "Benim dünyada paraya ihtiyacım mı var? Bir tek evladım benim (efendim) misafir dediğin  c gün olur  c günden sonra misafir ağırlanmaz. Allahtan

* Metin, Bekir İŞlek tarafından 2008 yılında Düziçi [Osmaniye] ilçesinin Yazlamazlı köyünde AŞık Mustafa abuk'tan kamera ile tabii bir ortamda derlenmiştir.

gorkmaz üç gün durdun dokuz koynumu yedin kakıp getsene gayrı.” Aldırmadı bile Köroğlu “Ulân gasap bol para verecem.” dedi. Valla gasap meraklandı kalemi masaya vurdu getti sürülerinin yanına doğru “Ulân şu gasap getmişken şu Ayvaz’ı sınıyayım hele” dedi. “Ayvaz oğlum benle getmen mi?” “Babam salarsa giderim.” dedi. *O zaman Köroğlu sazı gucağına çekti bakim. (Şey, daha gasap da öteden gidiyo.) [Çocuğu mu kandıracak Köroğlu şimdi]. (hı hı).*

[Nr. 1]

(En) Ayvaz garşımda elendi

Görünce gönlüm dinendi

(En) Gasap baban gönülendi

Al giderim Ayvaz seni

En gasap baban gönülendi

Al giderim de oğlum seni

Böyle deyince gasap geri döndü ha benim gideceğim yerler vardı da ondanda oldum gasap samlanıyor ámma Köroğlu onu heç dinlemiyor bile.

(En) Gasabım bilmem halından

Elenip kalma yolundan

(En) Ayvaz’ını aldım elinden

Sürü de senin Ayvaz benim

En Ayvaz’ını aldım elinden

Süründe senin Ayvaz benim

(En) Yoldaşlarım yoldaşlarım

Yol bekliyen gârdaşlarım

Sürüleri bağışlarım

Sürü de senin Ayvaz benim

En sürüleri bağışlarım

Sürüm de senin Ayvaz benim

Elalemin sözüne

Doğrulup bakmam yüzüne

(En) Ayvaz’ın iki gözüne

Sürü de senin Ayvaz benim

En Ayvaz'ın iki gözüne

Sürün de senin Ayvaz benim

Böyle dedikten sonra gasap gene getti “Ulân Ayvaz” dedi Köroğlu “Oğlum babayın gönlü yok şu atın üzengesine çök ben bineyimde gideyim.” Ayvaz üzengiye asıldı Köroğlu ata bindi emma binerken bir para çığını düşürdü yere “Ayvaz oğlum şu çığını başa uzat.” (At yüksek, Ayvaz engin.) Ayvaz tırnağının üstüne dikildi ámma şu golduğunun altından şarp! Ayvaz'ı kaptı ha. Atın boynuna aldı ámma Ğırat'ın dizginin topladı herif çobanlar dedi ki gasaba “Ulân Allah belanı versin senin şu atlı neciyse şu çocuğu kaçırıldı.” ulân gasap geriye döndü kü Ğırat tozup gidiyor mümkün mü ulaşmak [*Ğuş olsan ulaşaman*] (haa). Hemen Vali'nin yanına sıyırttı gasap öyle bir acele varıyor ki ulân Vali bakıveriyoy ki gasap geliyor ámma öyle bir geliyoku “Ayvah! Gasabı da karşılamadık yauv.” Kalktı Vali “ámma Vali Bey başa bir yardım, bir adam.” “ Ne oldu?” “Erzurumlu bir tüccar çocuğu kaçırıldı.” “ Ulân gasap biz adam toplayıp adam çıkarım diyene gader o geder geder.” “ Sen şurda Temirlioğlu İrahan Arap var onun yelkeseni var ona söyle o getsin de biz de adam hazırlayak.” dedi. Vakıt öylen, ulân Arap vardı kı bir odanın içinde oturuyor önünde gocamann bir tepsi yemek yiyici Arap beş tas bulgurun pilavı yığılı [*Ha ha ha*] yallah vuruyor Arap atıyor gasap dıkılır dıkılmaz “of!” dedi bikene “Lan ne oldu gasap?” dedi ámma (elinde lokma böyle) “Erzurumlu bir tüccar çocuğu kaçırıldı.” dedi ámma o zaman elinde lokma tepsinin üstüne düşerse “Tok! Diye” “Ulân gasap Allah senin belanı versin orda bir et kokusu duydun onun için çocuğu kaçirtın dáğıl mı?” Adam yemeği yemedi kalktı guşandı gılıcı galganı guşandı yelkeseni çekti. Köroğlu daşlı yoldan getti ise Arap da devlet yolunu yakaladı. Şindi Ğanlı Köprü'nün oraya varınca yol birleşiyor orda. Arap ora vardı bir iz çaldı kı at izi geçmemiş daha. “Haaa! Daha geride.” Attan indi tütünü galyana bastı şimdi galyanı çekmeye durdu ámma trenin bacasından çıkıyo mu çıkıyo galyanın dumanı. [*Haşif yakıyo*] (Haşif yakıyo) O orda galyanını içe dursun biz alalım Köroğlu'nun çocuğu kaçırıldığından.

Ayvaz Köroğlu'nun terkisinde vın vın vın vın vın ağlıyor (ufak daha). Yühsek bir dağın başına çıkınca Ğırat'ın başını çekti. Ğırat'tan indi Ayvaz'ı da indirdi “Ulân şu Ayvaz'a bir iki söyleyeyim bakimda bari ağzı kesmez mi?” dedi. *Bakalım Köroğlu ne söyleyecek ağalar burda ne dinleyecek:*

[Nr. 2]

(En) Ayvaz sensin beni yayan yürüten

Hançer vurup da yüreğimi eriten

Şimdi gasap baban gelir geriden (gelir geriden)

Başı Bağdat çalın Ayvaz ağlama

Şindi gasap baban gelir geriden oğlum geriden

Başı Bağdat çalın Ayvaz ağlama

Senin baban büyük gasap başıdır

Dayım dedikleri de yoldaşdır (oğlum yoldaşdır)

Parmağında yüksüğü elmas taşır (elmas taşır)

Başı Bağdat çalın Ayvaz ağlama

En parnağında yüzüğü oğlum elmas taşır

En başı Bağdat çalın Ayvaz ağlama

(En) Kalk gidelim Ayvaz dağlara yukarı

Gel saña yedireyim balı şekeri

Saña derler Köroğlu'nun bekeri (oğlum bekeri)

Başı bağdat calın Ayvaz ağlama

Saña derler oğlum da Köroğlu'nun bekeri

En başı Bağdat çalın Ayvaz ağlama

(En) Kalk gidelim şu dağlardan aşağı

(En) Beline bağlayım hama guşağı

Saña derler Köroğlu'nun uşağı (oğlum uşağı)

Başı Bağdat Çalın Ayvaz ağlama

Saña derlerde oğlum da Köroğlu'nun uşağı

En başı Bağdat çalın Ayvaz ağlama

(En) Bilen Ayvaz has bahçanın gülüsün

(En) Bal peteğinin de beyaz balısın

Bundan sonra Köroğlu'nun malısın

(En) Başı Bağdat çalın oğlum ağlama

Bundan sonra Köroğlu'nun malısın

En başı Bağdat çalın Ayvaz ağlama

Böyle derkende söylerken Köroğlu, Ayvaz tırkadan güldü “Oğlum niye güldün Ayvaz?” “Şo eşikten çıkan dumanı görüyon mu?” “he” “O benim dayımın galyanının dumanı” Aboov! Köroğlu'nun beli “küt!” dedi. “Bunun dumanı bu kadar çıkarsa gendi ne

kadar olur.” dedi. Gene terkisine aldı yürüdü ámma Arap’a yaklaşıncı Arap kalktı eyyy çocuğu kaçırabilin mi? Ulān Arap’ı gördü kı güç guvvet yetecek bir âlemde dâğıl “Ulān gene de şuna bir iki kaba gürültü savurim herhalde son gettiğimiz.” dedi. *Bakalim ne söylüyor Goca:*

[Nr. 3]

(En) Atımı bağladım meşe dalına

(En) Eğri gılcı da aldım elime

Şimdi seni boyadırım ğanına (hele ğanına)

Yazık olur Arap öldürürüm seni

Şimdi seni boyandırırım ğanına hele ğanına

Yazık olur Arap öldürürüm seni

“Ulān öldürsene.” diyor Arap emma Köroğlu’nda gımıldı yok kı dur. “Az sonra böyle yapcam.” dedi.

(En) Neçe baskın ettim baskınlar bastım

(En) Neçe savaşlarda yayımı yastım (yayımı yastım)

Neçe senin gimi Arap’ı kestim (Arap’ı kestim)

Yazık olur Arap öldürürüm seni

Neçe senin gimi Arap’ı kestim, Arap’ı kestim

Yazık olur Arap öldürürüm seni

Köroğlu böyle söyleyince dedi ki: “ Yav kimisi serten alır kimisi yumuşaktan alır şu Arap’a birde yumuşak söylim bakim.” dedi.

(En) Liderim de oğlum Arap liderim (hele liderim)

Ben de senin son sözünü güderim

Seni asgerime bir baş ederim (bir baş ederim)

Yazık olur Arap öldürürüm seni

Seni asgerime bir baş ederim bir baş ederim

Yazık olur oğlum öldürürüm seni

O zaman “Ulān öldürsene!” Arap kükrüyor [hu] Köroğlu’nda gımıltı yok, o zaman Köroğlu dedi ki: “Ulān şuna bir de ismimi söyleyeyim yohsa son gettiğimizdir.” dedi.

(En) Sen bilmen mi Arap da Köroğlu'nun huyunu
(En) Şimdi saña gösteririm oyunu
Eğri gılcıma oğlum verim boynunu (veririm boynunu)
Yazık olur Arap öldürürüm seni

Eğri gılcıma verim boynunu

En Yazık olur Arap öldürürüm seni

“Sen bilmen mi Köroğlu'nun huyunu şimdi saña gösteririm oyunu.” deyince Arap Köroğlu ismini duyunca “fass!” indi Arap dedi ki: “Demin türkünün beyitinde seni asgerime baş eder ğardaş olak Arap diyodun acaba aslı var mı?” “varya” “Öylese senle ğardaş olacag.” dedi “Yook öyle ğardaşlık olmaz.” Köroğlu şurda şöyle bileğine dohanı verdi pala bıçağınan somur bakım şunu “Eger az daha fazla sogursaydı Köroğlu'nda ğan koymuyodu.” [ha ha ha] Bir de Köroğlu Arap'ın bileğine vurdu Arap'ın bileğinden ğan şadırvan gimi fişkırıyor (ğanıyo) Köroğlu da onu somurdu işteden yanaştı ğardaş olduk he. Arap dedi ki: “Şimdi geriden atlı gelir asker gelir beni şo çama bağla şu gürzü de al şo ğafama hafif dokan yaralansın ğan çıksın beni bu halde görürlerse senin arkan sıra gidemezler.” dedi. Köroğlu Arap'ı çama bağladı gürze vardı sınıandı sınıandı kaldıramadı “Ulân ğardaş elim dutmuyor.” Kaldır ula kaldır vur sınıanı ha yok ğardaş elim dutmuyor kaldıramıyor. [Arap'ın gürzü deme] (He) “Öyle ise pala bıçağı çıkar şu sırtıma dokan ğan çıksın” Ulân herif sırtına dokandıkça bıçağınan Arap kılçıyor kılçıldıkça arkadan çam kütür kütür ediyor hop dese çam sökülecek [Çamı sökecek nerdeyse.] Yörü yörü sen get. Köroğlu dedi ki: “Senin adın bundan sonra Kenan [Köse Kenan]. Seni Çamlıbel'de beklerim Köse Kenan çocuğu aldı gendi yürüdü.

Alalım İstanbul'dan haberi ilk çıkan atlı oraya geldi.[Arap'ın bağlandığı çama] Arap dedi ki: “dur” ulân bakıverdi ki dev gimi Arap çamda bağlı her tarafı kan “çocuğu kaçıran Köroğlu'ymuş gıyamadı beni de öldüreceydi de gıyamadı şurdan da gidiyor sesinizi duydu mu geri döner.” dedi. Valla atı harmanayıverdi herif gerisine gelen Arap'ı gören dönüyor geri son atlıya dedi ki: “Ulân beni de çızın beni de [orda kaldı] Arapı da çızdılar ilk dönen atlı İstanbul'a yetiştı geri. Vali sordu “Kimmiş çocuğu kaçıran?” “Köroğlu imiş.” “Aman aman bir çocuğun gıymeti yok o buraya gelse burayı da batırır.” dedi. (efendim) *Onlar vazgeçedursun biz alalım Köroğlu'ndan haberi.*

Günün birisinde yoldaki adamlarının yanına geldi şarp! Ayvaz'ı kaptılar gucaktan gucağa, elden ele dolandırdılar. Demirçioğlu dedi ki: “Baba nasıl ettin nasıl aldın zor mu

gaçırdın golay mı gaçırdın nasıl oldu bu iş? ” Ulān gahramanlar öyle bir gahramana ırast geldim ki dilinle tabire gelmez.” dedi. *Bakim saza vurmaya durdu Ğoca [Diline sağlık].*

[Nr. 4]

(En) Süngüsünün ucu saçak
(Oğlum) Ğırat’a vermedi gaçak
(En) Yağız atlı gendi goçak
Irast geldim bir aslana

*En atı yağız gendi goçak
Irast geldim bir aslana*

Öyle gence olam turab
Gördün mü işim oldu harab
Atı yağız kendi Arap
Irast (da) geldim bir aslana

*En atı yağız gendi Arap
Irast geldim de bir aslana*

(En) Baskını efe basardı
Az yel gimi eseridi
(En) Belki de beni keserdi
Irast geldim bir aslana

*En belki de beni keserdi
Irast da geldim ben aslana*

(En) Köroğlu Ğırat’a binen
Alıcı guş gumu dönen
Onun adı oldu Kenan
Irast geldim de ben aslana

*Onun adı oldu Kenan
Irast geldim ben aslana*

Adamlar oradan da çadır çatmayı yıktılar, *ver elini Çamlıbel*. Çamlıbel dağları görünmeye durdu ulān Köroğlu dedi ki: “Yav, şu Ayvaz’a şu Çamlıbel’in dağlarını da bir takdim edim.” dedi. *O zaman sazı gucağına çekti Ğoca bakim ne söylüyor:*

[Nr. 5]

Aslanlarım devran döner

Ġandilleri ne hoş yanar

(En) Yücesine şahin gonar

Ayvaz (da) bizim dağlar budur [Girme gurt oğlu girme!]

En yücesine şahin konar

Ayvaz bizim dağlar budur

(En) Güzeli seyrana çıkar

(En) Gülümen efesi kokar

(En) Pınarları dağlarına akar

Ayvaz bizim dağlar budur

En pınarları dağlarına akar

Ayvaz bizim dağlar budur

(En) Güzeli yok senin telinde

Her av bulunur dağında [Avları bol olur]

(En) Yaz gelir bahar ayında

Dem sürececek (de) çağlar budur

En yaz gelir bahar ayında

Dem sürececek çağlar budur

(En) Goç Köroğlu eyle hazar

Ayvaz'a etmeyin nazar

Her biri bir ordu bozar

Aslan (da) denen beyler budur

En her biri bir ordu bozar

Aslan denen beyler budur

Böyle dedi kesti, devam et yola. Çamlıbel yaklaştı postayı gönderdi. Posta vardı “Ayvaz geliyor.” Ulân kızlar nizamiyede düzüldü, irkekler nizamiyede düzüldü Ayvaz'ın selamlığına. *O zaman tam nizamiye varınca Köroğlu sazı gucağına ceki gene bakim ne söylüyor:*

[Nr. 6]

(En) Bizi bilen gezerleri
Bağlar döksün gazelleri
Çamlıbel'in güzelleri
Donansın Ayvaz geliyo

En Çamlıbel'in güzelleri

Donansın Ayvaz geliyo

Ayvaz'ı getirdik bizler
Maşallah der gören gözler
Çamlıbel'de güzel kızlar
İnansın Ayvaz geliyo

Çamlıbel'de güzel kızlar

İnanın Ayvaz geliyo

Çalın oynadın köcegi
Belinde pala bıçağı
(En) Dağların sarı çiçeği
Güllensin Ayvaz geliyo

En dağların sarı çiçeği

Güllensin Ayvaz geliyo

(En) Goç Köroğlu sürsün demler
Yetmez mi çektiğim gamlar
Çamlıbel'de göca çamlar
Sallansın Ayvaz geliyo

En Çamlıbel'de göca çamlar

Sallanın Ayvaz geliyo

Böyle söyledikten sonra Ayvaz girdi şak! Gızlar kapdı ha heç attan indirmeden [Havada kaptılar.] (Havada kaptılar gucaktan gucağa) gızlar bitti erkekler kapdı. Onlar da Ayvaz'ın törenini yaptılar. Şimdi Köroğlu sarayın burcuna çıkar; değine Kenan, değine Kenan. Kenan gelecek bir sene geçti aradan bakar yolara adamlar (pehlivanlar) diyo ki: "herhalde babam gurg yatıyo."

Bir sene sonra Arap İstanbul'dan ayrıldı "Ulân ben bu Köroğlu'nun yanına gidiyom ámma bu benim şöyle adamlarım var böyle adamlarım var." diye başa laf attı. Elim boş varırsam olmaz bari bir hediye varım." dedi.

Ulân bir yere geldi ki Arap, beş yüz tane yörük çadırı "Selam Aleyküm." "Aleyküm Selam pehlivan." dediler. Yörükler toplanmış bir tarafa her birinin ayakta ayakabı altmış numara [ha ha ha 65 numara] şimdi [Ham yünden çarık giyerler] (He) "Buyur pehlivan ende bir acı gayfemizi iç." "Dediğim olursa içerim dediğim olmasa içmem." dedi. "Ne diyon sen?" "Burda siz beş yüz çadırsınız her biriniz başa bir deve verse başa bir hediye olur emma size birer deveden heç zarar gelmez bir noksanlık gelmez." dedi. "En, en, en de sen şeyini iç!" Ulân Arap çadırın içine oturuverdi başkasına yer galmadı[Allah Allah] çadırı doldurdu. Ulân yörüklerin beyi geldi (ağası) "Nediirmiş o?" "O da bir başbelesi." dediler; [Arap'a] emma Arap gayfeyi içiyor (O zaman gayfenin tepsisi ya bakırdan ya sacdan şimdiki gimi aliminyum miliminyum değel.) "Dileęi kendi mi kazanmış?" dedi. Ağa ulân şöyle yolağın ağzına geldi ağa baktı ki bir Arap; ámma egere ağaya şöyle bıyığın ucuyla çarpıyı verse bir dönüm vızır.[Abovv] "Sen vermen mi?" dedi ağaya. "Vermem ya." Şu tepsiyi alıp da ağaya fıldırırssa şu tepsî boynuna değene kadar şarp! Ğafaya düşürdü. Vallaha Arap yekindi ámma çadırın kazdıkları ipleri küt küt etti. Arap atının üstüne bindi gılıcı sıyırdı deve çobanınen goyun çobanınen. [Abovv] hôt Arap arkada dağ parçası Köroğlu bakar yoları dürbünle. Ulân bir gün baktı ki yolun tozu dumanı birken dáęılıyo birken toplanıyo. Şöyle yaklaştı dürbünle baktı ki Köroğlu Arap arkada (dağ parçası) geliyor ayvah! Arap'ı karşılamadık. "Şimdi garşılayak desem bizim adamlar kızar gene de şunlara bir iki söyleyeyim bakim." dedi. *Sazı gucağına çekti ne diyecek Ğoca, onlarda ne cevap verecek:*

[Nr. 7]

(En) Haydi aslanlarım davetim vardur
Namus goç yiğide bir beyi vardur
Dostuna hediye düşmana zordur (düşmana zordur)
Bilin aslanlarım Kenan geliyo

*Dostuna hediye düşmana zordur, düşmana zordur
Bilin aslanlarım Kenan geliyo*

(En) Yağızın düşmanı göle süzülürüm (hele süzülürüm)
Cengine girenin boynun ezerim

Narasını duyan asger bozular (asger bozular)

Bilin aslanlarım Kenan geliyo

En narasını duyan asger bozular

Bilin aslanlarım Kenan geliyo

O zaman nağrasını duyan asger bozular deyince “şakırdadan!” gılıçları çekdiler.“ Ulân Goça kelleli pezavar [*Gıskandılar bak!*] o gelen adam bizden güçlü guvvetli pehlivan mı da nağrasını duyan herkes bozular.” diyon sen. Eee Köroğlu baktı kı bir vurup iki el etmeyecekler he *o zaman saza vurdu geri [Tansiyon düştü].* (Tansiyon düştü).

[Nr. 8]

(En) Size diyom Çamlıbel'in ünlüleri

Sağda sırma giyen delikanlıları

Aslan yürekli de ve kendileri (deve kendileri)

Bilin aslanların Kenan geliyo

Aslan yürekli de ve kendiler hele kendileri

Bilin aslanlarım Kenan geliyo

Haydin aslanlarım garşı varmalı (garşı varmalı)

Sıvarılarda bölük bölük durmalı

Antek ecip ganlı gollar sırmalı (gollar sırmalı)

Bilin aslanlarım Kenan geliyo

Antek ecip ganlı gollar sırmalı, gollar sırmalı

Bilin aslanlarım Kenan geliyo

(En) Diyor Goç Köroğlu'm girmeli yola

Deli Ahmet Demirçioğlu'm benimle bilene

Gılıçlar bele de kalkanlar gola (galkanlar gola)

Bilin aslanlarım Kenan geliyo

Gılıçlar bele de oğlum galkanlar gola

En bilin aslanlarım Kenan geliyo

Böyle söyledi adamlar yumuşadı Kenan'ı garşılادılar. Kenan devenin sürüsünü, goyunun sürüsünü, davarın sürüsünü Çamlıbel'in sınırından içeri gattı goyurdu. Kenan'ın da törenini yaptılar.[*Servetinlen gelmiş adam.*] (Efendim işte Köroğlu'nun Ayvaz'ı getirmesi böyle oldu arkadaşlar).

7. 7. Köroğlu'nun Esir Düşme Hikâyesi*

[=KEDH]

Dolu Beyi'nin iki âşığı vardı. Birine “Deli Devriş” derdi. Birine de “Deli Şavrak” derdi. Bu âşıklar Dolu Beyi'nden bir ay izin aldılar. “Şu memleketi bir gezek.” dediler. *Ora gittiler bura gittiler* bir gün de yolları Çamlıbel'e rast geldi. Çamlıbel'in gözcüleri: “Dur bakim!” dedi. “Durun nereye gidiyorsunuz?” Ámma ellerinde saz var Köroğlu'na haber verdiler. Buradan sazlı sözlü ellerinde saz var iki adam gidiyor. “Getirin onu buraya!” dedi. El ettiler. (Köroğlu da sazlıdan sözlüden iyi severdi.) Ulân vara vara vardı kı biri Deli Devriş, biri Deli Şavrak yalnız Devriş dedi ki Şavrak'a: “Bak, Köroğlu sinirli adam ne söylerse ben cevap verim sen seslenme!” dedi. “Olur.” Hemen yandan yer verdi. Köroğlu: “Ulân Devriş eyi geldin. Bugün de bizim adamlar yoktu. Heç dışılığım gelmiyodu. Şundan iki çalda dinleyek.” dedi. (Bilirmiş dervişi.) “O zaman ben söyleyeyim.” dedi Şavrak. “Sen söyleyemen.” dedi Devriş de. “Ulân nasıl söylemem ben, nece Köroğlu gimi daşaklı adamların yanında türkü söylemişim ben.” dedi. Ulân bunu duyar duymaz Köroğlu bunun tepesine bir yumruk indirirse Şavrak hintada geberdi.

Valla Devriş ordan çıktı. *Kaç bire kaç kaç kaç kaç günün birinde* Dolu Beyi'ne geldi. Dedi ki: “Beyim fırsat bu fırsat gün bugün kü gün Köroğlu'nun adamları ava gitmişler. Çamlıbel'de kimse yok bugünlerde varırsan Köroğlu'nu yakalarsın baba.” Herif atlı sökün ettirdi. Dolu Beyi'nin atlısı geledursun *alalım Köroğlu'ndan haberi*.

“Şirin Döne bu Dolu Beyi'nin atlısı gelir şimdi, ben nireye saklanıyım, nire yav?” “Tavlıya, tavlıya kim bakar kı tavlaya.” “Yok, tavlada bulurlar.” dedi. “Ya sen şekülü al da gel bakim atların tepeyu şey var cibili.” Cibilin bir yanını eştirdi. Oraya sokuldu. Ha nefes alacak yeri var, yeri var nefes alacak. Ulân Dolu Beyi'nin atlısı geldi. Çamlıbel'i sardı. O yana baktılar bu yana baktılar. Kimse yok Şirin Döne'den başka. Şirin Döne önceden yollar bekli diyo ámma ha varıldılar cibilin başına yığılıştılar. “Ulân bu ğahraman adam nire gider?” Şurdan birisi dedi kine: “Ben, babam bunun hikâyesini verirdi de başı sıkışınca cibile gömülür derdi.” dedi. “Ulân ğahraman yiğitler cibile gömülür mü yav bu cibilin eşmesi de zor bi şey dâğıl ya gelin şunu eşek.” Ulân eştiler ki pos bıyıklı bir adam işte Köroğlu bu. Bağladılar elini götürüyorlar ámma yarısı diyor ki Köroğlu bu dâğıl yarısı

* Metin, Bekir İşlek tarafından 2008 yılında Düziçi [Osmaniye] ilçesinin Yazlamazlı köyünde Âşık Mustafa Çabuk'tan kamera ile tabii bir ortamda derlenmiştir.

diyor ki Koroğlu bu. O zaman Koroğlu da dedi ki: “ Bunlar ikiye bölünmüşken ben herhalde bunlara iki beyit söylersem beni bırakırlar.” dedi. *Bakalım Goca ne diyo:*

[Nr. 1]

(En) Koroğlu’nu dudduk değin atlar oynatman (hele oynatman)

Hançer vurup da yüregimi dağıtman

Kolu bağlı dost köyüne el etmen (hele eletmen)

Vallah beyler ben Koroğlu dağılım

Kolu bağlı dost köyüne el etmen

En aman beyler ben Koroğlu dağılım

Koroğlu’nun neresinde beli var (hele beli var)

Gümüşt en de Ğirat’ının nalı var

Neçe benim gimi seyis kolu var (seyis kolu var)

Vallah beyler ben Koroğlu dağılım

Nece benim gimi seyis kolu var, seyis kolu var

Aman beyler ben Koroğlu dağılım

Koroğlu’nun olduğu nirden bellidur (nirden bellidur)

Koroğlu’nun atı gümüş nallıdur

Nece benim gimi seyis koludur (seyis koludur)

Aman beyler ben Koroğlu dağılım

Nece benim gimi seyis koludur, Seyis koludur

Vallah beyler ben Koroğlu dağılım

Adım Ali yohsa adım Ali’yim (hele Ali’yim)

Evvel akıllıydım da şimdi deliyim

Koroğlu’nun en sevmedik kuluyum (vallah kuluyum)

Aman beyler ben Koroğlu dağılım.

Koroğlu’nun en sevmedik kuluyum vallah kuluyum

Aman beyler ben Koroğlu dağılım

Böyle söyledikten sonra götürüyorlar adamı. Şordan biri bağırı verdi. “Ulân ben de babamdan duyardım bunu.” “Koroğlu ekini depelemez.” derdi. Götürerek bunu bir ekin tarlasına goyurak, goyurdularđı. Orda kaldı. Tamam, el ettiler Dolu Beyi’ne. Dolu Beyi “idâm” dedi. O zaman dediler ki: “ Beyim bunu idâm edersen bunun arkasında adamı var

senden adam ister adam.” “Götürün bunu zindana atın!” Götürdüler, zindana attılar. *O zindan da yata dursun biz Çamlıbel'e dönek şimdi geri.*

Köroğlu'nun bir meydanı vardı. Ava gidip döndükleri zaman o meydanda karşılarıydı onu, Köroğlu karşılarıydı onları. O zaman o meydana geldi ki adamlar, ne Köroğlu var ne bi şey. Vay göca kelleli pezevar şimdi Çamlıbel'e masa kurdu. Şirin Döne'yi de karşısına aldı keyfinde, zâfında. Biz alır vururuk nam Köroğlu'nun olur. Ulân biz bunun yanına gitmesek ne var.” Dönderdiler yönünü Suvanlı Dağı'na doğru. O zaman Demircioğlu dedi ki: “Durun bakim, durun eğer Köroğlu Çamlıbel'e masayı kurup da keyfinde zâf yapıp da, bizi karşılamadıysa haklısınız. Ámma adamın başında bir hal varısa siz burda durun ben şu Çamlıbel'e varım gelim.” dedi. Valla Demircioğlu çıktı ordan. Ulân Çamlıbel'e geldi, saraya bir baktı ki Şirin Döne her yummuşa un döküyor. “Ayvah! Babamın başında bir hal var.” dedi, oturdu. *Bakim şimdi Demircioğlu ne diyor Şirin Döne ne diyo:*

[Nr. 2]

(En) N'oldu? Şirin Döne'm n'oldu (N'oldu Şirin Döne'm n'oldu)

Sarardı gül benzin soldu

(En) Aslanların ordan geldi

Hani bizim beybabamız

En aslanların avdan geldi mi

Nirde bizim beybabamız

Aldı Şirin Döne:

Yörüyün adam olmadıklar (Yörüyün adam olmadıklar)

Kadir gıymet bilmedikler

(En) Gerekli zaman gelmedikler

Getti yar gitti beybabamız gitti

En gerekli zamanda gelmediler

Nasıl da gitti beybabamız

Aldı Demircioğlu:

(En) Aldı alan kaldı kalan

Has bahçeye girmiş dağın alan

(En) Kimidi babamın üstüne gelen
Nirde bizim beybabamız

*En kimidi babamın üstüne gelen
Nire gitti beybabamız*

Aldı Şirin Döne:

(En) Aldı alan, kırdı kıran
Has bahçama girdi talan
Kim Dolu Beyi'n üstüne gelen
Yesir de mi oldu beybabamız

*Kim Dolu Beyi'n üstüne gelen
Yesir de getti beybabamız*

Aldı Demirçioğlu:

(En) Biz de adam olamadık
Biz de adam olamadık kadir gıymet bilemedik
(En) Gerekli zaman gelemedik
Hani bizim beybabamız

*En erekli zamanda gelemedik
Nirde bizim beybabamız*

(En) Demirc'oğlu'm sözün haklı
Çok söyledim yollar bekli
Eli boyalı boynu tutmuyor
Kolu boyalı götürdüler

*Eli boyalı boynu tutmuyor
Kolu boyalı götürdüler*

Böyle söyledikten sonra Demirçioğlu atına bindi. Demirçioğlu ata bindi öyle bir hızınan geri döndü ki: “Ulān Demirçi ne hal ulān duracak zamanınız kalmış mı Çamlıbel'i Dolu Beyi basmış Köroğlu'nu tutmuş gitmiş.” (Oo! Bir kıyamet koptu.) “Ulān bu Dolu Beyi daha bizim ünümüzü duymamış mı?” Hemen geldiler tavlıya. Bu arada atlara bindiler azıklarını aldılar, *ver elini* Dolu Beyi'nin şehri. “Durun, durun!” dedi Demirçioğlu. “Durun biz Dolu Beyi'ne varıp savaş yaparsak Köroğlu'nu öldürürlerse ne gelir elimizden.” “Siz

durun burda, ben Dolu Beyi'nin şehrine gidim. Ğırk birinci ğün Ğüdümen'i salın."dedi. (Ğırk birinci ğün) Köroĝlu'nun kendi atına bindi, *ver elini Dolu Beyi'nin şehri.*

Ğ n n birisinde aĥşamınan Dolu Beyi'n şehrine geldi. Bir evin ĝapısına ev sahibi diye  aĝırdı. Bir ĝarı  ıktı. "Ğarı misafir alman mı?" "Benim ĝocam da yok. Misafir almam ben." dedi. Baktı ki herifin boynu kilise direĝi gimi. (Ğarı alır mı  yle.) "Şimdi ĝarı burda kim misafir alır hiç." "Burada bir Berber Ahmet var anca o alır misafir." Tarif etti ĝarı evini Şurda. Adam beriden varıdı: "ev sahibi" diye  aĝırdı. Berber Ahmet ĝapıya  ıktı. "Arkadaş misafir alır mısın?" "Oooo hay hay arkadaş buyur." Bu atlara da yerin var mı?" "Var." Atları yerleŐtirdiler. "Bak Ahmet Aĝa" dedi Demir ioĝlu. "Bu atlar sileden yer, kileden yer, bunun yemine suyuna dikkat et. Ne kadar masrafın varsa verecem." dedi. "Olur." Atların yemini verdiler. Kendileri oturdu. Ahmet Aĝa buna yemek ısmarladı.  ay, gayfe neyse içtikten sonra Ahmet Aĝa: "Memleketinde ne var ne yok?" dedi. "Valla memleketimde başka bir Şey yok da "Bizim bey Köroĝlu'nu tutmuş." dedi. " ld rm Ő m ?" "Yok ya, zıdana atmıŐ." dedi. "Zından nerde?" "Orasını bilmiyorum." dedi. (Köroĝlu'nun  lmediĝinin bir ipucunu aldı adam.) Emma belinde bir ĝılı  baĝlı, elinde uzun bir saz var adamın. Ordan  ıktı. Ahmet Aĝa'nın yanından sabahleyin bir gayfeye geldi, oturdu. "Adın ne?" dediler. "Adım İsaballı" dedi. "Aha abdalımıŐ" dediler. "İsaballı bu elindeĝi saza ĝore çalıp s yleyebiliyon mu?" "Ee sizin gimi aĝalara çalar söylerim." dedi. İsaballı orda söylerken ordan biri kalktı. Dolu Beyi'ne geldi. "Vallaha beyim falan yere bir abdal bir aşık gelmiş ĝorsen bir ehl-i bezat." " aĝırın o abdal aŐıĝı buraya." dedi Dolu Beyi. Hemen zıp zıp zıp geldi. "Seni bey istiyor." Kalktı ordan. "Ul n Şu Dolu Beyi'nin köşküne girerken yanımı d nmeyeyim." dedi. Şu ĝapıya gelip de bir zorladıysa, ĝapıynan beraber girdi herif içeri. "Oo bule bule bule Şunun altına bir sandalye getirin." Sandalyeye Şöyle bir bastırırverince k t gitti. Durun durun beni sandalye götürmez ĝoca bir kaya varıdı Şurda kayayı gucakladı getirdi. Yolaĝın aĝzına oturdu üstüne." Buyurun aĝalar." "Adın ne?" "İsaballı" "Ha abdal imiş." "İsaballı bu saza ĝore de çalıp s yleyebiliyon mu?" "Senin gimi beylere çalar söylerim." dedi. "Haydi, bakim Şundan iki  al da, söyle diŐleyek. *Bakim İsaballı ne söyleyecek Dolu Beyi ne diŐleyecek:*

[Nr. 3]

(En) İskeleye gelir, dolar gemiler (dolar gemiler)

Cefasından daĝlar daşlar iniler

Yataĝında a  kurt gimi sürüler (vallah sürüler)

Aslı hanlı kuzuyumuş Köroĝlu

*Yatağında aç kurt sürüler, vallah sürüleri
Aslı hanlı kuzuyumuş Köroğlu*

“Kes! Pis abdal.” dediler. Yolağın ağzından dileni verdi. Cazıt dedi. Gılcı çekti. “Burdan girenide keserim, çıkınadı.” Adamlar çıkıp kaçacak ámma kaçacak bir yer yok. Ses kesildi. Bey dedi kine: “Abdalı kovduğuma yetmedi mi?” dedi arkadaşlarına. “Hiçte etmedin bu abdal yediği yerer over yemediği yeri karar.” “Köroğlu’nun burda yasak olduğunu nerden bilsin bu abdal.” “Gel lan İsaballı buraya.” “Buyrun ağalar.” geldi oturdu daşın başına. Burda Köroğlu’nun ismi yasak bir daha alma olmaz mı?” “olur.” *Gene sazi aldı eline:*

[Nr.4]

Çamlıbel’den gelir bizim göçüğümüz (bizim göçüğümüz)
Uğrun uğrun da kavga ister içimiz
Hoylu, Abbas, Arap salar üçümüzü (beyim üçümüzü)
İçimizde nam salar hadi Köroğlu

*En Hoylu, Abbas, Arap salar üçümüzü
İçimizde nam salar hadi Köroğlu*

“Kes! Pis abdal.” dedi gene. Hadi siktir.” Çaaaart gılcı gene çekti: “Gireni de keserim çıkkanı da.” Adamlar kaçıcı olmuyo yolak yok başka. “Beyim birkaç kuruş ver de bide seni övsun bakim.” Dört beş tane mikil para savurdu. (Şeyin üstüne İsaballı’nın.) İsaballı’da elini cebine soktu bir panca altın savurdu: “Ha beyim biz para âşığı deyilig adam âşığık.” dedi. “Bi daha anma Köroğlu’nun ismini!” “Olur.” “Hadi bakim.” Gene oturdu daşın üstüne

[Nr. 5]

Sen Dolu Beyi’sin ben İsaballı (ben İsaballı)
Kavga görmeyeli deli oldum deli
Altın Arap atlı yanı köleli (yanı köleli)
Çamlıbel’i görmeyi ister Köroğlu

*Altın Arap atlı yanı köleli yanı köleli
Çamlıbel’e gitmeyi ister Köroğlu*

Gene adamı kovaladı. Ha gene gılcı sıyırdı ámma İsaballı nasıl oldu eski harbe gittiği şekle alıyor herif. Adamlar kaçıcı içerdekiler yolak yok. “O zaman gel la İsaballı

buraya.” geldi. “Burada Koroğlu’nun ismi yasak.” “Ölümcül goydular ismini.” “Bi daha anma olmaz mı?” “Olur.”. *Hadi gene aldı adam:*

[Nr. 6]

Sen Dolu Beyisin beylerbeyisin

Cümle duran beylerden sen birisin

Üç beş kuruş para bahşiş verirsin (beyim verirsin)

Zahar bunu duyar aslan Koroğlu

Üç beş kuruş paraya bahşiş verirsin beyim verirsin

Zahar bunu duyar aslan Koroğlu’dur

“Kes! Ulân pis abdal hadi siktir.” dedi gene ámma, yolağın ağzına çıktığı sabahlığı gün guşluk oldu ámma orda dineliyordu adamlar çıkamıyor öte adamlar. Elinde bir tepsi gül Keloğlan oraya geldi köşkün ağzına: “Al la İsaballı ver la yanındağını” dedi. Burnunun önüne tutuverdiydi gülleri boyraz çalık gimi soldu attı. El etti Dolu Beyi’ne. Dolu Beyi:“Neci bunlar?” dedi. “Bu güller neci?” dedi. “Niye eski gülleri getirdin?” dedi. Her gün bir tepsi gül geliyor oraya masaya. “Vallaha beyim şu yolağın ağzında bir adam var bunu burnunun önüne tutağana kadar böyle oldu.” dedi “Hadi! Geri götür bunu.” Dolu Beyi’nin bir has bahçesi varıdı, orda Dolu Beyi’nin gızı varıdı, o gız gönderiyordu o gülü ordan babasının masasına konacak hergün. Geri varıdı Keloğlan: “Ulân hatın babağın köşküğünün yolağın ağzında abdal bir âşık var ki, belinde bir gılc bağı, elinde bir uzun saz bir adam kı görülmüş bir alamet dáğıl.” İki satır yazdı yazıyı verdi gız: “Yanına gelen abdal âşığı buraya gönderesin.” Keloğlan getirdi kâğıdı biree gitsin de nereye giderse gitsin.” dedi (efendim). Hadi bakayim Keloğlan neree İsaballı nereye Has bahçaye, Dolu Beyi’nin gızının yanına. “Ha sabahleyin gülü geldi ydi hele.” Bunlar varıdı. Gız şöyle bir baktı kı: “Adın ney?” dedi. “İsaballı” dedi. “Ha, abdalmış” dedi, geri çekildi. Onlar orda sohbet ede dursun Koroğlu’nu zındana attıkları zaman, oraya gelek şimdi zındana.

“Ey! Zındancı.” dedi. “Benim arkamda öyle adamlarım var ki buranın daşını daş üstünde komaz, beni burda komazlar.” dedi. Bir laf attı ámma, gelen yok giden yok gelen yok giden yok. [*Koroğlu mu attı bu lafi?*] (He, ilk önce Koroğlu attı.) Bekler gelen yok giden yok. (efendim) Bunda da zındancı dedi ki: “Hey! Ölümcül hani o attığın laflar, arkamdan benim öyle adamlarım var diyodun hani o adamlar?” Ulân öyle diyince Göca bozuldu. *Bakalim [Zoruna gitti] (Zoruna gitti) ne söylüyor ağalar burda ne dinliyo:*

[Nr.7]

(En) Gelen aslanlarım, aklıma düştü (aklıma düştü)

Ağlar ağsı burada gerek

Her bir güçte yedi geyim nal kırar

şimdi Goç Demirçi'm burada gerek

Her bir güçte yedi geyim nal kırar

şimdi Demirçioğlu'm burada gerek

Derin ata biner, derin nurlu durur

Meydana çıkınca aslan ünlü durur

Kim Bolatoğlu'ndan İsfihanlı durur (İsfihanlı durur)

şimdi Gemalmaz'im burada gerek

Kim Bolatoğlu'ndan İsfihanlı durur

şimdi Gemalmaz'im burada gerek

Çıkıp da meydana, ününe sığan

(En) Gelip de Haleb'i, şam'ı batıran

Beş dünya güzelini alıp getiren (alıp getiren)

Dellek Veli Hasan'im burada gerek

En beş dünya güzelini alıp getiren, alıp getiren

Dellek Veli Hasan'im burada gerek

(En) Çıkıp da meydana gılıç saldıran (en gılıç saldıran)

İran şahi'nin bayrağını indiren

Çeşmer atıp orta yerden böldüren (hele böldüren)

şimdi Deli Hoylu burada gerek (şimdi Deli Hoylu'm burada gerek)

Çeşmer atıp ortayı yerden böldüren hele böldüren

şimdi Deli Hoylu'm burada gerek

Koroğlu'sun damda sıkılır canı (sıkılır canı)

Ayvaz'ı görmezse deli olur deli

Altın Arap atlı, eli cüzdanlı

şimdi Bey Mustafa'm burada gerek

Altın Arap atlı, eli cüzdanlı

şimdi Bey Mustafa'm burada gerek

Zıncancı diyo ki: “Sen salakla salakla.” Böyle söyledi kesti. *Geri gelek Demirçioğlu ile ğıza.* Aradan çok zamanlar geçiyor ámma Demirçioğlu zıncanın neredediğini bilemiyor. “Ulān hatun Şu günden beri ben çaldım söyledim; sen dinledin ámma bir Őıyından mütesirim.” dedi. “Ney o İsaballı?” “Kakak Şu bahçayı gezek demedin, ona çok mütesirim.” dedi. “Ne var bahçade kı İsaballı gezek?” dedi.

Bahçanın içine girdiler elvan çeŐit Şeyler var bir guyu ağzına geldiler ağzında ğocaman bir kaya bi de nöbetçi. “Bura neci?” dedi. “Burada bir ölümcül var.” O ölümcül ne yer, ne içer?” dedi. Verirsen bir kuru ekmek yer vermesen hiçbir Şey yemez.” “Tamam.” Geldiler. “hatın” dedi. “O ölümcüle bir kuzu keseceksin ğızartacaksın bir küp Şarap. Bunları o ölümcüle salındıracan, kala kaç büküm ekmek bu onu yiyecek.” “O zaman İsaballı.” dedi. “O zıncanın ağzında daŐı on kiŐiyle goydular oraya.” dedi. “Nasıl kaldıracak onu.” “Hatın sen o işe gitme sen dediğimi tut.” Keloğlan’ı çağırdı. Keloğlan geldi. Derhal kuzu bulundu, kesildi, ğızartıldı, küp Şarap geldi, ekmek geldi, bir zembilin içine goydular, zıncana yürüdüler.

Şimdi ğız diyo ki: “Bu daŐı ne edecek?” Ulān Demirçioğlu varıp da bir daŐı kabanlarsa yirmi beş metre fıldırdı.[*Abovvv bi de geri getirmesi var onun!*] O zaman ğız dedi ki: “Ulān abdal dāđıly Horasan olsan senin peŐini bırakmam.” dedi. Zıncancı bir de baktı kı zembilin içi dolu. “Ulān bunu yer yer yerde, yarısını da yiyemez bu kalanını da götürürüm eve, bizim çocuklarla yerik.” dedi beraber. Ulān zembil inmeye durdu ámma Koroğlu Şöyle baktı ki bir kaya parçası düşen. Ulān gāvur zıncancı daŐı atıyor elām.” dedi. Baktı kı yavaş yavaş iniyor. Şarp! Zembilden tuttu, önüne goydu. Eti çıkardı: “Ha zehirlen ğızartmıŐlar.” dedi. “Ulān zehir dāđıl zembeler olsa bunu yerim.” dedi (ac adam). Etten koparıverdi, ağzına aldı kı Şeker gimii. “Babalında boynuna Çamlıbel’den gelen olukluydu yohsa bunu bağa salmazlardı.” dedi. İsaballı ne dedi: “Bunu, bu burda yesin eger bizi almazsa bu burada kalsın.” dedi. Valla herif ufacık kemiklerini gene yedi ha (Aç adam, otuz dokuz günden beri aç. Bir kuru ekmek ne eder Koroğlu’na.) Geride küpün kırıklarını, kemiklerini zembilin içine goydu: “Çek oğlum çek, yiyemedim diŐim kalmamıŐ.” dedi zembilden de tutu Şöyle. Zıncancı yokladı kı ağır: “Ulān herhalde hiç yeğemedi.” Edem çeke çeke çıkardıkına, di ki: “KomuŐ mu hele.” [*Başka bir Şey kalmamıŐ*] Şimdi karnı doydu. *Bakalım Demirçioğlu zıncanın başında ğız başında Ğoca ne diyo ağalar burda ne dinliyo:*

[Nr. 8]

(En) Zıندانın ğapısı daştan
Yatamıyom yerim yaştan
Zındancısı ğızıl baştan
Galdım gala da zındanda

*Zındancısı ğızıl baştan
Galdım gala da zındanda*

(En) Zıندانın ğapısı demir
Yatamıyom yerim çamur
Zındancı bir ğoca ğâvur
Galdım gala da zındanda

*Zındancı bir ğoca ğâvur
Galdım gala da zındanda*

(En) Zındancının adı Ahmet
Yüreğinde var mı merhamet
Anana ataydı rahmat
Galdım gala da zındanda

*Anana ataydı rahmat
Kaldım zındanda zındanda*

(En) Zıندانın ğapısı çakır
Yatamıyom yerim çukur
Zındancısı Hacı Bekir
Galdım gala da zındanda

*Zındancısı Hacı Bekir
Galdım gala da zındanda*

(En) Zıندانın başında dutlar
Yatamıyom yiyo bitlerim
Çamlıbel'de goç yiğitler
Galdım gala da zındanda

*Çamlıbel'de goç yiğitler
Galdım gala da zındanda*

“O zaman yürü bakim” dedi ğıza. Geri varıldılar. Saat on iki bir olunca Demirçioğlu zindana yörüdü. [gece] (gece) Zındancının ğafasını bir gılıcla savurdu yere. [Kelle paça yapacak demek ki.] (he) Köroğlu’nu çıkardı ki saç sakal birbirine karışmış doğru Berber Ahmet’e gecenen bunu tıraş yaptırdı. Ğıza dedi ki: “Bunu üç gün kuzu etiyle beslicen.” dedi. Bir ayrı yere goydular ámma Köroğlu diyo ki: “Oğlum atlar nerde atlar?” “Bunlar kaçamaz oldu baba atların yeri rahat.” (efendim) Köroğlu’nu beslemeye durdular ámma sabah olunca Dolu Beyi de Berber Ahmet’e tıraşa varıldı. Her tarafı eyice sabunladı burayı “Ulân Ahmet Ağa bizim sakalımız tipiklendi mi içişme kaşınma yapıyo da o zındandağın halı nasıl?” “Eee beyim o tıraş oldu getti.” dedi. Aboooov! “Bıbırtttt!” dedi kalktı herif ha. (efendim) Dolu Beyi’ne bir haber varıldı ki burdan giden İsaballı’ynan ğızının arası şöyle iyiymiş böyle iyiymiş. Elin ođli durmaz. Dolu Bey de: “Beş yüz atlı gidecek orda ğafasını kesecekler.” dedi. Bu haber bunda da ğıza geldi. [Yani İsaballı’nın mı ğafası kesilecek?], (he) Bunda da bu haber ğıza geldi. İsaballı da uzandı ğız ğafasını aldı dizinin üstüne goydu, şöyle ğafasını okşalıyor. [tamam] “Ayvah! Şimdi babamın atlısı gelir bunu gözümün önünde öldürürler.” dedi. Ğız acıştı, ğız toparlandı. *Bakalım İsaballı’ya ne söylüyor. İsaballı da ğıza ne cevap verecek:*

[Nr. 9]

(En) Aşağıdan atlı gelir ha gelir (gelir ha gelir)

Anamdan babamdan ah-u zar gelir

Öldürürler seni baña zor gelir (baña zor gelir)

Kalk git İsaballı’m durma burada

Öldürürler seni baña zor gelir

Kalk git İsaballı’m durma burada

Kalktı İsaballı:

Aşağıdan atlı gelsin ha gelsin

Anandan babandan ah-u zar gelsin

(En) Öldürsünler beni saña zor gelsin (saña zor gelsin)

Ölür gitmez İsaballı’n burada.

En Öldürsünler beni saña zor gelsin

Ölür gitmez İsaballı’n burada

Aldı ğız:

Seniyle beni de başa açmışlar
Dolu dolu da bâdelerden içmişler
Bizim üç yüz beş yüz atlı seçmişler (atlı seçmişler)
Kalk gidek de al onu durma burada

*Bizim üç yüz beş yüz atlı seçmişler, atlı seçmişler
Kalk gidek de al onu durma burada*

Aldı İsaballı:

(En) Ben İsaballı'yım nedip neylesin
Enip aşkın deryasını boylasın
Beş yüz karga bir aslana neylesin (güzel neylesin)
Ölür gitmez Demirçioğlu'n burada.

*En beş yüz karga bir aslana neylesin
Ölür gitmez Goç Demirçi'm burada*

“Eee sen Demirçioğlu musun?” dedi. “Tabi Demirçioğlu'yum ya, anam benim başımı tarardı da tararken tak guluncuma bir yumruk vururdu.” dedi ğız. Anam, “Ġızım ğahraman Koroğlu'nun yanında ğahraman bir Demirçioğlu var, ona nasip olaydın.” derdi. “Eee, ben zaten çoktan aldım.” dedi. (efendim) Şimdi “Oğlum atlar nerde?” diyo Koroğlu. Gitti İsaballı gitti atların hesabını verdi atları çekti getirdi gecenen. “Ulân oğlum bunların kımıldar halı kalmadı şöyle bir binek te bahçanın içyüzünde bir tur yaptırak.”

Şimdi Koroğlu bindi Ġirat'a Demirçioğlu bindi atına dizgini topladılar ha. Ulân öyle bir gidiyo kı o Ġirat'ın ayağının altından fırlayan daşlar şöförün tepesinden caf caf caf aşmaya durdu ha. [Ohh!] Orda nöbetçiler “Vallaha cini, şeytanı valla vurabilirdik herhal.” dediler.

Sabaha karşı olunca Dolu Beyi'nin atlısı bahçaya saldırdı. [Geçme ordan kızım!] (Geçme ha ordan bi daha, o çayını şorda goysaşa sen, şu arkadaş versin de şurda goy onu.) Şimdi ğız da atlandı İsaballı'nın da atı geldi. Ġıza dedi ki Koroğlu: “Ġızım buranın hangi tarafı sakın olur?” “İşte filanca yeri sakın olur.” Ulân oraya varıldılar ki orada surunan çevrili. Valla Demirçioğlu attan bir sıçradı indi bir sura dayanırsa bir dönüm yerini güldür diye yıktı. [Allah Allah!] Vallah herifler şimdi kaç bire atlı arkasından onlar önünden kaç. Kaçarken kaçarken kaçarken Sarpın Mağrası'na geldiler, tıhk tıhk tıhk gittiler ha. Demirçioğlu dedi ki: “Baba siz bu mağranın içinde durun ben bunun yolağının ağzına

dineleyim, şunlara yorulana kadar gılıç çalım.” dedi. Arkadan gelemezler. (Ni yapsın beş yüz tane atlıya Demirçioğlu. Bir adam ni yapar?) Köroğlu'nun Ğirat mağranın içinde veriyor çifte (Savaş istiyor.). Emma ğız var orda. Şimdi bu halde Köroğlu'nun adamından ayrılma. Eskiden Köçekcioğlu isminde bir adam mağranın içine girdi ha: “Ulân! Köçekcioğlu.” dedi Köroğlu. “Şu halimizi görüyon mu? Kalem defteri çıkar, ben ne söylersem yaz. Bu nâmeyi Çamlıbel'e tez yetiştir.” dedi. Güdümen'in gelmesi yaklaştı. *Şimdi Köroğlu ne söylüyor Köçekcioğlu ne yazıyor:*

[Nr. 10]

(En) Köse sefer bilirim yolun bellisi (yolun bellisi)

Burda belli olur yiğit hangisi

Aslanın gözünü çatlatır sesi (çatlatır sesi)

Kaburasığmaz'ın günüdür bugün

En aslanın gözünü çatlatır sesim

En Kaburasığmaz'ın günüdür bugün

Hemen varır Çamlıbel'im uyanır (hele uyanır)

Ufacık dağlarda ğızıl ğana boyanır

Nazlı Ğirat'ıma nal mı dayanır (nal mı dayanır)

Ğirat nal atmanın günüdür bugün

En nazlı Ğirat'ıma nal mı dayanır, nal mı dayanır

Ğirat nal atmanın günüdür bugün

Hemen varır Çamlıbel'im sallanır (hele sallanır)

Okuyan, dinleyen beyler bulanır

Yirmi dört boyunda gargı kulanır (gargı kullanır)

Köse Kenan'ımın günüdür bugün

Yirmi dört boyunda gargı kulanır

Köse Kenan'ımın günüdür bugün

(En) Çamlıbel'deye, benim diyenlerim

(En) Hak yere de tatlı cana kıyanlarım

Kebap edip adam eti yiyenlerim (eti yiyenlerim)

Ğan içen beylerimin günüdür bugün

*En Kebap edip adam eti yiyenlerim, eti yiyenlerim
Ġan içen beylerimin günüdür bugün*

Bunu yazdı, Köçekcioğlu ıktı ordan, *ver elini amlıbel*. Yolu yarılardı, karşıısından Güdümen geldi: “Nere gidiyon?” dedi Köçekcioğlu’na. “Çamlıbel’e nme gtryom. Uln yazık olsun bağa k senden evvel varmasam bi.” Güdümen hızlandı. (Yirmi dört saatlık yolu bir saatte kestirmiş Güdümen.) [*Abov uarmış!*] Uln geldi, mağranın içine türk girdi. mma uln Köroğlu Güdümen’i görür görmez gözlerinden akmaya durdu: “Uln Güdümen görüyon mu halimizi?” dedi. *Koca gene vurdu saza:*

[Nr. 11]

(En)Çamlıbel’den gelen Güdümen (Çamlıbel’den gelen Güdümen)

Söyle kelamı kelamı

(En) Dal kekilli, mor perçemli

Ayvaz oğlum keyfinde mi

En dal kekilli mor perçemli

En Ayvaz oğlum keyfinde mi

(En) Atımda nalvar da ondan avlanır

Kendi şehirde sallanır

Beş yüz batman gürz kullanır

Köse Kenan keyfinde mi

En beş yüz batman gürz kullanır

En Köse Kenan keyfinde mi

(En) ıkıyıp odanda oturan

Odanı dayadın getiren

Sağ eli filcan götüren

Hasan oğlum keyfinde mi

Sağ eli filcan götüren

Hasan oğlum keyfinde mi

(En) Go Köroğlu’yum vndğm

Daşlarınla dvndğm

(En) Arkana sğindğim

Ġoca ayanlar keyfinde mi

*En arkana oturduğum
Ġoca çayanlar keyfinde mi*

Böyle dedi. Valla Güdümen çıktı ordan. *[Allah Allah!]* Köçekcioğlu Çamlıbel'e girerken de Güdümen "vıst" dedi ha (Geçti onu) *[Kurşun olup gitti.]* emma köpük omuzlarından çıktı. "Ulân Güdümen ne hal?" "Ulân ne hal olsun duracak zamanınız kalmış mı?" Cavlasın ellam uşağı alarım vurdu Çamlıbel, atları çektiler. *Ver elini Sarphı Mağrası* şimdi. Ulân göğden mi indi yerden mi kaydadı bir *giyamet goptu ha*. Ooooo! Gafalar havada tokuşmaya durdu. *[Abov!]* Köroğlu çıktı meydana. O zaman Dolu Beyi'ni Demirçioğlu şarp yakaladı. Tam gılıcıynan vuracağı zaman: "Dur oğlum ataya gıyılmaz." dedi. *O zaman Demirçioğlu ne dedi adama:*

[Nr. 12]

Elden aldın, benim olan varımı
Daşa çaldın, namusumu arımı
Demedin ki varıdır, bugünlerin yarını
Beni abdal eylediğin günler nice oldu

Dedi ha, herif gılıcıyla vuracağı zaman. "Dur oğlum ataya gıyılmaz." dedi Köroğlu. (Ġızı da Demirçioğlu aldıya, Dolu Beyi'nin Ġızını) *[hı hı]* O zaman öldürmedi, azat etti. Gaçanlar, gaçtı gurtuldu. Gaçmayanları gılıçtan geçirdiler. Sağ selamet Çamlıbel'e geldiler. İşte Köroğlu'nun dutması böyle oldu Ali Efendi. *[Diline sağlık].*

7. 8. Şam Seferi Hikâyesi*

[=SSH]

Köroğlu'nun başından adamları dağıldı bir Demirçioğlu galdı, bir Ayvaz galdı. Köroğlu dedi ki: "Ulân Demirçioğlu oğlum bir geziye çıkak gezek senle." *Gezdiler oraya geldiler, şuraya geldiler günün birinde İslâhiye'ye geldiler.*

Oraya gelince baktılar ki bir gatırın yörebende uzun uzun sarılı bir şey var. Dur! Durdu adam "Neci bunlar?" "Buna tüfek derler." "Ni eder bu?" "Adamı öldürür." "Nasıl öldürür bir tarif et bakaim?" Adam indirdi bir panca barut goydu bir sıkı vurdu üstüne bir gurşun attı. "Neydi o attığın çıkarala geri." "Buna gurşun derler." Demirçioğlu iki parnayla çöküverdi ezdi. " Bu adamı öldürmez." dedi. Bir gurşun daha attı adam, sıkıyı vurdu "Aha şuraya toğanırsan memenin ağzına şeyini goydu [*kapsini*] (kapsini) şuraya toğandı mı bu adamı öldürür."

Köroğlu dedi ki: "Oğlum Demirçi, bunu gatıra sıkak gatıra." Ulân baba gatır ağrıtığını nerden bilecek sen onu benim döşüme sık döşüme (kalğan tutuğunu sanıyo) her belden teltayar toğanırsa buz gimî takıdadı ámma dağ parçası sığmayan adam gitti ha.[*Biraz rahat dursaña, duramıyon mu?*] (efendim) İslâhiye'ye mezara goydular kendi ordan Ğirat'a bindi, *ver elini Çamlıbel.*

Çamlıbel'e varıdı. "Ayvaz!" "Buyur baba." "Oğlum biz düşmanlı adamık bizim evvel ahırımız Şam anca Şam'da istirahat edebildik biz. "Ben Şam'a mama getmem." dedi Ayvaz da. "yaa" "İstanbul'a giderim yerine" "Nereye gidersen ged." dedi. Ğoca meraklandı ahşam olunca Ayvaz yükleri denklemeğe durdu. Gürcistan Padışahı'nın ğızı Güllü Semen dedi ki Ayvaz'a: "Sabahnan erken kakak, varak babamın elini öpek, onun bizde çok hakkı var hakkını halal ettirek ondan sonra ayrılıyosak da ayrılak. "Eline de varmam isterse hakkını halal etmesin." dedi ha. Sabah oldu ğız varıdı hemen Köroğlu'nun eline yapıştı "Baba artık ayrılıyok, hakkını halal et!"

Ulân o ğızın eline varıdığını görünce Köroğlu o zaman acıştı ta eski günleri hatırladı. *Bakalim sazımı gucağına çekti ne söyleyecek, ağalar burda ne dinleyecek:*

* Metin, Bekir İşlek tarafından 2008 yılında Düziçi [Osmaniye] ilçesinin Yazlamazlı köyünde Âşık Mustafa Çabuk'tan kamera ile tabii bir ortamda derlenmiştir.

[Nr. 1]

(En) N'oldu aman beyler n'oldu (n'oldu aman beyler n'oldu)

Gözlerim ganlı yaş doldu

(En) Eseyim (elin) elime geldi

Yeği göğü (başıma) kepli sandım

Eseyim elin elime geldi

Yeği göğü başıma kepli sandım

(En) Gettiğim Beyler kökünü (gettiği beylerin kökünü)

Burda verdim dökümünü

(En) Ayvaz yükletmiş yükünü

Sahi adam göçtü sandım

En Ayvaz yükletmiş yükünü

Sahi adam göçtü sandım

(En) Aslanlar cenge girici (aslanlar cenge girici)

Düşman karşıma gelici

(En) Demirçioğlu'm gılncı

Gözlerini biçti sandım

En Demirçioğlu'mun gılncı

Gözlerini biçti sandım

Aslanlarım düşman gördü (aslanlarım düşman gördü)

Hep ele gılncı aldı

(En) Köse Kenan güzü vurdu

O da yerinden uçtu sandım

En Köse Kenan bir güz vurdu

O yerinden uçtu sandım

(En) Aslanlar cenge yörüdü (aslanlar cenge yörüdü)

Tozu semayı bürüdü

(En) Deli Ahmed'in ciridi

(En) Dağı deldi geçti sandım

En Deli Ahmed'imın ciridi

En dağı deldi geçti sandım

Köroğlu ğan tepeledi (Köroğlu ğan tepeledi)

Hepsini saymam sıradan

(En) Gahramanlar hep burada

Düşman gördü kaçtı sandım

En gahramanlar hep burda

Düşman gördü kaçtı sandım

Ėoca ta eskileri sayıklıyo. O zaman Ayvaz da İstanbul'a gitmekten vazgeçti yüke eği bahada ağır mallardan aldılar Çamlıbel'den ayrıldılar. Ulān birez gittikten sonra Köroğlu geri döndü bir Çamlıbel'e baktı. *O zaman sazı gucağına çekti gene bakalım ne söylüyo:*

[Nr. 2]

Gantarmasın çattırdığım

Kirecini yaktırdığım

Ne halınan yaptırdığım

Ayvaz'im galyo saray galyo

Ne halınan yaptırdığım

Ayvaz'im galyo yurdum galyo

Bunak olup göçen bilir

Kerestesin biçen bilir

Buna para saçan bilir

Galyo yurdum galyo

Buna para saçan bilir

Galyo yurdum galyo

(En) Yaslı deli gönlüm yaslı

Güzelleri durna sesli

(En) İçi şadırvan daşlı

Galyo yurdum galyo

İçi şadırvan daşlı

Galyo Çamlıbel galyo

Goç Köroğlu ah-u zardur

Şinden sonra işim zordur

(En) içinde beylerim varıdır

Galıyo yurdum galıyo

En içinde beylerim varıdır

Galıyo saray galıyo

Böyle söyledikten sonra yola devam ittiler, *şura senin bura benim şura senin bura benim* Şam'ınan Tibriz yoluna varıdılar. Ayvaz dedi ki: "Baba, ben Tibriz'de hayli dağlar gördüm issiz, giderik çadırı kurarık çiftçilik yaparık günümüzü geçiririk." Köroğlu dedi ki: "Oğlum Ayvaz biz Tibriz'de çiftçilikte adam olamayık Tibriz'in adamları vahşi, adam gıymatı bilmez bizim evvel ahırımız Şam" Köroğlu dedi "Şam'a gidek." Ayvaz diyo "Tibriz'e gidek" orda durdular üç tane gız iki de gendileri beş kişi. O zaman *Köroğlu sazi gene gucağına aldı:*

[Nr. 3]

Şaşırdım sağımı solu

Ayvaz'ın yüzünden beri

(En) Burası Tibriz'in yolu

Dön oğlum Şam'a gidelim

En burası Tibriz'in yolu

Ayvaz dön Şam'a gidelim

(En) Gözüm gözünden ayırmam

Bir gün görmesem duramam

Ben Tibriz'de çift süremem

Ayvaz'ım Şam'a gidelim

En ben Tibriz'de çift süremem

Ayvaz dön Şam'a gidelim

(En) Beyler sazını asarlar

Dolu bâdeleri ezerler

Tibriz'de bizi keserler

Oğlum dön Şam'a gidelim

En Tibriz'de bizi keserler

Ayvaz dön Şam'a gidelim

Goç Köroğlu'yum kalınmaz

Ora da gıymat bilinmez

Tibriz'de adam evlenmez

Ayvaz dön Şam'a gidelim

En Tibriz'de adam evlenmez

Oğlum dön Şam'a gidelim

“İlle de Tibriz'e gidecek” dediler sürdüler Tibriz'e. O zaman varıdılar çadırı kurdular. (Tibriz hali dağlar, issiz. Köroğlu çitiler mi hiç.) [*ha ha ha*] Bir sene Tibriz'de kaldılar. Baktı kı Ayvaz yoldan bir bezirgân geliyo kevran “Baba” “ha” “Şu bezirgânın yükü kumaşsa biraz da elbiselik alim ben.” “Get al oğlum.” Yola çıktı. “Dur bakim!” durdu. “Ne yükün?” “Gumaş” “Endir!” topları gürp gürp gürp atıyo Ayvaz bakıyo gendilerine yarayacak bir mal yok “Galdır ağam galdır.” yaramadı. Bunca topun içinde saña biri yaramadı mı? “Yaramadı” şu Ayvaz'ın kullağının dibine bi sille yapıştırırsa herif [*Hi, adamın zoruna gitmiş o kadar indir bindir.*] Ayvaz heç seslenmeden çadıra döndü.

Güllü Semen'e dedi ki: “Harp sandığının anahtarını başa getir.” dedi. Ulân Güllü Semen şöyle bir baktı kı ne baksın Ayvaz eski ki harbe gittiği şekli almış “Sandığın anahtarı babamda.” dedi. “Get getir.” Varıdı, Köroğlu'na dedi ki: “Vallaha baba Ayvaz herhalde bezirgânla savaşa gidecek benden sandığın anahtarını istedi.” “Çağır onu bura.” Geldi Ayvaz “Oğlum demedim mi saña, biz Tibriz'de çift sürüp de adam olamak, Tibriz'de adam gıymatı bilmezler demedim miydi?” dedi. Bezirgânla döğüşürmeye salmadı. Bir sene sonra Tibriz'den de sardılar, *ver elini Şam*. Sen beni bezirgânla döğüşürmedin diye Ayvaz da Köroğlu'na küstü.

Şimdi (efendim) döndüler geri bunlar Elbistan'dan geçecekler bir zaman Elbistan'da Anabatlıoğlu isminde bir gâvurun asgerini kırdıydı Köroğlu. Orada da Anabatlıoğlu'nun ufak bir oğlu varıdı. O zaman Deli Derviş isminden Köroğlu'nun adamlarından birisi dedi ki: “Ulân şonunda gafasını şonun şonun sabahtan o da boğür saña zıt çıkar.” O da çocuk diye vurmadı. O böyümüş babasının yerine adam olmuş asger sahibi olmuş ona varıdı biri dedi ki: “Elin muhpiri durur mu? “Ulân ne duruyon ne, babayın intikamını alacak zamanın geldi.” “Nasıl?” “Köroğlu'nun başından adamları dâğılmış tek olarak Şam'a gidiyo” Valla herif askeri çekti Köroğlu'nun gideceği yolu bağladı.

Köroğlu bir tepenin başına çıktı kı abov! Yolu bağlamış kıpır kıpır Ayvaz'da hiç gımıltı yok. Köroğlu'nun gözleri akla pakla çevirmeye durdu. *O zaman döndü yönünü Ayvaz'a bakim Göca ne diyo:*

[Nr. 4]

(En) Üzeyim dağlar başında
(En) Atım terk oldu terk oldu
(En) Ayvaz seni beklemekten
(En) Gözüm dört oldu, dört oldu

*Ayvaz seni beklemekten
Gözüm dört oldu, dört oldu*

(En) Bu mesgen bize yurt olmaz (bu mesgen bize yurt olmaz)
Yiğitlik başa derd olmaz
(En) Çakalın eli gurt olmaz
(En) İşte gurt oldu gurt oldu

*Çakal eli gurt olmaz
İşte gurt oldu gurt oldu*

Sen atına binde doldur (sen atına binde doldur)
Gürzünü eline galdır
(En) Düşmana gendini bildir
(En) Düşman gel doldu, gel doldu

*Düşmana gendini bildirir
En düşman gel doldu gel doldu*

(En) Bir zaman gettim Yemen'e (bir zaman gettim Yemen'e)
Bu gâvur gelmez imana
(En) Yıkılsın böyle zamana
Ah kötü merd oldu, merd oldu

*En yıkılsın böyle zamana
Ah kötü merd oldu merd oldu*

Azdı hani Ayvaz'ın yüzü (azdı hani Ayvaz'ın yüzü)
Şimdi düşman aldı bizi

(En) Gürcistan Şahı'nın ğızı
Düşman gel doldu, gel doldu

En Gürcistan Şahı'nın ğızı
Düşman gel doldu, gel doldu

Çekerim Ayvaz nazını (çekerim Ayvaz nazını)
Baban sever iki gözü
(En) Gürcistan Şahı'nın ğızı
Düşmanılan doldu doldu

En Gürcistan Şahı'nın ğızı
Düşmanılan doldu doldu

Aldım Ayvaz'ın güzleri (aldım Ayvaz'ın güzleri)
Düşman alacak bizleri
(En) Deli Devriş'in sözleri
(En) Cana derd oldu, derd oldu

Deli Devriş'in sözleri
En cana derd oldu, derd oldu

Ayvaz'a geçmedi nazım (Ayvaz'a geçmedi nazım)
Bozuldu ötmüyo sazım
(En) Biz binelim atın ğızım
Düşman gel doldu (gel doldu)

Biz binelim atın ğızım
Düşman gel doldu, gel doldu

(En) Goç Köroğlu'm bir olalım
(En) Aşk ile gılıç çalalım
(En) Kalkın ğızlar biz binelim
Düşman gel doldu, gel doldu

Kalkın ğızlar biz binelim
Düşman gel doldu gel doldu

Böyle söyledikten sonra ğızlar kalktılar harp sandığının ağzını açtılar, cenk elbiselerini geyindiler, gılıçları guşandılar. Ulân Ayvaz baktı kî ne baksın babalığıyla ğızlar guşanmış. “Ulân şimdi bunlar giderse savaşı bozarlarsa Köroğlu benim ölene kadar

başıma kakar. Falan yerden düşmandan gorktun düşmana garşı varamadın der ölene kadar başıma kakar.” dedi hemen kalktı. Çekilin ayağımın başından! Gılıçı kalğanı guşandı şindi savaşa yörüdü.

Ayvaz, öyle bir binici ki ne ok tutar ne gılıç tutar Ayvazı. Öyle bir savaş olmaya durdu ámma Koroğlu hemı ağılyo hemı seviniyo. Ayvaz’ım senin ğardaşların olsaydı saña böyle tek olarak savaş mı yaptırırıldı. Baba, Ayvaz dağı çıkmaya durdu ámma Koroğlu ğızların yanından ayrılamiyo düşmanın tengü döndü, bölük bölük gaçmaya durdu herifler o zaman Anabatlıoğlu denilen Ermeni’nin oğlunu yakaladı, getirmeye başladı. Ulān Koroğlu baktı kı Ayvaz’ın geldiği gimı bir de adam getiriyo *o zaman sazı gucağına çekti yönünü ğızlara döndü:*

[Nr. 5]

(En) Semen sen seni değışir
Zilifi gerdana düşür
Çabuk ol bir gayfe pişir
Geliyo aslan geliyo

Çabuk ol bir gayfe pişir

Geliyo aslan geliyo

Yönünü beri dönderin
Verin doluları ğandırın
Ġızlar Ayvaz’ı enderin
Geliyo aslanım geliyo

Ġızlar Ayvaz’ı enderin

Geliyo aslan geliyo

Ulān Ġirat geldi tam düşmanı teslim edeceği zaman bastı dizgine atalandan beri gıvrandı ha gene geldi gene düşmanı teslim edecek Ayvaz, bastı bunda da dizgine şu tarafa. Ulān Koroğlu baktı ki Ġirat düşmanı teslim etmiyo. *O zaman gene vurdu saza:*

[Nr. 6]

Ayvaz gelir şimdi görün
Aman ğızlar karşı durun

(En) Ğirat'ın başına varın

Geliyo Ğirat geliyo

En Ğirat'ın başına varın

Geliyo Ğirat geliyo

(En) Ünlü Goç Köroğlu ünlü

Gaşı gara döğüşü ünlü

Avı almış ağzı ğanlı

Geliyo aslanım geliyo

Avı almış ağzı ğanlı

Geliyo aslanım geliyo

O zaman getirdi düşmanı teslim etti. “Necisin sen?” dedi Köroğlu. “Ben Anabatlıoğlu denilen Ermeni'nin oğluyum” “Neden çıktın yoluma? ” Babamın intikamını almaya çıktım.” dedi. (Yalan yok adamda ha) *O zaman Köroğlu saza vurdu:*

[Nr. 7]

(En) Duymadın mı al bu saña sitemi (hele sitemi)

(En) Evvelden bilirim senin öteni

Düşünsene evvela sen atanı (hele atanı)

Ğana boyadığım dağlar varıdı

Düşünsene evvela atanı hele atanı

Ğana boyadığım dağlar varıdı

(En) Goç Demirçi yavrım gılıç tutardı

Köse Kenan goca güzrü atardı

Her birisi bir orduya yeterdi (hele yeterdi)

Bende ordu bozan dağlar varıdı

Her birisi bir orduya yeterdi

En bende ordu bozan dağlar varıdı

(En) Harbe çıktım ilkbaharın yazında (hele yazında)

Yiğit olan doğru durur sözünde

Ben bir zaman Elbustan'ın düzünde(hele düzünde)

Talan eyledigim köyler varıdı

Ben bir zaman Elbustan'ın düzünde

Talan eyledigim köyler varıdı

(En) Diyor Goç Köroğlu n'edip n'eylerim

(En) Bir aşka gelip de böyle söyledim

Babayın ordusun talan eyledim (talan eyledim)

Ordusun bozduğum günler varıdı

Babayın ordusunu talan eyledim

En ordusunu bozduğum günler varıdı

Böyle söyledikten sonra “Nasıl çıktın yoluma?” dedi ha. “Ulân gahraman Köroğlu töbe olsun kü bir daha senin bastığın toprağa basmam” dedi. [Abovv!] Öldürmedi azat etti, ordan da yükü sardılar sarmaladılar, *ver elini Şam*.

Şura senin bura benim şura senin bura benim bir gün Haleb'e dâhil oldu adamlar. Haleb'in Çörne kazası denilen bir yer var orda. (Siz görmediniz ben gördüm de.) [Biz bilmeyik], (efendim) orada da kötü bir loğantacı var oranın köylüsünden biri geldi dedi ki: “Loğantacı, Ulân batası ne oturuyon şurda şu aşağıdan dört tene atlı geliyo bunun her biri bir gazan yemeğenen doymaz şunu loğantana davet et de birkaç tabak yemeğin satılsın batası, neye oturuyon.” Kalktı adam. “Buyrun beyler buyrun buyrun buyrun buyurun!” Ayvaz “Dönek mi loğantaya?” dedi. Köroğlu “Dönek baba.” para mı yok, varıdılar atları bağladılar, loğantaya oturdular.

Garsonu çağırdı “Oğlum bize bir kuzu kes gızart getir.” dedi Köroğlu. Olur, ağa getti adam. [Guzuyu nerden alsınlar.] Ehlendi ehlendi ehlendi ehlendi bir tepsinin içinde iki diz başı gemik turptan tereden bilmem şundan şundan Köroğlu baktı ki “Ulân Köroğlu yer mi onu. “Ulân saña bir kuzu kes gızart getir dedim niye getirmedin onu?” diye bir bağırırsa Köroğlu. Vallaha tepsiyi “Yalp!” dedi ağzı aşağıya. O getti. Adam dedi ki: “Loğantacı bende kuzu kesecek gadar bir para olsaydı gider hüdudta beş altı tane müslüman öldürürdüm.” dedi. “Vay! Ecdatımı siktiğim.” dedi Köroğlu. “Burada mı gâvurmuş?” dedi.

Vallaha ata bindi gılıcı sıyırdı ha iyi de demiyo kesiyö ufakta. [Yavur lafını duydu ya.] O orda kese dursun oranın algısını vergisini bir pehlivan Arap alırdı on gişiylen Arap tahsilâta geliyodu Arap oraya. Ulân baktı kı bir atlı veriyo gılıcı “Ey necisin dur bakim?” dedi Arap. Ulân Köroğlu dönü verdi kı bir Arap ámma güc guvvet yetecek bir Arap dâğıl ha “Beri al beri ne iş ettiğimi saña gösteriğim.” dedi ámma beli küteden gırıldı. Ulân

Arap'la çarpışmaya durdular ámma Arap'a güç yeter mi hiç. Köroğlu yoruldu “Dur!” dedi Arap'a. Durdum “Ne var?” “Şu gördüğün kelelerin alayını ben kestim gılcım da köreldi çokta yoruldum başa bir saat müsaade ver.” dedi. “Ulān saña iki saat müsaade.” ordan atı çevirir çevirmez “Ayvaz nerdesin?” dedi kaçtı ha. [sıkıyo] (Köroğlu öyle şeye geldi mi kaçır bakiyim) Gelin gelmez Ayvaz'a ne söylüyo:

[Nr. 8]

(En) Gılcı çektim de kelleler biçtim (kelleler biçtim)
Ben bir Arap'ıynan belaya düştüm
Baktım öldürücü elinden gactım (elinden gactım)
Yetiş oğlum Ayvaz yanıma benim

*Baktım öldürücü elinden gactım, elinden gactım
Yetiş Ayvaz yetiş yanıma benim*

Şindi Çamlıbel'e haber olaydı (hele olaydı)
Goç Demirçi'm gılıç çekip geleydi
Zalim Arap belasını bulaydı (hele bulaydı)
Yetiş oğlum Ayvaz yanıma benim

*En zalim Arap da belasını bulaydı
En yetiş oğlum Ayvaz yanıma benim*

Gelin Arap'ıynan meydan kuruldu
Soluk geldi boğazıma dirildi
(En) Arap'ı görünce (oğlum) belim kırıldı
(En) Yetiş oğlum Ayvaz yanıma benim

*En Arap'ı görünce belim kırıldı
Yetiş oğlum Ayvaz yanıma benim*

Goç Köroğlu gorkmaz ödün ölümünden
(En) Koç yiğidin asil getmem kolundan
Arap kurtulamaz senin elinden (oğlum elinden)
Yetiş oğlum Ayvaz yanıma benim

*Arap kurtulamaz senin elinden
En yetiş oğlum Ayvaz yanıma benim*

“Ulān baba bu kadar guvvetli mi bu adam, ne kadar guvvetli olsa oğlum saña dayanmaz.” dedi. (Çünkü onun da moralni bozmuyo adam) Ulān Ayvaz Ğırat’a bindi. (Ğırat da savaşı öyle bir) Şindi bunlar bir savaş yapmaya durdu ámma teke tek yapıyolar on gişi seyrediyo buna adım adım adım adım yaklaşmaya durdular.

Atlar olduğu yerde kirmen gimi dönüyo Arap’ın elinde bir demir mızrak var ámma (Köroğlu’na dedim ki, Gökçehirdeki Köroğlu’na türkü söylerken, “Ne kadar o mızrağın kalınlığı?” dedim.) [Ha ha ha] “Şeyine kadar var.” dedi. O mızrağın bir ucundan Ayvaz bir ucundan Arap küt! Ortadan koptu. En uzun tarafı şeyin elinde Arap’ın üç saat savaş yaptı bunlar. Ayvaz bir gendini yokladı kı yoruluyo “Ayvah! Arap beni öldürecek.” dedi “Ulān Arap yiğit atın varımış ama arka bacağını gılıç kesti ğan akıyo.” dedi Ayvaz.

Ata gılıç vurmak yoktu [hı] Arap boyunu çevirir çevirmez şu Arap’a bir gılıç salarsa herif o dev Arap’ı güb! Yere vurdu ha. O on gişi pır! Öte yana gaça gaç gaça gaç. O Arap’ın bir büyük ğardaşı varıdı asgeriyenin komandan başı ona haber varıdı. Oo hindi Arapları ki adamları diri diri yiyenlerden. Adamlar ordan da yükü yüklediler sür! Ufak bir tepenin başına çıktılar ki Köroğlu değmedi hindi Araplar yolu sarmış. “Ayvah! Ayvaz biz ölmeye öldükte şu ğızlar olmasaydı” [O da bir baş belası.] Ayvaz iniliyo mu ku “Ne olacaksa birgün evvel.” diyo Ulān Ayvaz oğlum etme dutma. Köroğlu bir sağa bakıyo bir sola bakıyo bir tarafta sapa bir yerde bir gale gözüne çarptı. “Ulān Ayvaz şu ğızları şu galeye düşürürsek herhalde kurtarırk.” diyo ámma Ayvaz diniliyo mu kı ne olacaksa birgün evvel olmuyo, Ayvaz durmuyo. *O zaman Ğoca sazı gene gucağına aldı:*

[Nr. 9]

(En) Yühsek bu galenin bendi

Sivarisi ata bindi

(En) Kimi Arap kimi Hindi

Dönder ğızları galeye

En kimi Arap kimi Hindi

Dönder ğızları galeye

Bu galenin burcu düzgün

Askerine vermez bozgun

Üstümüzde döner kuzgun

Ğızları dönder galeye

Üstümüzde oğlum döner kuzgun

Ġızları dönder galeye

Çamlıbel'in yolu irak

Buna dayanır mı yürek

Şimdi Goç temirçi'm gerek

Dönder Ġızları galeye

En Şimdi Temirçioğlu'm gerek

Dönder Ġızları galeye

Koroğlu söylüyo sözler

Düşmanı görüyo gözler

Neyleyim olmasa Ġızlar

Ġızları dönder galeye

Neyleyim olmasa Ġızlar

Dönder Ġızları galeye

Galeye döndüler. Ulān Ayvaz vardı kı galenin birkaç tane nöbetçisi kalmış, onları da gılıçtan geçirdi galeye girdiler. Ayvaz dedi ki: “Baba şimdi düşman galeye hucum eder ben gedim sen Ġızların başında kal.” [*Adam ne yapsın tek başına*] [*Yani*] Ulān Ayvaz getti. Hindi Arapları tükenir mi argadaş dalıp dalıp çıkıyo ama mümkünü yok onlar ne yaptılar, Araplar “Ulān biz bu adamı gılıçla öldüremek çevirek oka tutak.” Çeviriverdiler yenigden Ayvaz'ı oka tutular ha. (Hangi tarafına tutsun adam arkadan da geliyo önden de geliyo yandan da geliyo her taraftan geliyo.) Ayvaz atın üstünde öyle ok yaraları aldı ki nerdeyse attan düşecek adam ġan kaybından “Ulān ben ölmeye ölüyom herhalde ölürsem de Ġızların yanında ölüm.” dedi. Ġırat'ın başını çevirdi ha gale ġapısına geldi. Atan güb! Düştü. Gözleri kep kep ediverdi, yoruldu. Koroğlu başına oturdu Şirin Döne oturdu. Güllü Semen oturdu. Ağlamaya durdular. *O zaman Koroğlu başında hemi ağılıyo hemi de söylüyo.*

[Nr. 10]

(En) Gara ġaşı ġaralandı

Yüzde benler sıralandı

(En) Ġızlar Ayvaz yaralandı

Heç yukarı bakmaz oldu

En ğızlar Ayvaz yaralandı

Heç yukarı bakmaz oldu

Aman da ğızlar n'olacak

Benim öcüm kim alacak

Yesemen nerde kalacak

Heç yüzüme bakmaz oldu

En Yesemen nerde kalacak

Heç yüzüme bakmaz oldu

(En) Düşman garşıya düzüldü

(En) Ğızların benzi bozuldu

Ayvaz'ın gözü süzüldü

Heç yukarı bakmaz oldu

En Ayvaz 'ım gözü süzüldü

Heç yüzüme bakmaz oldu

(En) Goç Köroğlu eder cengi

Bulunmaz yârimin dengi

Belde gılıç elde kargı

Silkinip de çekmez oldu

Belde gılıç elde kargı

Silkinip de çekmez oldu

Böyle söyledikten sonra dedi ki ğızlar: “Siz bunun sırtını soyun, yaraları temizleyin, merhemleyin sırtını da geri giydirin, ölürse ölür; dirilirse dirilir şimdi düşman galaya hucum eder ben düşmana karşı varım.” dedi. (Bi tek adam Köroğlu zatan ğorkak adam biraz atı iyi) [Ha ha] Tepenin bi başına çıktı, bir sağa baktı bir sola baktı. Bir taraf yalçın kayalık arkadan gelemezler, götünü o kayaya verdi. (Ha önüne gelen ok bilmem onu da kalğanla korunuyo şöyle adam öldürmekten vazgeçti de.) Ulân Köroğlu orda üç saat oyaladı adamları.

Alalım Ayvaz'dan habarı üç saat sonra Ayvaz'ın gözü perlada açıldı ha o yana baktı, bu yana baktı Şirin döne'ye dedi ki: “Ana, babam nerde?” “Oğlum şu tepenin arkasına gittiydi baban herhalde şimdiye çoktan öldürdüler.” dedi. “Ya Allah ya Bismillah” dedi. Kalktı gılıçı kalğanı guşandı bindi. Köroğlu şu tarafta ise gendi şu taraftan düşmana

girdi ha Ulân Korođlu baktı kı Ayvaz gelmiş valla Ğırat'ın dizginin toparladı Őimdi herif vur oğlum baňa da kalmasın hemi ağlıyo hemi seviniyo. *O zaman sazı gene gucağına çekti adam:*

[Nr. 11]

Çifte doldurun Őaraplar
Hazır dolapta yemekler
(En) Haldan bilmez hor Araplar
Yatar (da) horlayı horlayı

*Haldan bilmez hor Araplar
Yatar horlayı horlayı*

Islah ettik buraları
Getmez gönöl pereleri
Han Ayvaz'ın yaraları
Aktı ğanları çağlayı çağlayı

*Han Ayvaz'ın yaraları
Aktı ğanları çağlayı çağlayı*

(En) Koroğlu müŐgil işlerim
Arttı boranım gıŐlarım
Hani senin ğardaşların
Öldüm (de) ağlayı ağlayı

*Hani senin ğardaşların
Öldüm ağlayın ağlayı*

Böyle söyledikten sonra valla kaçanlar kaçtı kurtuldu. Kaçmayanların haŐadını çıkardılar orayı da kırdılar herifler ordan da geldiler çadır çatmaya yükletiler. (efendim) Sür! Şura senin bura benim Şura senin bura benim derken günün birisinde Hamu Humus'a varıdılar. Hamu Humus'a (Hicaz'a gidenlerden ben soruyom bazen gara yoluyla geçenler görürmüş orayı.) Oraya varıdılar, ámma düşman sınırından çıktılar. "Ayvaz!" "Buyur baba." "Oğlum bura ufak tefek bir yermiş ámma eği bir yer imiş gel burda bir sene galak." (Düşman Őeyinden çıktı adamlar) [Ğorku kalmadı adamlarda] (ha). Orda bir sene galdılar (Hamu Humus'ta.)

Bir gün Koroğlu dedi ki: “Aşamdan Şirin Döne elleri gınala, gözleri sürmele, sabahanan kalk elbiseyi giy, şöyle karşıma dinel de bir bakim.” dedi. Şirin Döne de dedi ki: “Goca gayrı düşman sınırından çıktı herhalde evlenici.” dedi.

Ulân Döne aşamdan elleri gınaladı, gözleri sürmeledi, sabahanan elbiseyi geydi. Koroğlu’nun garşısına dineldi ámma Ayvaz’da bir gezintiye tuvalete getti. (Tuvalet nerde o zaman ya eşik ya bir çalının ardı.) [*Bizim bura gibi mi?*] (ha) Şöyle Koroğlu baktı kı ne baksın Döne de Döne “O zaman Gül Yesemen gızım şu sazı baña at.” dedi. *Bakalim ne diyecek şimdi:*

[Nr. 12]

Şam’a yaptırsam binayı

İçine alsam Döne’yi

Ananız da var gınayı (gınayı)

Yakar (da) üzeni üzeni

Ananız da var gınayı, gınayı

Yakar üzeni üzeni

Senin için aldım bunu

Yoluna goymuşum canı

Beyaz tene atlas donu

Giyer (de) süzülü süzülü

Beyaz tene atlas donu

Giyer de süzülü süzülü

Sarraftan aldım sırmayı (Olmadı)

(En) Goç Koroğlu keyfi n’eyder

Ayvaz gelmiş bizi dinler

Şirin Dönem ne hoş oynar

Oynar gezini gezini

En Şirin Dönem ne hoş oynar

Oynar gezini gezini

“Ne oluyo baba?” dedi Ayvaz. Ulân oğlum bir kere geldik de söyledik bir sene sonra. Ordan da yüklettiler, *ver elini Şam*. Günün birisinde Şam’a geldiler çadırı gurdular. Aşam olunca “Ayvaz!” dedi Koroğlu. “Oğlum sabağan atın elbisesini bul gendi elbiseni

gey. (efendim) Şam'ın içine çık en lükus gayfe, lokanta varsa otur hesabı tümnden getir.” dedi.”Olur baba.”

Ayvaz sabahenen galktı. Atın elbisesini buldu, gendi elbisesini giydi, cebine bir miktarda para aldı, Şam'ın içine çıktı. Ulā Eyvaz Şam'ın içinde öle bi gezioku. Bir gayfeye vardı. Tek bir masaya oturdu. Şöyle gayfedeler baktıkı ne baksın (Hemi Güzel Ayvaz dünyada dördüncü güzel, hemi baba yiget hemi güzel.) Birisi de yanına varamadı. O zaman zor güç garson yanına bir çay getirdi. Onu içtikden sonra biraz oturdu. Garsonu çağırdı. “Hesabı tümnden kes orda istersen elli tane adam olsun. Hesabı tümnden kestirdi galktı getti.

Sabah oldu Ayvaz gene geldi. Oturdu yerine çay gayfe neyse içti. “Hesabı tümnden kes!” kestirdi getti. O gidince dediler ki: “Argadaşlar bu adam buranın adamı dâğıl. Birimizde varıb da soruyok mu heç. Dünden beri çayı beleş içiyonuz”. [hah] Eğer sabaha gelirse sorak (Sabah içiciler, beleş) Sabah oldu gene geldi adam. İki kişi varıdı. “Arkadaş sen buranın adamı dâğılsın, nerden gelip nere gidonuz necisiniz?” O zaman dedi ki: “Ağlar biz bezirgenik. Memleket memleket gezerik. Yalınız bu Şam'a geldik çok hoşumuza getti. Burda birkaç sene kalmak istiok ámma bizim evimiz yok, çadırda oturuyok. Bir boş eviniz varsa bize parayla satın.” “Oo bire ağa para da istemez ev çok.” diolar ámma hep aç. Ayvaz parayı verdi, evi aldılar iki tane ev. Ayvaz birine girdi Köroğlu birine girdi ahşam olunca.

Sabah olunca Ayvaz da çıktı Köroğlu da çıktı. Ayvaz vardı yerine oturdu. Köroğlu yolağın ağzına dineldi bir sağa baktı bi sola baktı. Köşede iki kişi kumar oynuo ámma gumarcının birisi birini udacak. Köroğlu udulandan tarafa oturdu. O udulana şunu at buna şöyle et böyle et derken bunda da ötaki adamı udmaya durdu o. Vallaha gızdı adama “Ġoca kellesini siktiğum.” dedi. “Sen mi kaldın tarif edicek?” dedi. Köroğlu nun suratına bi sille yapıştırırsa herif, [Rahat durmazsa öyle olur.] Köroğlu da ikisinin boynundan tutuverip “Ya Allah!” birbirine vursa birinin gafası “cart” dedi ha. “Ula şunun gafası da şundan çürükmüş.” dedi ámma Ayvaz güpürdene çıktı ámma Köroğlu'nu yakaladılar. Doğru hükümete. “Ne yaptı bu adam?” “iki gafayı birbirine vurdu. Şunun gafası şundan çürüğümüş” dedi. [gülüşmeler] Ferman yazıldı takıldı. “Götürün bunu atın zındana üç gün sonra asılacak.” dedi ha. Vallaha Ayvaz ordan çıktı ámma eve geldi. Şirin Döne'ye dedi ki: “Ana harp sandığının anahtarını başa ver.” “N'oldu oğlum” “Vallahı babamı yakaladılar getti babamı öldürürler.” [Babaları rahat durmuyo ki] “Şu Şam'ın içine bir gılıç sallayam.” dedi. “Dur oğlum babanı kimse elliyemez, babanı kimse elliyemez” “Ulān ana götürdüler” “Götürsünler yavrum.” “Peki.” Köroğlu'nu zındana attılar. Üç gün galdı

zındanda ámma üç günde berat yem yemedi. *[Allah Allah]* Üç günde berat yem yemedi
Köroğlu zındanda yatarken acığtı, ta eski günleri hatırladı, acığtı. Hemi ağlayıp hem de söylemeye başladı gene.

[Nr.13]

Süremedim gara günün demini

(En) Giremedim (de) güvelilik donumu

Üç gün oldu Ğırat yemez yemini (yemez yemini)

(En) Ğırat'tan bir haber almalıymış

Üç gün oldu Ğırat yemez yemini hele yemini

En Ğırat'tan bir haber almalıymış

Süremedim tarlayı gün yazını

Çekmedim de aslanların nazını

Ben tutmadım Ayvaz olum sözünü (senin sözünü)

(En) Bir zaman Tibriz'de galmalıymış

Ben tutmadım Ayvaz ağzımın sözünü hele sözünü

En bir zaman Tibriz'de kalmalıymış

şimdi Çamlıbel'e bir haber olsa

(En) Bütün aslanlarım yanına gelse

Goç Demirci beni bu halda görse

(En) Arkamda adam da olmalıymış

Goç Demirci beni bu halda görse

Arkamda adam olmalıymış

[Adamın olmazsa heç bi şey dáđılsin.]

(En) Olmadan da Goç Köroğlu'n da olmadan

Ecel gelip de canımızı almadan

Çok yaşayıp böyle güne galmadan (hele galmadan)

Dövüşü dövüşü ölmeliymış

Çok yaşayıp böyle güne galmadan

En dövüşü dövüşü ölmeliymış

*Böyle söyledi. Üç gün sonra darağacı dikildi. [Alıyo mu?] (Almıyo mu?) [Yok, yok sen devam et.] Darağacı dikildi. Millet, meydan guruldu. Millet geldi. Her taraf inne atsan yere düşmez oldu. Şirin Döne, Ayvaz, Güllü Semen milletin ön safında. Köroğlu'nu darağacın dibine getirdiler. "Ey göca şeyh bi diyeceğin var mı? Şindi senin ölümün geldi." "Başa yarım saat müsaade eder misiniz?" "Ederiz eder." "Öyleyse şu kolumu çözün bakım." dedi. Golunu çözdüler. Darağacının dibine oturdu adam. *Bakalım ne söylüyor şimdi ağlar burada ne dinliyor:**

[Nr. 14]

Söyle gızlar ağlamasın

Dönem gara bağlamasın

(En) Güzel Semen evlenmesin

Salsın da fermanı fermanı

En güzel semen evlenmesin

Salsın da fermanı fermanı

Aldı Ayvaz:

Han Ayvaz'ım nerde oğlum

(En) Yapacak işin bilirim

(En) Düşmandan öcün alırım

Galdır güğmeni güğmeni

En düşmandan öcün alırım

Galdır güğmeni güğmeni

Aldı Köroğlu:

Çekticeğim ah-u zardur

Şimdi benim işim zordur

Padişah yazısı vardur

Geldi zamanı zamanı

En padişah yazısı vardur

İşte zamanı zamanı

Goç Köroğlu gork belama

Heç geri dönmem silama

Selam söyle Gül Dönem'e

Salsın da fermanı fermanı

Selam söyle Gül Dönem'e

Salsın fermanı fermanı

Böyle söyleyince dediler ki: “ Bre Ulān ne dio bu ne, ferman mı derman mı ne dio bu?” Şirin Döne zatan sandıktan çıkardı goskoca İstanbul Padişah'ından fermanı var adamın. “Aldığın aldık vurduğun vurduk.” dedi Moskof Savaşında. (efendim) hemen çıkardıverdi. Abovv! Herif möhürü basmış altına üstünü de imzalamış. İstanbul Padişahı “Senin aldığın aldık vurduğun vurduk.” demiş adam. “Ulān üç evel önce göstere bize sen bunu.” “Bırakın adamı.” [*Gorku var.*] (he) Adamı bıraktılar. Köroğlu geldi evine. Şam'ınan güzlendi (efendim) “Ayvaz!” “Buyur baba.” “Oğlum şimdi evlenmemizin zamanı geldi.”Şam'ın içine okuntular dağıttılar. (efendim) Köroğlu düğünü vuruldu, kırk gün. Oo! Yiğen içen belirsiz. (efendim) Köroğlu düğünü bu. Kırk gün bitti, Ayvaz odasına, Köroğlu odasına. Ulā ahşam olunca Şirin Döne'yi bir hastalık yakaladı. Öldüm ha kaldıma öldüm ha kaldıma. [*İşi kötü vah vah!*] “Ayvaz oğlum anan ölüyo die çağırıyo.” Köroğlu. Güllü Semen diokine “Gene babam bi harbe mi gedici darpa mı gedici?” diyo. Ayvaz'ı bırakıyo mu ku. [*Adam bre ne gezmiş gardaşım yıllar yılı.*] Şirin Döne size ömür vefat etti. [*Allah rahmet eylesin.*] *O zaman Köroğlu oturdu başına bakalim ne söyliyo hemi ağılyo hemi söyliyo.*

[Nr.15]

Şirin Döne'm n'oldu sağa

Ben bu işe kaldığımda

Garezin mi vardur bağa

Vay Döne'm gelin olmuyo

Garezin mi vardur bağa

Döne'm de gelin olmuyo

Çağırdım Ayvaz gelmedi

Elimden tutan olmadı

Daha al gınan solmadı

Döne'm de gelin olmuyo

Daha al gına solmadı

Vay Döne'm gelin olmuyo

Ayvaz oğlum ağlasene
Garaları bağlasene
(En) Gelip hakkın halal eylesene
Anan da gelin olmuyo

*Hakkın halal eylesene
Anan da gelin olmuyo*

Askısı asılı galdı
Pırtısı basılı galdı
Ayvaz'a küsülü galdı
Döne'm de gelin olmuyo

*Ayvaz'a küsülü galdı
Vay Döne'm gelin olmuyo*

Ah elinde al gınası
Gözünde siyah sürmesi
Köroğlu'nun Gül Döne'si
Döne'm de öldü gelin olmadı

*Köroğlu'nun Gül Döne'si
Döne'm de gelin olmadı*

Böyle söyledikten sonra Şirin Döne'yi sabağan Şam'da mezara goydular. Ayvaz dedi ki: “Baba sen yalnız duraman, sen bizim buraya gel. Beraber oturak, beraber galkak, beraber yiyek, beraber içek.” dedi. “Olur oğlum. Ben biraz sonra varırım.” dedi. Ahşam oldu. Yatsın namazı oldu Köroğlu yok. “Ulān nie bu babam gelmedi ya.” Vardı ki ne Ğirat var ne Köroğlu var. Köroğlu'nun o gedişi bir daha dönmeysi. Ulān Ayvaz dedi ki: “Ayvah! Babam getti.” Sabah oldu ámma Ayvaz'ın hiç tadı yok. Şam'ın içinde geziyo ama hiç tadı yok. Şam'a büyük bir kervan geldi. Vardı. “Nere kervanı bu ağam?” dedi. (Kevranın başı da sert bi adam.) “Oğlum bu İstanbul kervanı” Dedi ki: “Ağam, sen yaşlı başlı bi adama benziyon İstanbul'dan bir adam sorsam bilir misin?” “Sor bakayım.” “Orda bir İstanbul'da ünlü bir gasap varıdı. Onu biliyon mu sen?” “Sen saol öldü.” “Ee!” Onun dedi: “Bir Ayvaz isminde oğlu varıdı o noldu?” dedi. “Onu ufaken Köroğlu almış kaçmışmış.” dedi. “O gidişi bi daha dönmeysi” “Peki baña baksan ben o Ayvaz'a benzer miyim?” “Ulān o zaman çocukkan aldı kaçtıydi. Ayvaz'ı beslediler büyüttüler. (efendim) Baktatadan bilemedim.” dedi.

“İşte o Ayvaz benim.” dedi. Ulā öyle demesiyle barabar kervanı da terk eddi herif. Ayvaz’ın ayağına kapandı. Dedi ki: “Ayvaz sen isen bu da senin babanın kervanı. *[Allah Allah!]* Aha saña teslim ister beni çalıştır istersen çalıştırma.” “Dur! Sen işine devam.” Hemen kevranı çektiler. Ayvaz’ın da evin yüklettiler. “*Ver elini* İstanbul.” dedi. Ayvaz da İstanbul’a getti. Köroğlu’nun Şam’a getmesi böyle oldu arkadaşlar. *[Diline sağlık].*

SÖZLÜK

Abaza: Kuzeybatı Kafkasya'da yaşayan halka mensup kimse

abdal: gezgin derviş

ah-u zar: inleyip sızlama, yüksek sesle ağlama

âşık: halk ozanlarına verilen ad

aşık: aşık kemiği, oyunlarda birbirinin üstüne konulan topuk kemiği

batman: ağırlık ölçü birimi

bezirgan: tüccar, ticaretle uğraşan kişi

boran: kasırga

cenk: çarpışma, savaş

cibil: bataklık yer

cürüm: suç, kusur, hata

Çörle: Halep'in kazası

dağal: değil

döş: göğüs, bağır

düğdük kemiği: incik kemiği

ehl-i bezat: heybetli, güçlü

enere: eğer

fırka: topluluk

fireng: Anglosakson, Cermen veya Latin ırklarından olan kimse

firig: tiftik

ğada: günah

galyan: pipo

Gıbrıs: Kıbrıs

Ġirat: Köroğlu'nun atının adı

gimi: gibi

ğoca: yaşlı

gumu: gibi

guzgun: leş kargası

Halep: Suriye'de bir şehir

Hamu Humus: Hicaz yolu üzerinde bulunan bir yer

Hasbihal: söyleşi, sohbet

Horasan: İnan'ın doğusu ve kuzeydoğusunda yer alan bölgeye verilen isim

hoşlu: şöhretli

ırast gelmek: rastlamak

ışkıya: eşkıya

ığdiş: kısır edilmiş hayvan

ilvan: gösteriş, süs

izarlı: örtülü

kargı: mızrak

kavil: söz, sözleşme

kerim: soylu, asil

kötele-: ittirmek

neçesi: nicesi

perzeng: bakış açısı

pezevar: argo bir söz

Pürtede: patlak

poşu: bir tür baş örtüsü

rusat: ruhsat

Sarıçam: Çamlıbel'e verilen ad

sekül: ayaklarında ak leke bulunan hayvan

sile: ağzına kadar dolu, tam

sille: elin iç yüzüyle vurulan tokat

sökün eylemek: birdenbire, aniden arkası kesilmeden gelmek

tavla: ahır

tebdili şaş-: değiştirmek

terki: atın arkasındaki heybe

tesbah: tesbih

turab: toprak

uçin: için

yarlık: ferman, buyruk

yesir: esir, tutsak

yolak: yol, patika

KAYNAKÇA

- Aça, M. (2014). “Köroğlu Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi”. *Köroğlu Kitabı* (s. 539). İstanbul: Kitabevi.
- Aça, M., Ekici, M., Yılmaz, M. A., vd. (2007). “Anonim Halk Edebiyatı”. (Editör: M. Öcal Oğuz) *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı* (s. 125-184). Ankara: Grafiker.
- Akalın, L. S. (1984). “Hikaye Maddesi”. *Edebiyat Terimleri Sözlüğü* (s. 850). İstanbul: Varlık.
- Aktaş, Ş. (2000). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Ankara: Akçağ.
- Albayrak, N. (2004). “Halk Hikâyesi Maddesi”. *Ansiklopedik Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Leyla ile Mecnun.
- Aliyeva, D. (1994). *Köroğlu'nun Yeni Varyantı, Tarihi ve Tesbiti*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Alptekin, A. B. (2005). *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*. Ankara: Akçağ.
- Alptekin, A. B., İçel, H. (2011). Batı Versiyonlarında Köroğlu. *Milli Folklor* (91), 37-50.
- Arda, Z. C. (1970). Edebiyatta Motif Araştırmaları. *Fikir ve San'atta Hareket* , V (55), 20-24.
- Arsunar, F. (1963). *Köroğlu*. Ankara: Türkiye İş Bankası.
- Bascom, W. (1963). Four Functions Of Folklore. *Journal of American Folklore* , 67, 333-349.
- Başgöz, İ. (2001). Sözlü Anlatımlarda Ara Söz: Türk Hikaye Anlatıcılarının Şahsi Değerlendirmelerine Ait Bir Durum İncelemesi. (Çev. Metin Ekici.) *Milli Folklor*, 7 (50), 86-104.
- Bayaz, H. (1981). *Köroğlu Antep Rivayeti*. İstanbul: Karacan.
- Bayrav, S. (1977). Köroğlu Destanı Üzerine. *İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu Dilbilim II* .
- Boratav, P. N. (1982). *Folklor Edebiyat-I*. İstanbul: Adam.
- Boratav, P. N. (2002). *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*. İstanbul: Adam.
- Burdurlu, İ. Z. (1965). *Köroğlu Destanı*. İzmir: Karınca.

- Çavuş, H. (1940). *İlbeylioğlu Hikâyesi*. İstanbul: Kültür Basımevi.
- Çimen, K. (1994). *Yusuf Sıra'dan Derlemeler (Adana)*. (Mezuniyet Tezi) Fırat Üniversitesi/Fen-Edebiyat Fakültesi, Elazığ.
- Çopuroğlu, K. (1998). *Yukarı Çukurova'da Âşıklık Geleneği ve Âşık Eyyubi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Fırat Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Davutluoğlu, İ. (1981). "Gündeşlioğlu Hikâyesi". *Erciyes*, IV (48), 14-16.
- Develioğlu, F. (1993). "Hikâye Maddesi". *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat* (s. 440). Ankara: Aydın.
- Eberhard, W. (2002). *Güneydoğu Anadolu'dan Âşık Hikâyeleri*. (Çev. Müfide Kocaoğlan-Van Der Hoeven) Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Elçin, Ş. (1988). *Halk Edebiyatı Araştırmaları II*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Elçin, Ş. (1986). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Elçin, Ş. (1963). "Köroğlu'nun Kuyuluk Rivayeti". *Türk Folklor Araştırmaları*, VIII (166), 3055-3058.
- Eren, H., Gözaydın, N., vd. (1988). "Hikâye Maddesi". *Türkçe Sözlük* (Cilt 1, s. 994). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Ergin, M. (1989). *Dede Korkut Kitabı*. Ankara: Boğaziçi.
- Görkem, İ. (2005). "Güney Türkmenlerine Ait 'Yazıcıoğlu ile Senem' Türkülü Hikâyesinin Anlam ve Nesne Dünyası". *Türkbilig* (9), 40-46.
- Görkem, İ. (2000). *Halk Hikâyeleri Araştırmaları Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı*. Ankara: Akçağ.
- Görkem, İ. (2002). *Yeni Bilgiler Işığında Dadaloğlu ve Şiirleri*. Ankara: Bilge.
- Günay, U. (1975). *Elazığ Masalları İnceleme*. (Doktora Tezi) Atatürk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Günay, U. (1992). *Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*. Ankara: Akçağ.
- Güney, E. C. (1971). *Folklor ve Halk Edebiyatı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Güven, S. (1991). *Düziçi Yöresinden Halk Hikayeleri/ Derleme ve İnceleme*. Çukurova Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Mezuniyet Tezi, Adana.

- Hızlı, M. (1980). *Erzin(Yeşilkent) Nahiyesi Halk Edebiyatı ve Folklor Ürünleri*. (Mezuniyet Tezi) Fırat Üniversitesi/Fen- Edebiyat Fakültesi, Elazığ.
- İşlek, B. (2010). *Bir Cerene Av Olmak*. İstanbul: Çatı.
- İşlek, B. (2009). *Tekeden Teleme Çalmak (Bir Folklor Gönüllüsünün Derleme Macerası)*. İstanbul: Çatı.
- Kanat, E. (2010). *Düziçili Âşık Mustafa Çabuk: Hikâye Repertuarı Türkülü Hikâyeleri (İnceleme-Metin)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Erciyes Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Kaplan, M., Akalın, M. ve Bali, M. (1973). *Köroğlu Destanı*. Ankara: Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Karadavut, Z. (2002). *Köroğlu'nun Ortaya Çıkışı*. Bişkek: Kırgızistan- Türkiye Manas Üniversitesi.
- Kaya, D. (2011). "Köroğlu'nun Döne Hanım'ı Kaçırması Kolu". *21. Yüzyıl Köroğlu ve Bolu Araştırmaları Uluslararası Köroğlu Tarihi ve Kültürü Sempozyumu Bildirileri*, (s. 404-419). Bolu.
- Kılıç, A. (1976). *Gavurdağı Türküleri*. Osmaniye: Modern.
- Kırbaşoğlu, F. (1997). "Köroğlu'nun Özbek Varyantları Üzerine Bir İnceleme". *Milli Folklor*, 5 (33), 31-35.
- Korkmaz, K. M. (2003). *Çukurovalı Âşık Mehmet Demirci (Köroğlu)'nin Hikâye Anlatıcılığı Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Fırat Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü,Elazığ.
- Köksal, Y. (1959). *Köroğlu*. İstanbul: Köksal Neşriyat.
- Köprülü, F. (1989). *Edebiyat Araştırmaları – I*. İstanbul: Akçağ.
- Köprülü, F. (1966). *Edebiyat Araştırmaları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Kunos, I. (1893). Türkische Volksromane In Klein-Aisen. *Ungarische Revue* , 13 (3).
- Kurt, İ. (1998). "Türk Edebiyatlarında Ortak Karakter ve Tiplerin Psikolojik Tahlilleri". *II. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı (8-9-10 Aralık, Ankara)* (s. 332-364). Ankara: İlesam.
- M. Ali, A. (1982). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

- Makal, T. K. (1975). *Türk Halk Şiiri Antolojisi*. İstanbul : Toket.
- Mingan, M. N. (1978). *Osmaniye Cevdetiye Kasabasından Folklor Örnekleri*. (Mezuniyet Tezi) Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü, Erzurum.
- Mirzaoğlu, F. G. (2003). *Çukurova Bozlağı*. Ankara: Binboğa.
- Mirzaoğlu, F. G. (1994). *Çukurova'da Yaşayan Cerit Türkmenleri'nde Halk Hikâyeciliği ve Halk Hikâyeleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Oğuz, M. Ö. (1998). Dede Korkut Kitabındaki Sosyal Çevre İçinde Ozan. *Milli Folklor* (37), 36-39.
- Okay, H. N. (1973). *Koroğlu ve Dadaloğlu*. İstanbul: May.
- Okuşluk, R. (2000). *Adana Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği Geleneği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Çukurova Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Ong, W. J. (1995). *Sözlü ve Yazılı Kültür/Sözün Teknolojileşmesi*. (Çev. S. P. Banon) İstanbul: Metis.
- Özkaya, Y. (1983). Koroğlu'nun Tarihi Şahsiyeti. *Koroğlu Semineri Bildirileri* (s. 67-70). içinde Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Reichl, K. (2000). *Türk Boylarının Destanları*. (Çev. M. Ekici) Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Sakaoğlu, S. (1973). "Bey Böyrek Hikâyesi'nin Bayburt Rivayeti". *Türk Kültürü Araştırmaları* , III-IV-V-VI, 159-180.
- Saussey, E. (1952). *Türk Halk Edebiyatı*. (Çev. İ. Başgöz) Ankara: Emek.
- Sevük, İ. H. (1942). *Edebiyat Bilgileri*. İstanbul: Remzi .
- Seyidoğlu, B. (1975). *Erzurum Halk Masalları Üzerine Araştırmalar*. Ankara: Atatürk Üniversitesi.
- Şimşek, E. (1987). *Arzu ile Kamber Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Fırat Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Tural, S. K. (1993). *Edebiyat Bilimine Katkıları*. Ankara: Ecdad.

- Tülüce, O. (2005). *Çukurovalı Aşık Mustafa Köse'den Derlenen Türkülü Hikâyeler (İnceleme-Metin)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Erciyes Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Türkmen, F. (1998). *Tâhir İle Zühre Hikâyesi (İnceleme-Metin)*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.
- Türkmen, F. (1992). *Türk Halk Edebiyatının Ermeni Kültürüne Tesiri*. İzmir: Akademi.
- Uysal, A. E. (1986). *Destanlarımızda Dede Korkut Hikâyeleri ile Köroğlu'nda Tabiatüstü Unsurlar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Uz, M. (1954). "Yürük Kızı Gülher İle Yürük Oğlu Ahmet". *Türk Folklor Araştırmaları* , 3 (57), 911.
- www.duzici.bel.tr. (2015).
- www.osmaniye.gov.tr. (2015).
- Yağcı, Ö. (1996). *Köroğlu Yaşamı ve Bütün Şiirleri*. İstanbul : Gün.
- Yakıcı, A. (1988). "Anonim Türk Edebiyatında Hikâye Anlatıcısı ve Hikâye Anlatma Geleneği Üzerine". *Milli Kültür* (61), 85-90.
- Yalgın, A. R. (2000). *Cenupta Türkmen Oymakları I* (3. b.). (S. Emir, Dü.) Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Yener, C. (1973). *Türk Halk Edebiyatı Antolojisi*. İstanbul: Bateş.
- Yıldırım, D. (1998). "Folklor ve Çağdaş Kültür Modelimiz Üzerine Görüş ve Düşünceler". *Türk Bitiği: Araştırma İnceleme Yazıları* (s. 76-80). Ankara: Akçağ.
- Yıldırım, D. (1998). "Orta Asya Bozkırlarından Urumeli'ne (Türk Sözlü Şiir Sanatının Yayılması Üzerine)". *Türk Bitiği: Araştırma İnceleme Yazıları* (s. 180). Ankara: Akçağ.
- Yıldırım, D. (1989). "Sözlü Kültür ve Folklor Üzerine Düşünceler". *Türk Bitiği: Araştırma İnceleme Yazıları* (s. 37-43). Ankara: Akçağ.
- Yıldırım, D. (1998). "Tarih Yazımı ve Sözlü Ortam Kaynakları". *Türk Bitiği: Araştırma İnceleme Yazıları* (s. 68-69). Ankara: Akçağ.
- Yıldırım, D. (2000). "Tarihi Süreç İçinde İletişim Odakları, Ağları ve İşlevleri". *Türk Dünyası* (10), 334-338.

Yıldırım, D. (1985). “Türk Folklor Araştırmalarının Problemleri”. *Erdem Atatürk Kùltür Merkezi* , 1 (2), 545-547.

Zhirmunski, V. (1992). “The Legend of a Singer’s Calling”. *Tùrkiye’de Aşık Tarzı Őir Geleneği ve Rùya Motifi* (Çev. U. Günay). Ankara.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı : Ahmet Türker AYDIN
Doğum Yeri ve Yılı : Kırşehir/1985
Yabancı Dili :İngilizce
E-posta :aturkeraydin@gmail.com

Eğitim Durumu

Lisans : Gazi Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği

Mesleki Deneyim

Camili Ortaokulu (Aksaray)	2007-2010
75. Yıl Cumhuriyet Ortaokulu (Aksaray)	2010-2011
İstiklal Ortaokulu (Aksaray)	2011-2012
Bozkır Celal Yavuz Ortaokulu (Aksaray)	2012-2013
Atatürk Ortaokulu (Kırşehir)	2013-(Halen)